

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

NEVZAT ÇELİK'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR
İNCELEME

A STUDY ON NEVZAT ÇELİK'S LIFE, ART AND WORK'S

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

HAKAN PEKDEMİR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HATEM TÜRK

GİRESUN-2020

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ... / .../ 2020 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hakan PEKDEMİR'in "NEVZAT ÇELİK'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME" başlıklı tezini incelemiş olup aday 30 /12/ 2020 tarihinde, saat 09.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. E. Bilgehan TÜRK	
Üye (Danışman)	Doç. Dr. Hatem TÜRK	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Osman ORUÇ	

ONAY

...../...../202

Prof. Dr. Enver SARI

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Nevzat Çelik’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/12/2020

Hakan PEKDEMİR

ÖN SÖZ

Nevzat Çelik, Cumhuriyet dönemi 1980 Kuşağı toplumcu gerçekçi anlayışla eserler veren sanatçılardan. 15 Mayıs 1960'da Sinop'un Boyabat ilçesine bağlı Damlaca köyünde dünyaya gelen Nevzat Çelik, küçük yaşlarda ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşir. Halen İstanbul'da yaşamakta olan Nevzat Çelik, Türk edebiyatında öncelikle şiirleriyle tanınır. 1980'li yılların kaotik dönemlerinde sol ideolojiye bağlı davranışlarda bulunduğundan dolayı hapse giren sanatçı, hapisanede yazdığı şiirlerle sesini duyurmuştur. Henüz öğrenciyken genç yaşında idamla yargılanması, Türk ve dünya kamuoyunun vicdanını sızlatmış, Nâzım Hikmet ve Hasan Hüseyin Korkmazgil çizgisindeki özgün şiirleriyle güçlü bir ses olarak 1980 sonrası Türk şiir tarihindeki yerini almıştır.

Şiir yazmaya devam eden Nevzat Çelik, *Bağışlanmış Hüzün* isimli bir roman, *Leke* isimli bir de hikâye kitabı yazmıştır. Çeşitli etkinliklerde yer alan sanatçı, şimdilerde yoğun bir şekilde senaryo çalışmalarına ağırlık vermektedir.

“Nevzat Çelik'in, Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. “Hayatı, Ailesi, Kişiliği ve Çevresi” genel başlığını taşıyan birinci bölümde; Nevzat Çelik'in hayatı, eğitimi, hapisane yaşantısı, kişiliği, gezileri ve katıldığı etkinlikler, jüri üyeliği ve mektuplaşmaları anlatılmıştır.

“Sanatı” genel başlığını taşıyan ikinci bölümde; Nevzat Çelik'in şiirinin kaynağı, etkilendiği isimler, şiir anlayışı, dil ve üslubu, katıldığı tartışmalar üzerinde durulmuştur.

“Şiirleri” genel başlığını taşıyan üçüncü bölümde öncelikle beş adet şiir kitabı tanıtılmıştır. Daha sonra şiirlerinin muhtevalarına göre incelenmesi yapılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü ise “Roman ve Hikâyeleri” başlığını taşır. *Bağışlanmış Hüzün* adlı tek romanının tanıtılması ve materyal unsurlarına göre incelenmesinden sonra eleştirel gerçekçilik açısından değerlendirilir. Yine tek hikâye kitabı olan *Leke*'deki hikâyeler materyal unsurlarına göre incelendikten sonra eleştirel gerçekçilik açısından değerlendirilmiştir.

Tez çalışmamın başından itibaren beni tüm samimiyetiyle karşılayan ve hayatıyla ilgili pek çok bilgiyi paylaşan Nevzat ÇELİK'e teşekkür ederim. Yüksek

Lisans eğitimim boyunca desteğini benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hatem TÜRK'e teşekkürü borç bilirim.

Hakan PEKDEMİR

Giresun - 2020

ÖZET

PEKDEMİR, Hakan “NEVZAT ÇELİK’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME”**Yüksek Lisans, 2020, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı**

Nevzat Çelik, 1980 Kuşığı toplumcu gerçekçi sanatçıları arasında yer alır. Şiirin yanı sıra hikâye ve roman türünde eserler vermiştir. Dört bölümden oluşan bu çalışmada Nevzat Çelik’in hayatı ve sanatı incelenerek, eserleri üzerinde ayrıntılı bir değerlendirmede bulunulmuştur. Şairliği, şiir anlayışı, dil ve üslup özellikleri incelenmiştir. Şiirleri konularına göre tasnif edilmiştir. Roman ve hikâyesi ise materyal unsurları açısından incelenmeye tabi tutulmuş ve eleştirel gerçekçilik açısından değerlendirilmiştir.

Nevzat Çelik’in bulunduğu dönem içindeki toplumun siyasi ve sosyal yapısını eserlerine nasıl yansıttığı irdelenmiştir. Bu çalışma yapılırken Nevzat Çelik’in eserleri dışında şair hakkında kitaplarda, dergilerde ve gazetelerde yazılanlar doğrultusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Nevzat Çelik’in 1980 Kuşığı toplumcu Türk edebiyatında önemli bir yeri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Nevzat Çelik, şiir, hikâye, roman, 1980 Kuşığı.

ABSTRACT**PEKDEMİR, Hakan “A STUDY ON NEVZAT ÇELİK’S LIFE, ART AND WORK’S”****Post Graduate, 2020, Turkish Language and Literature Department**

Nevzat Çelik is one of the realistic artists of the 1980 generation socialist. He has made works of poetry as well as story and novel. In this four part study, Nevzat Çelik’s life and art were examined and a detailed evaluation was made on his works. His poetry, his understanding of poetry, language and style features were examined. His poems were classified by subject. His novel and story were examined in terms of material elements and evaluated in terms of critical reality.

The political and social structure of the community during the period of Nevzat Çelik how it reflects its works. While this study was being conducted apart from the works of Nevzat Çelik, reviews were made in line with what is written in books, magazines and newspapers.

It has been seen that Nevzat Çelik has an important place in the socialist Turkish literature of the 1980 generation.

Keywords: Nevzat Çelik, poetry, story, novel, generation of 1980.

KISALTMALAR

AKD.	: Arka Kapak Dış
Akt.	: Aktaran
Bk.	: Bakınız
CTP	: Cumhuriyetçi Türkiye Partisi
Dev-Genç	: Devrimci Gençlik
Dev-Sol	: Devrimci Sol
Eğit-Der	: Eğitimciler Derneği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
İHD	: İnsan Hakları Derneği
MYK	: Merkez Yönetim Kurulu
PEN	: Poets (Şairler) Essayists (Denemeciler) Novelists (Romancılar)
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBKP	: Türkiye Birleşik Komünist Partisi
TÖB-DER	: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
Tüyap	: Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
TYS	: Türkiye Yazarlar Sendikası
v.b.	: ve benzeri

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
İÇİNDEKİLER	VI
BİRİNCİ BÖLÜM: HAYATI, AİLESİ, KİŞİLİĞİ VE ÇEVRESİ.....	1
1.1. Aile Hayatı ve Çocukluğu	1
1.2. Eğitimi.....	2
1.3. Hapishane Hayatı	4
1.4. Çalışma Hayatı	10
1.5. Gezileri ve Katıldığı Etkinlikler	10
1.6. Fiziki Portresi ve Kişiliği.....	27
1.7. Dost Çevresi ve Mektuplaşmaları	29
1.8. Aldığı Ödüller.....	32
1.9. Üyesi Olduğu Kurumlar.....	34
1.10. Jüri Üyelikleri.....	34
İKİNCİ BÖLÜM: SANATI.....	35
2.1. Şiirlerinin Kaynağı ve Şiir Dünyası	35
2.2. Nâzım Hikmet ve Nevzat Çelik.....	41
2.3. Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Nevzat Çelik	45
2.4. Şiir Anlayışı, Dil ve Üslubu	48
2.5. Katıldığı Tartışmalar	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ŞİİRLERİ	59
3.1. ŞİİR KİTAPLARI	59
3.1.1. Şafak Türküsü	59
3.1.2. Müebbet Türküsü	61
3.1.3. Suda Seken Hayat	63
3.1.4. Yağmur Yağmasaydı	64
3.1.5. Sevgili Yoldaş Kurbağalar	66
3.2. ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	72
3.2.1. Muhtevalarına Göre Şiirlerinin Değerlendirilmesi	72
3.2.1.1. İthaf Şiirleri.....	72

3.2.1.2. Tabiat ve Hayvanları Konu Alan Şiirler	75
3.2.1.3. Küçük İnsanları Konu Alan Şiirleri	83
3.2.1.4. Toplumsal Şiirleri.....	92
3.2.1.5. Umut ve İnanç Konulu Şiirler	100
3.2.1.6. Aşk ve Sevgi Konulu Şiirler	103
3.2.1.7. Ölüm ve Hüzün Konulu Şiirler	109
3.2.1.8. Şiirlerindeki Otobiyografik İzler	113
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ROMAN ve HİKÂYELERİ.....	125
4.1. Bağışlanmış Hüzün	125
4.1.1. İnceleme	127
4.1.1.1. Olay Örgüsü.....	127
4.1.1.2. Şahıs Kadrosu.....	138
4.1.1.3. Zaman	141
4.1.1.4. Mekân	142
4.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	146
4.1.1.6. Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme.....	146
4.2. Leke.....	149
4.2.1. Tek Kişilik Somya	150
4.2.1.1. İnceleme	150
4.2.2. Sen Giderken	156
4.2.2.1. İnceleme.....	156
4.2.3. Leke.....	164
4.2.3.1. İnceleme.....	164
4.2.4. Deniz ile Sezen.....	176
4.2.4.1. İnceleme.....	176
SONUÇ	184
KAYNAKÇA	186
DİZİN.....	208
EKLER	212
ÖZ GEÇMİŞ.....	215

BİRİNCİ BÖLÜM: HAYATI, AİLESİ, KİŞİLİĞİ VE ÇEVRESİ

1.1. Aile Hayatı ve Çocukluğu

1980 Kuşağı şairlerinden Nevzat Çelik, 15 Mayıs 1960'da¹ Sinop'un Boyabat ilçesine bağlı Damlaca köyünde Cemil ve Fahriye'nin dört çocuğunun ikincisi olarak doğar. Yazarın isimi konusunda kimi karışıklıklar yaşanmıştır. Ana kütüğe Nejdet, nüfus kâğıdına Nejden yazılsa da, asıl ismi Nevzat'tır. 2000'lerin başında dava açarak Nevzat adını resmi olarak da almıştır.²

Nevzat Çelik daha beş yaşındayken aile 1965'te İstanbul'un yeni kurulmakta olan gecekondu mahallesi Gültepe'ye göçer. 1965-1966 yılları Ankara'da baba tarafından dedesinin yanında, sonrasında da hayatının tamamı İstanbul'da geçer. Annesi ve babası bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başlar. Girişimci özelliğiyle bilinen annesi o bölgenin fabrikada çalışan ilk işçi kadınıdır. Ayrıca Fahriye Çelik, o bölgede saçını açan ve çalışan ilk işçi emekçi kadındır. Nevzat Çelik, annesi için "babamdan çok daha girişkendi" (Zileli, 04 Eylül 2000, 8) ifadesini kullanır.

Nevzat Çelik'in ablası Aysel, erkek kardeşi Bahri, kız kardeşi Şükran isimlerini taşır. Kardeşler on dört yaşındaki küçük halalarının da yardımıyla birbirlerini büyütür.

Şahap Balcıoğlu, Gültepe'deki evi 1986'da şu şekilde anlatır:

"Çelik'ler tipik bir emekli ailesi: 49 yaşında baba Cemil Çelik Kâğıthane'deki Plastifay fabrikası işçilerinden, 48 yaşındaki ana Fahriye Çelik, Yıldız'daki Dedeman Otelinde çalışıyor. Aysel'le kız kardeşi Şükran da birer iş yerinde görevli. Nevzat'ın erkek kardeşi Bahri'ye Urfa'da askerlik yapıyor. [...] Özetlersek, hapiste olan Nevzat'la Urfa'da bulunan Bahri'nin dışındakiler gündüzleri evde yok. Akşamları ve hafta sonları bir araya gelebiliyorlar. [...] baba hiç okumamış. Ama sözü sohbeti pek güzel. Fahriye ananın ilkökul diploması var ama kulağasma. Aslında yalnız birinci sınıfı okumuş. Fakat akıllı kadın. Şimdi hem okuyor, hem de yazıyor. Üstelik evlat hasretinden o da şair olmuş. Zaten evin genel havasına bakınca, bireylerin birbirine nasıl sıkı sıkıya sarıldıkları hemen göze çarpıyor. Bu sarılışın yapmacığı olmaz" (Çelik, 1987a, 107-108).

¹ Nevzat Çelik'in asıl doğum tarihi 15 Mayıs 1960 olsa da kimliğinde 15 Ocak 1960 olarak gösterilmiştir. Bu durumun nedeni olarak ise doğum tarihlerinin o dönemde köylerde ulaşım vb. nedenlerden dolayı genellikle ileri veya sonraki bir tarihi göstermesi söylenebilir.

² Bu bilgi Nevzat Çelik'ten alınmıştır.

1.2. Eğitimi

Nevzat Çelik, okula başlamadan önce okuma-yazmayı ve dört işlemi köyde sadece iki yıl eğitim görmüş annesinden öğrenir. Nevzat Çelik, 1967’de Gültepe İlkokuluna başlar. Kendisinden üç, dört yaş büyük çocuklara beş yıl sınıf başkanlığı yapar. O günlerde ilk ataması Gültepe’ye çıkan babasının amcaoğlu genç öğretmen Celal Çelik de onlarla birlikte yaşamaya başlar. Celal Çelik, sayesinde kitaplarla, edebiyatla ve şiirle iç içe yaşamaya başlayan Nevzat Çelik, onun hakkında şunları söyler: “Biz ona amca derdik. O bize taşındı, biz kitaplarla, şiirlerle tanıştık. Yani ilkokuldan itibaren okumaya başladım. Ortaokulda benim okuyabileceğim, Türkçe yazılmış roman falan kalmamıştı, çeviri şiirler de okuyordum. 78’de kaybettik onu... Vurdular” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8). TÖB-DER başkanlığı da yapan Celal Çelik yıllar sonra bir suikasta kurban gider.³

Nevzat Çelik, 1972’de Gültepe Ortaokuluna başlar. O yıl Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın asılmasından çok etkilenir. O gün Türkçe öğretmenin de etkisiyle gözlerinden yaşlar akmaya başlayan⁴ Nevzat Çelik sınıfta yaşananları şu şekilde anlatır:

“8 Mayıs Pazartesi sabahı ilk dersimiz Türkçe’ydi. O dönemler Türkçe sınavından 10 alabilmek imkânsız gibi bir şeydi. Ben alıyordum. Doğal bir yeteneğim mi vardı, yoksa yeni atanmış genç ve güzel öğretmenime âşık mı olmuştum, bilmiyorum. Sınıf arkadaşlarımın her zamanki cıvıltısı canımı sıkıyordu. Dokunsalar ağlayacaktım. Öğretmenimiz, sınıfa pırlıtsını dışarıda bir yerlerde bırakmış olarak girdi, süzgündü. Orta ön sırada oturuyordum. Göz teması kurmadan, kırık dökük bir ‘günaydın çocuklar’ lafı çıktı ağzından. Derse başladı. Sırası mıydı dersin? İçerliyordum! Neyin var demesini istiyordum. Demiyordu! Nereden bilebilirdi küçücük bir çocuğun içinde biriken öfkeyi, üzüntüyü? Derste hangi konuyu işlediğine dair bir fikrim yoktu. Kurduğu her cümleyi, ‘Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan bu sabaha karşı Ankara Merkez Cezaevinde...’ Öyle duyuyor, öyle algılıyordum. Adım mı söyleniyordu ikinci kez? Yanımdaki arkadaşım dürtmüştü: ‘Sana diyor oğlum, kalksana!’ Kalem tahtaya fırlatmış, ‘Bugün ders yapmak istemiyorum hocam!’ demiştim. Bütün sınıf korkuyla derin bir sessizliğe bürünmüştü. İhanete uğramış bir sevgili gibi hıncımı çıkarmak istercesine bakıyordum! Kötü bir şey yaparken yakalanmış gibi elindeki tebeşiriyle donakalmıştı öğretmenim. Bana baktığında ıslanıvermişti gözleri. Yanıma gelip kulağıma eğilmiş, ıslak yanağı yanağıma değerken, bir sırrı paylaşır gibi, ‘Ben de yapmak istemiyorum!’ demişti. Sonra masasına gitmiş, zil çalana kadar pencereden dışarıya bakmıştı” (Çelik, 6 Mayıs 2020).

³ Bk: Ümit Zileli, “Yarın Ölecek Gibi...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Eylül 2000, s. 8.

⁴ Bk: İzmir Konak Belediyesi, “Şiirde 30. Yıl... Nevzat Çelik”, CD, 27 Nisan 2012.

Nevzat Çelik, 1975'te Yeni Levent Lisesinde öğrenimine devam eder. İlk ve ortaokulun başarılı, gelecek vaat eden delikanlısı Nevzat Çelik, lise birde sınıfta kalır. Yeni Levent Lisesi 12 Mart'tan sonra sağ - sol çatışmasının başladığı ilk liselerden biridir. Nevzat Çelik, lise yıllarını Ümit Zileli'yle yaptığı söyleşide şöyle anlatır:

“Lisede solcuyduk ve işimiz gücümüz buydu açıkçası. Okul falan kalmadı. Yarın ölecek gibi yaşıyorduk. Yani kendi kişisel hayatımıza dair en küçük bir düşümüz yoktu. Yani insanlar düşünür, evi olacak, arabası olacak, evlenecekler, çocuk çocuğu... Bizim öyle bir düşüncemiz olmadı. Ya devrim olacaktı, ya ölecektik. Başka şansımız yoktu açıkçası. Öyle düşünüyor ve öyle yaşıyorduk” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

Nevzat Çelik, 1977'de yaptıkları boykot nedeniyle on iki arkadaşıyla liseden atılır. Eğitime devam etmek için kayıtlarını Tunceli Mazgirt Lisesine alırlar. Sonrasında ise İstanbul'a dönüp Şişli Lisesine kayıt olurlar. 18 Şubat 1978'de Ulaş Bardakçı'yı anmak için duvarlara yağlı boyayla sloganlar yazmaya çıkarlar. Nevzat Çelik arkadaşlarıyla buluşmaya giderken Gültepe meydanında pusuya düşer ve vurulur. O anları şöyle anlatır:⁵ “1978'de Lise 3'teydim. Dev-Genç'teydim. 5-6 kişi silahla gelip karaciğerimden vurdular. Ama bunu yaşamın bir parçası olarak gördüğüm için, çok da önemli bir durum olarak değerlendirmiyorsun. [...] Çünkü her gün zaten yanı başında insanlar vuruluyor, ölüyordu” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8). Birkaç ay sonra da Celal Çelik'in kurşunlanmasına tanık olur, kendisi kurtulur ama kucağında hastaneye yetiştirmeye çalıştığı amcasını kaybeder. Celal Çelik'in öldürülmesi hayatındaki en önemli kırılma noktalarından biri olur.

Politik bir öğrenci olan Nevzat Çelik, öğrencilik hayatını daha sonra şu şekilde değerlendirir:

“Ortaokuldayken de politiktim. Neredeyse bütün Türkçe yazılmış romanları okumuştum. Neruda'dan, Nâzım'dan, Orhan Veli'den şiirler araklayarak, değiştirerek sevgiliye az mektup yazmadım! Liseli yıllarımda bütün devrimciler gibi ben de yakın zamanda devrim yapabileceğimizi düşünüyordum. Bunun için de elimizden ne geliyorsa yapıyorduk. Lisede bir yıl kaybım var, dersleri bütünüyle asmıştık. Yeni Levent Lisesi'nde okudum. 1970'ten sonra Türkiye'de ilk liseli eylemlerin, çatışmaların olduğu okuldu. Faşistlerle yapılan tartışmalar, yumruklaşmaya, derken sopalı taşlı kavgalara dönüşmüştü. O yıllarda (1976 olması lazım) okulun önündeki yeşillik alanda, başlarında Uğur Gür'ün⁶ olduğu bir grup

⁵ Konu hakkında şunları da söyler: “1978 Şubat ayında, Gültepe-Harmantepe'de, içlerinde ortaokuldan sıra arkadaşım olan birinin de bulunduğu beş kişilik bir grup tarafından tarandım. Karaciğerimden isabet aldım. Ağır bir ameliyat geçirdim” Ayrıntı için Bk: Reyhan Yıldız, **İçeri'den**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2009.

⁶ Uğur Gür, 12 Eylül öncesi İstanbul'da siyasi şube müdürüdür.

polis Ökkeş Karayiğit'i gözümüzün önünde öldürdüler. Öldürdüler diyorum, çünkü Ökkeş Karayiğit vurulup düşmüştü, ona rağmen gidip başına ateş ettiler" (Yıldız, 2009, 220-221).

1979'da Devlet Güzel Sanatlar Akademisine (Mimar Sinan Üniversitesi) bağlı Uygulamalı Endüstri Sanat Yüksek Okulu Grafik Bölümüne başlar. Üniversite birinci sınıfta öğrenci iken gözaltına alınca eğitimi yarıda kalır.

1987'nin son ayında hapisneden tahliye olan şair, 1987-1988 öğrenim döneminde Mimar Sinan Üniversitesine devam edemez ve kaydını dondurur. 1988-1989 öğrenim döneminde ise birinci sınıfın ikinci döneminden devam eder. Daha sonra tekrar dondurur. 1991-1992 bahar döneminde 3. sınıftayken devam zorunluluğundan dolayı okulu bırakır.⁷

1.3. Hapishane Hayatı

Nevzat Çelik, 29 Mart 1980'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisine bağlı Uygulamalı Endüstri Sanat Yüksek Okulu Grafik Bölümü birinci sınıf öğrencisi iken gözaltına alınır. Adam öldürmeden adam yaralamaya kadar birçok suçlamayla gözaltına alınan Nevzat Çelik bu durumu şöyle değerlendirir: "İşin tuhafı benim yargılandığım örgüt ve eylemle hiçbir ilgim yoktu. Devrimci Sol'un eylemi diye tutuklandım. Hâlbuki ben Dev-Genç'liydim. Dolayısıyla gerçekten hiçbir ilgimin ve ilişkimin olmadığı eylem ve örgütten yargılandım" (Zileli, 04 Eylül 2000, 8). İlişkisi olmadığını ifade ettiği davadan yargılanan Nevzat Çelik, iki hafta kadar I. Şube'de sorguda kalır. "I. Şube'ye girdiğimde duvar dibine çömelerek oturtulan insanların yanına koydular beni, aynı şekilde sırtımız dönük. Akşam 11 civarında oluyor bu... O duvar dibine dizdikleri andan itibaren işkence başlıyor; kuyruksokumuna atılan tekmeler, başına gelen yumruklar... Sonrası hücre ve sorgu odaları... Faşistlerin ifadeleri ve tanıklıkları vardı; öldürme ve yaralama eylemlerinde olduğumu söylüyorlardı" (Yıldız, 2009, 221). Daha sonra mahkemeye çıkan Nevzat Çelik, salonda yaşadıklarını şöyle özetler:

"Mahkemede beni teşhis de ettiler. Yaralama eylemindeki kişileri ilk kez mahkemede gördüm. Öldürme olayı ise bizim bir üst sokakta oluyor ve ailesi benim

⁷ Bu bilgi Nevzat Çelik'ten alınmıştır.

de orada olduğumu söylüyor. Düşünebiliyor musun, kendi sokağında adam öldürüyorum! Ailesi olayı balkondan gördüğünü söylüyor. Oysa balkondan olay yerini görmelerinin imkânı yok” (Yıldız, 2009, 222).

İddiaları kabul etmemesine rağmen ifadeler nedeniyle Dev-Sol’a üye olmak ve kimi eylemlerine katılmak iddiasıyla tutuklanır. Alemdağ Cezaevi’nde bir gece kaldıktan sonra Davutpaşa Cezaevine sevk edilir.⁸ Davutpaşa Cezaevine ilk sevk edilenlerden olan Nevzat Çelik, hapisane koşullarını şu şekilde anlatır:

“Değişik bölümlerde ve koşullarda kaldım. Orta 1, orta 2, tecrit ve bağımsızların kaldığı bölümler vardı. Ranza yoktu. Yan yana dizilmiş yataklarda koyun koyuna yattık. İlk baskıların, ilk yaptırımların, dolayısıyla ilk direnişlerin başladığı cezaevimiz Davutpaşa. Cuntaya hazırlık olarak, Mamak, Diyarbakır ve Davutpaşa pilot cezaevi olarak seçilmişti. İlk açlık grevleri burada başladı. Cunta geldiğinde çok baskı yaptılar. Yaptırımlara uymadığımız için çok işkenceden geçtik. Gruplarda zaman zaman çözümler olsa da çoğunluk direnişi sürdürdü. İstanbul cezaevlerindeki direniş geleneği de Davutpaşa’dan gelir” (Yıldız, 2009, 223).

Nevzat Çelik’in de aralarında bulunduğu tutuklular ilk önce beş günlük daha sonra yedi günlük açlık grevi yapar. Yazar bu günleri “Biz 5 gün, 6 gün olduğunda öleceğiz diye bekliyorduk ama hiç öyle bir şey olmuyordu. Bu grevlerde ufak tefek haklar almaya başladık; kitap edindik, saz falan aldık. Bu durum idare açısından çok rahatsızlık vericiydi. Sonra cuntayla beraber zaten ‘ananızı belledik’ diye geldiler sabaha karşı” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8) sözleriyle anlatır.

Nevzat Çelik’in yazma yeteneği bu dönemde mektuplaştığı kardeşleri ve arkadaşları tarafından fark edilir. “1981’de Davutpaşa’daki direnişi kırmak için Metris E Tipi Askeri Cezaevi’ni inşa ederler ve tutukluları parça parça naklederler. (Yıldız, 2009, 224). İlk gidenler on dokuz gün sürecek açlık grevi ile hapishaneyi açar, direnişi burada devam ettirirler. Direnişin ve açlık grevinin sonucu olarak mahkûmlar bazı haklar elde ederler. Yazar bu durumu “görüş haklarını aldık, yazışma haklarını aldık. Dışarıdan hasta insanlar için diyet yemekleri edinme şansımız oldu. Ama söylediğim gibi, aç kalarak aldığımız bu hakları kısa bir süre kullanabiliyorsunuz. Sonra her şey yeniden başladığı yere dönüyor” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8) sözleriyle anlatır. Nevzat Çelik, açlık grevini “bir insanın kendisine yapabileceği en büyük haksızlık, verebileceği en büyük ceza aslında. Daha fazlasını yapamaz, en fazla yakar, öldürür falan. Açlık grevi çok acımasız bir eylem. Ama

⁸ Bk: Reyhan Yıldız, **İçeri’den**, Literatür Yayınları, 2009, s. 222.

içeride insanların başka bir çaresi kalmıyor çoğu zaman” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8) ifadeleriyle açıklar.

Cezaevlerinde tek tip askeri disiplin istenir. Bu nedenle tutuklular sakal-bıyık kesmeme kararı alır. Nevzat Çelik, kitap direnişi olarak da biline bu mücadele hakkında “kitaplarımızı da almak istiyorlardı. Biz vermemek için direndik ve müthiş bir direnişi o. 3 ay sonra geldiler, her koğuştaki tek tek bastılar, her insanı kolundan, bacağından zapt ederek saçımızı, başımızı kestiler. Bunu ‘Kitap Türküsü’ diye o zaman şiirleştirmiştik” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8) ifadelerini kullanır.

Nevzat Çelik, Reyhan Yıldız’ın açlık grevinin sonucuyla ilgili sorularına “haklarımızı aldık diyemem. En azından tek tipi zorla giydirmekten vazgeçtiler ama her şeyi yasakladılar. Uzun süre her şey yasaktı. Zaman zaman görüşe çıktık, mektuplarımız verildi” (Yıldız, 2009, 225) ifadeleriyle karşılık verir.

1982’de iddianame açıklanır. Nevzat Çelik, Devrimci Sol ana davasında seksen iki numaralı sanıktır ve idamı istenmektedir. Tutuklular 1983’te sürmekte olan direnişi kırmak için Metris E Tipi Askeri Cezaevinden, Sağmalcılar Hücre Tipi Cezaevine nakledilir. Cezaevindeki günleri ve tahliyeyi “yaz sıcağında saatlerce cezaevi arabalarında beklettiler. Ölmek üzereyken kapılar açıldı ve zorla saçımız, sakalımız kesildi. Tek tip giydirildi. Tek ya da üçer kişilik hücrelere atıldık. Tel örgüleri parçalama, elbiseleri yırtma ve açlık grevine yatma kararı çıktı, gelenek bozulmadı yani. Sadece su içerek geçen uzun bir açlık grevi. Otuz gün” (Yıldız, 2009, 224-225) sözleriyle anlatır. Nevzat Çelik, hücrede yaşamayı “cezaevinde cezaevi” olarak değerlendirir: “Anlaşamayan üç kişinin aynı hücrede yıllarca kalması kadar korkunç bir şey olamaz. Tam bir cehennem! Bunun için insanların kötü olmasına gerek yok; alışkanlıklar, temizlik, tembellik, ses tonu, bencillik... Cehennemin kapısını açmak için yeterli” (Yıldız, 2009, 225).

1984’te yapılan ölüm orucunda dört kişi vefat eder. Nevzat Çelik, iki kez on beşer günlük açlık grevi ile ilgili şunları söyler:

“Şiddet kazandı. Ölenler, öldürülenler ve onların yakınları kaybetti. Bir de iki şiddet arasında çaresiz bırakılan bizler!’ F tipleri kesinlikle karşı çıkılması gereken cezaevleri. Ama bunun için sonuç alınamayacağını bile bile –uzun zamana, yıllara yayarak- yüzden fazla insanın ölmesine, daha fazlasının da sakat kalmasına aklım ‘evet’ demez. Yaşanan büyük bir trajedir. Toplu katliamdır” (Yıldız, 2009, 229).

1984'te *Şafak Türküsü* dosyasıyla Akademi Kitabevi Şiiri Ödülü'ne katılır. Birincilik ödülü almasının ardından kitabın ilk baskısı sansürlü olarak çıkar. O haliyle çok satanlar listesinde bir numaraya yerleşir. *Şafak Türküsü*'nün dışarıda yarattığı büyük etki içerdeki Nevzat Çelik'e ceza olarak geri döner. Bir buçuk yıl boyunca gelen mektupları verilmez. 1986'nın başında bir kez daha direnişi kırmak için Sağmalcılar Hücre Tipi Cezaevinden, Metris E Tipi Askeri Cezaevine topluca sevk edilirler. Direniş devam ederken Nevzat Çelik'in resmi olmayan mektup yasağı da devam etmektedir. Bunun üzerine Nevzat Çelik, süresiz açlık grevine gitme kararı alır. İlk fırsatta ailesine ve kamuoyuna birer mektup yazarak gizli yollarla dışarı çıkarır. 6 Nisan'da olan duruşmasında Metris Baştabya duruşma salonunda açlık grevi kararını nedenleriyle birlikte açıklar:

“1980 Mart'ından bu yana, gerek birinci şubede, gerekse askeri cezaevlerinde – onurunu koruyan, korumaya çalışan her insan gibi- sürekli olarak işkence gördüm, görüyorum. Devlet eliyle yürütülen sistemli bir işkencenin varlığı artık bir sır değil... Gövdemize aç kurtlar gibi salya sümük saldıran elektrikte, askıda, falakada, zincire vuruluşumuzda, koğuş aramaları ve operasyonlarında, yıllarca görüşsüz, havalandırmaz, güneşsiz (hani güneş girmeyen eve doktor girerdi) doktorsuz, mektupsuz, kitapsız, kalemsiz, kâğıtsız, elbisesiz, ayakkabısız bırakılışımızda devletin gücü kullanılıyor. Kamuoyunun sustuğu, susturulduğu yıllarda, ellerini kollarını sallaya sallaya rahatça işkence yaptılar. Öylesine rahatlar ki... İşkencede güçsüz düşen gövde her türlü hastalığa kapı aralıyor ve birkaç yılda yaşayan ölümler haline getiriliyoruz [...] İşkence karşısında susmayı, ölmek olarak algılıyorum. [...] Sağmalcılar Özel Tip Askeri Cezaevi'nden Metris'e sevk edildiğim, 19.12.1985 gününden bu yana mektuplaşma yolum kapalı tutuluyor. Şair kimliğime yönelik bu haksız uygulama on altı aydır sürüyor ve şimdiye kadar yaptığım bütün yasal girişimler sonuçsuz kaldı” (Selçuk, 05 Nisan 1987, 2).

Nevzat Çelik'in duruşmasına katılanlar arasında Yaşar Kemal, Latife Tekin, Emil Galip Sandalcı ve Adnan Özyalçınır gibi sanatçılar vardır.⁹ Şairin 7 Nisan 1987'de başladığı süresiz açlık greviden sonra medyada haberler çıkmaya başlar. Mehmed Kemal, *Cumhuriyet Gazetesi*'nde şaire yapılanın insanlık suçu olduğunu söyler:

“Bir yerde işkence varsa en azından demokrasi yoktur. Biz demokrasi istiyoruz, iktidarlar demokrasinin varlığından söz ediyorlar. Öyleyse şair Nevzat Çelik'in durumu nedir? Ona uygulanan bu işkenceler ne oluyor? Her yerde siyasetçiler insan haklarından söz ediyorlar. Bildirilere girmiş, anayasalarda yer almış, uğruna bunca savaşım verilmiş insan hakları ne oluyor? Ülkemiz ve insanları işkence suçlamasına daha uzun süre dayanamaz. Çok yazık oluyor. Hem insanlık adına, hem ülke adına” (Kemal, 18 Nisan 1987, 10).

⁹ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Nevzat Çelik Açlık Grevine Başlıyor”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 07 Nisan 1987, s. 6.

Nevzat Çelik, hapishaneden çıktıktan sonra yaptığı söyleşide iki buçuk yıl süren mektuplaşma yasağı ve sonrasında gidilen süresiz açlık grevi ile ilgili açıklamalarda bulunur. Binbaşı Muzaffer Ergüder'in kendisine işbirliği teklifi yaptığını söyler:

“Herkesin mektubu gelir okunur, benim yüreğime hançer sokulur’ türküsünde olduğu gibi! Bunun için dilekçeler yazdık. Ama hiçbir yanıt alamadık. [...] En sonunda Muzaffer Bey, biz ona işkenceci derdik, gerçekten berbat bir herifti, bir gün beni çağırıp, mektupları neden vermediğini açıklamaya kalktı. Hatta yarısı yırtılmış, karalanmış, bir sürü mektup vardı önünde. Dalga geçer gibi... Adam açık açık şunu teklif etti. ‘Sen şairsin, sen yazarsın, gel buradaki kütüphanenin başına geç.’ Kütüphaneyi kuranlar da itirafçılar. Yani adam beni işbirliğine davet ediyor! Baktım ki yapacak bir şey kalmadı, açlık grevine başladım. 22 gün sürdü... Kabul etmeselerdi daha da sürecekti” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

29 Nisan 1987’de aralarında Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Rıfat Ilgaz, Onat Kutlar, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Hulki Aktunç, Süha Tuğtepe gibi isimlerin de bulunduğu elli şairin imzaladığı destek mektubu yayımlanır:

“Sevgili Nevzat Çelik, yaşamak her şeye rağmen ‘ciddi’ bir iş sayılır, dersek her şeye rağmen gülümse ve bizi sevindir. ‘Yaşamak’ ve gülümsemek her insana olduğu kadar şairlere de yakışır. Şairlerin ya da bir şiir taşıyan herkesin yaptığı iş bu gülümsemeyi paylaşmaktan ibarettir. Üstelik biliyorsun, insan her zaman ‘içeride’dir, dışarıda değil. Yaşadıklarını anlıyor ve üzülüyor. Bütün bunlarla da olsa, senin yaşamını istiyoruz. Yaşa ve yine şiirler yaz. Kendine iyi bak.”¹⁰

Açlık grevinin 22. gününde Nevzat Çelik’in talebi kabul edilir, mektuplarına ve tutukluluk haklarına kavuşur. Şair, tek başına yaptığı açlık grevi hakkında şunları söyler:

“Bunun öncelikle bir zorunluluk haline gelmesi gerekiyor. Eğer bu bir silahsa, bu silaha başvurur. İşin tuhafı bu silahın namlusu aslında kendine dönüktür bir taraftan. Çünkü adım adım kendini öldürürsün. Genelde şöyle olur: Son yemeğini yersin. Özel bir rahatsızlığın yoksa özellikle midenden rahatsız değilsen, açlık grevinde, 5, - 6. günden sonra açlık hissi kaybolur. Halsizleşme ikinci, üçüncü günden itibaren başlar, bir hafta kadar sonra acıkma hissi kaybolur. Benim ülserim vardı, o yüzden de açlık grevlerim çok problemlidir, hep yatarak geçirmiştir ve sürekli ağrı vardır, asit yaptığı için de sürekli bir kusma hissi vardır. Ama kusamazsın, boğazın yara olur. Sonra yemek düşlemeye başlarsın. Toplu grevlerde insanlar oturur, annelerinin yemekleri, en son nerede yemek yediğinden, nerenin tatlısının iyi olduğuna kadar uzun uzun yemek sohbetleri olur. Saatlerce sürer bu” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

Şair, açlık grevinin insanın fizikine verdiği etkileri de açıklar:

¹⁰ Bk: İzmir Konak Belediyesi, “Şiirde 30. Yıl... Nevzat Çelik”, CD, 27 Nisan 2012.

“1. haftadan itibaren hareketlerin ağırlaşır. Ağır ağır yürürsün. Ani oturup kalkma yapamazsın çünkü başın döner, gözlerin kararır, düşersin. İstesen de hareket edemezsin. Ağzından çürük yumurta kokusu gibi çok pis bir koku gelir. Kendi kokundan rahatsız olursun. Sendeki gücün azalışını, damarlarından kanının çekilmesi gibi an ve an yaşarsın. 20. Güne geldiği zaman en az 10 kilo kaybın vardır. Önce kaslar erimeye başlar. En son eriyen yağdır. Bellek biraz zayıflamaya başlar. Bu arada tat duyunuz çok gelişmiştir, bir de koku. Açlık grevi sırasında zaten 2 koridor öteden gelen ekmek kokusunu alırsınız. Ama bazen, çok ilginçtir, birdenbire inanılmaz güçlü hale geliyorsun. Benim gibi birçok arkadaşın başına geldi bu durum. Bir kerede okuyorsun bir şeyi ve ezberinde kalıyor” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

Açlık grevi boyunca şiir çalışmalarına devam eden şair ikinci kitabı *Müebbet Türküsü*’nü Mayıs ayında yayımlar.

Nevzat Çelik’in mektup yasağı ve tutukluluğu uluslararası kamuoyunda da yankı bulur. Mayıs 1987’den başlayarak Nevzat Çelik için Avrupalı bazı yazarlar, parlamenterler, yazar örgütleri kendi ülkelerinde kamuoyu oluşturmak ve Türk hükümetine baskı yapmak için kampanya başlatırlar. Alman Yazarlar Birliği Berlin Başkanı Anna Jonas, 14 Mayıs 1987’de Başbakan Turgut Özal’a, Nevzat Çelik’in serbest bırakılması için açık bir mektup gönderir. Mektupta “bu yönde atılacak her adımı, Pazar üyesi olmak isteyen Türkiye’nin demokratikleşme yolunda attığı bir adım olarak anlayacağız” (Berlin Cumhuriyet, 17 Mayıs 1987, 9) yazmaktadır.

Yaşar Kemal, Adalet Ağaoğlu, Tarık Akan, Edip Akbayram, Sadık Gürbüz, Müştak Erenus, Dr. İldeniz Kurtulan, Rasim Öz, Osman Ergin, Kemal Türkler ve Sebahat Türkler gibi isimlerin yer aldığı sanatçılar, cezaevlerindeki uygunsuz koşulları protesto edenlere bayram öncesi destek olurlar. Bu desteğin sonucunda Nevzat Çelik, Kurban Bayramı dolayısıyla anne ve babasıyla görüşür.¹¹

Ağustos ayında tutuklu haklarını almak için yapılan açlık grevi sürerken basının Metris E Tipi Askeri Cezaevine girmesine izin verilir. Şair Nevzat Çelik, cezaevinde yaşadıklarını şu şekilde anlatır:

“Burada haberleşme sorunları çok fazla. Şiirlerimi dışarı çıkarmıyorlar. Ben de bu yüzden kendi bulduğum illegal yöntemlerle şiirleri dışarı yolluyorum. Şiir, öykü dışarı iletilmiyor. Yazdıklarımızı cezaevlerinde de muhafaza etmek mümkün değil, çünkü aramalarda alınıp verilmeyebiliyor veya yok ediliyor. Karıştırılıp dökülüp saçılıyor” (Özbilgen, 28 Ağustos 1987, 12).

Dev-Sol davasından yargılanan Nevzat Çelik’in mahkeme tarafından 4 Aralık 1987’de salınmasına karar verilir ve tahliye olur.

¹¹ Bk: Haber Merkezi, “Grevcilere Sanatçı Desteği”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Ağustos 1987, s. 1/13.

1.4. Çalışma Hayatı

Nevzat Çelik, 1991’de iş ve yayın kolektifi olan Piya’yı Mehmet Çetin’le birlikte kurar. “Piya kitaplığı, şiirde farklı bir ideolojik/etik/estetik kuruluş isteğiyle Temmuz 1991 yılında örgütlenmişti” (İmzasız, Nisan 2000, 4). Yayın hayatını durduran Piya kolektifi birçok sanatçıyla birlikte Mart 1994’te tekrar çıkar. Piya; Namık Kuyumcu, Tuğrul Keskin, Mehmet Çetin, Önder Kızılkaya, Fadıl Öztürk, Yücel Aysal’ın olduğu şair ağırlıklı bir yayın sanat kolektifidir. Nevzat Çelik, Piya’nın yanı sıra 1994’te kurulan iş ve yaşam kolektifi olan Omnia’nın dört kurucusundan biridir. 1998’in sonlarına doğru Omnia’nın bünyesinde sürdürülmekte olan yayınevi hazırlığı tamamlanır. Nevzat Çelik’e ait olan “Om yayınevi ıslık çalar” sloganıyla yayın hayatına başlar.

“Om’daki editörlüğü, yayın yönetmenliği ya da patronluğu sırasında aldığı en büyük haz *Kinyas ve Kayra* romanını hazırlamak ve Hakan Günday’ı edebiyat dünyasına kazandırmak olur.”¹² Hakan Günday ise yedinci romanı olan *Az*’ı Nevzat Çelik’e ithaf eder.

Omnia 2002’nin sonlarına doğru sürmekte olan krizin etkisiyle yetmiş, seksen kişiden otuz, otuz beş kişiye düşerek küçülmek zorunda kalır. Daha sonra Om Yayınevi’nin yayın faaliyetine geçici olarak son verilir.

1.5. Gezileri ve Katıldığı Etkinlikler

Nevzat Çelik, yedi yıl, sekiz ay, beş günlük hapis hane yaşantısından sonra cezaevinden tahliye edilir. Cezaevinden çıktıktan on üç gün sonra *Müebbet Türküsü* adlı eseriyle kazandığı Hasan Hüseyin Korkmazgil Şiir Ödülünü almak için Ankara’ya gider.¹³ Şairin ilk imza günleri Ankara’da başlar ve günlerce devam eder. 9 Ocak 1988’de İstanbul Nişantaşı Akademi Kitabevi’nde ilk iki yapıtı için imza günü düzenler.¹⁴ Şubat 1988’de *Şafak Türküsü* adlı eseriyle ayın çok satanlar

¹² Bk: İzmir Konak Belediyesi, “Şiirde 30. Yıl... Nevzat Çelik”, CD, 27 Nisan 2012.

¹³ Bk: Ankara Cumhuriyet Bürosu, “Hasan Hüseyin Şiir Ödülleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Aralık 1987, s. 12.

¹⁴ Bk: İmzasız, “İmza Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 09 Ocak 1988, s. 3.

sıralamasında ilk onda yer almaya başlar.¹⁵ 27 Şubat 1988’de Beyoğlu’nda düzenlenen AFEKS Kitap Fuarı’na katılır.¹⁶

Nevzat Çelik, imza günleri dışında sosyal sorumluluk projelerinde de yer alır. 21 Nisan 1988’de Çanakkale E Tipi Cezaevinde açlık grevinde bulunan 124 tutuklunun mücadelesini desteklemek için İnsan Hakları Derneğinin düzenlediği geceye katılır. Geceye katılanlar arasında Deniz Türkali, Esin Afşar, Grup Merhaba, Müjdat Gezen ve Sezai Sarıoğlu da bulunur.¹⁷

Şair, 14 Temmuz 1988’de İzmir’de düzenlenen 3. Kültür ve Sanat Festivaline katılarak kitaplarını imzalar.¹⁸ İnsan Hakları Derneği kurucu üyelerinden Didar Şensoy’un ölümünün 1. yılında düzenlenen anma etkinliğine¹⁹ ve 30 Ekim 1988’de Cumhuriyet Kitap Kulübü Bakırköy Temsilciliği Karya Kültür ve Sanat Merkezi’nde düzenlenen imza gününe katılır.²⁰ Bunun yanı sıra üniversitelere de davet edilir ve öğrencilerle buluşur. 1 Kasım 1988’de Boğaziçi Üniversitesinde kitaplarını imzalar.²¹ Gençlik Haftası nedeniyle üniversiteli öğrencilerin düzenlediği Söz Gençliğin gecesine katılarak şiirler okur.²² Hapishaneden çıktıktan sonra geride kalanları unutmaz, mahkûmların kötü koşullarının düzeltilmesi için yapılan etkinliklere katılır. Cezaevlerinde düzenlenen açlık grevlerine destek olmak için aydınların yaptığı konuşmada yer alır.²³ 10 Aralık 1988’de Bilsak’ta sevenleriyle sohbet eder.²⁴

Nevzat Çelik, 1989’da da düzenlenen etkinliklere katılmaya devam eder. 16 Ocak 1989’da Nâzım Hikmet’in 87. doğum günü kutlamasına katılanlar arasındadır.²⁵ Şair, doğum gününün yanı sıra ölüm törenlerinde de yer alır. 23 Haziran 1989’da toprağa verilen Hasan İzzettin Dinamo’nun cenaze törenine katılır. Cenaze törenine katılanlar arasında “Yaşar Kemal, Atilla Birkiye, Doğan Hızlan, Tuncer Cücennoğlu, Hayati Asilyazıcı, Adalet Ağaoğlu, Bilgesu Erenus, Müştak Erenus, Rasih Nuri İleri, Osman Şahin, Leyla Erbil, Erol Toy, Kemal Bekir, Nevzat

¹⁵ Bk: İmzasız, “Ayın En Çok Satan Kitapları/Genel”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Şubat 1988, s. 5.

¹⁶ Bk: İmzasız, “İmza Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Şubat 1988, s. 7.

¹⁷ Bk: İmzasız, “İnsanca Bir Yaşam İçin”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 20 Nisan 1988, s. 7.

¹⁸ Bk: İmzasız, “Festivalde Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Temmuz 1988, s. 7.

¹⁹ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Didar Şensoy Anıldı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 02 Eylül 1988, s. 10.

²⁰ Bk: İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Ekim 1988, s. 4.

²¹ Bk: İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Kasım 1988, s. 4.

²² Bk: İstanbul Haber Servisi, “‘Söz Gençliğin’ Gecesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 20 Kasım 1988, s. 8.

²³ Bk: İmzasız, “Aydınlardan Cezaevlerine Destek”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 23 Kasım 1988, s. 6.

²⁴ Bk: İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Aralık 1988, s. 4.

²⁵ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Nâzım Hikmet’in 87. Doğum Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Ocak 1989, s. 8.

Çelik, Adnan Özyalçınar, Sennur Sezer, Fatma Oran ve Yusuf Kurçenli de bulundu” (İstanbul Haber Servisi, 23 Haziran 1989, 13).

Nevzat Çelik, üniversitelerin yanı sıra liselerde düzenlenen edebiyat etkinliklerinde de bulunur. Yalova’da 13-20 Temmuz 1989 tarihleri arasında düzenlenen Kültür ve Sanat Şenliği kapsamında Ticaret Lisesinde şiir söyleşisinde bulunur.²⁶ Nevzat Çelik, tutuklulukları devam eden Grup Yorum sanatçılarının serbest bırakılması için başlatılan imza kampanyasına²⁷ ve Marmaris’te Galeri Arkadaş tarafından düzenlenen imza günlerine katılır.²⁸ 8. Kartal Kültür ve Sanat Festivali kapsamında kitaplarını imzalar.²⁹ Nevzat Çelik, Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Beyoğlu Belediyesi’nin ortaklaşa düzenlediği 1. Kitap Günleri’ne de davet edilir ve 16 Ağustos çarşamba günü şiir söyleşisine katılıp kitaplarını imzalar.³⁰ Aynı gün şiir söyleşisine Sabahattin Kudret Aksal, Ahmed Arif, Arif Damar, Melih Cevdet Anday, Ataol Behramoğlu, Cemal Süreya ve Can Yücel de katılır.³¹ 26 Ağustos’ta kitaplar kundaklanarak etkinlikler durdurulmak istenir. Bunun üzerine Nevzat Çelik, 31 Ağustos ve 16 Eylül tarihlerinde de etkinliğe katılarak destek olur.

Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Beşiktaş Belediyesi birlikte 1. Beşiktaş Kitap Günleri’ni düzenler. Şairin 27 Ekim günü kitaplarını imzalayacağı duyurulur.³² Nevzat Çelik, 11 Kasım 1989’da Tüyap Kitap Fuarı’nda *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* adlı eserlerini imzalar.³³ 18 Kasım’da Kartal Halkevi’nde düzenlenen panele katılarak şiiri hakkında gelen soruları yanıtlar.³⁴

Nevzat Çelik için 1990 etkinlikler bakımından yoğun bir yıl olur. 01 Şubat 1990’da Atatürk Kitaplığı’nda şiir üzerine söyleşide bulunur.³⁵ 18 Nisan 1990’da Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi’nin düzenlediği sanatsal etkinliğe katılarak şiir okur. Etkinliğe katılanlar arasında Ataol Behramoğlu, Cevat Çapan, Enver Ercan, Gülsüm Akyüz, Müştak Erenus, Özdemir İnce, Refik Durbaş, Sennur Sezer, Zihni Anadol, Arif Kemal, Bilgesu Erenus, Deniz Türkali, Hüseyin Başaran, Tuncer

²⁶ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Yalova’da Kültür ve Sanat Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 13 Temmuz 1989, s. 12.

²⁷ Bk: İzmir Cumhuriyet Ege Bürosu, “Grup Yorum İçin Kampanya”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 02 Ağustos 1989, s. 8.

²⁸ Bk: Kültür Servisi, “Marmaris’te Kitap Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Ağustos 1989, s. 4.

²⁹ Bk: İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 05 Ağustos 1989, s. 4.

³⁰ Bk: Kültür Servisi, “Beyoğlu’nda Kitap Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 09 Ağustos 1989, s. 6.

³¹ Bk: İmzasız, “Kitap Günleri ’89”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Ağustos 1989, s. 7.

³² Bk: İmzasız, “1. Beşiktaş Kitap Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 23 Eylül 1989, s. 9.

³³ Bk: İmzasız, “İmza Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 11 Kasım 1989, s. 11.

³⁴ Bk: Kültür Servisi, “Kartal Halkevi’nde”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Kasım 1989, s. 5.

³⁵ Bk: İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Şubat 1990, s. 5.

Duman, Adnan Özyalçiner, Asım Bezirci, Bekir Yıldız, Erdal Öz, Işıl Özgentürk, Latife Tekin, Osman Şahin ve İsa Çelik bulunur.³⁶ Bu sanatsal etkinlik TBKP liderleri Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın serbest bırakılması için düzenlenir.³⁷ 18 Haziran 1990'da Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün düzenlediği imza günlerinde söyleşide bulunur. İmza günlerine katılanlar arasında Adnan Özyalçiner, Tuğrul Keskin, Agâh Özgüç, Cem Gökçe, Sennur Sezen, Veysel Çolak ve Namık Kuyumcu da bulunur.³⁸ Nevzat Çelik, Adapazarı Belediyesi'nin düzenlediği Kültür ve Sanat Günleri etkinlikleri çerçevesinde gerçekleşen imza günlerinde yer alır. 22 ve 24 Haziran günlerinde kitaplarını imzalar.³⁹ Nevzat Çelik, 9. Tüyap İstanbul Kitap Fuarında bulunan Türkiye Yazarlar Sendikası standında yerini alır. Fuarda okuyucusuyla buluşan şair kitaplarını imzalar. Fuara katılanlar arasında İlhan Selçuk, Atilla Özkırımlı, Cevdet Kudret, Aziz Nesin, Can Yücel, Erdal Atabek, Nedim Gürsel Hikmet Altınkaynak, Suna Tanaltay, Erdoğan Tanaltay, Mehmet Çetin, Nevra Bucak, Emine Erbaş, Yılmaz Onay, Ali Neyzi ve Kasım Uçkan da vardır.⁴⁰ Şair Tüyap Fuarı kapsamında 10 Kasım'da ise *Alan Yayıncılık* standında yerini alır.⁴¹ 23 Aralık 1990'da "Gaziosmanpaşa Halkevi ve Eğitim-Der şubesinin birlikte düzenledikleri 'Şiir Günleri'ne Can Yücel, Nevzat Çelik, Cafer Yücel, Ömer Nida, Sennur Sezer, Güngör Gençay ve Adnan Özyalçiner" (İmzasız, 23 Aralık 1990, 15) katılır.

Nevzat Çelik için 1991 de etkinlikler bakımından yoğun bir yıl olur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu Bel-Pa Hipermarket'te Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün katkısıyla İmza Günleri düzenlenir. Şair, 23 Şubat'ta Bel-Pa'nın konuğu olarak kitaplarını imzalar.⁴² Nevzat Çelik, 17 Mayıs'ta Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Beyoğlu Belediyesi'nin Mis Sokak'ta ortaklaşa düzenledikleri etkinliğe katılır. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Erbil Tuşalp ve Demirtaş Ceyhun'un da aralarında bulunduğu sanatçılar okuyucularıyla sohbet edip kitaplarını imzalar.⁴³ Sarıyer Halkevi Yaz Etkinlikleri kapsamında şiir günleri düzenler. 15 Haziranda etkinliklere Nevzat Çelik

³⁶ Bk: İmzasız, "Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Nisan 1990, s. 15.

³⁷ Bk: İç Politika Servisi, "Kutlu-Sargın Hükümet Gündeminde", **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Nisan 1990, s. 10.

³⁸ Bk: İstanbul Haber Servisi, "Kadıköy Kitap Şenliği'nde İmza Günleri", **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Haziran 1990, s. 9.

³⁹ Bk: Kültür Servisi, "Adapazarı Kültür Şenliği", **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Haziran 1990, s. 5.

⁴⁰ Bk: İmzasız, "İlhan Selçuk Kitap Fuarı'nda", **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Kasım 1990, s. 1.

⁴¹ Bk: İmzasız, "Nevzat Çelik Kitaplarını İmzalıyor", **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Kasım 1990, s. 16.

⁴² Bk: Kültür Servisi, "İmza Günü", **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Şubat 1991, s. 7.

⁴³ Bk: Ahu Antmen, "Beyoğlu Kitap Günlerine Yoğun İlgi Kitapseverler Mis Sokağına Akiyor", **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Mayıs 1991, s. 15.

ve Mehmet Çetin davet edilir.⁴⁴ Şair, Ece Ayhan ve Enver Ercan'la 17 Temmuz 1991'de 10. Uluslararası Kartal Kültür ve Sanat Festivali'nde⁴⁵ ve Mehmet Çetin'le 24 Temmuz günü Bakırköy Belediyesi'nin düzenlediği 2. Kitap Günleri'ne katılarak kitaplarını imzalar.⁴⁶ Nevzat Çelik, 27 Temmuzda Sunay Akın, Akgün Akova, Mehmet Çetin, Nuh Ömer Çetinay, Küçük İskender ve Aydın Öztürk'le 7. Şilebezi Kültür Şenliği'ne katılarak şiirler okur.⁴⁷ Şair, 18 Ağustos'ta Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün Kadıköy İskelesi'ndeki kitap şenliğinde yer alır.⁴⁸ Nevzat Çelik'in etkinliklerin yanı sıra dayanışma günlerinde de yer alır. 8 Eylül 1991'de Divriği Kültür Derneği, 9. Geleneksel Pilav Dayanışma Günü düzenler. Etkinliğe Grup Yorum, Fevzi Kurtuluş, Mehmet Gümüş, Dilber Doğan, Ersin Ergün, Mehmet Çetin ve Nevzat Çelik de katılır.⁴⁹ Şair, 2 Kasım'da İlhan Selçuk, Erdal Atabek, Suna Tanaltay, Erdoğan Tanaltay, Kandemir Konduk, Yılmaz Odabaşı, Mehmet Çetin, Namık Doymuş, Aydın Öztürk, Hasan Hüseyin Yalvaç, Arif Damar ve Rasih Nuri İleri'yle birlikte Tüyap'ta TYS standında okurlarıyla buluşur.⁵⁰ Nevzat Çelik, cezaevlerinde yapılan sevkler karşı başlatılan imza kampanyalarına destek olur: "Ankara Merkez Kapalı Cezaevinden iki hükümlünün firar etmesi üzerine çeşitli cezaevlerinden Eskişehir Özel Tıp Cezaevine yapılan sevkleri protesto etmek amacıyla 5 cezaevinde başlatılan açlık grevi 6. gününe girdi. İstanbul'da bir grup yazar, şair ve cezaevlerinde yakınları bulunan aileler, sevkleri protesto için imza kampanyası başlattılar" (Haber Merkezi, 09 Ekim 1991, 3). İmza kampanyasına çok sayıda yazar, şair ve sanatçı katılır. 16 Aralık'ta Pen Yazarlar Derneği'nin düzenlediği sanat gecesinde yer alır.⁵¹ 19 Aralık 1991'de Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne elleri sopalı bir grup saldırıda bulunur. Şair, fakülte öğrencilerinin saldırıya yanıt olarak düzenledikleri şölene katılarak şunları söyler:

"Bu bir sağ-sol çatışması değil. Dikkat edilirse aynı gün ve aynı anda hem Yıldız Üniversitesi'ne hem Beşiktaş'taki Fen ve Edebiyat Fakültesi'ne hem de bizim fakülteye saldırıyorlar. Bilinçli ve örgütlü bir hareket bu. Amaçlanan şey de çok açık: İran'da yaşanan olayı bugün Türkiye'de başarmak istiyorlar" (İstanbul Haber Servisi, 21 Aralık 1991, 7).

⁴⁴ Bk: Kültür Servisi, "Sarıyer'de Şiir Günleri", **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Haziran 1991, s. 7.

⁴⁵ Bk: Kültür Servisi, "Kartal'da 'Umuda Yolculuk'", **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Temmuz 1991, s. 7.

⁴⁶ Bk: Kültür Servisi, "Bakırköy'de İmza Günleri", **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Temmuz 1991, s. 7.

⁴⁷ Bk: Kültür Servisi, "Şiir Okuma Günü", **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Temmuz 1991, s. 7.

⁴⁸ Bk: Kültür Servisi, "Kitap Şenliği", **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Ağustos 1991, s. 7.

⁴⁹ Bk: İmzasız, "9. Geleneksel Pilav Dayanışma Gününde Buluşalım", **Cumhuriyet Gazetesi**, 07 Eylül 1991, s. 12.

⁵⁰ Bk: İmzasız, "Tüyap'ta Bugün", **Cumhuriyet Gazetesi**, 02 Kasım 1991, s. 19.

⁵¹ Bk: Kültür Servisi, "Şiir Okuma Gecesi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Aralık 1991, s. 15.

Nevzat Çelik, 1992’de de çeşitli etkinliklerde yer alır. 05 Ocak 1992’de Maltepe Kitap Kulübü’nün açılışına katılır. Açılışta düzenlenen şiir dinletisinde Nur Bulum, Gürseli İnal, Ayten Mutlu, Serpil Tuncer, Oğuzhan Akay, Sunay Akın, Akgün Akova, Mehmet Çetin, Nuh Ömer Çetinay, Hamdi Gedik, Küçük İskender, Tuğrul Keskin, Önder Kızılkaya, Namık Kuyumcu, Ahmet Telli, Aydın Öztürk ve Emin Ali Yağan da vardır.⁵² Şair, 8 Ocakta Taksim Belediye Gazinosu’nda düzenlenen Küba Dostları Tanışma Toplantısı’na katılır.⁵³ 15 Ocak 1992, Nâzım Hikmet’in 90. doğum yıl dönümüdür. Şair, 14 Ocakta Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı’nın düzenlediği etkinlikler çerçevesinde yapılan Şiir ve Müzik Gecesi’ne ve 19 Ocakta düzenlenen Doğumunun 90. Yılında Nâzım Hikmet Aramızda gecesine katılır.⁵⁴ Nevzat Çelik, 22 Şubatta Hasan Hüseyin Korkmazgil’in 8. ölüm yıl dönümünde düzenlenen toplantıya davet edilir.⁵⁵ 28 Mart 1992’de 3. Ümraniye Günleri kapsamında düzenlenen imza gününde bulunur.⁵⁶ Şair, *Cumhuriyet Gazetesi*’nin haberine göre Rotterdam Şiir Forumu’na katılmak için Hollanda’ya gider.⁵⁷ “Güneydoğu’da gazetecilere yönelik saldırılar kitle örgütleri, sendikalar, dernekler ve çok sayıda gazeteci, yazar tarafından ortak bir bildiriyle protesto edildi” (İç Politika Servisi, 17 Ağustos 1992, 4). Bildiriye imza atanlar arasında Nevzat Çelik de bulunur.

10 Eylül 1995’de İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi’nin düzenlediği gecede⁵⁸ ve 1 Eylül 1996’da müzik, dans, şiir ve sergilerin yer aldığı Barış Şenliği isimli etkinlikte yer alır.⁵⁹ Nevzat Çelik, öğrencilerin haklarını aramak için yaptıkları eylemlere de destek verir. “Yüksek Öğretim Kurumu’nu protesto etmek amacıyla 6 Kasım 1996’da Beyazıt Meydanı’nda basın açıklaması yapmak için toplanan ve polis tarafından dövülerek gözaltına alınan öğrencilerden 433’ünün yargılanmasına başlanmıştır” (İstanbul Haber Servisi, 15 Mart 1997, 7). Duruşmaya öğrencilerin ailelerinin yanı sıra Halil Ergün, Edip Akbayram, Orhan Aydın, Suavi, Nevzat Çelik ve Ferhat Tunç destek verir.⁶⁰ İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi, İHD Diyarbakır Şubesi’nin Olağanüstü Hal Bölgesi Valiliği’nce süresiz kapatılmasını

⁵² Bk: Kültür Servisi, “Kitap Kulübü”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 05 Ocak 1992, s. 7.

⁵³ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Fidel’in Sadık Dostları Buluştu”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 09 Ocak 1992, s. 6.

⁵⁴ Bk: Muharrem Aydın, “Devlet, Nâzım’la Buluştu”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Ocak 1992, s.3.

⁵⁵ Bk: İmzasız, “Hasan Hüseyin’i Anma”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Şubat 1992, s. 13.

⁵⁶ Bk: İmzasız, “İstanbul’da Bugün”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Mart 1992, s. 8.

⁵⁷ Bk: Kültür Servisi, “Nevzat Çelik Hollanda’da”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 09 Haziran 1992, s. 11.

⁵⁸ Bk: İmzasız, “İnsanlar Neredesiniz!”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Eylül 1995, s. 7.

⁵⁹ Bk: İmzasız, “Barış Şenliği”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 31 Ağustos 1996, s. 16.

⁶⁰ Bk: İstanbul Haber Servisi, “YÖK’e Protesto Yargıda”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 15 Mart 1997, s. 7.

protesto etmek için İçişleri Bakanlığı'na telgraf çeker. Nevzat Çelik, kapatılmayı protesto edenler arasındadır.⁶¹ Çatalca Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Sendikası, 3-4 Temmuz 1997'de Çatalca'da 2. Balkan Şiir Şenliği'ni gerçekleştirirler. Şenliğe Türkiye'den davet edilen şairler arasında Nevzat Çelik de vardır.⁶² 1998'de ise Türkiye Yazarlar Sendikası ve Çatalca Belediyesi'nin önderliğinde düzenlenen 2. Balkan Şiir Şenliği'ne Nevzat Çelik'in yanı sıra Ataol Behramoğlu, Fatos Arapi, Ali Podrimja, Şükran Kurdakul, Sennur Sezer, Aydın Hatipoğlu ve Suna Aras da katılır.⁶³ Meclis'te pankart açtıkları ve demokratik üniversite hedefli etkinliklerine katıldıkları için 96 yıl hapis cezasına çarptırılan gençlerin davaları yeniden görülmeye başlanır. Bunun üzerine sendika ve kitle örgütleri, siyasi partiler, öğretim üyeleri, aydınlar ve sanatçılar açıklama yapar. Açıklamaya imza atıp gençlere destek olan sanatçılar arasında Nevzat Çelik de bulunur.⁶⁴

Şairin, doğaya ve insana olan hassasiyeti üst seviyededir. Nevzat Çelik'in de aralarında bulunduğu bir grup sanatçı, şair ve yazar İzmir'de yapılmak istenen ve insanları denizden koparacak olan Kordon Yolu'na tepki gösterirler.⁶⁵

Şair, son şiir kitabı *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*'ı yayımladıktan sonra etkinliklere kaldığı yerden devam eder. 8 Nisan 2000'de Tüyap 5. İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında yapılan şiir dinletisine⁶⁶ ve Can Yücel'i anmak için Datça'da düzenlenen Can Şenliği'ne katılır.⁶⁷ Şair, 11 Nisan 2001'de Tüyap 6. İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri arasında yer alan şiir dinletisinde⁶⁸ ve 16 Ekim 2001'de Küçük İskender'in konuğu olarak şiir akşamında yer alır.⁶⁹

Şair, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Gönüllüleri'nin ölüm orucu/ açlık grevi/ operasyon sürecinde sağ kalanların tedavisi için başlatmış olduğu destek çağrısında yer alır.⁷⁰ Nevzat Çelik, 27-29 Haziran 2002 günleri arasında düzenlenen 2. Uluslararası Sapanca Şiir Akşamları'na katılan şairlerdendir.⁷¹ 31 Ekim 2002'de

⁶¹ Bk: İstanbul Haber Servisi, "Kapatılmaya Protesto", **Cumhuriyet Gazetesi**, 29 Mayıs 1997, s. 4.

⁶² Bk: Kültür Servisi, "2. Balkan Şiir Şenliği", **Cumhuriyet Gazetesi**, 02 Temmuz 1997, s. 13.

⁶³ Bk: Raif Ertem, "Rastgele", **Cumhuriyet Gazetesi**, 09 Temmuz 1998, s. 18.

⁶⁴ Bk: Haber Merkezi, "Yargı Siteminin Hukuk Sınavı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 12 Temmuz 1998, s. 5.

⁶⁵ Bk: İzmir Cumhuriyet Bürosu, "Kordon Yeşil Olsun", **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Eylül 1998, s. 20.

⁶⁶ Bk: İmzasız, "Tüyap 5. İzmir Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 529, 06 Nisan 2000, s. 8.

⁶⁷ Bk: Oral Çalışlar, "Sıfır Noktası", **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Ağustos 2000, s. 4.

⁶⁸ Bk: İmzasız, "Tüyap 6. İzmir Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 581, 05 Nisan 2001, s. 5.

⁶⁹ Bk: İmzasız, "Bugün", **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Ekim 2001, s. 15.

⁷⁰ Bk: İmzasız, "Dayanışma Çağrısı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 28 Nisan 2002, s. 11.

⁷¹ Bk: Kültür Servisi, "Sapanca'da 'Şiir Akşamları'", **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Haziran 2002, s. 15.

Tüyap 21. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında yapılan şiir dinletisinde,⁷² Yazı Kitabevi'nin yedinci kuruluş yılı etkinlikleri kapsamında Kadıköy Barış Manço Kültür Merkezi'nde yapacağı etkinlikte⁷³ ve 15 Nisan 2003'de Tüyap 8. İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında Piya-Zed Yayınları'nın düzenlediği şiir dinletisinde yer alır. Konuşmada bulunan diğer şairler şöyledir: Ahmet Telli, Nesimi Aday, Tuğrul Keskin, Mansur Balcı, Celal Çimen, Fergun Özelli, Namık Kuyumcu, Mehmet Çetin, Yücelay Sal, Ünal Ersözlü, Şükrü Erbaş, Küçük İskender, Önder Kızılkaya, Vecdi Erbay ve Asuman Susam.⁷⁴ 15 Ekim 2003'de Uluslararası CNR Kitap Fuarı kapsamında Türkiye Yazarlar Sendikası'nın düzenlediği şiir dinletisinde bulunur.⁷⁵

Vadat Günyol, 9 Temmuz 2004'de vefat eder. Ölümünün ardından ailesi, Marmara Eğitim Kurumları ve Maltepe Üniversitesi tarafından düzenlenen törene şair Nevzat Çelik de katılır. Törende çok sayıda sanatçı, aydın ve siyasetçi yer alır.⁷⁶ Şair, 18 Temmuz 2004'te Cemal Süreya Kültür Sanat Derneği'nin düzenlediği şiir dinletisinde,⁷⁷ 2-12 Eylül 2004 tarihleri arasında gerçekleşecek olan Pera Fest 2004-3. Uluslararası Beyoğlu Buluşması'nda⁷⁸ ve 29 Ekim 2004'de Tüyap 23. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında Uluslararası PEN Kulüpleri Federasyonu Türkiye Merkezi'nin düzenlediği şiir dinletisinde yer alır.⁷⁹ 17 Aralık 2004'de, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 56. Yıl dönümü etkinlikleri kapsamında 78'liler bir araya gelir. 78'liler Vakfı Girişimi 12 Eylül darbesini yapanların yargılanmasını istemektedir. Pek çok sanatçının katıldığı gecede Nevzat Çelik de bulunur.⁸⁰

Şairin, 2005'te çeşitli sanatsal ve toplumsal etkinliklere katıldığı görülür. Chez Sakman Teras'ta Ocak ayında pazartesi geceleri Edebiyat Geceleri yapılır. Geceye ocak ayında davet edilen isimler şunlardır: Ataol Behramoğlu, Sunay Akın, Ahmet Telli, Nevzat Çelik, Cezmi Ersöz, Tuna Kiremitçi, Orhan Alkaya.⁸¹ 13 Ekim 2005'de Tüyap 24. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında Uluslararası PEN Türkiye Merkezi'nin düzenlediği⁸² ve şair-yazar Halil İbrahim Özcan ile şair Sabri Kuşkonmaz'ın Mendos adlı kafede her cumartesi akşamları düzenledikleri şiir

⁷² Bk: İmzasız, "Tüyap 21. İstanbul Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 662, 24 Ekim 2002, s. 48.

⁷³ Bk: Kültür Servisi, "Kadıköy'de Şiir Akşamları", **Cumhuriyet Gazetesi**, 25 Aralık 2002, s. 15.

⁷⁴ Bk: İmzasız, "Tüyap 8. İzmir Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 686, 10 Nisan 2003, s. 5.

⁷⁵ Bk: Kültür Servisi, "Akdeniz Şiir Dinletisi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Ekim 2003, s. 15.

⁷⁶ Bk: İstanbul Haber Servisi, "Vedat Günyol'u Uğurladık", **Cumhuriyet Gazetesi**, 11 Temmuz 2004, s. 15.

⁷⁷ Bk: İmzasız, "Bugün", **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Temmuz 2004, s. 17.

⁷⁸ Bk: Kültür Servisi, "Pera'da Festival Coşkusu", **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Eylül 2004, s. 14.

⁷⁹ Bk: İmzasız, "Tüyap 23. İstanbul Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 766, 21 Ekim 2004, s. 28.

⁸⁰ Bk: İstanbul Haber Servisi, "78'liler 'Adalet' İstiyor", **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Aralık 2004, s. 4.

⁸¹ Bk: Selmi Andak, "Sanata Bakış", **Cumhuriyet Gazetesi**, 29 Ocak 2005, s. 14.

⁸² Bk: İmzasız, "Tüyap 24. İstanbul Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 816, 06 Ekim 2005, s. 12.

dinletisine katılır.⁸³ 18 Aralık 2005'te Türkiye Yazarlar Sendikası tarafından düzenlenen Barışa Çağrı- Barış Şiirleri etkinliklerine katılanlar arasında bulunur.⁸⁴

Sanatçı Mümtaz Sevinç'in vefatının ardından Ataol Behramoğlu, Cahit Berkay, Mazlum Çimen, Haldun Ergüvenç, Bilal Kayabaş, Nevzat Çelik, Saki Çimen ve Nebil Özgentürk taziye bildirisini yayımlar.⁸⁵ Şairin katıldığı etkinlikler 2006'da da hız kesmeden devam eder. 78'liler Vakfı Girişiminin düzenlediği gecede şair, 12 Eylül darbesini yapanlardan hesap sorulmasını ister. Pek çok sanatçının katıldığı gecede Nevzat Çelik şiir okur.⁸⁶ 11 Mart 2006'da Tüyap Bursa 4. Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında düzenlenen şiir dinletisinde bulunur.⁸⁷ Dünya Şiir Günü, İstiklal Caddesi'nde birçok şairin katıldığı yürüyüşle kutlanır. Şair, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın düzenlediği etkinlikte⁸⁸ ve 30 Nisan 2006'da 11. Tüyap İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında Uluslararası PEN Kulüpleri Türkiye Merkezi'nin düzenlediği söyleşide yer alır. Vecdi Sayar'ın yönettiği Can Yücel 80 Yaşında başlıklı konuşmaya ayrıca Enver Ercan, Ahmet Telli ve Eşber Yağmurdereli de katılır.⁸⁹ Can Yücel'in ölümünden sonra düzenli olarak yapılan Can Şenliği'nin altıncısı 29-30 Nisan 2006 tarihleri arasında İzmir'de yapılır. Şenlikte pek çok şairin yer aldığı şiir dinletisinde Nevzat Çelik de şiirler okur.⁹⁰ *Cumhuriyet Gazetesi*'nin Şişli'deki merkez binasına yapılan saldırının ardından gösteri düzenlenir. Nevzat Çelik'in de katıldığı yürüyüşte çok sayıda kişi, aydın, sanatçı, siyasetçi, yazar ve şair vardır.⁹¹ Türkiye Yazarlar Sendikası'nın, *Cumhuriyet Gazetesi* merkez binası önünde başlattığı nöbet failler yakalanınca sona erer: "Metin Üstündağ, Ömer Civaoglu, Enver Ercan, Çağıl Ener, Cuma Boynukara, Nevzat Çelik, Altan Öktem yaptıkları açıklamada: '15 Mayıs'ta eylemimiz sona erdi. Failler bulundu, görevimiz tamamlandı'" (İmzasız, 22 Mayıs 2006, 9) der.

3 Haziran 2006'da usta şair Nâzım Hikmet'in ölümünün 43. yılında düzenlenen anma etkinliklerine Türkiye Yazarlar Sendikası şairleri arasında bulunan Nevzat Çelik de katılır.⁹² Nevzat Çelik, 60. Yunus Nadi Ödülleri töreninde bulunan

⁸³ Bk: Haber Merkezi, "Mendos'ta Şiir Akşamları", *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Ekim 2005, s. 15.

⁸⁴ Bk: Kültür Servisi, "Şiirlerle 'Barışa Çağrı'", *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Aralık 2005, s. 15.

⁸⁵ Bk: İmzasız, "Mümtaz Sevinç", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Ocak 2006, s. 3.

⁸⁶ Bk: İstanbul Haber Servisi, "78'liler Gecesi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 06 Şubat 2006, s. 5.

⁸⁷ Bk: İmzasız, "Tüyap Bursa 4. Kitap Fuarı", *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*, S. 837, 06 Ekim 2006, s. 27.

⁸⁸ Bk: Emel Kılıç-Barış Mumyılmaz, "Beyoğlu'nda Şairler Geçidi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Mart 2006, s. 3.

⁸⁹ Bk: İmzasız, "11. Tüyap İzmir Kitap Fuarı", *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*, S. 844, 06 Ekim 2006, s. 28.

⁹⁰ Bk: İmzasız, "'Can Şenliği' 6. Yılında İzmir'de", *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Nisan 2006, s. 15.

⁹¹ Bk: İmzasız, "Cumhuriyet Okurları Tek Yürek", *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Mayıs 2006, s. 9.

⁹² Bk: İmzasız, "Nâzım Karanfillerle Anıldı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 04 Haziran 2006, s. 3.

isimler arasındadır.⁹³ Nevzat Çelik, Ahmet Telli ile 1 Eylül 2006'da, Çiğli Belediyesi'nin düzenlediği 2. Zafer ve Barış Festivali kapsamında yapılan şiir dinletisinde⁹⁴ ve 5 Kasım 2006'da Tüyap 25. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında *Epsilon Yayınları*'nın düzenlediği şiir dinletisine katılır.⁹⁵

Şairin katıldığı etkinlik sayısı 2007'de diğer yıllara oranla daha azdır. Nevzat Çelik, 27 Nisan 2007'de Tüyap 12. İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında *Ütopiya-Kunduz Şiir Dergisi*'nin gerçekleştirdiği konuşmada⁹⁶ ve 2 Kasım 2007'de Tüyap 26. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında *Epsilon Yayınları*'nın düzenlediği şiir dinletisinde bulunur.⁹⁷

Şair için 2008, 2007'ye oranla daha aktif geçer. Nevzat Çelik, 9 Şubat 2008'de Ataol Behramoğlu ve Kemal Özer'le birlikte Haluk Şahin'in sunduğu Yüksek Siyaset isimli TV programına katılır. Davet edildiği programda siyasi şiirler üzerine konuşma yapılır.⁹⁸ Şair, İzmir Konak Belediyesi ile PEN Türkiye Merkezi'nin birlikte düzenlediği 4. Uluslararası İzmir Şiir Buluşması'na katılır:

“İkinci gün Ahmet Telli, Arjantinli Diana Bellessi, Chavez'in yakın dostu olduğunu her fırsatta yineleyen Venezüellalı Enrique Hernandez d'Jesus, Nevzat Çelik ve Altay Ömer Erdoğan, ‘Şiirde Devrimci Tavrı’ üzerine konuşular. ‘Türkçede Güney Amerika Şiiri’ söyleşisinin tek konuşmacısı Sennur Sezer'di. Rahatsızlığı nedeniyle gelemeyen Ülkü Tamer'in bildirisini ise kuşakdaşı Adnan Özyalçın okudu” (Berköz, 24 Mart 2008, 17).

Şair, 3 Haziran 2008'de Nâzım Hikmet'in ölümünün 45. yılında düzenlenen anma etkinliklerinde⁹⁹ ve Almanya'da düzenlenen 2008 Frankfurt Kitap Fuarı'nda bulunan isimlerdendir. Türk edebiyatının dünyaya tanıtılması açısından önem arz eden fuarda, Türk şiirini Nevzat Çelik'in yanı sıra Ataol Behramoğlu, Egemen Berköz, Tuğrul Tanyol, Ömer Erdem, Beşir Ayvazoğlu, Metin Cengiz, Küçük İskender, Haydar Ergülen, Deniz Durukan, Ali Nar, Arife Kalender, Didem Madak, Erdal Alovera, Ahmet Erhan, Ali Akbaş ve Lale Müldür temsil eder.¹⁰⁰ Nevzat Çelik,

⁹³ Bk: İstanbul Haber Servisi, “Yunus Nadi Ödülleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Haziran 2006, s. 9.

⁹⁴ Bk: İstanbul-İzmir Cumhuriyet, “Etkinliklerde Savaşsız Bir Dünya İsteği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Eylül 2006, s. 6.

⁹⁵ Bk: İmzasız, “Tüyap 25. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 871, 26 Ekim 2006, s. 44.

⁹⁶ Bk: İmzasız, “Tüyap 12. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 896, 19 Nisan 2007, s. 15.

⁹⁷ Bk: İmzasız, “Tüyap 26. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 923, 25 Ekim 2007, s. 27.

⁹⁸ Bk: İmzasız, “Siyasi Şiirler Konuşuluyor”, **Cumhuriyet Gazetesi Cumartesi Eki**, 09 Şubat 2009, s. 11.

⁹⁹ Bk: Kültür Servisi, “O Doğmasaydı İnsan Yönümüz Eksik Kalacaktı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 04 Haziran 2008, s. 14.

¹⁰⁰ Bk: Kültür Servisi, “Büyük Kitap Buluşması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Ekim 2008, s. 14.

Sincan F Tipi Cezaevinde yatmakta olan Erol Zavar'ın tedavisi için başlatılan konsere katılarak şiirler okur.¹⁰¹

Şair, 2009'da da çeşitli etkinliklere katılır. Ezilen insanların daima yanında olan şair İsrail'in, Gazze'de yaptığı zulme sessiz kalmaz. Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 20 Ocak 2009'da düzenlediği Gazze İçin Bir Şiir etkinliğinde¹⁰² ve 19 Nisan 2009'da Tüyap 14. İzmir Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında düzenlenen Şafak Türküsü Film Oluyor söyleşisinde yer alır.¹⁰³ 13 Mayıs 2009'da, Beykent Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, Şişli-Ayazağa Yerleşkesi Konferans Salonu'nda düzenlenen "Kültür Etkinlikleri 1"e davet edilir.¹⁰⁴ Gümüşlük Akademisi 2008'de vefat eden İlhan Berk için Şiirli Otobüs adını verdiği anma etkinliği düzenler. Etkinliğe katılan isimler arasında Nevzat Çelik, Küçük İskender, Sina Akyol, Oruç Aruoba, Salih Aydemir, Salih Bolat, Enver Ercan, Asuman Susam, Sezai Sarioğlu, Hilmi Yavuz, Haydar Ergülen ve Zeynep Köylü bulunur.¹⁰⁵

Nevzat Çelik, 2010'da farklı bir uygulamaya giderek kendisi etkinlik düzenlemeye başlar:

"Suda Seken Hayat' adını verdiği etkinliklerine 6 Ocak'tan itibaren Taksim Kemancı Rock Bar'da başlıyor. Her çarşamba akşamı 20.00'den 23.00'e kadar sürecek olan etkinliğe müzik, edebiyat ve sinema dünyasından tanınmış konuklar katılacak ve doğaçlama performans sunacak. Çelik'in ilk konuğu şair Ataol Behramoğlu olacak. Ocak ayında ise Vedat Sakman, Yaşar Kurt ve Mazlum Çimen ağırlanacak. Daha sonraki aylarda da sürecek olan 'Suda Seken Hayat' etkinlikleri izleyicinin yabancılaşma yaşamadan katılımcı olmasını hedefliyor"¹⁰⁶ (İmzasız, 02 Ocak 2010, 4).

Etkinlik 2011'de de hız kesmeden Kumbara Sanat isimli mekânda devam eder. Nevzat Çelik, 12 Ocak 2011'de Ataol Behramoğlu'nu konuk olarak alır.¹⁰⁷ 19 Ocak 2011'de Uğur Karataş davet edilir.¹⁰⁸ Şairin konuğu 26 Ocak 2011'de Cezmi Ersöz olur.¹⁰⁹ Şubat ayının ilk konuğu Muzaffer Özdemir'dir.¹¹⁰ 9 Şubat 2011'de Nebil Özgentürk'ü ağırlar.¹¹¹ 16 Şubat 2011'de Nevzat Karakış, Kumbara Sanat

¹⁰¹ Bk: İstanbul Haber Servisi, "Zavar İçin Destek Konseri", **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Kasım 2008, s. 17.

¹⁰² Bk: Kültür Servisi, "Gazze İçin Bir Şiir", **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Ocak 2009, s. 3.

¹⁰³ Bk: İmzasız, "Tüyap 14. İzmir Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1000, 16 Nisan 2009, s. 5.

¹⁰⁴ Bk: Kültür Servisi, "Şiir Çevirisinin Sorunları İrdelenecek", **Cumhuriyet Gazetesi**, 13 Mayıs 2009, s. 16.

¹⁰⁵ Bk: Kültür Servisi, "İlhan Berk'e Şiirli Yolculuk", **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Ağustos 2009, s. 16.

¹⁰⁶ Sahnedekinin iktidar, izleyenin pasif bir konumda olmadığı, katılabildiği bir etkinlik.

¹⁰⁷ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 06 Ocak 2011.

¹⁰⁸ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 15 Ocak 2011.

¹⁰⁹ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 25 Ocak 2011.

¹¹⁰ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 02 Şubat 2011.

¹¹¹ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 09 Şubat 2011.

isimli mekâna konuk olur.¹¹² 23 Şubat 2011’de Türk edebiyatının önemli şairlerinden Ülkü Tamer, Nevzat Çelik’in konuğudur.¹¹³ Mart ayının ilk konuk grubu İlhan Kurt ve Gülşen Suna olur.¹¹⁴ Nevzat Çelik’e, etkinlikte 16 Mart 2011’de Muzaffer Özdemir, Uğur Karataş ile Ayla Yılmaz,¹¹⁵ 23 Mart 2011’de Metin Üstündağ¹¹⁶ ve 30 Mart 2011’de Bahariye eşlik eder.¹¹⁷ Nisan ayının ilk konuğu Türk şiirinin önemli isimlerinden Ahmet Telli olur.¹¹⁸ 13 Nisan 2011’de Türk edebiyatının önemli ismi Ahmet Ümit davet edilir.¹¹⁹ Etkinlikteki konuk koltuğunda 20 Nisan’da Nida Ateş,¹²⁰ ve 27 Nisan’da Bahariye oturmaktadır.¹²¹ Suda Seken Hayat isimli etkinliğin sezon finali 4 Mayıs 2011’de yapılır. Son etkinliğe Ataol Behramoğlu, Ahmet Telli, Uğur Karataş, Cezmi Ersöz, Muzaffer Özdemir, Nebil Özgentürk, Nevzat Karakış, Gülşen Suna, İrfan Kurt, Bahariye, Metin Üstündağ, Ahmet Ümit ve Nida Ateş katılır.¹²²

Şair kendi düzenlediği etkinliklerin dışında olan etkinliklerde de bulunur. Konak Belediyesi ev sahipliğinde PEN, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Edebiyatçılar Derneği’nin ortaklaşa düzenledikleri 6. Uluslararası İzmir Şiir Buluşması’na katılır. Etkinliğin son günü olan 21 Mart’tadır: “‘Popüler Yaşamın Nesnesi Olarak Şiir’ konulu panel gerçekleştirilecek. Ahmet Telli’nin yöneteceği panelde, Cezmi Ersöz, Fahri Özdemir, Nevzat Çelik ve Ünal Ersözlü konuşmacı olarak yer alacak” (İzmir Cumhuriyet Ege Bürosu, Cumhuriyet Ege, 19 Mart 2010, 7). Nevzat Çelik, 5 Kasım 2010’da Tüyap 29. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında İmge Kitabevi’nin düzenlediği şiir dinletisinde bulunur.¹²³

Şairin, ezilen ve dışlanan insanın yanında olduğu bilinir. 18. İstanbul Caz Festivali kapsamında Cemil Topuzlu Açık Hava Sahnesi’nde Suyun Kadınları konserinde Kürtçe şarkılar söylediği için Aynur Doğan protesto edilir. Bunun üzerine Nevzat Çelik’in yanı sıra çok sayıda sanatçı protestoyu sert bir dille kınar.¹²⁴ Nevzat Çelik, 19 Kasım 2011’de Tüyap 30. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında

¹¹² Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 15 Şubat 2011.

¹¹³ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 23 Şubat 2011.

¹¹⁴ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 27 Şubat 2011.

¹¹⁵ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 16 Mart 2011.

¹¹⁶ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 23 Mart 2011.

¹¹⁷ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 30 Mart 2011.

¹¹⁸ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 06 Nisan 2011.

¹¹⁹ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 13 Nisan 2011.

¹²⁰ Bk: Nevzat Çelik, “Son 4 Etkinlik”, Facebook, 20 Nisan 2011.

¹²¹ Bk: Nevzat Çelik, “Son 3 Etkinlik”, Facebook, 26 Nisan 2011.

¹²² Bk: Nevzat Çelik, “4 Mayıs Sezon Finali-Suda Seken Hayat: Nevzat Çelik, Halil Ergun”, Facebook, 04 Mayıs 2011.

¹²³ Bk: İmzasız, “Tüyap 29. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1080, 28 Ekim 2010, s. 34.

¹²⁴ Bk: Meltem Yılmaz, “Türkü Değil Silahlar Sussun”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Temmuz 2011, s. 6.

İmge Kitabevi'nin düzenlediği Suda Seken Hayat isimli söyleşide konuşmacı olur.¹²⁵ Aydınlanmaya, doğaya, emeğe, sanata yönelik baskı ve saldırıya karşı Sanatçılar Girişimi kurulur. Girişime destek veren sanatçılar arasında Tarık Akan, Edip Akbayram, Aytaç Arman, Rutkay Aziz, Kürşat Başar, Ataol Behramoğlu, Cahit Berkay, Nevzat Çelik, Atilla Dorsay, Genco Erkal, Altan Erkekli, Erdal Erzincan, Müjdat Gezen, İlhan İrem, Yıldız Kenter, Küçük İskender, Zeynep Oral, Menderes Samancılar, Ferhan Şensoy ve Timur Selçuk vardır.¹²⁶ Şair İzmir ve İstanbul'un yanı sıra Ankara ve Sakarya'da düzenlenen etkinliklere de katılır.

Şair, 2012'de davet edildiği etkinliklerde söyleşi yaparak ve kitaplarını imzalayarak yer alır. 2 Mart'ta, Olgu Psikolojik Danışma ve Aile Danışmanlığı Merkezi tarafından Ankara-Kızılay'da düzenlenen söyleşiye¹²⁷ ve 9 Mart'ta Ayvalık'ta düzenlenen şiir dinletisine konuk olur.¹²⁸ 17 Mart 2012'de tutuklu Ragıp Zarakolu için düzenlenen Kitaplar Ses Veriyor adlı etkinliğe katılarak şiirler okur.¹²⁹ Şair, 31 Mart 2012'de Kadıköy Belediyesi Kemal Tahir Halk Kütüphanesi'nde söyleşi düzenler ve kitaplarını imzalar.¹³⁰ 2 Haziran 2012'de Atatürkçü Düşünce Derneği tarafından Darıca'da düzenlenen etkinlikte Nâzım Hikmet'i anar.¹³¹ Şair, 24 Kasım 2012'de Tüyap 31. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında "evzat Çelik'in Şiirde 30. Yılı adı altında etkinlik düzenler. Etkinliği Altan Gördüm sunar, Ataol Behramoğlu, Orhan Alkaya, Namık Kuyumcu, Hakan Günday konuşmacı olarak katılır. Uğur Karataş ise Ahmet Kaya'nın bestelediği şiirleri seslendirir.¹³² 29 Aralık 2012'de İzmir-Alsancak'ta Yakın Kitabevi'nde Namık Kuyumcu'yla söyleşi yapıp, kitaplarını imzalarlar.¹³³

Şair, 2013'ün ilk etkinliklerinden birinde 23 Şubat'ta Elazığ'da bulunur.¹³⁴ Nevzat Çelik, 2013'ün Mart ayında üç tane etkinliğe davet edilir. 23 Mart'ta Adana'ya, 30-31 Mart'ta Antalya'ya konuk olur.¹³⁵ Ansan'da şair ve yazar Nevzat Çelik için imza ve söyleşi etkinliği düzenlenir. Şair, söyleşide "edebiyat anlamında

¹²⁵ Bk: İmzasız, "Tüyap 29. İstanbul Kitap Fuarı", **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1134, 10 Ekim 2011, s. 31.

¹²⁶ Bk: İmzasız, "Aydınlar Sesini Yükseltiyor", **Cumhuriyet Gazetesi**, 01 Mart 2012, s. 1.

¹²⁷ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 09 Şubat 2012.

¹²⁸ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 07 Mart 2012.

¹²⁹ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 17 Mart 2012.

¹³⁰ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 31 Mart 2012.

¹³¹ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 28 Mayıs 2012.

¹³² Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 24 Kasım 2012.

¹³³ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 29 Aralık 2012.

¹³⁴ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 21 Şubat 2013.

¹³⁵ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 22 Mart 2013.

imgeyi, cümleyi ve resmi başka bir yerden büken, başka bir yerden bakan akım yok. Uzun tarihsel süreçte yenileyici, yarını düşünen, o hukuksal hikâye şu anda çözümlenmiş durumda ve şu anda uzun bir zamana yayıldı. Şu anda hala dibe vurmuş değiliz. Böyle bir durumda da gençlerin beni tanımaması çok normaldir” (Kaya, 04 Nisan 2013, 2) şeklinde konuşur. Nevzat Çelik’in Nisan ayı yoğun geçer. 10 Nisan’da Ankara-Kızılay’da yapılan etkinliğe Grup Giz ile beraber davet edilir¹³⁶ 16 Nisan 2013’de Sakarya Üniversitesi’nin düzenlediği söyleşiye,¹³⁷ 27-28 Nisan’da Fethiye’de düzenlenen söyleşi ve şiir dinletilerine¹³⁸ ve 6 Temmuz’da İskenderun’da düzenlenen şiir dinletisine konuk olur.¹³⁹ 2 Kasım 2013’de Tüyap 32. İstanbul Kitap Fuarı etkinlikleri kapsamında düzenlenen söyleşide yer alan şairlerdendir. Özdemir İnce, Cengiz Bektaş, Egemen Berköz, Ataol Behramoğlu, Sennur Sezer, Özkan Mert, Salih Bolat, Turgay Fişekçi, Arife Kalender, Suna Uras, Orhan Alkaya, Yaşar Miraç, Enver Ercan ve Müslim Çelik söyleşide yer alan diğer isimlerdir.¹⁴⁰ 19 Aralık 2013’de Boğaziçi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Türk Dili ve Edebiyat Komisyonu’nun düzenlediği Şiir Dinletisi- Bestelenmiş Şiirler başlıklı etkinlikte yer alır.¹⁴¹

Şairin, 2014’teki ilk etkinliği 14 Ocak’ta İtalyan Lisesinin düzenlediği şiir dinletisidir. Lisenin Kültür ve Edebiyat Kulübünün düzenlediği dinletiyeye İbrahim Baştuğ ile katılır.¹⁴² Nevzat Çelik ve Yaşar Miraç, 7 Nisan 2014’te Turkuaz Kültür ve Sanat Derneği’nin düzenlediği imza günlerine¹⁴³ ve 1 Ağustos’ta Bademli Çevre ve Yaşam Hakları Festivali’nin düzenlediği şiir dinletisine katılacak isimlerdendir.¹⁴⁴ 12 ve 14 Eylül’de 9. Uluslararası Foça Kültür ve Balıkçılık Festivali kapsamında düzenlenen şiir dinletilerine¹⁴⁵ ve 20 Eylül 2014’te Antalya’da açılan sanat galerisinin açılışında yer alır.¹⁴⁶ Nevzat Çelik, 2014 Kasım ve Aralık aylarında Almanya’da bulunan gurbetçilerle buluşur. 1 Kasım 2014’te Essen şehrinde düzenlenen şiir dinletisinde,¹⁴⁷ 6 Kasım’da Tema-Almanya Vakfı’nın konuğu olarak

¹³⁶ Bk: Nevzat Çelik, “Nisan Buluşmaları“, Facebook, 10 Nisan 2013.

¹³⁷ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 16 Nisan 2013.

¹³⁸ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 24 Nisan 2013.

¹³⁹ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 03 Temmuz 2013.

¹⁴⁰ Bk: Nevzat Çelik, “Geziye Şiirler“, Facebook, 02 Kasım 2013.

¹⁴¹ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 17 Aralık 2013.

¹⁴² Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 14 Ocak 2014.

¹⁴³ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 05 Nisan 2014.

¹⁴⁴ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 01 Ağustos 2014.

¹⁴⁵ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 09 Eylül 2014.

¹⁴⁶ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 18 Eylül 2014.

¹⁴⁷ Bk: Nevzat Çelik, “-“, Facebook, 31 Ekim 2014.

Köln'de düzenlenen etkinliğinde,¹⁴⁸ 9 Kasım'da Wuppertal ile Aachen kentinde organize edilen şiir dinletilerinde¹⁴⁹ ve 15 Kasım 2014'te Köln'de düzenlenen şiir dinletisine katılır ve kitaplarını imzalar.¹⁵⁰ Kasım ayında etkinlikleri hız kesmeden devam eder. 20 Kasım'da Köln'de, 21 Kasım'da Duisburg'ta, 28 Kasım'da ise Wuppertal'de organize edilen etkinliklerde yer alır.¹⁵¹ 5 Aralık'ta Almanya'nın Ratingen¹⁵² ve 9 Aralık'ta Aachen kentinde düzenlenen etkinliklere katılarak şiirlerini okur.¹⁵³ 13 Aralık 2014'te Almanya'nın Darmstadt şehrinde Beşiktaş Çarşı Grubu'nun davetlisi olarak şiir okuma gecesine katılır.¹⁵⁴ 20 Aralık 2014'te Almanya'nın Freiburg kentinde yapılan şiir dinletisinde yer alır.¹⁵⁵

Nevzat Çelik, 16 Ocak 2015'te Nâzım Hikmet'in 113. doğum gününde Maltepe Belediyesi'nin düzenlediği etkinliğe davet edilen isimler arasındadır.¹⁵⁶ 18 Nisan'da Hamburg'ta,¹⁵⁷ 14 Mayıs 2015'de Köln'de¹⁵⁸ ve 11 Haziran'da Hollanda'nın Arnhem kentinde düzenlenen şiir dinletisine konuk olur.¹⁵⁹ Grup Yorum'un yasaklanan kent konserlerine karşı aydınlar birleşerek basın açıklaması yayımlar. Çok sayıda ressam, müzisyen, aydın, gazeteci, şair ve yazarın destek verdiği isimler arasında Nevzat Çelik de vardır.¹⁶⁰ Can Yücel'in 16. ölüm yıl dönümünde şairi anmak için Datça'da 12-14 Ağustos 2015'de etkinlikler düzenlenir. Uluslararası Knidos Kültür Sanat Akademisi'nin düzenlediği etkinliklere davet edilen isimler arasında Nevzat Çelik de bulunur.¹⁶¹

Nevzat Çelik, 2016'da da söyleşilere, dinletilere ve imza günlerine katılır. 9 Nisan'da Ankara-Cebeci'de düzenlenen söyleşi ve imza günlerinde bulunur.¹⁶² Şair, 25-28 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali'ne ve 29 Mayıs'ta ise Beşiktaş Belediyesi Uluslararası Bahar ve

¹⁴⁸ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 06 Kasım 2014.

¹⁴⁹ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 08 Kasım 2014.

¹⁵⁰ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 11 Kasım 2014.

¹⁵¹ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 18 Kasım 2014.

¹⁵² Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 04 Aralık 2014.

¹⁵³ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 09 Aralık 2014.

¹⁵⁴ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 11 Aralık 2014.

¹⁵⁵ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 19 Aralık 2014.

¹⁵⁶ Bk: Nevzat Çelik, “Nâzım Hikmet ve Günlerin Bugün Getirdiği”, Facebook, 15 Ocak 2015.

¹⁵⁷ Bk: Nevzat Çelik, “Werkstatt 18 Nisan”, Facebook, 17 Nisan 2015.

¹⁵⁸ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 13 Mayıs 2015.

¹⁵⁹ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 11 Haziran 2015.

¹⁶⁰ Bk: Kültür Servisi, “Aydınlar Valilere Soruyor: Grup Yorum'dan Ne İstiyorsunuz?”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Haziran 2015, s. 18.

¹⁶¹ Bk: Nevzat Çelik, “Can Baba”, Facebook, 09 Ağustos 2015.

¹⁶² Bk: Nevzat Çelik, “Ankara”, Facebook, 08 Nisan 2016.

Şiir Festivali kapsamında düzenlediği etkinliklere davet edilir.¹⁶³ 3-5 Haziran 2016 tarihleri arasında Ataşehir Belediyesi Uluslararası Nâzım Hikmet Şiir Günleri adı altında etkinlikler düzenler. Etkinlikler kapsamında davet edilen isimler arasında Nevzat Çelik de vardır.¹⁶⁴ Nevzat Çelik ve Turgut Türksoy, 16 Temmuz'da Bodrum'da düzenlenen söyleşi ve imza gününe¹⁶⁵ ve 21 Temmuz'da Muğla'da Metamorfoz Sanat Evi'nde düzenlenen şiir dinletisine katılarak kitaplarını imzalar.¹⁶⁶ Sanatçılar Girişimi bir bildiri yayımlayarak 04 Ağustos 2016'da İzmir'de yapılacak olan Demokrasi ve Özgürlük Mitingi'ne çeşitli mesajlar iletir. Yaklaşık doksan kişinin imzasının bulunduğu ressam, müzisyen, şair ve gazeteciden oluşan listede Nevzat Çelik'in de ismi bulunur.¹⁶⁷ 25-30 Ağustos 2016 tarihleri arasında düzenlenen 17. Merzifon kültür ve Sanat Etkinlikleri kapsamında düzenlenen imza günlerine katılır.¹⁶⁸ 31 Ekim 2016'da *Cumhuriyet Gazetesi*'ne karşı operasyon başlatılır. Nevzat Çelik ve pek çok sanatçı gazeteye gelerek nöbete destek verirler.¹⁶⁹ 16 Aralık 2016'da Berlin'de düzenlenen müzikli şiir dinletisine müzisyen Ferhat Güneyli ile yer alır.¹⁷⁰

Nevzat Çelik, 2016'nın sonunda başladığı Almanya etkinliklerine 2017'nin ilk aylarında devam eder. 12 Ocak'ta Köln'de, 22 Ocak'ta Rotterdam'da, 29 Ocak ve 4 Şubat'ta Köln'de, 10 Şubat'ta Hamburg'da, 11 Şubat'ta ise Hannover'de düzenlenen etkinliklere katılacağını bildirir.¹⁷¹ 9 Nisan'da Gaziantep'te düzenlenen etkinlikte şiir okur ve kitaplarını imzalar.¹⁷² Nevzat Çelik, Ahmet Telli ve Sezai Sarioğlu ile 11 Mayıs 2017'de Ankara-Kızılay'da düzenlenen kitap tanıtımı ve şiir gecesine katılır. Gecede Ahmet İzan'ın, *V Aşk Senden Özür Diliyorum* isimli kitabı tanıtılır.¹⁷³ Can Yücel'in 18. ölüm yıl dönümünde şairi anmak için Datça'da 12-14 Ağustos 2017 tarihleri arasında etkinlikler düzenlenir. Uluslararası Knidos Kültür Sanat Akademisi'nin düzenlediği etkinliklere davet edilen isimler arasında Nevzat Çelik de vardır.¹⁷⁴

¹⁶³ Bk: Nevzat Çelik, "Etkinlikler", Facebook, 23 Mayıs 2016.

¹⁶⁴ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 16 Temmuz 2016.

¹⁶⁵ Bk: Nevzat Çelik, "İtiraza Devam", Facebook, 03 Haziran 2016.

¹⁶⁶ Bk: Nevzat Çelik, "İtiraza Devam 2", Facebook, 21 Temmuz 2016.

¹⁶⁷ Bk: İmzasız, "Tek Adam Rejimine de Darbeye de Karşıyız", *Cumhuriyet Gazetesi*, 03 Ağustos 2016, s. 15.

¹⁶⁸ Bk: Nevzat Çelik, "İtiraza Devam 3", Facebook, 21 Ağustos 2016.

¹⁶⁹ Bk: Kültür Servisi, "Şiirli ve Öykülü Direniş", *Cumhuriyet Gazetesi*, 08 Kasım 2016, s. 3.

¹⁷⁰ Bk: Nevzat Çelik, "Şiir ve Müzik 'Seferberliği'", Facebook, 15 Aralık 2016.

¹⁷¹ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 03 Ocak 2017.

¹⁷² Bk: Nevzat Çelik, "Gaziantep: Dinleti, Söyleşi, İmza", Facebook, 07 Nisan 2017.

¹⁷³ Bk: Nevzat Çelik, "-", Facebook, 11 Mayıs 2017.

¹⁷⁴ Bk: Nevzat Çelik, "Can Yücel'i Uğurlama", Facebook, 11 Ağustos 2017.

Nevzat Çelik, 24 Nisan 2018’de İzmir’de Ünal Ersözlü’nün, *Dört Gün Buda Üç Gün Zorba* isimli kitabının tanıtımına katılır. Etkinlikte Refik Durbaş, Tuğrul Keskin, Nebil Özgentürk, Namık Kuyumcu, Fatih Çekirge ve Yüksel Aksu isimleri de yer alır.¹⁷⁵ Şair, 31 Mayıs’ta Ankara-Kızılay’da düzenlenen müzikli şiir dinletisine katılır ve kitaplarını imzalar.¹⁷⁶ Nevzat Çelik, 24 Ekim’de Lüleburgaz Belediyesi’nin düzenlediği müzikli şiir dinletisine¹⁷⁷ ve 16 Kasım 2018’de Muğla-Didim’de düzenlenen etkinliğe konuk olur. Ahmet Kaya’nın 18. ölüm yıl dönümünde gerçekleşen gecede sanatçı anılır.¹⁷⁸

Nevzat Çelik, 2019 Mart’ında Hollanda’nın çeşitli kentlerinde yapılan şiir etkinliklerine konuk olur. 22 Mart’ta 21 Mart Dünya Şiir Günü etkinlikleri kapsamında Den Haag kentinde yapılan şiir gününe ve 23 Mart’ta Rotterdam şehrinde Çalgıcı Yorumcu Aykut’un katkılarıyla düzenlenen müzikli şiir gecesine katılır. 24 Mart’ta Amsterdam’da yapılan etkinliğe Yelda Karataş ile davet edilir. 25 Mart’ta Hollanda’nın Amersfoort şehrinde düzenlenen şiir günü kutlamasına konuk olur.¹⁷⁹ 5 Nisan 2019’da Fransa’nın Strasbourg kentinde yapılan şiir ve müzik gecesine katılır.¹⁸⁰ 29 Ekim’de Ankara-Kızılay’da Cumhur Karaca’nın sunumunu yaptığı şiir dinletisine konuk olarak davet edilir.¹⁸¹ Şair, 2019’un son etkinliği olan şiir ve müzik dinletisini 11 Aralık’ta Ankara’da, Bahar Cafe ve Bar’da gerçekleştirir.¹⁸²

Nevzat Çelik, 6 Mart 2020’de Yaykoop Kadıköy Yayınevi’nde yapılan şiir etkinliklerine konuk olur. Etkinlikte, Akgün Akova, Ataol Behramoğlu, Eray Canberk, Anıl Cihan, Emel İrtem, Arife Kalender, Mustafa Köz ve Nilay Özer de davet edilir.¹⁸³ Şair ayrıca çeşitli TV programlarına konuk olup siyaset ve şiir üzerine konuşmalar yapar.

¹⁷⁵ Bk: Nevzat Çelik, “İzmir”, Facebook, 23 Nisan 2018.

¹⁷⁶ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 31 Mayıs 2018.

¹⁷⁷ Bk: Nevzat Çelik, “Lüleburgaz”, Facebook, 21 Ekim 2018.

¹⁷⁸ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 15 Kasım 2018.

¹⁷⁹ Bk: Nevzat Çelik, “Etkinlik Afişleri”, Facebook, 14 Mart 2019.

¹⁸⁰ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 02 Nisan 2019.

¹⁸¹ Bk: Nevzat Çelik, “-”, Facebook, 27 Ekim 2019.

¹⁸² Bk: Nevzat Çelik, “Bu Akşam”, Facebook, 11 Aralık 2019.

¹⁸³ Bk: Nevzat Çelik, “‘Şiirler Tepesi’ Boş Kalmayacak”, Facebook, 6 Mart 2020.

1.6. Fiziki Portresi ve Kişiliği

Nevzat Çelik, çocukluğundan itibaren hareketli, yetenekli, başarılı ve mütevazı bir insan olarak tanınır. Bu özellikleri sayesinde çevresi tarafından sevilip ilgi görmüştür. İlkokul yıllarında Okuma-yazma ve spor faaliyetlerindeki yeteneğiyle başarılı bir öğrencilik hayatı geçirmiştir.

Nevzat Çelik orta boylu, düzgün fizikli, esmer tenli, siyah saçlıdır. Aralıklarla saçlarını uzattığı olur. Gençliğinde yaptığı savunma sporu sayesinde uzun yıllar dinçliğini korumuştur. Çocukluğu muhafazakâr bir bölge olan Gültepe’de geçen şairin annesi Fahriye Çelik, bölgedeki önyargıları yıkan, tabuları kıran ilk kadın olarak tanınır. Bu sebeple girişken bir anneye sahip olan Nevzat Çelik’in de aktif olması kaçınılmaz olmuştur. Kendini özgür bir ruha sahip, çocukluğundan beri adaletsizliğe ve kötü giden düzene başkaldıran, her zaman ezilen ve sömürülen insanın yanında olmaya çalışan biri olarak tanımlar.

On dokuz yaşında cezaevine giren Nevzat Çelik, tek başına yaşamayı öğrenir ve bunu sorun etmez. Hayatın zorlukları karşısında mücadelesini pes etmeden devam ettirir.

Nevzat Çelik’le uzun yıllar arkadaşlığı devam eden Mehmet Çetin, şairin duyarlılığını şu sözlerle anlatır: “Gencecik bir insan, yaşadığı ülkenin ve dünyanın devasa sorunları karşısında kavrayışına uygun olarak hayatını koyuyordu orta yere ve onu darağacına çıkarmak istemleri pahasına düşlerinin öznesi olmaya çalışıyordu” (Çetin, 3 Aralık 1998, 8). Mehmet Çetin bu yazısında Nevzat Çelik’in ince sesinden yakınlığını da söyler.

Akgün Akova ise Nevzat Çelik’i “içinde kırmak ve yıkmak için yaşayan bir adam değil, kırılmamak için içine kapanan bir çocuk var bence” (Akova, 3 Aralık 1988, 7) ifadeleriyle anlatır.

Nevzat Çelik’in kimi şiirlerinde kişiliğinin izleri görülür. “Pişman Değilim” başlıklı şiiri buhlardandır:

“nerede bir mazlum varsa gidip yanında durdum
pişman değilim
çok yangınlar saldılar ömrüme çok dayak yedim
pişman değilim

arzusu hilafına dokunmadım hiçbir kadına
 pişman değilim
 beşiktaş'ın şampiyon olmadığı yıllarda büyüdüm
 pişman değilim
 büyümek bir kuşun kanadını yürümekti yürüdüm
 pişman değilim
 dostuma ve düşmanıma hiç tereddüt etmedim
 pişman değilim
 ben istemediğim yaşta göstermediğim kadarım
 pişman değilim
 geçmişim mi geleceğim geleceğim mi geçmişim
 pişman değilim” (Çelik, 2010, 30).

Nevzat Çelik, “Esmer ve Yoksul” başlıklı şiirinde esmerliğinin kaynağının annesi Fahriye Çelik olduğunu:

“esmerliğim annemden
 yoksulluğum babamdan miras bana” (Çelik, 2010, 105).

dizeleriyle ifade eder. Şiirle ilgili daha sonra şu ifadeleri kullanır:

“Esmerlik, çocukluğumdan bu yana bende azınlık ve yoksulluk kavramlarıyla yan yana gelmiştir. Anadolu'da kadınlar için akça pakça olmak makbulken, erkeklerin kara kuruluğu, kavrukluğu ötelenmelerine neden olmuştur. Bu fikrin başlangıcı burası olabilir Çok da esmer olmama rağmen, annemin beni her yıkamasından sonra esmerliğimden biraz daha kurtulacağımı sanmış, hayal etmişimdir. Yine de, küçücük bir çocuğun aklına böyle bir düşünce nasıl yerleşmişti hala anlamış değilim. Sonrasında, 'Siyah' olmakla 'Yoksul' olmak arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu” (Çelik, 25 Mayıs 2020) düşünür.

Bu durum erkek çocuklarının anne tarafına benzeme olayının gerçekleştiğinin göstergesi olarak sayılabilir.

Şairin, edebiyat dünyasındaki en önemli dostlarından biri Ataoğlu Behramoğlu'dur. Ataoğlu Behramoğlu, şairin ilk şiirlerini okuduğunda onun “iyi bir şair ve iyi bir insan” olduğunu anlar:

“İyi bir şair ve iyi bir insan mayasıyla karşılaştığımı anlamakta gecikmemiştim. Fakat aynı anda da Nevzat Çelik için kaygı duymaya başlamıştım. Gorki'nin

Yesenin için söylediği bir söz vardır: ‘Petersburg sosyetesini onu kışın çilek bulmuş gibi yağmaladı.’ Nevzat Çelik için buna benzer bir kaygı duymuştum. Ergenlik yıllarını cezaevinde tüketmiş bu delikanlı alkışa ne kadar dayanıklı olabilirdi? Kitaplarının aylarca çoksatar listelerinin en üst sıralarında yer alması onu şımartabilir, kendini yinelemeye, kolay başarı avcılığına mı yöneltebilirdi. Bu kaygıyla, ağabeyce ve yoldaşça bir duyguyla, bir yazı yazmayı, hem şiirlerinin güçlü ve bence zayıf yönleri, hem de kaygımı belirtmeyi düşündüm ve bu yazı tasarısı için notlar aldım... Fakat sürgün günlerinin bindir karmaşasında bu tasarı gerçekleşemedi. Sonra Türkiye’de Nevzat Çelik’i tanıdım. Bu usul sesli, çekingen görünüşlü, kibar, fakat kişiliğinde soyadı gibi çeliksi bir yan duyumsanan bu delikanlıyı sevdim” (Behramoğlu, 03 Aralık 1998, 6).

Ataol Behramoğlu, ona karşı hep bir ağabey içgüdüleriyle yaklaşır ve onu korur. Dostlukları bugüne değin devam eden bu isimler sıklıkla görüşmekte ve dertlerini paylaşmaktadır.

1.7. Dost Çevresi ve Mektuplaşmaları

Nevzat Çelik, az sayıda insanla sıkı bir dostluk içerisinde. Üniversite birinci sınıf öğrencisi iken cezaevine düşmesi ve sonrasında şiir yazması onu arkadaşları arasında farklı bir boyuta taşır. İlk önce cezaevi arkadaşları arasında adı şaire çıkar. Kader mahkûmlarının onun şiirlerini Nâzım Hikmet, Ahmed Arif, Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Orhan Veli Kanık gibi usta isimlerin şiirleriyle eşdeğer bulduğu bilinir. Bu durum cezaevinde sıkı dostlarının yanı sıra düşmanlarının da olmasına sebep olur. Şair, ilk öyküsü olan *Leke*’nin o yıllarda zulasından çalındığından bahseder.¹⁸⁴

Mahkûmlar, cezaevlerinde mektup yazarak dışarıyla bağlantı sağlar. Nevzat Çelik de tutukluken arkadaşları ve ailesiyle mektup yoluyla haberleşir. Ragıp Zarakolu A. Kadir, Tanju Cılızoğlu, Şahap Balcıoğlu mektuplarıyla Nevzat Çelik’i içeride yalnız bırakmaz.

Şair, hapisneden dışarı çıktıktan sonra edebiyat ve sanat dünyasında yer edinmiş önemli isimlerle arkadaşlık kurar. Nevzat Çelik’in arkadaşları arasında Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Melih Cevdet Anday, Azime Korkmazgil, İlhan Selçuk, Kadir İnanır, Işık Yenersu, Mümtaz Sevinç, Latife Tekin, Tolga Çandar, Adnan

¹⁸⁴ Bu bilgi Nevzat Çelik’ten alınmıştır.

Özyalçiner, Ahmet Telli, k. İskender, Ahmet Erhan, Akif Kurtuluş, Özdemir İnce, Ahmet Ümit, Akgün Akova, Arif Damar, Ataol Behramoğlu, Atilla Özkırımlı, Can Yücel, Cezmi Ersöz, Edip Akbayram, Emirhan Oğuz, Gülşen Suna, Hakan Günday, İrfan Kurt, İlhan Selçuk, Küçük İskender, Mehmet Çetin, Metin Üstündağ, Muzaffer Özdemir, Namık Kuyumcu, Nebil Özgentürk, Nuh Ömer Çetinay, Oğuzhan Akay, Önder Kızılkaya, Refik Durbaş, Sennur Sezer, Sezai Sarioğlu, Sunay Akın, Şükrü Erbaş, Tuğrul Keskin, Uğur Karataş, Ülkü Tamer, Vecdi Sayar, Yaşar Miraç, Yücelay Sal, Zihni Anadol, Mazlum Çimen ve Demirtaş Ceyhun gibi isimler yer almaktadır.

Şairin mektuplaştığı isimler arasında toplumcu gerçekçi sanatçıları yakından takip eden Mehmed Kemal de bulunur. Emre Kongar'ın, *Ben Müsteşarken* adlı kitabında “Nevzat Çelik pasaportunu alıp yurt dışına çıktı.¹⁸⁵ Bana bir teşekkür bile etmedi” (Kongar, 2003, 196) ifadelerini kullanması üzerine şair hakkında söylenenlere dikkat çeker:

“Bizde siyasi polis, usanmadan solcu şairlerle uğraşmıştır. Bizim dönemi bırakın, Nevzat Çelik gibi genç şairleri izlemiş, pasaport vermemiştir. Nevzat Çelik, yurtdışına çıkacak, pasaport vermiyorlar. Bu yasak kültür müsteşarımızın kulağına gidiyor. Hemen ilgileniyor. Kültür müsteşarının işi değil ama olsun; devletin işi [...] ‘Nevzat Çelik, pasaportunu alıp yurt dışına çıktı. Ben, Nevzat Ayaz’a, İsmet Sezgin’e ve Emniyet Müdürü’ne teşekkür ettim. Ayrıca Nevzat Çelik gibi bir genç sanatçının sorununu çözmenin tatminini yaşadım. Nevzat Çelik gitti, döndü. Bana bir teşekkür bile etmedi.’ Emre Kongar bu kitapta anılarını dile getirmeseydi, biz olayı nereden bilecektik. Anıları okumak keyiflidir” (Kemal, 17 Haziran 1996, 12).

Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan yazıdan sonra Nevzat Çelik, Mehmed Kemal'e mektup yazar. Mehmed Kemal, yanlış anlaşılmayı önlemek için mektubun

¹⁸⁵ Nevzat Çelik, hapisneden çıktıktan sonra çeşitli etkinliklere davet edilir. Davet edildiği etkinlikler arasında 18-28 Haziran 1988 tarihleri arasında gerçekleşen Uluslararası Şiir Festivali de bulunur. Aslında şair 1987'de *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* kitaplarıyla ödüle layık görülmüş ve festivale çağırılmıştır. Hapishanede olduğundan dolayı katılamadığı şiir şölenine ikinci kez çağırılmış olur. Hollanda'nın Rotterdam kentinde düzenlenecek etkinliğe 21 Haziran'da şair için şiir okuma günü konulur. Yurt dışına ilk defa çıkacak olan Nevzat Çelik'in pasaportu bulunmamaktadır ve “şimdilerde sık sık Çağaloğlu'ndaki pasaport binasına giden Çelik, 2 Mayıs'ta yaptığı pasaport başvurusunun sonucunu merakla bekliyor” (İmzasız, 10 Haziran 2018, 4). Merakla beklediği sonuç olumsuz sonuçlanır ve festivale katılamaz. Ödülünü alamayan şairin durumu 14 Mayıs 1992 gecesi dönemin Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emre Kongar'a, gazeteci Hasan Uysal tarafından anlatılır. “‘Hocam, şair Nevzat Çelik, Hollanda'daki önemli bir uluslararası toplantıya davet edilmiş. Pasaport alamadığı için gidemiyormuş. Hükümetin imajı açısından çok olumsuz sonuç verecek bir uluslararası kuruluşun protesto olayına yol açabilir. Aman müdahale edin’ dedi” (Kongar, 2003, 193). Bunun üzerine dönemin müsteşarı Emre Kongar, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'e konuyu açıklayan bir not yazar ve takipte kalır. Daha sonra şairin önündeki engelin “askerliğini yapmamış olanlara konulan pasaport tahdidini” olduğu haberi gelir. Bu sıralarda “Hıncal Uluç, Sabah gazetesinde bu ‘askerlik tahdidine’ karşı bir kampanya başlatmıştı” (Kongar, 2003, 194). Dönemin Milli Savunma Bakanı “Nevzat Ayaz da buraya bir açıklama yollamış ve yasanın ilgili maddesini değiştirecek, soruna bir çözüm getireceğini vadedmişti” (Kongar, 2003, 194). Emre Kongar, Nevzat Ayaz'ı arayarak sorunun çözülmesini rica eder. Nevzat Ayaz, Emniyet Genel Müdürü ile konuşarak sorunun çözülmesini sağlar. Şairin pasaport sorunu Emre Kongar, İsmet Sezgin, Nevzat Ayaz ve dönemin Emniyet Genel Müdürü sayesinde çözülür. Nevzat Çelik, 1992 Haziran'ında Rotterdam Şiir Forumu'na ödülünü almak için katılır.

kopyasını Emre Kongar'a gönderir. Emre Kongar ise *Ben Müsteşarken*'de olayı anlatırken mektuptan yararlanır:

“Sevgili Mehmed Kemal,

Sayın Emre Kongar'ın kitabının yayımlandığından ve bir nedenle de olsa benden söz ettiğinden haberim yoktu. Köşe yazınızla yanlış anlamalar ve anımsamalar zincirini düzeltme olanağını bana sağladığınız için size teşekkür ediyorum. [...] Teşekkür konusuna gelince; yurtdışındayken kendisine bir kart gönderdim. Bu kart eline geçmemiş olabilir ama kendisine iki ay boyunca kısa aralıklarla telefonla ulaşmaya çalıştım; ya yoktu, ya toplantıdaydı. İki ay sonra ulaşabildim ve kendisine aynen şu cümleleri kurdum: ‘Hocam, yurtdışından döneli iki ay oldu. Yanınıza uğrama fırsatım olmadı (İstanbul’da oturuyorum çünkü), telefonla da size ulaşamadım ve ancak şimdi ulaşabiliyor ve doğrudan teşekkür etme fırsatı bulabiliyorum’” (Kongar, 2003, 522).

Mehmed Kemal, Nevzat Çelik'in kendisine yazdığı mektubun bir bölümünü “Anıların Arkası” başlıklı köşe yazısında yayımlar:

“Emre Kongar hocam böyle anımsamış ve yazmışsa yapacak bir şey yok. Onlarca işle meşgulken ben tek cümleyi kendisine anlatamamıştım. Umarım başkalarına ilişkin anılarında daha vahim anımsamalar yoktur. Hocamın yanlış anımsadığını biliyorum. Fakat sevgili Mehmed Kemal, tuğla kalınlığındaki anılar kitabından sadece o olaya ilişkin anımsamayı köşenizde konu edinmeniz beni öne çıkarmış, vefasız insan konumuna düşürmüştür” (Kemal, 15 Temmuz 1996, 12).

“Anıların Arkası” başlıklı köşe yazısında Emre Kongar'ın kendisine yazdığı mektuptan parça parça bölümleri de yayımlar:

“Kitabımı, görevden hemen ayrılır ayrılmaz yazıp yayımlamıştım ki, eksik ya da yanlış hatırladığım noktalar varsa, ilgililer tarafından düzeltilsin. Bu çerçevede, kitabın üçüncü baskısına sizin yazınızı ve Nevzat Çelik'in mektubunu da alacağım. Böylece okuyucu, gerçeğin farklı kişiler tarafından algılanışı hakkında objektif bir bilgi sahibi olacak. Ayrıca o bölümde vurgulamak istediğim nokta, ‘bürokrasinin ne gibi anlamsız işlerle uğraştığı ve ne gibi olanaksızlıklar ile karşılaştığım’ idi. Genç ve başarılı bir şairi üzümüş isem kendisinden özür dilerim. Pasaport verildikten sonra, Sayın Nevzat Çelik'in beni aradığını hatırlamıyorum. Ama binlerce telefon, ziyaret ve iş arasında unutmamış olabilirim. Kendisi ‘Aradım’ diyorsa mutlaka doğrudur. Sonuç olarak bir gerçeğin daha iyi anlaşılmasına yol açan yazınıza bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Size ve Nevzat Çelik'e saygılarımla” (Kemal, 15 Temmuz 1996, 12).

Emre Kongar'ın gündeme getirmesiyle haberdar olunan teşekkür meselesi Mehmed Kemal'in köşe yazıları sonucu açıklığa kavuşur. Nevzat Çelik ve Emre Kongar arasındaki yanlış anımsama ve az da olsa olan kırgınlık giderilir.

1.8. Aldığı Ödüller

Toplam yedi esere sahip Nevzat Çelik, iki farklı ödüle sahip olur. Özellikle *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* bu anlamada ön plana çıkar. İlk yapıtı *Şafak Türküsü* ile dönemin en önemli ödülllerinden biri olan Akademi Kitabevi 1984 Şiir Birincilik Ödülünü kazanır. Şairin ilk kazandığı ödül olması bakımından önemli bir yere sahiptir. Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri seçici kurulunda A. Kadir, Vedat Türkali, Emil Galip Sandalcı, Demirtaş Ceyhun, Alpay Kabacalı, Adnan Özyalçınır, Kemal Özer, Aziz Çalışlar ve Refik Durbaş bulunur. Coşkulu bir atmosferde ödül ablası Aysel Çelik tarafından alınır.

Haziran 1987’de Uluslararası Şiir Festivali ödülü Nevzat Çelik’in kitaplarına verilir. Şair, hapisanede olduğundan dolayı davet edildiği ödül törenine katılamaz ve ödülünü alamaz. Törende festival yöneticileri şair ve ödül hakkında şu değerlendirmeleri yapar:

“Festival yöneticilerinden Martin Mooji yaptığı açıklamada, ödülün poetik nedenlerle baskı altında tutulan ozanlarla zor durumda bulunan sanatçılara destek sağlamak ve özgürlüklerine kavuşmalarına yardımcı olmak amacıyla düzenlendiğini söyledi. Ödülün bugüne kadar 9 ozana verdiğini kaydeden Mooji, Nevzat Çelik’in “Şafak Türküsü” ve “Müebbet Türküsü” adlı şiir kitaplarının Flamancaya çevrildiğini ve bu yılki ödüle değer bulunduğunu bildirdi. Rotterdam Uluslararası Şiir Festivali’nin Onur Ödülü ilk kez bir Türk ozana verildi” (Anka, 21 Haziran 1987, 8).

Haziran 1987’de *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* yapıtlarıyla kazandığı Uluslararası Şiir Festivaline cezaevinde olduğundan dolayı katılamayan şair bu önemli etkinliğe bir yıl sonra da davet edilir. 18-25 Haziran günleri arasında Hollanda’nın Rotterdam şehrinde düzenlenen festivale Türkiye’den Nevzat Çelik’in yanı sıra Cahit Külebi ve Ülkü Tamer de davet edilir:

“1970’den bu yana Hollanda’nın Rotterdam kentinde gerçekleştirilen Uluslararası Şiir Festivali’ne bu yıl Türkiye’den Cahit Külebi, Ülkü Tamer ve Nevzat Çelik davet edildi. Dünyanın dört bir yanından elli kadar şairin katılacağı festival, 18-28 Haziran günleri arasında yapılacak. Festivale katılacak şairler arasında, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Nijeryalı Wole Soyinka da yer alıyor. Uluslararası Şiir Festivali’nde 1979’dan bu yana her yıl, tutuklu olan bir şaire Uluslararası Şiir Ödülü veriliyor. Geçen yıl Türkiye’den Nevzat Çelik’in aldığı Uluslararası Şiir Ödülü 1979’da Faslı Abdüllatif Lanbi’ye, 1980’de Güney Koreli Kim Chi Ha’ya, 1981’de Güney Afrikalı Breyten Breytenbach’a, 1982’de Ukraynalı Vasyi Stus’a, 1983’de Kübalı Jorge Valls Arango’ya, 1984’te Sovyet Nizamettin Ahmetov’a, 1985’te Vietnamlı Nguyen Chi Thien’e, 1986’da da Sovyet İrina Ratuşinskaya’ya verilmişti” (Kültür Servisi, 10 Haziran 1988, 4).

Şair, pasaportu olmadığı için törene katılıp ödülünü alamaz. Emre Kongar'ın uğraşları sonucu pasaport sorunu halledilince 1992 Haziran'ında beş yıl gecikmeli olarak ödülüne kavuşur.¹⁸⁶

1987 Aralık ayında Hasan Hüseyin Korkmazgil Şiir Ödülü, Nevzat Çelik'in *Müebbet Türküsü* kitabına verilir:

“60. Kutlama Töreni, Bilgi Yayınevi'nin öncülüğünde Aralık 1987'de Ankara'da yapıldı. Jüri üyelerinin oy çokluğu ile Nevzat Çelik'in 'Müebbet Türküsü' adlı şiir dosyası, Hasan Hüseyin Şiir Yarışması Birincisi seçildi. O sırada hapisten yeni çıkmış olan Nevzat Çelik, törene katıldı. Armağan olarak plaket verildi. Ayrıca, Atıf Özbilen'in yaptığı Hasan Hüseyin'in ağaç oyması bir portresi de Nevzat Çelik'e verildi” (Türk, 2014, 120).

Müebbet Türküsü'nü 107 yapıt arasından birinci seçen kurulda “İlhan Selçuk, Jülide Gülizar, Remzi İnanç, Ayla Kutlu, Mustafa Ekmekçi, Prof. Yücel Kanpolat, Azime Korkmazgil, Ahmet Küflü ve Sevgi Özel vardır” (Ankara Cumhuriyet Bürosu, 17 Aralık 1987, 12). Ödül töreninin ardından düzenlenen imza günleri hakkında Mustafa Ekmekçi, “Ankara'da Nevzat Çelik'in imza günleri vardı. Gün Kitabevi'ndeki imza gününde gençler doldu taşı. Kimse böyle kalabalık imza günü görmedi” (Ekmekçi, 24 Aralık 1987, 8) ifadelerini kullanır.

Uluslararası antolojilerde şiirleri yayımlanan şairin, Nurdan Cihanşümul'un, Ödüllere bakış açınız nedir? Tekrar yarışmalara katılmayı düşünüyor musunuz? sorularına cevabı şu olur:

“Şafak Türküsü ve Müebbet Türküsü ile ödüllere katılmamın nedeni cezaevindeki sesimi ve sesimizi duyurma amacını taşıyordu. Diğer kitaplarımla herhangi bir ödüle katılmadım. Burada birçokları gibi, ödül kurumlarının giderek bozulduğunu söyleyerek iyi-kötü ödül gibi ayrımlar yapmayacağım. Ödül, seçici kurulların ve bu ödüle katılanların niyetlerinden bağımsız olarak değerlendirilmeli. Ödüllendirilmeyi, dolayısıyla da cezalandırılmayı göze alarak yarışmaya katılıp başarılı bulunmadığımızda, ödül kurumlarını eleştirmenin bir anlamı yok” (Cihanşümul, 22 Aralık 1998, 14).

Şair, cezaevi ürünleri olan *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* kitapları haricinde hiçbir şiir yarışmasına katılmaz.

¹⁸⁶ Bu olay “Dost Çevresi ve Mektuplaşmaları” başlığında ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

1.9. Üyesi Olduğu Kurumlar

Nevzat Çelik'in, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) ve PEN Club Amerikan Center onur üyeliği bulunmaktadır. PEN Amerikan Merkezi'nin başkanı yazar Suzan Sontag, Nevzat Çelik'e mektup gönderir. Mektupta "PEN Amerikan Merkezi'ne üye olanların Uluslararası PEN'e de üye sayıldıklarını ve böylece Çelik'in de 55 ülkeden 10 bini aşkın üyenin arsına katıldığı" (Kültür Servisi, 18 Temmuz 1987, 4) bildirilir.

1.10. Jüri Üyelikleri

Nevzat Çelik, edebiyat dünyasına önemli isimlerin jüri üyeliğini yaptığı ödülleri kazanarak adım atar. Kendisini edebiyat camiasında kanıtladıktan sonra ona jüri üyeliği yapması teklif edilir. Dönemin tanınmış simalarıyla jüri koltuğunda yer alır.

Şair, Petrol-İş Sendikası Kırıkkale Şubesi'nin 2'ncisini düzenlediği Geleneksel Şiir Yarışması'nda jüri üyesi olarak görev yapar. Seçici kurul şu şekildedir:

"Jülide Gülizar, Zihni Anadol, Mustafa Ekmekçi, Muzaffer İlhan Erdost (yazar-yayıncı ve İnsan Hakları Ankara Şubesi Başkanı), Refik Durbaş, Nevzat Çelik, Hali Kıyıcı (araştırmacı), Salih Kumru (Petrol-İş Sendikası Merkez Disiplin Kurulu Başkanı), Ünver Karakuzu (Petrol-İş Kırıkkale Şubesi Mali Sekreteri)" (Kırıkkale Cumhuriyet, 22 Ağustos 1990, 5).

İKİNCİ BÖLÜM: SANATI

2.1. Şiirlerinin Kaynağı ve Şiir Dünyası

Nevzat Çelik, yaşadığı çevre dolayısıyla hayatın zorlu mücadelesine çocuk denilebilecek yaşlarda atılır. 6. sınıfa giderken Deniz Gezmiş'in asılması onu derinden etkiler. Yeni Levent Lisesi, 12 Mart'tan sonra sağ- sol çatışmasının başladığı ilk liselerden biridir. Lise yılları 12 Eylül 1980 öncesine rastladığından dolayı polisin yargısız infazlarıyla karşılaştığını belirtir. 1977'de yaptıkları boykot nedeniyle on iki arkadaşıyla liseden atılır. Üniversite yılları da aynı hareketlilikle geçen şair, 29 Mart 1980'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisine bağlı Uygulamalı Endüstri Sanat Yüksek Okulu Grafik Bölümü birinci sınıf öğrencisi iken gözaltına alınır. Dev-sola üye olmak ve kimi eylemlerine katılmak iddiasıyla tutuklanarak Davutpaşa Askeri Cezaevine konulur.

Tutuklu bir insan için mektuplaşmak çok önemlidir. Bu dönemde mektuplaştığı arkadaşları ve ailesi tarafından Nevzat Çelik'in yazma yeteneği fark edilir. Bu konuyu kısaca şair şöyle anlatır:

“Sonrası cezaevi... Olanca dehşetiyle ayrılık. Yeni koşullar, yeni duyarlılık ve mektup. Bana yazılan ve benim yazdığım her mektupta şiir vardı. Şiir mektuplarımıza bir sağık gibi girdi. Şiir duyarlılığını ağırlıkla ayrılık koşullarında, şiir dilini ise mektuplarımda biriktirdiğimi sanıyorum. 1981 Temmuz'unda, bunda şaşılacak hiçbir şey yokmuş gibi oturup şiir yazmaya başladım” (Özkırmı, 04 Temmuz 1987, 5).

Tutuklular bu dönemde küçük defterlere Türk ve dünya edebiyatının önemli şairlerinden şiirler yazarak antolojiler oluşturur. Nevzat Çelik, bu defterlere kendi şiirlerini Korçagin¹⁸⁷ mahlasıyla yazar. Bu durumu “yazabildiğimi fark ettiğimde, Nâzım'ın, Ahmed Arif'in, Enver Gökçe'nin, Hasan Hüseyin'in, Orhan Veli'nin vb. şairlerin yanına kendi şiirlerimi de yazdım defterime. Tabii ki kendi adımla değil, mahlasım Korçagin'di” (Yıldız, 2009, 227) ifadeleriyle dile getirir. Arkadaşları tarafından bir Rus şairi sanılan Korçagin'in şiirlerinin beğenilmesi Nevzat Çelik'i cesaretlendirir. Nevzat Çelik, Korçagin'in kendisi olduğunu açıklar. O günden sonra

¹⁸⁷ Yazar bu mahlası Nikolay Ostrovski'nin “Ve Çeliğe Su Verildi” eserinin başkahramanı olan Pavel Korçagin'den esinlenerek seçmiştir.

arkadaşları arasında daha sonra *Şafak Türküsü* yayımlanınca sanat camiasında adı şaire çıkar.

Nevzat Çelik; Atilla Özkırmımlı'nın, *Cumhuriyet Gazetesi*'nde 4 Temmuz 1987'de sorduğu şiire ilgisinin nasıl, ne zaman başladığı ve etkilendiği şairler oldu mu? yönündeki sorularına şu şekilde cevap verir:

“15 yaşında, ilk kırgın aşkıma yaşarken yazdığım şiirleri saymazsak, ilk şiirlerimi 1981 Temmuzunda, Davutpaşa'dan Metris'e sevk olduğumun haftasında yazdım. Şiire ilgimin ne zaman ve nasıl başladığının yanıtını bir çırpıda veremiyorum. Geriye dönüp yaşantımı sorguladığımda, şiirle hep ilgili, ama bir o kadar da uzak olduğumu görüyorum. Bu bir paradoks gibi görünse de, değil. Yaşadığımız dönemin özellikleri göz önüne alındığında günlük koşuşturmanın hiç bitmeyen engellerini aşmak, durmadan aşmak zorunda kalan, yaşama ve yaşatma kaygısıyla çevrelenen bizlerin, durup da şiirin ayırımına varmasının ne denli zor olduğu anlaşılabilir” (Özkırmımlı, 04 Temmuz 1987, 5).

Türk edebiyatının önemli pek çok şair ve yazarı gibi Nevzat Çelik'in de hapisane yaşantısı olur. Hapishanenin zorlu koşulları Nevzat Çelik'i daha duygusal ve içten düşünmeye sevk eder. Mektuplarında anlaşılan yazma yeteneğinin ortaya çıkmasında cezaevinin önemli bir yeri vardır. Şair bu konu hakkında şunları söyler:

“Cezaevi ve şair. İki arasında bir ilişki olmalı diye düşünüyorum. En azından benim özelimde böyle olmalı. İçeri düşmeseydim, şiir bende bu denli birikir ve yaşantımın herhangi bir döneminde açığa çıkar mıydı, bilmiyorum. Hiçbir zaman da öğrenemeyeceğim. Cezaevindeyim ve şiir yazıyorum, somut olan bu. Cezaevlerinde şiire karşı yoğun bir ilgi olduğu bilinir. Yaşadığımız koşullardaki değişimlerin duygu ve düşünce dünyamızı etkilemesi kaçınılmaz. Köklü ve zengin bir şiir geleneği olan ülkemizde, herkes kendince bir şiiri taşıyor. Cezaevleri bu şiirin ortaya çıkmasına yardım ediyor denilebilir. Şiir duyarlılığı edinmede cezaevleri önemli bir etken olurken, bir adım sonrasında kişinin yeteneğine ve birikimine kalıyor o iş. Ters durumlarda içeri düşen her insanın şair olması gerekirdi” (Özkırmımlı, 04 Temmuz 1987, 5).

Şair, Nurdan Cihanşümul'un *Cumhuriyet Gazetesi*'nde 22 Aralık 1998'de uzun süre cezaevinde kalmasının ve cezaevinde yaşadıklarının şiirine ne gibi etkileri olduğu yönündeki sorularını şu şekilde cevaplar:

“19 yaşında, erken bir dönemde içeri düştüm. 8 yıl gibi bir süre cezaevinde geçmişse bunun insanı etkilememesi mümkün değil. Hele bu 12 Eylül koşullarında yaşanmış, baskı ve işkencenin olduğu bir süreçse insan üzerinde kalıcı etkileri olacaktır. Birçok insanın bilmediğini biliyor, yaşamadığı bir hayatı yaşıyorsunuz. Bunlar, yazın ya da yaşam anlamında bir kazançtır da. Şiire etkisi ise hayata etkisi kadardır. Yaşanmış şeyler var ve bunlar şiire de yansıyor. Her şeye rağmen şiirle uğraşmak, onları saklamak, kaybetmek, dışarı çıkarmak, sizi daha güçlü kılıyor. O dönemde işlediğim

konular ağırlıklı olarak oranın koşullarıydı. Özgürlük, direnmek, umut, dışarısı, düş” (Cihanşümul, 22 Aralık 1998, 14).

Cezaevleri yoğun duygu birikimi, yalnızlık vb. nedenlerden dolayı yazma yeteneğinin ortaya çıkmasındaki önemli etkenlerden biridir. Süreli yayın sahipleri hapisanelerden gelen yazılara temkinli yaklaşır. Ancak şairin cezaevindeyken bitti dediği ilk şiiri “Ana”, *Edebiyat 81*'in Ocak 1982'de çıkan sekizinci sayısında yayımlanır. Aynı dergi Mayıs 1982'de çıkan on ikinci sayısının kapağına Nevzat Çelik'in “Ana” şiirinde geçen “Ben Çiçek Taşdım Güneşe” dizesini “Biz Çiçek Taşdık Güneşe” şeklinde taşır. Şair cezaevindeyken

Şair cezaevindeyken A. Kadir yıllık değerlendirme yazısında Nevzat Çelik'in şiiri için şu değerlendirmeyi yapar:

“Bana göre bu genç şairin tek direniş kaynağı ana sevgisi, yuva sevgisi, özgürlük ve yaşam sevgisi. Bunlar onu ayakta tutmuş. Umutlu, yaşama iyimser bir bakışı var. Şiirlerindeki dil yapısı, estetik yapı diri ve sağlam. Fazlalıklar yok. Ve kendi duygularını bize olduğu gibi aktarmasını biliyor. Bazı etkilenmeler var ama bu pek doğal. Çünkü daha çok genç. Genç şairlerde de bu etkilenmeyi kabul ediyorum. Şiirlerinde yakınma ve sızlanma yok. Çıplak ve yalın. Ölümle burun buruna gelip böylesine insanca, çorba kokularını duya duya ölümü karşılamak bence yürek ister. O genç şairde bu yürek var. Geleceğe inanıyor. Bence ilerisi için büyük umutlar vaat ediyor” (Çelik, 1987a, 106-107).

Şairin, sanat camiasında adı duyulduktan sonra bazı şiirleri bestelenerek geniş kitlelere ulaşır. Bâki Asiltürk, bu durumun şairin gelişimine engel olduğunu söyler. Ancak; *Şafak Türküsü*'nde “içtenlikle konuşan, sözün doğallığını bozmak istemeyen bir şairle karşılaşılır. [...] hayattan hep hayattan söz eden şiirler vardır kitapta” (Asiltürk, 2017, 384-384) ifadelerini kullanması halkla bağdaşmasının nedenini göstermektedir.

Şairin hapisane yaşantısının sonucu olarak Türk edebiyatına kazandırdığı *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* hakkında Refik Durbaş şunları söyler: “Ahmed Arif, tek kitabı ‘Hasretinden Prangalar Eskittim’ ile 22. baskıya, Nevzat Çelik de iki kitabı ‘Şafak Türküsü’ ve ‘Müebbet Türküsü’ ile 20. baskının sınırlarına ulaştı. İki şairin de ortak özellikleri hapisane deneyiminden geçmiş olmalarıydı” (Durbaş, 04 Ocak 1990, 1).

Şafak Türküsü yayımlandıktan on dört yıl geçtikten sonra Enver Ercan kitapta bulunan şiirler hakkında şu kaniya varır: “Şiir geleneğinden haberdar olsa da naif bir yanı vardı o kitabın. Üstelik umudunu diri tutuyordun ama korkuyordun da o

şiiirlerde, yaşamaya belki herkesten fazla istekliydin ama ölümü de özlüyordun sanki. Bence insanlar, ‘insanca’ buldu şiiirlerini ve sevdi” (Ercan, 03 Aralık 1998, 1). Enver Ercan aynı dönemin ürünü olup farklılıklar barındıran *Müebbet Türküsü* ’ndeki şiiirler için ise şu ifadeleri kullanır: “Aşkın ve cinselliğin sularında da gezinmeye başlıyorsun. Ayrıca hala içerdessin ama şiiirin daha fazla dışarıda dolaşmaya başlıyor; hapisshanedenden dünyaya giden bir tramvaydasın sanki. Dizelerinse daha bir soluklu. Bunda yaşamalarının payı kadar ‘okumalar’ının da payı olmalı” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4).

Son Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi adlı eserinde Nevzat Çelik’in şiiirlerine yer veren Ataol Behramoğlu, şairin Türk edebiyatındaki yeri hakkında değerlendirmelerde bulunur. Şairin son şiiir kitabıyla birlikte Türk şiiiri için genç bir şair olmaktan çıkıp, genç bir usta konumuna geldiğini belirtir:

“Nevzat Çelik ismi edebiyatımıza sözcüğün tam anlamıyla tepeden indi. Aşağılardan yükseldi demek belki daha doğru olur. Çünkü bilindiği gibi ‘Şafak Türküsü’ 1984 yılında yayımlandığında 1960 doğumlu Nevzat Çelik altı yıldır cezaevindeydi. Kitabın arkasında çocuk denecek yaşta bir delikanlının fotoğrafı var. Bu delikanlı cezaevinde inançlarının bedelini ödüyordu ve idamla yargılanmaktaydı. Şiiir yazmaya da cezaevinde başlamıştı. Genç bir şair kitap çıkarmadan önce genellikle dergilerde şiiirlerini yayımlar, adı kulaklara tanıdık gelmeye başlar, kitap daha sonra yayımlanır. Cezaevine çocuk denecek yaşta düşen ve şiiir yazmaya orada başlayan Nevzat Çelik’in böyle bir şansı zaten yoktu. ‘Şafak Türküsü’ adlı şiiir 1984’te Akademi Şiiir Ödülü’nü kazanarak yayımlanınca ve şairin kimliği öğrenilince daha önce edebiyat çevrelerinin hiç duymadığı Nevzat Çelik adı birdenbire şiiir gündeminin nerdeyse en ön sırasında yer aldı. [...] Dergilerde pişmemiş, kitabından önce adı duyulmamış bu genç şairi fazlaca bir şey beklemeksizin okumaya koyduğumda iyi bir şair ve iyi bir insan mayasıyla karşılaştığımı anlamakta gecikmedim. Bu şiiirlerde Nâzım’dan, 40 toplumcularından, lirik şiiirimizin en katıksız örneklerinden esintiler vardı; en önemlisi de o ergen çocuğu bütün içtenliğiyle, sıcaklığıyla elle tutulurca somut görebiliyordunuz. [...] Nevzat Çelik, kolay ün peşinde değildi. O gerçek şiiirin esinine sahipti. Kendini ve şiiiri arıyor, yeniliyor, sakıngan ama kararlı adımlarla yoluna devam ediyordu. ‘Suda Seken Hayat’ Yunus’un dizelerindeki gibi ‘Gök ekinden biçilen’lerin, ‘bin dokuz yüz altmış doğumluların’ o gerçekten ‘acılı kuşağın’ benzersiz, acılı ama inançlı ve somut dolu simgesidir. [...] Olgunlaşmış, pişmiş, kendi seslerini iyice bulmuş seçkin bir şairin ürünleri... ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ toplumcu şiiirimizde bir aşama; çağdaş Türk şiiirinin en değerli kaynaklarından damıtılmış özgün bir sentezdir. Nevzat Çelik sabırlı arayışları, toplumcu ahlakı, şiiire sevgisi ve saygısıyla bugün artık yetenekli bir genç şair değil, günümüz Türk şiiirinin gerçekten önemli bir genç ustasıdır” (Behramoğlu, 03 Aralık 1998, 5-6).

Nevzat Çelik’in şiiiri kendi yaşadıklarından, çevresinden, bütün insanlığa giden bir yol izler. Şiiirlerinde önce kendi hapis hayatını, dostlarının yaşadığı

sıkıntıları ve en son tüm insanoğlunun çektiği zorlukları anlatır. Yazmaya başladığı andan bugüne değin şiirlerinde umudu, özgürlüğü, yaşama sevincini ve sevgiyi işler. Kalıcılığını ise şu cümlelerle anlatır:

“Şiirde (sanatta) kalıcılığın sırrına gelince. Ben bunun bir sır olmadığını düşünüyorum. Fazladan söyleyebilecek bir sözüm yok. Bin türlü ifade edilebilir kalıcılığın sırrı. O ifadelerden biri de şu olabilir: Çağının insanını, somut insanı yaşadığı toplumsal gerçeklikten koparmadan derinlemesine kavramak, onun daha iyiye, daha güzele doğru atılımları sırasında uğradığı yenilgilerinin, yabancılaşmışlığının trajik boyutunu sanatsal düzlemde yakalamak, o güne kadar biriken sanatsal anlatım olanaklarına kendinden bir şeyler katarak örgün ve usta şiiri kurmak. İnsansal gelişimdeki doğruyu öyle yakalamalı ki, dönemin, çağın değişimi onu yoksunlaştıramasın, tam tersine zenginleştirsın” (Özkırımlı, 04 Temmuz 1987, 5).

Sunay Akın, şairin toplumun sorunlarına değinmesini farklı bir dil kullanarak anlatır: “Neden mi Nevzat Çelik? Çünkü şiir çetelerinin dışında kalmayı başarmıştır. Sabah kahvaltılarındaki yumurtalar gibi şairleri birbirlerine tokuşturmamıştır. Şiirlerinde, halkı açlıktan ölüren yemek tarifi anlatan Sudanlı aşçı durumuna düşmemiştir” (Akın, 3 Aralık 1998, 6).

Toplumcu şiirin 1980 Kuşağında yer alan şair hakkında Hüseyin Peker övgü dolu ifadeler kullanır. Nevzat Çelik’in şiirini 1940, 1960 ve 1970 Kuşağı ile bağdaştırarak açıklar. Toplumcu şiirin önemli isimlerinden olan Nâzım Hikmet, Attilâ İlhan, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmed Arif, A. Kadir, Ataol Behramoğlu, Nihat Behram, Enver Gökçe, Orhan Veli Kanık, Can Yücel, Ömer Faruk Toprak, Ceyhun Atuf Kansu, Özkan Mert, Kemal Özer, Özgen Seçkin ve nicelerinin yanına Nevzat Çelik’i de ekler:

“Gençliğinin, ergenliğinin en önemli dönemini, duyarlılığının en filizleneceği, sancılı yaşlarını cezaevi koridorlarında, hem de idamla yargılanarak tüketti. Belki gençliğinin bir dönemini buralarda yitirdi, yaşamadı. Vedat Günyol’un deyimiyle: ‘Umudun şafağına, şafağın umuduna bel bağlamış bir içler acısı hapislik yaşamının türküsünü’ ikinci bir kitapla perçinledi. Hep bu gelişmeler o, cezaevi cezaevindeyken oluşuyordu: ‘Müebbet Türküsü’. Bu ikinci kitapta daha da olgunlaşmış, şiirlerindeki sivri doruklar bir bir kendini belirtmiş, bir ince yüreki karşımızda ötüşen. Okurken kâh Nâzım Hikmet’in ‘Dört Hapishanesinden’ şiirlerini çağrıştıran, kâh Ahmed Arif yanıklığıyla, kâh A. Kadir çıkıntılığıyla sivrilmiş, kâh Hasan Hüseyin çağrışımı bırakan sesli bir yürek çağrısıydı koşturan peşimizde. Bazen de Che Guevera’nın dağlar boyu koşturan bir militanı gibi peşine takılıyordunuz. İlle toplumcu. İlle yarasını cezaevinde yürüyüş voltalarından almış, acıyla bilenmiş Ataol Behramoğlu’ndan bir rüzgâr, Nihat Behram’dan devrimci bir yürek ataklığı ve bütün bu saydığım şairleri bir etki gibi değil de, bir yürek kalkanı

gibi içinde taşımış sevecen bir gencin sesiydi katıldığımız. Onu okurken kendinizi toplumcu saymamanız imkânsız bir kere. Kitap olarak okuduğunuz sırada siz onunla cezaevi ranzasına oturmuş, kendinizi düşünceler içinde buluyordunuz. [...] Toplumcu şiir denince ilk aklımıza; cezaevinde çektikleriyle günümüze kadar akmış büyük ozanımız Nâzım Hikmet geliyor, herkes biraz geliyor. Attilâ İlhan'dan Hasan Hüseyin'e, Orhan Veli'den Kemal Özer', Atıf Behramoğlu'nun 'Yıkılma Sakın'la karşıladığı bizleri, 'Bir Gün Mutlaka' diyerek yürüyüşüne katıldığım bir şiir coşkusu, Özkan Mert'in bir elma büyüklüğünde sakallarını, Nihat Behram'ın nice hayat kokusuyla örtülü, sancılı şiirlerini ve daha kimleri kimleri. Ahmed Arif'i, Can Yücel'i. Hele ki Nevzat Çelik'in 'Gepgergin bir tambura teli Nevzat Çelik'in yüreği' diyen, hala Datça'nın limon ağaçlarında kokusunu duyduğumuz Can Yücel'in küfürü dize getiren toplumcu yansımalarını... Sonuç olarak ben belki de bu kadar övgü dolu birleşimi; Nevzat Çelik'in duygulu şiirleri, koşturup hızını kesmemiş yüreği için değil, toplumcu şiirin Nâzım'la, Ö. F. Toprak'la, Ceyhan Atuf Kansu'yla, Özgen Seçkin'le, Enver Gökçe'yle daha niceleriyle coşmuş, bugüne kadar kimseye koltuğunu kaptırmamış esenliğinin sevincine yazdım" (Peker, 17 Ağustos 2000, 15).

Nevzat Çelik, 1998'de çıkan son şiir kitabı *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*'dan sonra devam eden sessizliğini 2005'te çıkardığı *Bağışlanmış Hüziin* romanıyla bozar. "Aslında öykü geçmişim şiir kadar eskidir. Bunların açığa çıkmamasının iki temel nedeni var: Birincisi, yaratma duygumu şiir yeterince dolduruyordu; ikincisi zamanımın önemli bir bölümünü hayatı bir başka yerden örgütleyebilme çabasının almasıydı" (Kızılkaya, 28 Temmuz 2005, 4) ifadelerini kullanır. Şair, yazarlığa geçişini Önder Kızılkaya ile yaptığı söyleşide şu şekilde açıklar:

"Biten bir kitap ister şiir olsun, ister roman çekmede beklemesin. Küser, solar ve hatta ölür! Piyasadaki duruma değil elimdeki çalışmanın bitip bitmediğine bakarım ben. İyi bir şiiri vurgulamak için 'gülse kokar' derim ben. Şimdi roman iyi bir roman için iyi bir laf uydurayım; 'dokunsan açar'! Neden roman sorusuna gelince, insan ömrü kısa da olsa yaşanan bir yığın süreç var ve her süreçten bir sürü hikâye çıkıyor. Tanık olduğun, maruz kaldığın, düşündüğün, kurduğun, hayal ettiğin bir sürü şeyi tanımlamak ve ifade etmek istiyorsun. İfade araçlarından en güçlüsü kuşkusuz ki şiir. Ama her şeyi şiirle ifade edemiyorsun. Anlatmak istediklerime roman formu daha denk düşüyordu o yüzden romanı tercih ettim" (Kızılkaya, 28 Temmuz 2005, 4).

Şiirlerinde Divan edebiyatını kaynak olarak çok kullanmayan şair, bazı şiirlerini Divan edebiyatı nazım şekilleriyle kaleme alır. "Size Söylüyorum", "Yaşamak Ağrısı", "Diyarbakır Ölülere" ve "Kesin Uyak" başlıklı şiirlerini mesnevi nazım şekliyle ve kafiye şemasıyla (aa/ bb/ cc...) oluşturur. Şair, Halk edebiyatı nazım tür ve şekillerinin yeri geldiğinde şiirlerinde en azından isim olarak kullanır. İlk iki kitabının da ismi olan *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* başta olmak üzere "Kitap Türküsü" de bunlardandır.

2.2. Nâzım Hikmet ve Nevzat Çelik

Nâzım Hikmet, Türk ve dünya edebiyatının önemli isimleri arasındadır. Şiire şekil, muhteva, ses gibi yönlerden getirdiği yenilikler, Türk şiirinde şairlere yeni bir yolun kapılarını aralamıştır. Moskova’da bir süre eğitim görüp Sovyet şairleri ile vakit geçirmesi¹⁸⁸ toplumcu gerçekçi şiiri yerinde öğrenmesini sağlamıştır. Memleketine döndüğünde öğrendiklerini kendi üslubuyla birleştirerek yeni şiirler ortaya koymuş, böylece Türk şiir anlayışına köklü değişiklikler ve yenilikler getirmiştir. İdeolojisini şiirine yedirmeyi başaran Nâzım Hikmet, savunduğu ideoloji uğruna iktidarın gözetimi altında, hapisanede ve sürgünde geçirdiği yaşamıyla¹⁸⁹ da dikkat çekmiştir. Onun bu kaderi kendisinden sonra gelen toplumcu şairler için de tekerrür etmiş, şairler paylaştıkları ideolojinin ortak sonuçlarına katlanmak zorunda kalmışlardır.¹⁹⁰ Şiirlerinde Anadolu topraklarından bütün dünya topraklarına uzanan bir yol izler. Nâzım Hikmet kendi şiir anlayışı için “şiirim kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o toprakların üstünde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzanmak istedim” (Nâzım Hikmet, akt. Gürsel, 2002, 20) ifadelerini kullanır. Anadolu insanını, sıradan halkın yaşayışını, yoksullukları, II. Dünya Savaşına, Amerikan emperyalizmine ve sömürüye karşıtlığını, toplumsal adaletsizliği, bu adaletsiz düzenin sosyalist yönetim biçimiyle son bulacağını, Türk milletinin bu yolla refaha ulaşacağına olan inancını dile getirir. Bunu yalın bir dille, açık ve anlaşılır bir söyleyişle herhangi bir kalıba, ölçüye bağlı kalmaksızın, söz ve ses uyumlarıyla sağladığı ahenkle yapar. Bu şiir biçimi Türk şiirinde toplumcu gerçekçi olarak adlandırılan bir şiir anlayışını doğurur ve Nâzım Hikmet’in ardından gelen pek çok şair onun açtığı bu yoldan kendilerine özgün bir üslup oluşturarak bu anlayışı sürdürmeye devam eder. Bu anlayışı oluşturanlar “1940 Kuşağı Toplumcu Gerçekçi Şairleri”, “1980 Kuşağı Toplumcu Gerçekçi Şairleri” gibi adlandırmalarla edebiyat tarihinde yer edinmişlerdir. Nevzat Çelik de Nâzım Hikmet’in oluşturduğu şiir anlayışının izini süren şairlerden biridir. Kendisi de Nâzım Hikmet’in etkisi altında kaldığını “bizden önceki kuşakları olduğu gibi bizim

¹⁸⁸ Nâzım Hikmet, Moskova’ya yakın arkadaşı Vâlâ Nûreddin ile birlikte gitmiş, orada birlikte eğitim görmüşlerdir. Vânû burada geçirdikleri zamanı Bu Dünyadan Nâzım Geçti adlı anılarında anlatır. Bk.: Vâlâ Nureddin Vâ-nû, **Bu Dünyadan Nâzım Geçti**. Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2018.

¹⁸⁹ Ayrıntı için Bk: Kemal Sülker, **Nâzım Hikmet Gerçek Yaşamı**, İleri Yayınları, İstanbul, 2005.

¹⁹⁰ Şiirleri sebebiyle hapis ve sürgün cezasına çarptırılan Toplumcu gerçekçi şairler hakkında bir inceleme için Bk: Çetin Yetkin, **Siyasal İktidar Sanata Karşı**. Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970.

kuşağı da en çok Nâzım etkiledi. Turgut Uyarlar, Edip Canseverler, Cemal Süreyyalar şiiri –yazma anlamında- ciddiye aldığım da girdiler severek okuduğum şairler arasına” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4) sözleriyle ifade eder. Nâzım Hikmet, ilk okuduğu ve etkisi altında kaldığı şairlerdendir. En çok etkisi altında kaldığını belirttiği Hasan Hüseyin Korkmazgil de onun için Nâzım Hikmet’ten sonra gelir: “1980 öncesi Nazım Hikmet’ten sonra en çok tutulduğumuz şair olmuştur Hasan Hüseyin Korkmazgil” (Çelik, 27 Şubat 2013). Nevzat Çelik, Nâzım Hikmet’ten etkilendiğini söylemekle kalmaz, bunu şiirlerinde de gösterir. Şiirlerinde Nâzım Hikmet’e ve şiirine yaptığı açık ve gizli göndermelerle bu etkiyi fark etmek mümkündür. Bu, şairin Nâzım Hikmet’e olan sevgisini ve onun şiirine, ideolojisine olan bağlılığını ifade etmenin bir yolu olmuştur. Nevzat Çelik, “Şafak Türküsü” şiirinde yer alan bazı mısralarda, Nâzım Hikmet’in *Jakond ile Si-Ya-U* kitabına göndermede bulunur:

“bir soluk bende yaşamak isterdim
bir de luvr müzesinde seyretmek gizliden
öperken siya-u jakond’u tebessümünden
işte o an saçlarından yakalamak dolunayı
bir de yirmibeş kilometreden görebilmek
nazım’ın gözlerinden pırıl pırıl moskova’yı” (Çelik, 1987a, 62).

Jakond ile Si-Ya-U (Nâzım Hikmet, 2008, 75), Nâzım Hikmet’in, İtalyan ressam Leonardo da Vinci’nin Paris’te Louvre Müzesinde asılı olan, tebessümüyle ünlü tablonun kahramanı Mona Lisa ile Çinli sevgilisi Si-Ya-U’nun hikâyesi şeklinde kurguladığı, manzum hikâye şeklinde, nazım-nesir karışık yazılan şiiridir. Nevzat Çelik de bu şiirde, Nâzım Hikmet’in şiiriyle ona, Nâzım’ın mavi gözlerine ulaşır.

Nevzat Çelik, “Genç Otobiyografi” başlıklı şiirini “nâzım’a” ithaf ederek de ona olan saygı ve bağlılığını ifade etmiştir. Bu otobiyografi şiiri aynı zamanda Nâzım Hikmet’in yaşamını şiirleştirdiği “Otobiyografi” şiirini çağırır. Nevzat Çelik’in şiirinin sonundaki “Ocak 1987- Metris” tarihten, Çelik’in şiiri 27 yaşındayken yazdığı anlaşılır. Nâzım Hikmet ise “Otobiyografi” şiirini 60’lı yaşlarında yazmıştır. Nevzat Çelik, şiirinde “atmışından sonra yazılır belki otobiyografi” (Çelik, 1990a, 8) derken, Nâzım Hikmet’in şiirine gönderme yaptığı söylenebilir. Şiirler üslup ve şekil açısından da birbiriyle benzerlik gösterir.

Nevzat Çelik, Nâzım Hikmet gibi cezaevi sürecindeyken en etkili şiirlerini kaleme alır. Aynı yollardan farklı zamanlarda geçen bu iki şairin değindiği konular benzerlik gösterir. Bu konular hapisanenin zorlu şartları, yaşama isteği, sevgi ve baharın neşesi olarak görülür. Nâzım Hikmet:

“kendi sesimden başka insan sesi duyurmayan

bu demirli pencere

bu toprak testi

bu dört duvardır” (Nâzım Hikmet, 2008, 666).

derken, Nevzat Çelik de benzer, dört duvar için aynı duygularla tasvir şöyle anlatır:

“önüm arkam

sağım solum

beton

hey toprak

nerdeysen çık” (Çelik, 1987a: 88).

Soğuk hapisaneleri Nâzım Hikmet:

“Üşüyorum.

Fakat kederli değilim.

Yalnız bize mahsus bir imtiyazdır:

kış günleri hapisanede,

sade hapisanede değil,

bu kocaman

bu ısınası

bu ısınacak dünyada

üşüyüp

kederli olmamak” (Nâzım Hikmet, 2008, 678).

diyerek anlatırken, aynı duyguları yaşayan Nevzat Çelik de yaşadığı hisleri ustasının kullandığı kelimelere benzer bir kelime dünyasıyla anlatır:

“ranzam soğuk ranzam ayaz ranzam kar

altımda demir üstümden ışık yanımda duvar

üşür ellerim sensiz ellerim öksüz ellerim” (Çelik, 1987b, 26).

Karşılaştığı tüm zorluklar karşısında yaşama olan bağlılığını, gelecek günlere olan inancını kaybetmeyen Nâzım Hikmet’in ardından gelen sanatçılar da bu bağlılık ve inançla şiirler söylemeyi sürdürür. Nevzat Çelik de inancını yitirmeyen, yaşama tutunmak isteyen şairlerdendir. Nâzım Hikmet’in;

“Ben yaşamak istiyorum biraz daha,

daha bir hayli yaşamak” (Nâzım Hikmet, 2008, 677).

Dizeleri, onda:

“yaşamak ağrısı asıldı boynuma

oysa türkü tadında yaşamak isterdim” (Çelik, 1987a, 62).

şeklinde tezahür eder. Bu yaşama sevinci ve umut, benzer ifade biçimleriyle farklı şiirlerde görülmeye devam eder:

“Seni düşünmek güzel şey

ümitli şey” (Nâzım Hikmet, 2008, 623).

“sevmek güzel şey ve ne büyük felaket” (Çelik, 1987b, 66).

“Dışarda bahar geldi karıcığım, bahar.

Dışarda, bozkırın üstünde birdenbire,

taze toprak kokusu, kuş sesleri ve saire...

Dışarda bahar geldi karıcığım, bahar.

dışarda bozkırın üstünde pırıltılar” (Nâzım Hikmet, 2008, 667).

“bir bahar daha dönüp gidecek kapıdan

bir bahar daha sensiz yaşanacak” (Çelik, 1987b, 22).

Şair, serbest bırakıldıktan sonra ise kutlamalara ve anmalara katılımıyla Nâzım Hikmet sevgisi devam eder. 15 Ocak 1989’da Nâzım Hikmet’in 87. yaş günü kutlamalarına çok sayıda sanatçı ve aydın katılır. Davete “KKTC ana muhalefet partisi CTP’nin Genel Başkanı Özker Özgür, SHP Adana Milletvekili Cüneyt Canver, Mehmet Ali Aybar, Kemal Sülker, Ahmet-Reha İsvan, Nevzat Çelik, Arif

Damar, Demirtaş Ceyhun, Vedat Türkali, Cevat Çapan, Emil Galip Sandalcı, Rahmi Saltuk, Sadık Gürbüz, Asım Bezirci, Ali-Işıl Özgentürk, Esin Afşar, Can Yücel ve Haluk Gerger'in yanı sıra çok sayıda kişi katıldı" (İstanbul Haber Servisi, 16 Ocak 1989, 8).

Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı, 10-20 Ocak 1992 tarihleri arasında Nâzım Hikmet'in 90. yaş günü nedeniyle 10 günlük anma programı düzenler. Sanatçıların da katılacağı programda Nevzat Çelik de yer alır: "Ataol Behramoğlu, Attila İlhan, Mehmet Başaran, Müştak Erenus, Nevzat Çelik, Refik Durbaş, Sennur Sezer, Sunay Akın, Şükran Kurdakul ve Ulfer Oğuzcan Nâzım Hikmet'ten şiirler okuyacaklar" (Kültür Servisi, 10 Ocak 1992, 2). Aynı yıl 19 Ocak'ta ilk kez devlet büyükleri Nâzım Hikmet anısına bir gece düzenler.¹⁹¹

3 Haziran 2006'da usta şair Nâzım Hikmet'in ölümünün 43. yılında düzenlenen anma etkinliklerine birçok sanatçının yanı sıra Nevzat Çelik de katılır.¹⁹²

Nevzat Çelik, Nâzım Hikmet'in ölümünün 45. yılında düzenlenen anma etkinliklerine de katılır: "İstanbul Barosu Kültür ve Sanat Komisyonu'na düzenlenen 'Hapisteki Sanatçılar' etkinliği baronun Orhan Apaydın Konferans Salonu'nda yapıldı" (Kültür Servisi, 04 Haziran 2008, 14). Katıldığı programlar usta şaire olan sevgi ve saygısını gösterir.

2.3. Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Nevzat Çelik

1980 Kuşağı şairleri arasında yer alan Nevzat Çelik kendisinden önceki toplumcu sanatçılardan etkilenir. Bu sanatçılar arasında yer alan en önemli kişilerden biri de Hasan Hüseyin'dir. Şiire Nâzım Hikmet, Enver Gökçe ve Ahmed Arif gibi şairlerin eserlerini okuyarak başlayan Nevzat Çelik'i en fazla etkileyen isim Hasan

¹⁹¹ "Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Başkanı ve şairin kız kardeşi Samiye Yalıtım, Nâzım Hikmet'in eşi Vera Tulyakova, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın, SHP İstanbul İl Başkanı Bozkurt Nuhoğlu, SHP MYK üyesi İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş, gazeteci yazar İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Mehmet Ali Aybar, İbrahim Balaban, Radi Fiş, Refik Erduran, Melike Demirağ, Tarık Akan, Halil Ergün, Refik Durbaş, Nevzat Çelik, Işıl Özgentürk'ün dışında binlerce hayranının katıldığı gecenin açılış konuşmasını Kültür Bakanı Fikri Sağlar yaptı" (Aydın, 20 Ocak 1992, 3).

¹⁹² "Eskişehir'deki etkinlikler, Doğançayır beldesinde Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşen 72 belde sakini ve Nâzım Hikmet anısına yaptırılan anıtmezarda gerçekleştirildi. Törene Doğançayır Belediye Başkanı Kemal Ulukoca, gazeteci yazar Orhan Karaveli, Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı Enver Ercan, şairler Sabri Dokuzopuzlar, Mahmut Temizyürek, İlhan Çınar, Salih Bolat, Nevzat Çelik, Cuma Boynukara, Ferhun Özelli, Zehra Çam, Erol Büyükeriç, Olcay Özmen, Rahmi Emeç ve çok sayıda Nâzım hayranı katıldı" (Hacıoğlu, 04 Haziran 2006, 3).

Hüseyin Korkmazgil olur. Nevzat Çelik, şiirin büyüüne onunla kapıldığını ifade eder:

“Nazım’ı, Ahmed Arif’i filan okumuştum, ama şiiri gerçek anlamıyla günlük kaygıların ve koşuşturmanın azıcık dışına çıkabildiğim kısa bir dönemde keşfettim. Şiiri aradım ve büyük bir rastlantı sonucu elimin altında bulunan ‘Kızılırmak’ı büyük bir coşkuyla okudum. Hemen arkasından ‘Ağlasun Ayşafağı’, ‘Temmuz Bildirisi’... Şiirin büyüüne ilk kez Hasan Hüseyin’le kapıldım. Ne ki, bu büyü bile şiiri yaşantımın ayrılmaz bir parçası haline getirmedi. [...] Daha öncesinde başka şairleri okuduğum, dikkatli okuduğum pek söylenemez. Benim ilk göz ağrılarım Nâzım, Enver Gökçe, Ahmed Arif ve Hasan Hüseyin oldu” (Özkırımlı, 04 Temmuz 1987, 5).

Nevzat Çelik’in ilk yapıtı *Şafak Türküsü*’nde Hasan Hüseyin Korkmazgil etkisi açıkça görülür. Şair, “Elma” başlıklı şiirini Hasan Hüseyin anısına kaleme alır. Şiir, Ağustos 1983’te Hasan Hüseyin Korkmazgil’in hastalığı sürecinde yazılır. Şair onun hastalığından dolayı üzüntü içerisindedir. Ölüm günü gelmeden bir an önce iyileşmesini ister. Bu durumu şiirin epigramında şöyle anlatır:

“dönülmez yollara sapmadan
eylül kapımızı yakmadan
kalksana be gümüş saçlım
yakamıza resmin takmadan” (Çelik, 1987a, 98).

Şiirde, Hasan Hüseyin Korkmazgil’in sevenleriyle saklambaç oynadığını “Elma” ifadesini kullanarak anlatır. Ozanın hastalığından kurtulup normal hayata dönmesini en içten duygularıyla anlatır:

“koca adam
iki gözüm
ustam
duyuyor musun
hücremden yüz bin
kere milyon
bağırıyorum sana
elma elma elmaaa” (Çelik, 1987a, 99).

Nevzat Çelik, aynı yapıtında bulunan ve Şubat 1983-Ocak 1984 arasında tamamlanan, “Size Söylüyorum” şiirini de ozanın hastalık sürecinde kaleme alır.

Şiirde kışın zor koşullar altında geçmesine neden olan karla, ozanın saçlarına düşen akları, yani hastalığını bağdaştırır. Hasan Hüseyin'in hastalık sürecinde yaşanan beklemenin zorluğuna ve yaşamın güzelliğine dikkat çeker:

“bre hey hasan hüseyin bu ne menem bir sancı

beklemek kötü yaşamak güzel ne yapmalı” (Çelik, 1987a, 100).

Şiiri mesnevi nazım şekli ve kafiye şemasıyla yazan şairin, Hasan Hüseyin Korkmazgil'in *Tohumlar Tuz İçinde* adlı yapıtıdan esinlendiği görülür. “Hasan Hüseyin'in yapı, içerik ve imajlar dünyası olarak en ilginç şiirlerinden biri olan “Tohumlar Tuz İçinde”deki Ağustos 1949 tarihli “tohma geceleri” adlı şiirinde de Gürün yer almaktadır. Şiir, aruzun hezec bahrinin “mef û lü / me fâ î lü / me fâ î lü / fe û lün” kalıbıyla yazılmıştır. Şiir, mesnevi nazım şekliyle ve kafiye şemasıyla (aa / bb / cc ...) oluşturulmuştur” (Türk, 24-25 Eylül 2011, 96).

Nevzat Çelik, şairin 29. ölüm yıl dönümünde “Elma” ve “Size Söylüyorum”un yazılma sürecini anlatır. Hasan Hüseyin Korkmazgil'in şiire başlamasında, şiirinin varoluşunda çok önemli bir yeri olduğunu belirtir:

“1980 öncesi Nazım Hikmet'ten sonra en çok tutulduğumuz şair olmuştu Hasan Hüseyin Korkmazgil. Liseyi bitirmiştik ya da son senemizdi. Bir taraftan okuyor, bir taraftan çalışıyor, bir taraftan da ve asıl olarak devrim yapıyorduk! Kirasını, faturalarını kendimizin ödediği bir kalorifer dairesinde kalıyorduk üç beş arkadaş. İlk kez bir dairede, üstelik kaloriferli bir dairede kalıyorduk. Soğuk kış gecelerinin ayazından, buzundan, karından yorgun argın çıkıp koridorundan kalın kalorifer borularının geçtiği daireye girer girmez, önce yüzümüzü yalar, sonra bütün vücudumuzu sarardı basık ama sıcak hava. O gün, o akşam, o gece mutlaka anlamlı bir şey yapmaktan geliyor olurduk. Hangi arada dinlenirdik de, nasıl bir açlık ve ihtiyaçtı ki kitaplara dalarız ilk fırsatta. Marksist-Leninist klasiklerden Kesintisizlere, Dostoyevskilerden Balzaclara, Kemallerden Aziz Nesinlere, Orhan Velilerden, Nazımlara, Ahmet Ariflere, Hasan Hüseyinlere... Nasıl bir okumaydı bu? Cenazelerden boykotlara, grevlerden seminerlere, okullardan mahalle çalışmalarına, nöbetlerden nöbetlere... Kötü beslenmeye, yarım yamalak ve tedirgin uykulara rağmen onca okumaya, onca koşturmaya zamanı ve enerjiyi nereden ve nasıl buluyorduk? Şimdiki gençliğin çok büyük çoğunluğunun ‘laylaylomluğu’ hesaba katıldığında, söylediklerim abartılı bulunabilir, hatta fizik zaman ve fizik enerji olarak imkânsız gelebilir. Ama gerçek bu; eksiği var, fazlası yok! Ağlasun Aşfağı, Temmuz Bildirisi, Acıyı Bal Eyledik, Kavel... Gürül gürül girmişti şiir dünyamıza Hasan Hüseyin. Avuçlayabildiğimiz, kucaklayabildiğimiz kadarını birimizin sesinden birimiz alır, ötekinin sesine taşırmadan bırakırdı. İlk sesli ve toplu şiir okumalarımız Hasan Hüseyin'le olmuştu. İşte o anlattığım imkânsız gibi görünen enerji ve umut Hasan Hüseyin'in şiirinde vardı. Ve biz şiiri seviyor, gelecek, güzel günlere inanıyorduk! Bugün toplumun üstünde ölü toprağı varsa biraz da Hasan

Hüseyin'in o gürül gürül şiirinin yer altına akıtıldığı içindir! Hasan Hüseyin bitkisel hayata girmişken, ben Sağmalcılar Hücre Tipi Cezaevi'nde, her şeye rağmen, kalbim titreyerek ondan gelecek güzel bir haberi bekliyordum" (Çelik, 27 Şubat 2013).

Şairin Hasan Hüseyin Korkmazgil sevgisi sonuçsuz kalmaz. İkinci yapıtı *Müebbet Türküsü*, "Hasan Hüseyin'in doğumunun 60. yıl dönümü nedeniyle, Korkmazgil Ailesi ile Bilgi Yayınevi'nin ortaklaşa düzenledikleri şiir yarışması sonuçlandı. Seçici kurul, Nevzat Çelik ile Atıla Çınar'ı birinci seçti" (Ankara Cumhuriyet Bürosu, 16 Aralık 1987, 4).

Nevzat Çelik, 22 Şubat 1992'de Hasan Hüseyin Korkmazgil'in 8. ölüm yıl dönümünde *İstanbul Barosu Aile Varlık Dergisi*'nin düzenlediği etkinliğine katılır. "Toplantıda Mehmet Çetin, Nevzat Çelik ve Enver Ercan Hasan Hüseyin'in şair kimliği üzerine söyleşecekler" (İmzasız, 17 Şubat 1992, 13). Bu söyleşi örnek aldığı ozanın şairliği hakkında yaptığı konuşmalarından biridir.

2.4. Şiir Anlayışı, Dil ve Üslubu

Sinop doğumlu şairin 15-16 yaşlarında "kırık aşkına yazdığı ilk şiirleri sayılmazsa" şairliği tam olarak cezaevinde başlar. 12 Eylül döneminden önce hapishaneye düşen şair şiirleriyle bu döneme ışık tutmaktadır. Cezaevlerinde yapılan haksızlıkları ve işkenceleri eserlerine yansıtır. Nevzat Çelik asıl anlamda sanatçının toplumsal sorunlara değinmesi gerektiğini söyler. Ona göre sanatçı kalıcı olmak istiyorsa yaşadığı çağın sorunlarına el atmalıdır:

"Tarihsel süreçte öyle dönemler vardır ki, elli yılda yüz yılda bir, bir şeyleri yan yana getirir ve o şiirin yaratılmasının koşullarını hazırlar ve şair bunu hisseder ama hissettiğini bile bilmeden şiirini yazar. [...] Kalıcı şairlerin, yazarların, edebiyatçıların, ressamların kısaca sanatçıların çoğu yaşadığı çağın sorunlarına el atmıştır. İdeal olanla gerçek olan arasındaki dramatik gerilimi sanatsal yasallıklar doğrultusunda dile getirmişlerdir. Bu yüzden de egemen sistemin gazabına uğrayanların sayısı bir hayli fazla. Toplumsal sorunları dert edinmeyen ve hatta egemenden yana olandan kimi yazarlar da kalıcı olabilir, örnekleri var. Saymaya kalksak bir elin parmaklarını geçmez ama! Bir metin yazarken ne sistemin başıma neler getireceğini ne de okurun sevip sevmeyeceğini hesap ederim. Sanatsal olan sansürü olduğu kadar oto sansürü de reddetmelidir diye düşünüyorum" (Gazalcı, 07 Nisan 2011, 4).

Nevzat Çelik şiir serüvenine başlamasını ve ilk yapıtıyla ödüle layık görülmesini Şahap Balcıoğlu ile yaptığı yazışmalı söyleşide dile getirir. Ozan insanoğlunun üretebildiği sürece yaşadığını söyleyerek idamla yargılanmasına en kalıcı cevabı verir:

“İçerinin koşullarında –her şeye karşın- üretilen bir bölüm şiirimini seçicilerce ödüle değer görülmesi, hiç kuşkusuz umutlandırıcı bir olay. 1981 Temmuzunda başlamıştı şiirle kavgam. Bu kavganın 1984 başına kadar süren evresinde üretilen bir bölüm şiirime verildi ödül. Şiir serüvenimin öncesi olmadığı düşünülürken, bu kısa denilebilecek bir süredir. O gerçekten şu sonucu çıkarıyorum: kapalı bir uzamda olsak da çok yoğun yazmışım. İnsan kendini yeniden üretebildiği oranda yaşıyordur desek yanılmış olmayız. İçerinin koşullarında yeni duyarlılıklar edinişimin yanında, kendimi yeniden üretebilme isteğinden doğan zorlamanın bir sonucu olsa gerek sanatsala uzanışım” (Çelik, 1987a, 102).

Nevzat Çelik, coşkusu üst düzeyde yaşamış bir şairdir. Toplumcu sesi yakalayarak kendi duyarlılığını bu kanalla ifade etmiş, sanatının başlarında şiiri her şeyin önünde görmüştür. Şiiri biricik ifade aracı olarak gören Nevzat Çelik, poetikasını zenginleştirmeye çalışmış, duygularını olabilecek en açık ve yoğun haliyle vermeye gayret etmiştir. Şahap Balcıoğlu'nun yazıda duygusal patlama neden daha çok şiir vasıtasıyla oluyor sorusuna şöyle yanıt verir:

“Duyarlığın şiirle daha kolay bulaşmasında aranmalıdır yanıt. Ve hatta şiirin neden yazı sanatının anası olduğunda!... Salt içeriye özgü bir olay değil bu, dışarı için de geçerli. Kapalı uzamda kalış, ayrılıklara ve benzeri durumlarda duyulan duyarlık, koşullarını bulduğunda yazarını, ozanını yaratmış; bulamadığıdaysa sanatsal duyarlık olarak kalmış ya da kavramsal alanda yetkinleşmeyi koşturmuştur. Bir inancımı daha belirteyim: sanat yan tutar. Toplumun ayrı kültürler halinde bölünmesinin zorunlu sonucudur bu olgu. Sanatsalın işlevselliği de bu noktada ayrımlaşıyor. Genelleştirmemek kaydıyla, Konstantin Simonof'un 'Bekle Beni' şiirini anımsayalım. Cephedeki yüz binlerce asker tarafından okunup ezberlenmiş, mektuplara yazılmış. Onca insanı ortak duyguda, idealde buluşturmayı şiirden başkası yapamazdı denebilir” (Çelik, 1987a, 103).

Nevzat Çelik, şiir yazma alışkanlığını edindikten belli bir süre sonra şiirlerini yayımlamıştır. Ancak kendinden emin olduktan sonra şiirlerini paylaşan şair, dergilere şiir verme konusunda da ketum davranmıştır. Cezaevindeyken ve sonrasında sadece iki adet şiirini kitabına almadan dergilerde yayımlar. Nevzat Çelik, dergilere şiir göndermemesini şu şekilde açıklar:

“Birincisi, biçim arayışında olan bir şiiri dergi formatının kaldıramayacağı. İkincisi, bir şiir her ne kadar ve esas olarak tek başına okunsa da kitap bütününde öteki şiirlerden de ek anlamlar alabilir. Üçüncüsü, şiir esas olarak kitapta okurla doğru ve kişisel ilişki kurar. Yine aynı şekilde okur da şiirle doğru ve kişisel ilişkiyi kitapla

kurabilir. Dördüncüsü, şair de şiir de kitap bütününde değerlendirilebilir” (Ercan, 03 Aralık 1998, 5).

Nevzat Çelik’in, bu şiirlerden “Ana” ilk şiir kitabından hemen önce yayımlanır. “Ana” gibi ilk önce dergide yer alan bir diğer şiiri ise “Rayuşka” başlığını taşır. Şiir *Kunduz Düşleri* isimli mevsimlik şiir kitabının 1991’de yayımlanan ilk sayısında yer alır.

Nevzat Çelik’in, “Bin Dokuz Yüz’99” başlığını taşıyan bir diğer şiiri de 2000’de çıkan *Kunduz Düşleri*’nin 4. sayısında yayımlanır. Aynı şiir *Esmes Dergisi*’nin Ocak 2005’te çıkan ilk sayısında da okuyucuyla buluşur.

Nevzat Çelik’in kitapları arasında uzun süreli boşluklar görülür. Cezaevinden çıktıktan sonra onun şiir yazamayacağını düşünenler olur. Ama o bu düşüncelere 1990’da yayımlanan *Suda Seken Hayat* ve *Yağmur Yağmasaydı*’yla cevap verir. Bu iki yapıt ile *Müebbet Türküsü* arasında üç yıl bulunurken; 1998’de kitaplaşan *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* arasında sekiz yıl vardır. Şair, “bir sonraki kitabın bir önceki kitabı en azından nicel olarak aşması gerektiğini düşünüyorum” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4) ifadelerini kullanarak bu konuya açıklık getirir. Yapıtlarından ve konuşmalarından şiirini okuyucuyla buluşturmadan olgunlaştırdığı görülür.

Nevzat Çelik, binlerce kişinin “şair” olarak adlandırılmasını doğru bulmaz. Bu adlandırmanın şiiri ve şairi değersizleştirdiğini vurgular. Şiir yazmanın meşakkatli bir iş olduğunu belirterek zorluklarını şu şekilde sıralar:

“Türk ve dünya edebiyatında bildiğimiz büyük yazarların çoğu "iyi şiir" yazamadıkları için romana yönelmişlerdir. Diyelim ki yeteneğimiz var, yetmez, akla, bilgiye, sezgiye, öngörüye, sağlam bir ideolojiye, etik duruşa, estetik beğeniye... ve yoğun bir emeğe ihtiyacımız var. Bu da yetmez, vasat değil de, iyi şair olmak istiyorsak birçok tehlikeyi göze almamız gerekir mesela! Gül-bülbül şiiri de yazamayacağınıza göre, (Onun da kuralları vardı, devri geçeli en az yüz elli yıl oldu) yaşadığımız çağda, memlekette neler olup bittiğini görmemiz, bilmemiz ve yazmamız gerekiyor. Evet, iyi şairlik tehlikeli bir iştir! Her türlü zorluğu, yasaklanmayı, yoksul kalmayı, içeri atılmayı göze almamız gerekiyor! Usta dediğimiz şairlere bir bakalım, çoğu cezaevine girmiş, uzun yıllar içeride yatmıştır” (Çelik, 13 Aralık 2018).

Şair metnin devamında şiir hakkındaki görüşlerini de belirtir. Günümüzde “şair” olarak adlandırılan binlerce kişinin şairliği hakkında soru işaretleri vardır. Şiirin kapitalist sisteme karşı olduğunu örneklerle açıklar:

“Şiir gelişmiş bir algıyı, beğeniyi talep eder. Sistem, toplumu din ve milliyetçilikle baskılar, açlık ve türlü cezalandırma tehditleriyle teslim alır, onları düşük algıda eşitler. Yaşamak için çalışma ve diğer zorunlu koşullarının dışında onlara kişisel gelişme zamanları bırakmaz. [...] Şiirin farklı algı düzeylerine, farklı sınıflara hitap etmesi söz konusu olamaz. Şiirin kötüsü de olamaz! Piyasa filmi, piyasa müziği, piyasa romanı olur ama piyasa şiiri olamaz! Şiirin piyasası zaten yoktur! Şiir, sinema ve müzik sektörü, resim, heykel, tiyatro gibi ekipmanlara, başka insanlara ihtiyaç duymaz. Şairin önünde yaşadığı ve yaşanmakta olan bir hayat, elinde kâğıt-kalem (Klavye-ekran) dilinde kelimeler, kafasında da itirazları ve hayalleri vardır. Kapitalist sistemde üretilen her şeyin değişim ve tüketim değeri olur; ya posası çıkarılır ya da hurdaya atılır, yerine yenilerini almak, koymak için. Hurdaya atılamayanlara ise (mesela resim) büyük çoğunluk zaten ulaşamaz! Şiirin posası olmaz! Şairin ya da okurun aklının ve vicdanının posası çıkabilir (Mesela, muhalif bir karakterken iktidarın yalakası olur) şiirin çıkmaz! Şiir, bir kere alınır ve hep kalır; kitaplığımızda, kafamızda; üstelik çoğalarak! Kapitalist sistemde üretilen, bir iki istisna hariç, her şeyin son tüketilme tarihi vardır, şiirin yoktur! Son tüketim tarihi olmayan ve üstelik kafalarda, yüreklerde hiç durmadan yaşayan, çoğalan hiçbir ürünü kabul etmez kapitalizm! ‘Öpemediği yaratıcının’ önüne ot koymaz sistem! Kar getirmediği gibi, düşünen, yorumlayan, yaratan bir zihin dünyasına sahip insanları talep eden, yani kendi aleyhine çalışan şiiri sevmesi mümkün mü? Bir tek yerde sever, şiiri değil de kendi ürününü sattırmak için şiirsel yaratıcılıktan faydalanan reklam metni ve sloganlarında!” (Çelik, 17 Aralık 2018).

Akgün Akova, şairin şiirinin temellerini ve cümle kurmadaki başarısının sırrını Nevzat Çelik’in son yapıtı *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* yayımlanınca açıklar:

“Şair, düzgün cümle kurmayı on üç on dört yaşlarında denize giren kızların oranlarına orantılarına baka baka öğrenmiştir ve yıllar önce cezaevindeki karabasanlarında ipler görüp yaşam hesabının sonuna geldiğini düşünmüştür. Kendini var etmenin ve yaşamı kutsamanın en ince yolu olan şiir, Nevzat Çelik için de tüm bu hesapların bileşkesidir” (Akova, 3 Aralık 1988, 7).

1980 Kuşağı şairlerinden olan Nevzat Çelik şiirlerinde açık, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanır. Biçime ve konulara sınırlama getirmez. Şiirde öz ve biçim tartışmaları hakkında şunları söyler:

“Biçim ve içerik ilişkisini kendi içerik deneyimimle öğrenmeye ya da doğrulamaya çalışıyorum. Şiirimi yazarken biçimin mi, içeriğin mi önce geldiğini hiç ama hiç düşünmüyorum. Biliyorum ki sanatsal yaratım sürecinde biçim ve içerik ta en başından karşılıklı etkileşim içinde bulunuyor. Biri olmadan öteki olamıyor. İçeriğe ilişkin iki temel öğe, konu ve izlek, biçimi öncelese de yaratım sürecinde ‘nasıl anlatılmalı’ kaygısı öne geçiyor. Anlamın en iyi, en uygun nasıl dışa vurulacağına araştırılması da yaratım sürecini sancılı kılan” (Özkırımlı, 04 Temmuz 1987, 5).

Nevzat Çelik’in, *Yağmur Yağmasaydı* adlı eseri tek şiirden oluşan bir kitaptır. Eserde soru cümlelerinden sonra boş sayfaların olduğu ve yeri geldiğinde tek mısra ile bir sayfanın doldurulduğu görülür. Şair, bunun nedenini “okuru arama eyleminin

içine daha çok sokmak” (Ercan, 03 Aralık 1998, 5) olarak açıklar. Şair, Nurdan Cihanşümül’un şiirde biçimsel denemeler yapmasının nedeni ve bunun anlamı daha iyi dışı vurmak için mi olduğu yönündeki sorularına şu şekilde yanıt verir:

“Şiir bir toplumsal dönüşüm projesi değildir. Şiir topluma rafine bir katkıdır, öyle olmalıdır. Tek yazılır, tek okunur ama toplumsal etkileri vardır. İyi bir şiir insanda iç patlamalar yaratır, düşünebilme ve hissedebilme potansiyelini açığa çıkarır. Ama şiir biçimin kayığına binmiş bir anlamdır. Gerçek hayattan koparak bir şey üretilmediğini düşünürsek, biz hayatımıza dair bir şeyler yazıyoruz. İnsanları ortak duyguları etrafında örgütleyeceğiz” (Cihanşümül, 22 Aralık 1998, 14).

Verdiği cevaptan şiirin yazıldığı toplumdan soyutlanamayacağı anlaşılır. Şair, şiir yazarak insanları belirli duygularda birleştirdiğini söyler.

2.5. Katıldığı Tartışmalar

Nevzat Çelik’in genç yaşta hapse düşmesi ve sonrasında tam anlamıyla şair olarak sanat dünyasına girmesi kendi kuşağı içinde bulunan bazı şairleri rahatsız eder. Aldığı ödüllerle, kitaplarının baskı sayısı ve şiirlerinin bestelenmesiyle geniş kitlelere adını duyuran şaire sert eleştiriler yöneltilir. 80 Kuşağı içerisinde yer alan ama cezaevi yaşantısı olmayan Cihan Oğuz, *Edebiyat Dostları Dergisi*’nde kaleme aldığı “Feodal Türk Şiiri” başlıklı yazısında şairi oldukça sert bir şekilde eleştirir:

“Türkiye’de bir şairin toplumcu olması, 1940’lardan bu yana, şiirin düzeyini belirleyecek ‘tek’ ölçüt sayılmıştır. Toplumcu şair marazi duyarlıkla şiir yazmış, bu şiir ‘talep edenlerce’ alkışlanmıştır. Toplumculuk savındaki şair, çektiği acıyı, hapishane yaşamını, işkenceyi marazi içerikte dile getirerek, adeta mazoşist bir kişiliğe bürünmüştür. Ahmed Arif’ten Nevzat Çelik’e dek birçok şair, kendi konumunu fetiş biçiminde şiirleştirerek, duyarlığın boyutlarını eleştirisiz bir temele dayandırmışlardır. Bir toplumcunun en önemli özelliği olması gereken özeleştirisi ve eleştirisi mekanizması, Feodal Türk Şiiri’nde, yerini acınma psikozuna bırakmıştır. Feodal Türk Şiiri’nde, aşılammış saplantılar, temelini, Türkiye toplumsal yapısının yetersiz düzeyde sürdüre geldiği aşamaların henüz demokratikleşmeye ulaşmamış özelliğinden almaktadır. [...] Bu marazi duyarlık, bir devrimci arabesk şarkıcının, Ahmet Kaya’nın müziğinde dile gelerek, Nevzat Çelik’i ‘ölümsüzleştirdi’! Artık duyarlık yerli yerine ‘cuk’ oturmuştu: Arabesk ve Feodal Türk Şiiri! Herkes bir kahraman arıyordu belki. Farklı, özel konumu olan ve olan bitene müdahale edemeyecek ölçüde ‘tutsak’. Nevzat Çelik bu psikozun sonucunda yaygın ilgi gördü. Yazdıkları, gerçek bir acının acemi dizeleri idi belki, ama bunun fazla bir önemi yoktu edebiyat dünyasında. Önemli olan ‘mucize’ biçiminde ortaya çıkıp, kaliteli

şairi ‘anlamayan’ kesimler ile şiire ilgi göstermeyen piyasa arasında katalizör görevi yapacak birinin bulunmasıydı” (Oğuz, Temmuz-Ağustos 1987, 13).

“Yazdıkları, gerçek bir acının acemi dizeleriydi” ifadelerini kullanan Cihan Oğuz, Nevzat Çelik’i sert bir şekilde eleştirmiştir. Toplumcu şiir içerisinde yer alıp; “hapishane şairi” olma özelliğinden ve şiirlerinin bestelenmesinden dolayı eleştirilerde bulunur. Cihan Oğuz bu sebeple aynı dergide yer alan “Hasan Hüseyin: Şiirde Arabeskin Öncüsü” başlıklı yazısında da Hasan Hüseyin Korkmazgil’i eleştirir.

Bu eleştiri üzerine derginin 6. sayısında Alaattin Topçu’nun Nevzat Çelik’in şiirini destekleyen, Cihan Oğuz’un yazısının eleştiri olmaktan çıktığını belirten mektubu yayımlanır:

“Amacım Nevzat Çelik ve şiirinin savunuculuğunu yapmak değil. Fakat el insaf! Nevzat Çelik’in iki şiir kitabı söz konusudur: Şafak Türküsü ve Müebbet Türküsü. Her iki kitapta, ama şu, ama bu neden ve koşullardan dolayı tutulmuş, sözün gelişi bu ya, şairiyle birlikte popüler olmuşlar. Demek ki ortada önemli bir vaka var! Öyleyse nasıl oluyor da bir-iki şiirinden örneklemeyle bu şair ve şiirleri toptan ‘marazi duyarlık’ damgasını yiyebiliyor, acımasızca eleştiriye tabi tutulabiliyor? Ki bizde eleştiri Nazi yargılaması eleştirmen de Nazi savcısı oluyor (çok mu ağır suçlama oldu?) ve bir iki yetersiz veya çarpıtılmış delillerle mahkûmiyet isteniyor: İdam! Anlamıyorum hangi mantığa hizmetle? Anlayan varsa beri gelsin ve bana da anlatsın. Şair her yönüyle yaşadıklarını yazmak, dile getirmek durumundadır. Yaşantı birikiminde ise umut da vardır, umutsuzluk da. Yok olma, nihilizm derecesine varma da... Ayakta kalabilmek için canını dişine açlığını kursağına takarak direnmek de... Es selam, veskelam şair de insandır ve ‘şair’, ‘yıkılmış, bitmiş, tükenmiş...’ izlenimini yansıtabilir bazı şiirlerinde. Mahkûm mu etmek istiyorsun? Kitaplarından bir-iki işine geldiği gibi kullanabileceğin şiir alır, vuruverirsin alının orta yerine damgayı, olur biter! Ölümsüz şair ölümlü olmuştur artık. Gömülmesi için resmi tören de yapılabilir!” (Topçu, Ekim 1987, 14-15).

“Hapishane edebiyatı”, “hapishane şairi” ve “cezaevi şiiri” nitelendirilmesi üzerine Nevzat Çelik ve Emirhan Oğuz ürettikleri eserlerin yankıları hakkında konuşma yaparak eleştirilere göndermede bulunur:

“Nevzat Çelik- Senin Söylence’n pek mi hırlı, her satıra bir kibrit çakmışsın, ateşten dumandan geçilmez olmuş!

Emirhan Oğuz- Şimdi yeri gelmişken.. Bizde toplumcu gerçekçiliğin belirli kalıplarda şematize edilmesi eğilimden edebiyatımız çok çekmiştir.

Nevzat Çelik- Şiirimiz az mı çekmiştir?

Emirhan Oğuz- Şiiri (sanatı) birkaç izlekle sınırlayan, normatifler öneren kaba yaklaşımların şairi ve şiiri cendereye soktuğu, giderek kısırlaştırdığı artık birçokları tarafından kabul ediliyor.

Nevzat Çelik- İnsanı ve toplumu ilgilendiren her şey şiirimizi de ilgilendirmeli...

Emirhan Oğuz- Söz şaire-şiire gelmişken, bizi doğrudan ilgilendiren bir laf salalım ortaya: Bizim memlekette şair dediğin hep açtır!

Nevzat Çelik- Ama her aç, şair değildir!

Emirhan Oğuz- bu da iyi laf.. Her üç kişiden beşinin şair olduğu kadar!..

Nevzat Çelik- Peki, cezaevlerinde her üç kişiden kaç şair?

Emirhan Oğuz- İşte hassas konu! Bizde son zamanlarda cezaevlerini ‘şair bahçesi’ sananların sayısı haylice arttı.

Nevzat Çelik- İçerde yazılmış nitelikli şiirler deşifre edildikçe ‘cezaevi şiiri’ nitelemesi sıkça kullanılır oldu, biraz da küçümser bir edayla. İçerde olduğu kadar dışarıda da kötü şiirler yazıldığı bir gerçekken hiç kimse tutup da ‘dışarı şiiri’ demiyor ama.

Emirhan Oğuz- Cezaevi koşulları, insana yeni duyarlılıklar kazandırıyor, doğru, ama bu duyarlığın kendini şiir biçiminde ifade edebilmesi kişinin potansiyeli ve birikimiyle ilgili bir olay” (Çelik, 06 Mart 1988, 9).

Nevzat Çelik’i “hapishane şairi” olma özelliğinden dolayı eleştirenler arasında Metin Celâl de bulunur. “Hapishane şiiri” adlandırılmasının oluşmasındaki öncü kişi olmasının sebeplerini “Şiir Okulu Olarak Hapishaneler” adlı yazısında belirtir: “[...] çekici bir kimlik kartı var. Genç, devrimci, idam talebiyle yargılanıyor. Bu kimlik kartıyla, hapiste yazdığı şiirlerle bir yarışmaya katılıyor ve sempati toplamakla kalmıyor ödülü de kazanıyor” (Celâl, 2018, 58). Metin Celâl, *Fanatik* adlı aylık şiir dergisinde ise şairin hapishane kökenli olmasından dolayı ödüllendirildiğini söyler.¹⁹³

Bedirhan Toprak, Metin Celâl’in yaptığı eleştirilerin benzerini ondan yedi yıl önce “Şair Üretim Merkezleri ya da Şiirin İntikamı” başlıklı yazısında kaleme alır. Jüri üyelerinin neden Nevzat Çelik’e birincilik ödülünü verdiklerini şöyle açıklar:

“Birincisi, ülkemizde genel eğilim uyarınca onların da aceleleri vardı. İkincisi, gene genel bir eğilim olarak sanatla ilgili meselelerdeki ciddiyet eksikliğinden yeterli paylarını almışlardı. Üçüncüsü, söz konusu devrimci ve idama mahkûm bir gençti ve toplumcu damarları kabardı. Dördüncüsü, 12 Eylül’le ağızlarına çekilmiş fermuarı gizleyebilme derdiyle bî hal olmuşlar için bu dosya bulunmaz bir fırsattı; verilecek ‘ulvi’ bir ödül pekâlâ saklayabilirdi bu fermuarı” (Toprak, Haziran 1988, 29).

Nevzat Çelik, “hapishane edebiyatı” adı altında yapılan tartışmaların göbeğinde kalan kişidir. Adının geniş kitlelere ulaşmasından dolayı bu tartışmalar en

¹⁹³ Bk: Metin Celâl, *Yeni Türk Şiiri 80’li Yıllar*, Çolpan Kitap, Ankara, 2018, s. 37-38.

fazla onun üzerinden yapılır. Cezaevinde olduğu için tartışmalara cevap veremeyen şair daha sonra, sorulan sorular üzerine eleştirilere doğrudan yanıt verir:

“Sövgüleştiriler (‘eleştiri’ demek istemiyorum) daha çok kendi kuşağımızın içeri düşmemiş ve şiirle iştigal eden insanları tarafından yapıldı. ‘Edebiyat Dostları’ nı ve ‘Yeni Düşün’ü özellikle hatırlıyorum. Kimi olgun yazar ve şairlerimiz dahi geçerken katılıverdiler bu kervana. Ağır eleştirmenlerimiz ise –izleyebildiğim kadarıyla– akıllılık edip bu riskli konuya girmediler. 1980 öncesi gençlik büyük oranda politize olmuştu. Bunların önemli bölümü de cezaevine düştü. Normal şartlar altında bu insanlar herhangi bir konuda başarılı olmaya zaten adaydılar. On binlerce insanın arasından 15-20 kişinin şiir kitabı çıkarmasında abartılacak ve şaşılacak bir yan yoktu. Üstelik dışarıda yüzlerce kitap yayımlanıyordu! Benim dışımda, sorun çok okunuyor olmaktan kaynaklanmadı. Ödüller alan iyi kitaplar yayımlandı. Efendi gibi cezaevinde yatsak ve sadece vicdanlarının konusu olmakla sınırlı kalsaydık hiçbir problem çıkmayacaktı. Kendilerine ait olduğunu sandıkları egemenlik alanlarına el atıldı: Şiir yazıldı! En çok da şiir yazıldı. Sanırım esas şaşkınlık ve giderek de öfkeye dönüşen tepki buradan kaynaklandı. Zaten Nevzat Çelik hiç kimseden izin almadan topraklarına girmişti. İşgal edildiklerini düşünüyorlardı. Kim bilir belki de olay Nevzat Çelik’le sınırlı kalsaydı hoşgörülü bile olabilirdiler! Okşar, uysallaştırır ve kendilerine benzetirlerdi. Ama başkaları da girdi egemenlik alanlarına. Korktular! Kelimenin gerçek anlamıyla korktular! Geçici bir rüzgâr değildi bu. Kalıcı olacağımız görülmüştü” (Ercan, 03 Aralık 1998, 1/4).

Nevzat Çelik, eserlerinin popüler olmasından, cezaevinde bulunan bazı şairlerin rahatsızlık duyduğunu belirtir. Cezaevinden çıktıktan sonra Yalçın Pekşen’le, 16 Ocak 1988’de söyleşi yapar. “Ne yapacaksınız bundan sonra?” sorusuna “bilemiyorum, kafamda öyküler, romanlar var. Sinemayla ilgilenmek istiyorum. Senaryo falan yazacağım” (Pekşen, 16 Ocak 1988, 9) şeklinde cevap verir. Bu söyleşiyi fırsat bilen Halil İbrahim Özcan, 14 Nisan 1988’de Bursa Cezaevindeyken şairi şu şekilde eleştirir:

“Nevzat Çelik her ne kadar Ahmed Arif’i aşır Nâzım’a yaklaştığı söylenirse de yüklü bir ‘anne’ edebiyatını aşamayan ‘ödüllü’ bir kötü kopyacıdır. Kendisinin, bir söyleşisinde ‘idamla yargılanmam bir ayrıcalıktı’, deyişi çok şeyin önünü aşmaktadır. Cezaevlerinin direnişin odağı olduğu bir ortamda, her türlü gericiliğin boy attığı, demokrasi güçlerinin susturulduğu bir ortamda, bahsettiği ‘ayrıcalıkla’ ödüllendirildi. [...] 12 Eylül sonrası cezaevlerinde kitap üretip, ürettikleri bu ürünlere ödül verilen iki genç şairimizdir. (İkisinin de ilk ödülleri Akademi Kitabevi vermiştir. Nevzat Çelik’e ikinci ödülü Hasan Hüseyin’in adına düzenlenen yarışmada verilmiştir.) Ürünleriyle popüler olan bu iki şairimiz kendileriyle yapılan söyleşilerde ‘sinema sularına’ açılacaklarını belirtmektedirler. Emirhan Oğuz’un ve Nevzat Çelik’in cezaevi ürünleriyle elde ettikleri popülarite eşliğinde ‘sinema sularına’ açılmaları dikkati çeken, bence ciddiyle üstünde durulması gereken bir noktadır” (Özcan, Mayıs 1988, 14).

Halil İbrahim Özcan, bu eleştiriyi aynı ödüllere ve tanınırlığa sahip olmak amacıyla yapar. Şair bu eleştiriden on yıl sonra, *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* yayımlanınca yapılan söyleşide gelen soru üzerine cevap verme gereksinimi duyar:

“Cezaevi şairleri’nin altına kendi isimleri yazıldığında karşı çıktılar ama sadece Nevzat Çelik söz konusu olunca edilen küfürlere seslerini hiç çıkarmadılar; tam tersine, kimi zaman gizli kimi zaman da açıktan keyif duydular! ‘Edebiyat Dostları’nda sövgüleştireyi kaleme alan bir arkadaşımız bir yazısında bana ödül verdikleri için Akademi Kitap Seçici Kurulu’na vermiş vermişti. Sonradan anlaşıldı ki, aynı ödüle katılmış, ön elemeyi geçmiş ama ödül alamamıştı!” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4).

Hapishane yaşantısından, duvarın dışına yumuşak bir geçiş yapmayı düşünen şairin düşüncesi gerçekleşmez. Gördüğü ilgiden dolayı hapisteyken başlayan eleştiriler dışarı çıkınca doruğa ulaşır. 1980 Kuşağı toplumcu şairleri arasında sayılan Ahmet Erhan, dönemin şiirini politikayla ilişkilendir. Nevzat Çelik’in eserlerinin çok satmasını uygun bulmaz: “Hapishaneden çok büyük bir şiir çıkabilirdi. O yenilginin sorunları oradan üretilebilir, çoğullanabilirdi. [...] Çok hamasi şeyler çıktı ortaya. Pazar, belki de tek olumluları olan –ki o da tarihsel bir döküm yapmakla yetindi nedense- Emirhan Oğuz yerine, Nevzat Çelik’i yeğledi” (Erhan, Kasım 1990, 15).

“İçeride-dışarıda” yani “hapishane edebiyatı” adı altında yapılan tartışmaların gereksiz olduğunu düşünenler de bulunur. Genç şairlerden Yusuf Alper şiir hakkında görüşlerini dile getirirken “hapishane edebiyatı” nitelendirmesi hakkında şu şekilde ifadelerde bulunur:

“Ben kişisel olarak ‘İçerdeki’-‘dışarıdaki’ ayrımını saçma buluyor ve katılmıyorum. İyi şiir-iyi roman nerde yazılırsa yazılsın fark etmez. İçerde yazıldı diye bir takım zayıf ürünlere, şiir olmamış sözcük yığınlarına şiir- iyi şiir demek saçmadır. Emirhan Oğuz’un şiirlerinin nerede yazıldığının önemi yoktur. Gerçek şiiri bulmuştur. Nevzat Çelik şiirlerini çok iyi eler, yeni basımlarda (içerde belki yapamadığı) ayıklamayı yaparsa, tekrardan kurtulunca bir şeyler yapabilir. Diğerleri için kesin şeyler söylemek için çok erken” (Alper, Aralık 1988, 26).

Sezai Sarioğlu ise “[...] bu tartışmaların zaman zaman bir ‘öç alma’ taammüdüyle yapıldığı da söylenebilir: Siyasal bir öç alma... Yayınevi rekabeti, şair rekabeti, kuşak rekabeti, devrimci-evrimci rekabeti, içeri-dışarı rekabeti, artık gerçek şiir zamanı, sosyalist gerçekçiliğin defterini dürme fırsatı!” (Sarioğlu, Kış 1998-1999, 82) ifadelerini kullanır. Tartışmaların hakkaniyet içerisinde yapılmadığına vurgu yapar.

Şair, cezaevindeyken başlayıp sonrasında devam eden; “Hapishane edebiyatı” adı altında yapılan eleştirilerin tümüne son şiir kitabıyla birlikte yanıt verir. Yazılanların kişisel olduğunu belirterek, eleştiri olmadıklarına vurgu yapar:

“Hatırlanırsa eşit olmayan koşullarda öfke ve nefretle edildi onca laf... onca saldırı. İçerdedik ve yanıt verme şansımız yoktu. Sonrasında da, kendi adıma söylüyorum, yanıt verme gereği duymadım. Birinci nedenim, onlar haksızlık yapıyorlardı ve zaman beni, bizi haklı çıkaracaktı, bundan emindim. İkincisi öne çıkartılan bendim ve ne söylesem kişisel bir yerden algılanacaktı. ‘Eleştiri’ diye yapılan şey, cümle olmaya çalışan ve sözcüklerde ‘kaba’ diye tanımlanan kategoriye giriyordu. Üstelik tartışma karşılıklı fikirlerin söylendiği, söylenebildiği, yani koşulların eşit olduğu yerde yapılırdı. En azından etik duruş bunu gerektirirdi” (Ercan, 03 Aralık 1998, 1).

Nevzat Çelik’in katıldığı tartışmalar arasında “Merdiven Şiir Günleri” de bulunur. Etkinlik I. Uluslararası İstanbul Şiir Forumu (Poesium)’a karşı düzenlenir. Poesium “7-9 Mayıs tarihleri arasında Cemal Reşit Rey Konser Salonu’nda yapıldı. 19 yabancı ülkeden 21 şair, Poesium aracılığıyla Türk şairleriyle tanışma fırsatı buldular” (Koparan, Haziran 1991, 3). Hilmi Yavuz ve Özdemir İnce’nin önderliğinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen forum hakkında olumlu-olumsuz fazlaca tartışma meydana gelir. Duyurularda “şiiimizin önde gelen şairleri” ibarelerini kullanmaları ve belirli bir yaşın üstündekileri çağrılmaları tepki toplar. Çünkü bu sınırlamalara sadık kalmayıp, kendi isteklerine göre yol alırlar. Genç şairler davet edilmedikleri Poesium’u protesto etmek için 10-11 Mayıs 1991 tarihleri arasında Sarıyer ve Kadıköy’de Merdiven Şiir Günleri’ni tertip eder. Bunun üzerine Nevzat Çelik, Poesium’u düzenleyenlere tepkisini teşekkür ederek gösterir:

“Can Yücel’imizden en genç şairimize kadar gökyüzüne merdiven dayadık. Poesium yöneticilerine teşekkür ediyoruz. Bu etkinliğe çağrılan şairlerle hiçbir problemimiz yok. Tavrımız, egemen ideolojiye karşı geliştirdi. Bir araya gelerek Türk şiiri tarihine bir çizgi attığımızı düşünüyorum” (Kültür Servisi, 4 Mayıs 1991, 20).

Merdiven Şiir Günleri, “gencinden yaşlısına 125 şairin imza attığı bildirinin (Şiir İktidara ve Onun İdeolojisine Karşıdır) okunmasıyla başladı. Şairlere destek veren yazar Adnan Özyalçınar, Poesium’a tüm şairlerin çağrılı olması gerektiğini, şairlerin ancak böyle seslerini duyurabileceklerini söyledi” (Kültür Servisi, 12 Mayıs 1991, 7). Bu etkinliğin öncülüğünü Nevzat Çelik, Sunay Akın, Mehmet Çetin, Emirhan Oğuz, Küçük İskender, Akgün Akova, Nuh Ömer Çetinay, Oğuzhan Akay gibi isimler oluşturur. *Varlık* dergisinde etkinlik ile ilgili daha sonra Nevzat Çelik, Sunay Akın ve Mehmet Çetin’in söyleşileri yer alır. Nevzat Çelik etkinlik ile ilgili şu sözleri sarf eder:

“Altı çizilmesi gereken şu; gerçekten de değişik kesimlerden, değişik şiir anlayışlarından hatta değişik ideolojik boyutlardan insanlar vardı aramızda. Ama toplantılarımızda ve görev bölümünde müthiş bir demokratik anlayış vardı. Çok disiplinli, öne geçme kaygısı gütmeyen, mantıklı önerileri kabul eden, gereksiz tartışmaya girmeyen bir tavırla güçler birleştirildi ve sağlıklı duruş biçiminden kaynaklanan, sağlıklı tepkinin ortaya çıkabilmesi için sanıyorum insanlar elinden geleni yaptı. Şiir günlerinin düzenlenmesi kararı alındıktan sonra insanlar görevler aldı ve görevlerini yerine getirdi ve sonuçta biz bu günleri yaptık. Şiir günlerinin bizce önemsenmesi gereken; hedeflediğimiz şiir sıcaklığının yaşanması ve demokratik tavrımızı oralarda da gerçekleştirmiş olmamız ve oraya gelen insanların da gerçekten şiir sıcaklığını yaşamış olmaları. Mekânlarımız küçüktü, daha doğrusu gelen insanları alabilecek büyüklükte değildi. Oldukça kalabalık ve insanlar her iki şiir gününde de dört saat sigara içmeden şiir dinleyebildiler. Burada, özellikle Poesium’u düzenleyenlerin alması gereken ders; kendi organizasyonlarının müthiş olanaklarla yapılmasına ve basında müthiş manşetlerle çıkmasına rağmen, merkezi bir yerde, şiir okuru toplayamadılar. Bunun nedenini düşünmeleri gerekiyor. Bizim o karşı çıkışımız da buydu: Siz bu işi iyi yapmadınız, yanlış yerdesiniz, şiire bakışınız, dünyaya bakışınız yanlış yerde. Ne şiire ne de dünyaya bakış böyle olmamalı dediğimiz yerde biz gerçekten şiiri okurla buluşturduk, Ama onlar buluşturamadı” (Çelik, Haziran 1991, 16).

Gençlerden gelen tepkiler üzerine Hilmi Yavuz, ortamı yumuşatmak için kuşaklar arası sürtüşmelerin doğallığından söz eder: “Ben bu tür reaksiyonları, özellikle genç insanlardan gelen reaksiyonları daha önce bizim de başımızdan geçtiği için, son derece doğal buluyorum ve kendi açılarımdan da haklı buluyorum” (Yavuz, Haziran 1991, 6). Özdemir İnce ise gelen sorulara daha sert yanıtlar verir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ŞİİRLERİ

3.1. ŞİİR KİTAPLARI

3.1.1. Şafak Türküsü

Nevzat Çelik'in dosya halindeyken Akademi Kitabevi Şiir Ödülünü kazanan ilk eseri *Şafak Türküsü*'nün birinci baskısı *Alaz Yayıncılık* tarafından, Aralık 1984'te İstanbul'da yapılır. Kitabının ismine kendisi karar veren şair bu ismi koymasını Şahap Balcıoğlu'nun mektup yoluyla yaptığı röportajında anlatır. “İlk yapıtınıza neden Şafak Türküsü adını verdiniz?” sorusuna Nevzat Çelik daha sonra şu yanıtı verir:

“‘Şafak Türküsü’ somutunda kısaca şunları söylemek isterim: Bir yangın vardı, bir çağ yangını. Herkese şu ya da bu oranda bir pay düşüyordu bu yangından. Kıyısında, köşesinde yananlar vardı. Bir de tam ortasında yananlar! Ben yangının tam ortasında, hem de hiç yakınmadan yananları, etiyile kanıyla, özlemleri, kavgaları ve umutlarıyla duyurmak istedim” (Çelik, 1987a, 103).

Bu sözleri sarf eden şair eserinde 12 Eylül 1980 darbesi öncesi ve sonrasında yaşananları toplumsal bir bakış açısıyla anlatır. Şair eserdeki şiirleri türkü tadında yazarak halkın hafızasına kazınmasını ister.

Kitabının ilk baskısının ön kapağında beyaz bir zeminin üstünde yedi adet dikenli telin arkasından yeşermeye başlayan, budanan bir ağaç vardır. Ayrıca yazarın ve eserin adı, yayınevi ve şiir dosyasının kazandığı “Akademi Kitabevi 1984 şiir birincilik ödülü” yazısı mevcuttur. Arka kapağında ise yazarın ve eserin adıyla birlikte yayın evinin adı bulunur. Eserin ilk baskısı Erenler Matbaasında dizilip basılır. İlk baskısının içerisinde desen bulunmazken *Alan Yayıncılık* tarafından basılan sonraki baskılardaki desenler ressam Kathe Kollwitz'e aittir. Ayrıca ikinci baskıda Can Yücel'in “Tamburanın Teli” başlıklı ön sözü yer alır:

“Gepegergin bir tambura teli Nevzat Çelik'in yüreği... Aşkla, ölümle, korkuyla, umutla ve uslu olmayan usuyulan... Tinnn ettiğinde tel, sanki önceden çizilmiş bir sevküyceş içinde, şiir değil, bir cenk başlıyor. Sonu yenilgi bile olsa, yüz akı bir

savaş... Başka bir imgeyle diyelim ki, sonuna dek gerilmiş yay, ama bir istif ve zamanlama üzre, hedefe oklarını yağdırıyor. Ve bu tarihsel salvoyla, hedefte yeni bir şiir cümlesi çıkıyor ortaya, yeni bir alfabeyle yazılmış bir cümle... Bu, çivi yazısı değil, ok yazısı. Büyük bir gerilimin bütün öfkesini ve sevgisini seferber ederek kaleme alınmış, doğaçtan ve kendisi doğal olan bir olay bu... Demem odur ki, doğa aynı zamanda insanların tabiatıdır. Belki de bu iki ayrı dünyadan gelip de, hem aynı, hem ayrı anlama gelen bu iki sözcük insanoğlu yaşamının diyalektiğine ışık tutmadadır... Bu gerilimdir ki, zamanı, şiir dediğimiz ‘zaman’ı tarihselleştirmekte, dolayısıyla nesnelleştirerek çelişkilerin birleşimini yaratmadadır. Ondan değil mi, Nevzat, altındaki sandalyeye boynuna da ilmiği geçirdikten sonra vuracak olan çingenenin bir eyyam önce oturduğu sokakta oturan bir kadıncağızı sevmişliğini düşünecek kadar içi geniş olmadadır. Çünkü bu doğru kararlılıktır. Karşıtlarını kapsayıp yeni bir yaşama tasarımına yönelmektir bu. Şiiri, bir çırpıda, ister uzun olsun ister kısa olsun, hedefin kalbine ulaştıran işte bu kararlılıktır. Aynı anda, bu, kararlılıkta ‘karar’ dediğimiz yaşatıcı ama öldürmekten korkmadan yaşatıcı bir yaşam kıvamı bulmak demektir. Bu tel, bu tamburacı ölse bile asılsa bile, titreşimini halkımız ve dünya halklarının kulaktozunda çınlatmayı sürdürecektir. Çünkü her has şair gibi, Nevzat Çelik de, aynı zamanda hem Giyom Tel, hem de Giyom’un başına oturttuğu elmayı okun ucundan şavulladığı oğlu küçük Giyom’dur. Ve asıl Kızıl Elma Orta Asya’da arandığı rivayet edilen elma değil, gözlerimizin önünde yer alan acısını, sevincini yüreğimize bastırmak bir yurttaşlık borcu olan bir şiir olayıdır. Nevzat Çelik ne kurbanı, ne kasabıdır bu işin. O, sadece, bu inanılmaz gibi gelen oldubittinin Bayramıdır. Şair de budur zaten” (Çelik, 1987a, 5-6).

Şairin 24 yaşında bu şekilde bir eser yayımlaması onun kaleminin gücünü ve yaşanan toplumsal olaylara duyarlılığını gösterir. İlk baskısı sansürlü olarak 48 sayfa çıkan eserin ikinci ve sonraki baskılarında sansür kaldırılır. İlk baskısında yayımlanmasına izin verilmeyen, bir bölümü çıkarılan şiirler “Alan Yayıncılık” tarafından çıkarılan sonraki baskıda tam ve eksiksiz bir şekilde yer alır. Eserin ilk baskısında 30 adet şiir bulunurken 102 sayfa olan sonraki baskıda 38 adettir. İlk baskıya alınmayan şiirler şunlardır: Onlar ki, Onlar İçin Birkaç Şey, Sarı Saçlı Kız, Sorgu, Acının Çocukları, Hazırlık Şiiri, Boyun Ağrısı, Adını Sen Koy ve Deniz Kızı’dır. Birinci baskıda “Şafak Türküsü” şiirinin ise bazı bölümleri ve mısraları sansürlüdür. Şair, “Size Söylüyorum”u mesnevi nazım şekliyle ve kafiye şemasıyla yazarken; diğer şiirlerini serbest ölçüyü kullanarak sade, akıcı bir dille özgün bir üslupla kaleme alır.

Anne Fahriye Çelik, oğlunun “Şafak Türküsü” şiirine karşılık “Oğula Hasret Türküsü” adlı şiiri kalem alır. Daha sonra Fahriye Çelik, *Oğula Hasret Türküsü*’nü 7 Haziran 1999’da Om Yayınevi’nde kitaplaştırır.

Şair kitabının yayımlanması ile sanat ve edebiyat dünyasında geniş yankılar uyandırır. 1986 Haziran'ında Ahmet Kaya'nın üçüncü albümü "Şafak Türküsü" piyasaya çıkar. Nevzat Çelik'in bu albümde dört şiiri vardır. Pek çok sanatkar, genç şair ve eseri hakkında gazete ve dergilerde olumlu yorumlar yapar. Genç şairin gelecek için umut vaat ettiğini Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri seçici kurulunda yer alan sanatçılardan Vedat Günyol belirtir: "Tanınmış, adları kodamana çıkmış şairler bir yana, bugün şiir dünyamız, yetenekli genç şairlerin 'yüzü suyu hürmetine' geliştirmekte? Bunlar arasında Şafak Türküsü yapıtıyla, yüreğimde taht kuran N. Çelik başta geliyor" (Çelik, 1987a, AKD).

Şair, Türk sanatçıların yanı sıra dünya edebiyatından sanatçıların da ilgi odağındadır. Nevzat Çelik'in hapis yaşantısını ve şairliğini dikkatle takip eden Danimarkalı şair Henrik Nordbrandt, şair hakkında şunları söyler:

"Danimarka'da Türk edebiyatının pek yakından izlendiğini söyleyemem. Bir Nazım Hikmet, bir de Yaşar Kemal tanımıyor bizde. Ben önce Nevzat Çelik'in 'Şafak Türküsü'nü gördüm ve Türkiye'de uzun süre kaldığım, bu arada Türkçe öğrendiğim için buraya gelen Türkçe gazetelerden onun durumunu yakından izlemek fırsatı bulabildim. 'Şafak Türküsü'nde yer alan şiirlerinden çok beğendiğim birkaç tanesini çevirdim. Daha sonra bu şiirler Nevzat'ın davasını anlatan bir yazıyla birlikte Politiken'in bir sayfasında yer aldı. Şu anda burada Politiken'in muhabiri olarak ve Danimarka Pen Kulübü'nün bir üyesi sıfatıyla bulunuyorum. Elimden geldiğince ona ve ailesine yardımcı olmaya çalışacağım. [...] Nevzat henüz çok genç. Çok iyi bir şair olabileceğine inanıyorum. Oldukça iyi şiirler yazdı ve bu da zaten yeter. Bir şair hayatında 20 tane iyi şiir yazabilirse bu çok iyi bir sonuçtur" (Turay, 21 Haziran 1987, 8).

Henrik Nordbrandt'ın bu süreçte İstanbul'a gelip şairin ailesine destek olduğu bilinir.

3.1.2. Müebbet Türküsü

Nevzat Çelik, ilk eserinden sonra büyük yankılar uyandırdığından dolayı hapisshanede işkenceler görür ve mektuplaşma yasağı alır. Bu yasağın kalkması için açlık grevine başvuran şair, direnmenin sonucu olarak mektuplarına kavuşur. Açlık grevi boyunca da şiir çalışmalarına devam eden Nevzat Çelik'in ikinci kitabı *Müebbet Türküsü* Mayıs 1987'de Vedat Günyol'un önsözünüyle *Alan Yayıncılık* tarafından yayımlanır:

“Elinizdeki bu kitap anadan doğma şair Nevzat Çelik’in ikinci türküsü. Birinci türkünün adı Şafak Türküsü’ydü. Umudun şafağına, şafağın umuduna bel bağlamış bir içler acısı hapislik yaşamının türküsüydü. Bu kitabınsa adı yine türkü: Müebbet Türküsü neden türkü? Türkü yüzyıllardan bu yana, bağı yanık Anadolu insanımızın, aşkını, özlemine, daha çok derdini sıkıntısını, acısını çilesini dile getirmek için başvurduğu, öyküler, fıkralar, masallar dışında, başlıca anlatım yoluydu. Nevzat Çelik de, dört duvar arasında geçen sekiz yıllık çileli yaşamını türküyle dile getirmeyi seçmiş, türkünün bir çılgılık olduğu bilincini içine yüreğine sindirerek. 1984 yılı Akademik Şiir Ödülünü kazanan Nevzat Çelik, daha yirmi yedisinde. Sekiz yıldır hapiste, dört duvar arasında, henüz sonuçlanmamış bir davanın sanığı olarak. İlk şiir denemesine 1981’de başlamış, altı yıl öncesinin, dilde olsun, içerikte, anlatımda olsun olağanüstü bir birikimiyle. Gerek Şafak Türküsü’nde olsun, Nevzat Çelik, bilinmez hangi mucizeyle, Ahmet Arif’leri aşarak, prangalara vurulmuş özgürlük aşkının türküsünü, Nazım Ustanın, diline yetkisine yeteneğine, sevdalı bulutlarına, bir burgu gibi içe işleyen sıcak, tatlı lirizmine yaraşır bir düzeye ulaşmış. Nevzat Çelik’in tüm türküleri direnç türküleridir, yaşamak ağrısını dile getiren. Onun şiirleri, Can Yücel’in deyimiyle ‘bir ok yazısıdır, büyük bir gerilimin bütün öfkesini ve sevgisini seferber ederek kaleme alınmış, doğaçtan ve kendisi doğal olan bir olay’ niteliğindedir. [...] Nevzat Çelik’in şiirle kavgası 1981’de başlamıştı. Buna, şiirle kavga yerine, şiir yoluyla kavgam dese daha iyi olurdu. Bu kavganın 1984 başına kadar süren evresinde ürettiği şiirlerin, ikinci bölümü oluyor Müebbet Türküsü. Sekiz yıldır çevresi duvar, demir ve plastik olan şairin, duvarları aşıp bizlere ulaşan yaşama tutkusu, kendi büyüklüğünde bir hüznü de getiriyor beraberinde. Acıları sızıları usul usul kanarken, sevinçleri, suskunluğu aşıp sesini duyuruyor. Hüznü öne çıkarmamaya çalışarak, asıl olan yaşama sevincini dile getirmeye çalışıyor. Başarıyor da bunu. Hapiste insan, yurdundan ve dünyadan uzak, ama yine de yurduna ve dünyaya yakındır ‘kan tadı gibi bir şey ağzında’ durmadan dolamıyor. İşte, bu kan tadını bulacaksınız Müebbet Türküsü’nde” (Çelik, 1987b, 5-6).

Kitabının ilk baskısının ön kapağında mor bir zeminin üstünde beyaz kıyafetler içinde boynu bükük genç bir erkek ve irili ufaklı yirmi altı adet çiçek vardır. Ayrıca yazarın ve eserin adı, yayınevi bilgisi bulunur. Arka kapağında ise kırmızı bir zemin üzerinde şairin fotoğrafı; Gülten Akın’ın, Vedat Günyol’un ve Nevzat Çelik’in eserleri hakkında düşünceleri vardır. Eserin içerisinde kimin olduğu belirtilmeyen resimler görülür. Eserin ilk basımını Yaylacık Matbaası üstlenir.

107 sayfadan oluşan *Müebbet Türküsü*’nün içerisinde bulunan 32 şiir şunlardır: Sunu, Yaşamak Ağrısı, Güneş Gibi, Öğüt, İçeri, Diyarbakır Ölülere, Ne Fayda, Tahliye Olan, Mümkünüm Yok, Bahar Ağrısı, Müebbet Türküsü, Maceram, Çiçek Gibi, Hepinizin Olsun Bu Şiir, Kuşlardan Önce Kalkan, Çocuk, Suç, Ellerin Müebbet, Anneler Günü, Sen Büyü, Hasretin Müebbet, Hırsızlama, Sanki Sen, Uykusuz, Bulutları Kıvırcık, Güz, Merak, Kanat Çırpa, Kitap Türküsü, Yaşıyorum, Af, Kesin Uyak.

Şair, ilk eserinden farklı olarak ülke üzerinde ve dünyada yaşanan adaletsizliklere dikkat çeker. Eserde kendisinin ve arkadaşlarının zorluklarla nasıl mücadele ettiği anlaşılır. İdamla yargılanırken şiirlerinde yaşama sevincini ve tutkusunu anlatır. Şair “Yaşamak Ağrısı”, “Diyarbakır Ölülere” başlıklı şiirlerini mesnevi nazım şekliyle ve kafiye şemasıyla (aa/ bb/ cc...) yazarken; diğer şiirlerini serbest ölçüyü kullanarak kaleme alır. Şair, şiirlerindeki bilinmeyen kelimelerin anlamlarını eserin en sonuna koyar.

3.1.3. Suda Seken Hayat

Şair, hapisneden çıktıktan sonra üçüncü şiir kitabı olan *Suda Seken Hayat*'ı *Alan Yayıncılık* tarafından Mayıs 1990'da yayımlar. İlk baskının fiyatı 6.000 TL'dir.

Kitabın ilk baskısının ön kapağında mavi, mor, sarıdan oluşan bir zeminin üstündeki çerçevenin içinde geometrik şekiller ve kalp yer alır. Ayrıca yazarın ve eserin adı yayınevi bilgisi bulunur. Arka kapağının zemininde sarı, yeşil, mor, turuncu ve maviden oluşan renklerin üzerinde şairin fotoğrafı bulunur. Şair eserin basımı için Emekçin Ofset ile anlaşır. Bununla birlikte kapağın tasarımcısı olan Kağan Güner'in, fotoğraf sanatçısı Cafer Türkmen'in ismi ve yayınevini adı yer alır.

71 sayfadan oluşan *Suda Seken Hayat*'in içerisinde 19 şiir bulunur: Genç Otobiyografi, Hoşça Kalın, Geldim, Anımsamak Kuşları, Vahim Bir Aşk, Ellerimi Bulsuydın, Hadi Gel, Bu Bahar Şaşma, Suda Seken Hayat, Hoş Geldiniz, Dağ, Güzdür, Hadi Konuş, İnat, Ne de Asker, İşkenceden Geliyorum, İşkenceci, 1 Mayıs 1989, Çocuk Şarkısı. “Duvarın içinde ve dışında umudunu yitirmeyen insanlara” ithafıyla çıkan eserde otobiyografi, tabiat, aşk, umut ve toplumsal konulu şiirler yer almaktadır. Eserde az olmakla birlikte (4 adet) cezaevinde yazdığı şiirler de yer alır. Dolayısıyla duvarın içini ve dışını birlikte kaleme aldığı ilk yapıtıdır. Şair, eserini serbest ölçüyü kullanarak sade, akıcı bir dille özgün bir üslupla kaleme alır.

Ataol Behramoğlu, eser yayımlandıktan sonra şu sözleri sarf eder:

“Gorki'nin, Yesenin için söylediği bir söz vardır: ‘Petersburg sosyetesini onu kışın bulmuş çilek gibi yağmaladığı!’ Nevzat Çelik için buna benzer bir kaygı

duymuştum. Ergenlik yıllarını cezaevinde tüketmiş bu delikanlı, alkışa ne kadar dayamlı olabilirdi? [...] Yine de kaygım sürmekteydi. ‘Suda Seken Hayat’ yayımlanıncaya kadar. O kitabı okuduğumda kaygım sona erdi. [...] ‘Suda Seken Hayat’, Yunus’un dizelerindeki gibi, ‘Gök ekinden biçilenlerin’, ‘bin dokuz yüz altmış doğumluların’, o gerçekten ‘acılı kuşağın’ benzersiz, acılı ama inançlı ve umut dolu simgesidir” (İmzasız, 12 Temmuz 2001, 22).

Aradan sekiz yıl geçtikten sonra Enver Ercan da eser hakkında çarpıcı ifadelerde bulunur: “‘Suda Seken Hayat’ta hem ‘içerdesin’, hem ‘dışarda’. [...] Vakur ama hırçın bir kımltı var o şiirlerde; dokunsan hem ağlayacak, hem patlayacak gibi” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4).

Şair ise hapisneden çıktıktan sonra yayımlanan bu ilk eserin bir bocalamanın ürünü olduğunu dillendirir. Uzun yıllar cezaevi koşullarında yaşanan hayatın ardından birden özgürlüğüne kavuşan şairin kendini bulmak istemesidir:

“Düz ve yumuşak bir geçiş yapacağımı düşünüyordum. Olağanüstü bir ilgi vardı. Herkes bir tarafımdan tutarak beni bir yerlere çekmeye çalışıyordu. Su dalgalı ve bulanıktı. Değerler de, kavramlar da, kent de... değişmişti. Düşünüyorum da bütün kalabalıklığıma karşın yalnızdım. Bu suya dalmaktan başka bir çare de yoktu. ‘Suda Seken Hayat’ belki de bulandırılmış bu hayatta kendimi arama çabasıydı” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4).

3.1.4. Yağmur Yağmasaydı

Nevzat Çelik, cezaevinden çıktıktan sonra Mayıs 1990’da *Suda Seken Hayat*’la birlikte *Yağmur Yağmasaydı* adlı eserini yayımlar. *Alan Yayıncılık* tarafından yayımlanan eserin fiyatı 8.000 TL’dir.

Kitabın ilk baskısının ön kapağında mavi, pembe, mor, sarı, yeşil ve kırmızıdan oluşan zeminin üstündeki çerçevenin içinde saçları uzun çıplak bir kadın çizimi bulunur. Ayrıca yazarın ve eserin adı, yayınevinin ismi yer alır. Arka kapağının zemininde mavi, yeşil, pembe, mor ve sarıdan oluşan renklerin üzerinde şairin fotoğrafı bulunur. Kitabın basımını Emekçin Ofset üstlenir. Bununla birlikte kapağın tasarımcısı olan Kağan Güner’in, fotoğraf sanatçısı Cafer Türkmen’in ismi ve yayınevinin adı yer alır.

107 sayfadan oluşan *Yağmur Yağmasaydı* uzun bir şiirden oluşur. Eserde tabiat, aşk, umut ve toplumsal konular yer aldığı eserde politik baskılara karşı çıkan

iki sevgili birbirinden ayrı düşürülür. Erkek, eser boyunca sevgilisini arar. Hem sevgilisinden hem de o ülkenin geleceğinden umudunu kesmez. İran, Güney Afrika, Nikaragua ve Türkiye yapıtta bahsi geçen ülkelerdir. Arayış sırasında o bölümdeki ülkenin mücadele tarihinden, coğrafyasından vb. konulardan bilgiler de verilir. Kahraman başına gelen tüm olumsuzlukların nedeni olarak yağmurun başlamasını görür. Eserde yağmur bir şahıs veya kurum (devlet) olarak düşünülebilir. Serbest ölçüyü kullanarak kaleme aldığı eserindeki bilinmeyen kelimelerin anlamlarına kitabın sonunda yer verir.

Bâki Asiltürk, eserin öyküsel ve sinematik özelliklerinin Attilâ İlhan'ın bazı şiirlerini çağrıştırdığını söyler:

“Birbirine eklenerek uzayıp giden anlık durumların anlatımı film karelerinin birbirini tamamlayıp bütüne ulaşmasını andırır. Hapishanede yatan birinin görüşmecileriyle, karşılaştığında neler yaptığı, neler hissettiği, neler aradığı gözlem yoluyla aktarılırken şair daha önce kendisinin yaşadığı benzer durumları anımsar. Başkasıyla kendini aynı kişi gibi duyumsama, bu yolla gerçekleşir. Yarattığı atmosferle Attilâ İlhan'ın ‘Yağmur Kaçağı’, ‘Sisler Bulvarı’ gibi şiirlerini çağrıştıran bu uzun anlatı-şiirde Nevzat Çelik, yaşayanın ne yaşadığının farkında olmama durumunu, bilinçsizlik halini anlam aktarmalarıyla verir” (Asiltürk, 2017, 385-386).

Enver Ercan, şairle yaptığı söyleşide eser hakkında şunları söyler: “‘Yağmur Yağmasaydı’ da kendinle yüzleşiyorsun. Arkadaşlarınla ve dünyayla tabii. Şiirin adına deneysel açılımlara da giriyorsun bu kitapta. Buruk bir yanı var bu uzun şiirin ve dingin. Öfke alttan alta akıyor” (Ercan, 03 Aralık 1998, 4).

Şair, tek şiirden oluşan yapıt hakkında Enver Ercan'la yaptığı söyleşide uzunca bir değerlendirmede bulunur. Nevzat Çelik, bu değerlendirmede öz eleştirisini de yapar:

“‘Yağmur Yağmasaydı’, dışarıdaki ilk iki buçuk yıllık hızlı ve bulanık dönemin ikinci yarısına denk düşüyor. İçerde yazılan şiirlerimle barışık olmama karşın kendimi -başkalarına iyi gelse de- tekrarlamak istemedim. ‘Şafak Türküsü’ başına gelecekleri bilmezdi ama ‘Yağmur Yağmasaydı’ az çok biliyordu! Beklentilere göre değil, kendi bildiğimce yazdım. İnişleri çıkışları olan, zamanın, mekânın ve öznelerin sürekli iç içe girip ayrıştığı bir şiir ‘Yağmur Yağmasaydı’. Tanımlama doğrusa, senfonik bir şiir. Okurundan aktif bir takip istiyor. Deneysel olana bilerek girmesine karşın, ürkek; şiir değil, şair! Bu kitapta, değişik ülkelerde aynı sevgili aynı izlek kovalanırken, ‘nerdesin’ sorusundan sonra boş bir sayfa çıkıyor karşımıza. Oysa o ısrarlı aramayı pekiştirmek için beş sayfa boş bırakmak ve okuru arama eyleminin içine daha çok sokmak gerekiyordu; şair buna cesaret edememiştir” (Ercan, 03 Aralık 1998, 5).

Eser şairin daha önceki yapıtlarıyla benzerlik göstermediğinden kendini yenilediğinin kanıtıdır. Şair, bu eserle birlikte kendi olma bilincine varır.

3.1.5. Sevgili Yoldaş Kurbağalar

Nevzat Çelik, sekiz yıllık uzun bir aranın ardından Kasım 1998’de beşinci şiir kitabı olan *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*’ı *Alan Yayıncılık*’tan yayımlar. Şair, kitaba bu ismi vermesini Enver Ercan’la yaptığı söyleşide şöyle ifade eder:

“‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ adından söz edeyim: Şair bir arkadaşın yurtdışındayken birçok kişiye ortak yazdığı bir mektubun başlığıdır ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’. Mao’nun bir sözüne atfen kullanır bu sesleniş. ‘Kurbağalar kuyunun ağzı kadar sanır gökyüzünü’ der Mao. Merhabamın yanına ekledim ben bu sözü: ‘Merhaba Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ dedim arkadaşlarıma. ‘Merhaba Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ dedi arkadaşlarım birbirlerine. Sonra giderek bir şiir ve hatta bir kitap adı oldu bende bu. Oturdum uzunca bir şiir yazmaya koyuldum bundan üç yıl önce. Diğer şiir notlarımla birlikte onu da yitirdim bilgisayarım sistemi çökünce. Küstüm uzunca bir süre. Sonrası... Merhaba ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’” (Ercan, 03 Aralık 1998, 5).

Kitaba bu ismi vermesini Nurdan Cihanşümül ise şu şekilde anlatır: “‘Kuyunun dibindeki kurbağalar gökyüzünü kuyunun ağzı kadar sanır’ atasözü. Bu Çin atasözünden oldukça etkilenen Nevzat Çelik, bu sözün içindeki taşıdığı ironik anlama dikkat çekerek insanların yaşama karşı çoğu zaman dar bir alandan baktığını söylüyor” (Cihanşümül, 22 Aralık 1998, 14).

Şair, Enver Ercan’la yaptığı söyleşide eserin yazılma sürecine ilişkin şu bilgileri verir: “1997 Ekim-98 Şubat arasında yoğun bir tempoyla çalışarak yazılsa da sekiz yıllık bir birikimin ürünü bu kitap. Bu süreçte neyi yaşamış, neyi tartışmış, neyi biriktirmişsem oradan yürüyüp hayat buldu şiirler. Umudu dağın arkasına atmadım” (Ercan, 03 Aralık 1998, 5).

Kitabının ilk baskısının ön kapağında kapalı yeşil zeminin üstünde bir erkek portresi vardır. Ayrıca yazarın ve eserin adı, yayınevinin ismi yer alır. Kitabın basımını Mart Matbaacılık üstlenir.

124 sayfadan oluşan *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*; “Köprü Altı Hatıratı”, “Alfabe”, “Sevgili Yoldaş Kurbağalar” ve “Sarışın ve İhtilal” başlıklı dört bölümden

oluşur. *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* isimli eserde toplam 70 adet şiir bulunur. “Köprü Altı Hatıratı” başlıklı bölümde 20 şiir mevcuttur. Bunlar sırasıyla şöyledir: İtirazın İki Şartı, Altıotuzbeş, Caz, Yaz, Hisar, İlk Önce Sen Konuş, Şair, Yaş Ortalaması, Kendi Sularım, Gidiyorum, Yazlık Sinema, Sevgililer Günü 1, Sevgililer Günü 2, Sakal Hikâyesi, Kıskaç, Kayıp, Sarmaşık, Bakma Kılavuzu, Pişman Değilim, Köprü Altı Hatıratı. “Alfabe” başlıklı ikinci bölümde bulunan 29 şiir sırasıyla şunlardır: Aslı, Barış, Om Bir Cümle, Bağlaç, Akademili, Badem Gözlü, Feride, Bu Senin Geometrin, Yumuşak G, İştahlı Kadını, Bağırma Sevgili, Problemsiz, Kolejli, Ankaralı, Lamia, Gitme Kitabını Açık Bırakıp, İsyân, Konyalı, Özlem, Patiska, Rayuşka, Sevda, Akşam, Sen Gittin mi, Uzakta, Üvercinka'nın Kızı, Şair Sever, Yağmur Yağıyor Sevgili, Aşk-ı Zennebin. Şair, eserde yer alan “Alfabe” bölümü hakkında şunları söyler:

“Yumuşak G şiiri hariç ‘Alfabe’ dosyasının her harfinin, bende etki bırakan bir kadından yola çıktığı söylenebilir. Gerçek yaşamımla örtüşen yanları var elbette. Şiir kitapta okuduğumuz gerçektir. Şair birebir gerçeğiyle kitabın sayfalarında gezinmemeli, okur da bunu aramamalı. Yaşadığımız ve yaşamakta olduğumuz aşkların heyecanlarının, keyiflerinin, hüznlerinin, acılı hatta komik biçimlerinin alfabeyle sığdırılabilmiş halleridir sözünü ettiğiniz şiirler. Bütün öğretilmişlikleri, yaşanmışlıkları ve sonuçlarıyla ‘aşk en örgütlü devlettir hayatımızda’” (Cihanşümül, 22 Aralık 1998, 14).

“Sevgili Yoldaş Kurbağalar” isimli bölümün içerisinde bölümün adını taşıyan tek şiir bulunur. “Sarışın ve İhtilal” başlıklı son bölümde bulunan 20 şiir ise şöyledir: Akşam ve Mahpus, Güney ve Ölüm, Bam ve Ben, Yağmur ve Gözyaşı, Esmer ve Yoksul, Bayram ve Kan, Sarışın ve İhtilal, Çocuklar ve Vicdan, Nikâh ve Mahkeme, Kardeş ve Yangın, Berjer ve İktidar, Bakma ve Yabancılaşma, Karga ve Kuş, Foça ve Gözyaşı, Ağaç ve Adam, Masa ve Sandalye, Kar ve Cinayet, Acı ve Haz, Uyku ve İşkence, Köprü ve İntihar.

Önceki eserlerinden farklı olarak bölümlere ayırdığı bu kitaptaki şiirlerinin konusu tabiat, hayvanlar, aşk, sevgi, insanlar ve toplumsal olaylardır. Eserdeki “Köprü Altı Hatıratı”, “Sevgili Yoldaş Kurbağalar” ve “Köprü ve İntihar” başlıklı şiirler de bölümlerden oluşur. Şair, şiirlerini serbest ölçüyü kullanarak açık, akıcı bir dille özgün bir üslupla meydana getirir.

Eser, öncekilerden biçim olarak farklılık içerirken, içerik olarak da bu durum söz konusudur. Küçük İskender, Nevzat Çelik'in son yapıtıyla birlikte siyasetten uzaklaşarak, kendine daha da yaklaştığını vurgular:

“NÇ, şiirinin rotasını çoktan değiştirmiş bir şair. Hala ondan ilk dönemlerindeki ateşli politik şiirleri bekleyenler hayal kırıklığına uğruyor. Bunun nedeni, hep söylenen şey: Bu okurlar, gerçek şiir okuru değil! [...] Yanılığa yol açmasın, NÇ, depolitize olmuştur diye bir iddiam yok. Mendilimde kan sesleri ne kadar politikse, NÇ de, o kadar politiktir. Bu ölçü, bu tartı, NÇ'nin şiirine yeni mecralar açmış durumda. Yaşadığı hayatı, gördüğü kenti, aşklarını, hüznlerini, yani kişisel durumunu da şiirine sokmuş. Has olmuş!” (Küçük İskender, Nisan 1999, 71).

Şair kitabının yayımlanması ile sanat ve edebiyat dünyasında geniş yankılar uyandırır. *Suda Seken Hayat* ve *Yağmur Yağmasaydı*'nın aksine pek çok sanatkar, şair yeni eseri hakkında gazete ve dergilerde olumlu yorumlarda bulunur. Akgün Akova eserin bölümlerini ve şairi geniş bir açıyla inceler:

“‘Gepgergin bir tambura teli Nevzat Çelik'in yüreği...’ diyordu Can Yücel, şairin ilk kitabı olan ‘Şafak Türküsü’nün önsözünde. Tambura telini andıran yüreğin ikinci büyük titreşimi ‘Müebbet Türküsü’nü, üçüncü ve dördüncü büyük titreşimleri de, ‘Suda Seken Hayat’la, ‘Yağmur Yağmasaydı’yı doğurdu. Şimdi aynı tel, sekiz yıllık uzun bir aradan sonra yeniden titreşiyor. Ama bu kez tımsı daha güçlü bir toplam olan ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’la... Böyle uzun aralardan sonra gelen kitaplar, okurlar tarafından merakla beklendiği gibi, yazarın ya da şairin sırtına ağır bir yük de bindirirler. ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ da Nevzat Çelik için böyle bir yük... Önce şairin yüreğinde biriken ve gitgide ağırlaşan imgeler, sonunda dört ana bölümden oluşan bir kitapla yolumuza çıkıyor. ‘Köprü Altı Hatıraları’ adını taşıyan ilk bölüm, eski Galata Köprüsü’nün belleğinden çıkmışsa benzeyen ama onun altından geçen bir mavnyla şiir denizine açılan dizelerden oluşuyor. [...] ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ı elime almadan önce, Nevzat Çelik’in önceki kitaplarını yeniden okudum ve kim ne derse desin, onun hüznü, ince sesli, içe dönük şiirlerini daha çok sevdiğimi düşündüm. [...] Kişiliğini hayata bağlayan köprünün bir ucunda o çocuk, öbür ucunda bütün bir dünya var. Sanıyorum, şairin bu kitabını sekiz yıl bekletmesi, bu iki köprü ucunun hangi tarafından şiir ırmağını seyredeceğine karar verme çabasından kaynaklanıyor. Bu süreçte kendini bir anlamda ‘gizledi’ Çelik, dışarıdaki gürültüler yüzünden bir türlü tam olarak duyamadığı içindeki sesi dinlemek için bir köşeye çekildi. Yıkık köprüleri aşklarla onarmaya çalıştı, ama hangi köprüyü onarmış ki aşk! Hem sonra şair de, geçtiği köprüleri bir daha dönmek için yıkmaz mı bazen? Ya da kendi köprüsünü kendisi kurmaz mı? [...] Kitabın ikinci ana bölümü, ‘Alfabe’ adını taşıyor. Sıralarını adlarındaki harflerden edinen şiirler bunlar. [...] Nevzat Çelik şiiri sıcaklık arayan bir şairdir, sevilmesi gelmiş bir kedi gibi. Tırnaklarını içine çekmiş, yalnızlaşınca içini çekmiş bir kedi gibi. Şiddet bile yumuşar onun sözcüklerinde, kendinden utanır. Oysa dizelerindeki acı, lirik bir derinlik kazanır. [...] Kitabın üçüncü ana bölümü, yapıtın adını taşıyan uzun bir şiiri içeriyor: ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’. Nevzat Çelik, bir anlamda uzun sessizliğinin uzun açıklamasını yapıyor. [...] ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’, Nevzat Çelik’in şiir

yolculuğunda, eski izleri sürerek yeni bir yaban hayvanına ulaşan bir avcıyı andırıyor. Şaşkınlıktan yeni kurtulmuş, biraz mahcup ve ustaca. Zaman zaman ironinin ve kara mizahın yoğunlaştığı; ince düşünülmüş, tartılmış ve kuyumculuk yapılmış dizelerin yer aldığı bir geri dönüş bu. Büyük bir sabrın sağlam ayaklarıyla. Bir iç direncin kalelerinin kapılarını açarak Nevzat Çelik'in uzun suskunluğunu, 'Artık bir şey yazamaz, bitti o!' şeklinde yorumlayanlar çıkmıştı. 'Sevgili Yoldaş Kurbağalar' onlar için iyi bir ders kitabıdır" (Akova, 3 Aralık 1988, 7).

Sevgili Yoldaş Kurbağalar, *Şafak Türküsü*'nden sonra şairin en çok ses getiren eserleri arasındadır. Eser hakkında olumlu yorumlar yapanlar arasında Ataol Behramoğlu, Sunay Akın, Akgün Akova, Mehmet Çetin gibi isimler vardır. Enver Ercan, şairle yaptığı söyleşide yapıt hakkında şunları söyler: "Bence şiirindeki gelişmeyi, aşamayı belirgin bir biçimde duyumsatıyor. Baktığın yeri 'şiir'le göstermesini iyi bilen bir şairin elinden çıkmış; kavga etmeye hazır, herkesin üstüne 'şiirlerini salmak' için sokaklarda dolaşan; 'basit bilinebilirlikler'de yalın bir derinliği yakalayan bir şairin" (Ercan, 03 Aralık 1998, 5).

Şairin arkadaşı Mehmet Çetin de şaire yapılan eleştirilere yanıt niteliğinde bir değerlendirme yapar. Eserin Türk edebiyatına katkısını ve şairin on yıllık değişimini şu şekilde anlatır:

"'Garsonların bile ciddiye almadığı' sesinden yakınırsın ya Nevzat, bu şiirler alıştığımız Nevzat Çelik şiirinden hayli farklı okunmalı sanırım. Onun sesine daha yaklaşan şiirler bunlar. Kimileri birer mırıldanma gibi gelebilir. Öyledirler. Ama o dinginlik içinde satır arasındaki eleştirel sahiciliği atlamak eksik bir okumaya neden olabilir sanki. Daha ilk şiirlerindeki ideolojik tavır alışıyla Nevzat, yaşayıp geldiği hayatın içeriden eleştirisini estetik olarak örgütleme sahiciliği ve 'varsalar da farkıma varmasalar da' ben buradayım diyen bir yerden başlatmaktadır sözünü ki, bu özellikle önemsenmesini isterim. Sevgili Yoldaş Kurbağalar'ın, Nevzat'a dair ezberi bozmaya aday bir kitap olduğunu söylemeye çalışıyorum. Onca ağır süreçten sıyrılıp gelince, fırsat bulmuş da çocukluğunun ayrıntılarını ve oradan öğrendikleriyle zenginleşen kırk odasının kapılarını şiirsel bir incelik ve yalınlıkla bize aralıyor olarak da anlaşılabilir dediklerim. Öyle de okunabilir. Olgunlaşma mı demliydim yoksa öyle düşünüyorum. Sevgili Yoldaş Kurbağalar'ıyla Nevzat şiirinin imge olgusundan mimarisine kendi sesini derinleştirmekten içinde durduğu dünyanın ideolojik deşifreyonuna kadar hayatın sınırlarında şiiriyle kendi serüvenine ıslık çalıyor 'aşk en örgütlü devlet hayatımızda' dize örneğinde ya da sarmaşık ile ölüm oruççusu arasındaki ilişkiyi kurduğu yerde bunu daha yüksek sesle söylüyorum. Öfkesini 'şiddeti suyu bulandırmayan bir derinlik ve kesinlikte örgütlerken, egemenlikçi ideolojilerle hesaplaşmasını mülksüzlükle tariflediği yerde, vb. bunların şiir cinsinden de olsa önemsenmesini özellikle isterdim çünkü birilerimiz geçip geldiği bunca tartışmalı bir süreçten sonra kalkıp 'getire getire işte bu basit bilinebilirlikleri' getirdim diyorsa. bir şey daha diyor ama: 'ya kangalımı tasmasız geçireceğim aranızdan / ya da bugünlerde acımadan şiirler salacağım üstünüze'

Kendini tutan bu balıkçı, ‘bir şey adına yalan söyleyen imgeyi’ getirdiği Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ıyla bir kez daha ve daha da yakınlaşarak duruyor orta yerde. Şiiriyle çıplaklaştırıp sahicleştirdiği halledişlerini halt edişlerini bilmem daha neler edişlerini düpedüz getiriyor işte şiirin diliyle. Belki de ilk kez bu kadar az ‘şair’ olmayı deneyerek... Daha az ‘şair’ olma çabasının ideolojik bir tercih olarak daha az erkek, daha az iktidar, daha az bilmem ne gibi egemenlikçi ideolojilerden kopuş denemesinin biriktirdiği bir hayat bilgisi bağlamında okunmasını da ayrıca isterdim. Nevzat’ın bu kitabında en yüksek sesle söylediği dize sanırım ‘geçmişim mi geleceğim geleceğim mi geçmişim/ pişman değilim’ dizesi olsa gerekir ki bunun, bugüne çağırdığı aşkolma ve devrimolma haliyle birlikte anlaşılmasına özen gösterilmelidir diye düşünüyorum. Ve bu vesile kılınarak, şiirlerindeki geçmişinden geleceğine yine şiirin olanakları ve hakkaniyet içinde konuşmayı sürdürüelim diye öneriyorum. Hakkaniyet diye bir ekleme yapıyorum çünkü sözün başıydı; yapılacak eleştiri estetiğin seyrettikçe ne söylenirse söylensin söyleyene özeldir ve bu hakkaniyet sınırları içinde şiire bir katkıdır. İşte, buradan gelişecek eleştiriye ortak kazanıma dönüştürme önerim de oradan... Alfabenin ilk harfinden son harfine aşk yolculuğunda kanattığı kalbiyle Nevzat; aşk, mülkiyet ve iktidar sorgulamasında gerçekten da farklı bir tartışmanın olanaklarını sunuyor diye düşünüyorum ve buna vurguyla yineliyorum ki, Sevgili Yoldaş Kurbağalar’ı da vesile olarak kazanıma dönüştürülebilecek böyle bir tartışmayı şiirin olanaklarını kullanma ve daha da geliştirme özlemiyle çoğaltalım” (Çetin, 3 Aralık 1998, 8).

Sezai Sarıoğlu, eser yayımlandıktan sonra şairin sanatı ve şiir kitapları hakkında uzunca bir değerlendirme yapar. Nevzat Çelik’in *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* ile yeni bir noktaya geldiğini savunur. Değerlendirmesinde şaire ve esere temkinli bir şekilde yaklaşır:

“Sevgili Yoldaş Kurbağalar ile onun yeni bir olgunluğa ulaştığı, kendisiyle mücadelesinde şiirin gölge boksunda ilk raundu kazandığıdır. Bu nokta onun kendi şiir serüveninde yeni bir eşiktir. İlk dört kitap bir nicelikse bu bir niteliktir. Kendi içinde bir niteliktir. [...] Çelik’in şiiri yeni bir eşığe gelmiştir. Aslında gelinen eşik, tematik, şiir kurgusu, şiir işçiliği olarak onun şiir serüveninde altın bir eşiktir... Çelik, kendi olma evrimini tamamlamış gibidir ve yeni çalışması ile kendi şiir tarihi içinde yeni bir niteliğin kapısını aralamıştır. (Bu Türkçe şiirin niteliği ile karıştırılmamalıdır...) O, artık beşibiryerde bir şiir darağacına sahiptir, ama beşincisi, onun şiir ırmağını, Türkçe şiirin nehrine taşıracak son damla, en önemli altın damla, altın eşik niteliğindedir, kıymetindedir... Artık Çelik, kendi ırmağından, kendi su yatağından, Türkçe şiirin nehrine damlamaya aday gibidir. [...] Sevgili Yoldaş Kurbağalar, benim okumalarıma göre, bütün karmaşık tematik kurgusuna rağmen kendine temel sorunsal olarak ‘özgürlük, mülkiyet ve tabu’ üçlemesini seçmiştir. Bu bağlam içinde, insanın aşksal, siyasi serüveni, yaygın bilinen cümleyle, ‘insana dair hiçbir şey bize yabancı değildir’in izi sürülmektedir. Aşk, devlet ve mülkiyet sözcükleri bazen gerçek anlamlarıyla bazen de imge olarak dizelerde yer alırken, Nevzat artık ilk şiir kitaplarındaki gibi ağırlıklı olarak yeteneğini değil, kültürel birikimini, işçiliğini de devreye sokmuş ve şiir için zor olanı, zahmeti seçmiştir” (Sarıoğlu, Kış 1998-1999, 91).

Son Őir kitabı *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* sanat camiası tarafından Nevzat elik'in olgunluk hatta ustalık eseri olarak kabul edilir. Genel kaniya göre bu kitap Şairin bilgi ve kültürel birikiminin en son ve en olgun halidir.

3.2. ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1. Muhtevalarına Göre Şiirlerinin Değerlendirilmesi

3.2.1.1. İthaf Şiirleri

Nevzat Çelik, şiirlerinin bir kısmını ithaf etmiştir. Onun bu ithaflarından hareketle şiirlerinin yönelim haritası üzerinde değerlendirme yapmak mümkündür. Şairin bu ithaflarına bakarak onun hayatı, şiir dünyası ve çevresine bakışı hakkında yorum da yapılabilir.

Nevzat Çelik'in ilk şiir kitabı olan *Şafak Türküsü* adlı eserindeki “Ardından” başlıklı şiiri “tahliye olan kardeşim bahri'ye” ithafıyla okuyucunun karşısına çıkar. Bahri Çelik'in de kardeşi gibi hapisane yaşantısı olur ve ondan önce tahliye olur. Şair, ülke kaotik bir dönem geçirdiği için kardeşinin tahliye olmasına sevinemez:

“Metris, D-21 Koğuşu, 1982. Hatırlıyorum. Kardeşim tahliye olmuş. Askeri Faşist Cunta sürek avında; kayıplar, işkenceler, açık infazlar ve idamlar. Çok fütursuzlar, acımasız ve alçaklar! ‘Asmayıp da besleyecekler mi?’ İçeride asıyorlar, dışarıda kaybediyorlar! İnsan kardeşinin tahliyesine yürek dolusu sevinemiyor! Hangisi daha tehlikeli; içeride kalmak mı, dışarıya çıkmak mı?” (Çelik, 13 Haziran 2020).

Türkiye Cumhuriyeti'nin karışık bir dönemden geçtiği bu süreçte sokaklar insan yaşamı için tehlike arz etmektedir. Temmuz 1983'te hapisanedeki zor zamanlarında yazdığı şiirde kardeşi Bahri Çelik'in tahliye oluşu sırasında yaşadıklarını anlatır.

“sen giderken
parmaklıklara gömerek alnımı baktım da
ömrümce taşıyacağın bir çift göz bıraktım sırtına
yaşartma onları delikanlım” (Çelik, 1987a, 91).

Şairin, ikinci şiir kitabı olan *Müebbet Türküsü* adlı eserinde “Mümkünüm Yok” isimli şiir “Yusuf'a” ifadesini taşır. Yusuf, Nevzat Çelik'in mahalleden ve

cezaevinden arkadaşıdır.¹⁹⁴ Nevzat Çelik'in Aralık 1984'te hapisshanedeyken kaleme aldığı eserde firar etmeyi kafasına koyduğu anlaşılır. Onu firar etmeden alıkoyan etken ise nöbetçi askerdir. Nöbetçi askerin kışın soğuşunda görevini aksatmadan yapmasına ve firar edişini yakalarsa ödüllendirileceğine değinir.

“aklı gidiyor nöbetçinin tüfek tüfek kalıyor

tezkeresi yakın hırsla parmaklarını sayıyor

göz gez arpacık bakıyor fena bakıyor

...

gövdemi mıhlasalar bahara kalamam

mümkünüm yok bu kez firarım” (Çelik, 1987b, 21).

Aynı eserin içerisinde yer alan “Çiçek Gibi” başlıklı şiiri ise “seven’e” ithafıyla görülür. Ekim 1985- Mart 1986 arasında yazılan şiir, üç bölümden oluşur. Şairin ithaf ettiği kişi “seven”, babası hapiste olan küçük bir kız çocuğudur. Şiirde umudunu hiçbir zaman yitirmeyen mahkûmun güzel günlere olan inancı göze çarpar.

“baban çıkacak hapisten

uçacaksın gümüş bir kuş gibi

ne güzel şey seven

baban çıkınca hapisten

uçacaksın gümüş bir kuş gibi

kanatları kuşundan kurtulmuş gibi” (Çelik, 1987b, 44).

Nevzat Çelik'in üçüncü eseri olan *Suda Seken Hayat* isimli kitap “duvarın içinde ve dışında umudunu yitirmeyen insanlara” ifadesiyle okuyucunun karşısına çıkar. Eserin içerisinde yer alan “Genç Otobiyografi” adlı ilk şiir ise “nâzım'a” ithaf edilir. Toplumcu gerçekçi sanatçılar, Nâzım Hikmet'i kendilerine abi, dost ve önder olarak görürler. Ona olan minnet duygularını dile getirmek için şiirlerinde usta sanatçıya yer verirler. Nevzat Çelik, Ocak 1987'de Metris cezaevinde yirmi yedi yaşında kaleme aldığı eserde doğumundan o güne kadar yaşadığı önemli olaylardan bahseder.

“altmışından sonra yazılır belki otobiyografi

¹⁹⁴ Bu bilgi Nevzat Çelik'ten alınmıştır.

belki de saçına ak düşmeden yaşlanır insan
yaşamaktan korkum yok
değişmekten de
beni burada ne iş kazası bulabilir ne trafik
ne yedi kat yerin altından başıma grizu patlar
ne de bir gemi güvertesinden alır beni karanlık sular” (Çelik, 1990a, 8).

Aynı eserde yer alan “1 Mayıs 1989” başlıklı şiir ise “mehmet akif dalcı’nın anısı’na” ithafıyla çıkar. Mehmet Akif Dalcı, işçi bayramı 1 Mayıs 1989’da Taksim’de düzenlenen gösterilerde polislerden gelen kurşunla ölmüştür. İşçi sınıfına ait olan gencin ardından Nevzat Çelik şu dizeleri ona hediye eder.

“az dikkat etsene memedim
sokaklardan toplayıp attığın
taş değil
yüreğin”
(Çelik, 1990a, 70).

Şairin dördüncü eseri olan *Yağmur Yağmasaydı* adlı eserde ithaf edilen şiir bulunmazken son kitabı olan *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* adlı eserde bir şiiri vardır. “Güney ve Ölüm” başlıklı şiir “güney’e” ithafıyla çıkar.

“güneye gidelim dersem sen güney anla
güneye içelim dersem sen yine güney anla
güneye gitmekle yeniden başlasın her şey
hadi güneye gidelim
hadi güney'e içelim” (Çelik, 2010, 8).

Güney, Nevzat Çelik’in 1997’de trafik kazasında kaybettiği, kolektif iş sürecinde ideolojik birlikteliği olan sevdiği bir arkadaşdır.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Bu bilgi Nevzat Çelik’ten alınmıştır.

3.2.1.2. Tabiat ve Hayvanları Konu Alan Şiirler

Nevzat Çelik, Anadolu'nun kırsal bir köyünde doğduğundan tabiatla ve hayvanlarla iç içedir. Daha sonra yerleştiği İstanbul-Gültepe, çoğunlukla tek katlı, bahçeli, boş arsaların bulunduğu bir bölgedir. İnsanın üzerinde yaşamış olduğu mekânların etkisi olduğu bilinir. Şairin de şiirlerinde doğa olaylarını anlattığı görülür. Nevzat Çelik, "İlk Sabah" başlıklı şiirini yazma serüvenini şu şekilde anlatır:

"Yıl 1983, Metris.. Direniş devam ediyor. D-21 koğuşundayım. Pek çok şey gibi havalandırmaya çıkmamız da yasak. 1982'nin son günü kim bilir hangi operasyonu yedik, o gece yeni yıla girişimizi kutladık mı, hatırlamıyorum. Herkes uykuya daldığında kar yağmaya başlamıştı ve ben bu şiirin notlarını düşünüyordum" (Çelik, 9 Şubat 2012).

Şiirde yılın yağan ilk karı ve sonrasında gelecek olan baharı bekleyişini anlatılır:

"ne güzel şey
yılın ilk sabahı
alınını basarak cama
izlemek
havalandırmaya düşen karı" (Çelik, 1987a, 86).

Akşam vaktinin oluşu bir süreçten bir sürece geçmedir. Şair, "Akşam" isimli şiirinde bu vakti gelme ve gitme zamanı olarak anlatır. Şiirde akşamın kızılığının imgeleştirildiği görülür.

"şimdi şuradan inecek akşam
tam sen gelirken
martının kanadına değmeden olmaz
martının kanadına degecek akşam" (Çelik, 2010, 70).

Şairin, hareket etme eğiliminin akşam vakti olduğu "Akşam ve Mahpus" başlıklı şiirinde de görülür.

"bir odadan bir odaya geçiyorum
bir sokaktan bir sokağa
akşama doğru yürüyorum" (Çelik, 2010, 101).

Şair, bayram günlerinin güzelliğini ve doğada yaşayan hayvanların mükemmelliğini “Bayram Günleri” başlıklı şiirinde dile getirir. Daha önceden o güzel günler için bedel ödendiğinden söz eder. Bu bedel ise halkın Kurtuluş Savaşı sırasında ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin gençlerinin faşizme karşı verdiği mücadeledir.

“pencereden baktığınızda güneşi saklamıyorsa gökyüzü sizden
kıyılarınızdan çekip gitmiyorsa deniz terk eden sevgililer gibi ıslak
utancından kanatlarını çatılarınıza bırakıp kaçmıyorsa kuşlar
[...]
birileri

yaşadığınız günlerin diyetini ödediği içindir” (Çelik, 1987a, 92).

Şair, “Yaşamak Oltası” başlıklı şiirini Kasım 1983’te yazar. Şiirde hapisanenin zorlu şartlarına rağmen onda olan yaşama sevinci göze çarpar. İdam kararından sonra ölüm gününü beklerken, kendisini oltanın ucuna takılan bir balığa benzetir.

“ve leylak kanatlarıyla ufka göçen pembe ayaklı bulut
öyle güzel öyle irak öyle yakın öyle berrak ki
bir an içinde en güzel düşlerimi gözlerimle yakabilirim
ve ciğerlerimi patlatırcasına son bir kere soluklanıp

oltaya takılan balıklar gibi parmaklıklarda çırpınarak ölebilirim” (Çelik, 1987a, 93).

Nevzat Çelik, şiirlerinde hayvanları sıklıkla kullanır. Kullandığı hayvanlar arasında evcil olanlar ve yabani olanlar görülür. Evcil olanlar arasında kediye rastlanır. “Berjer ve İktidar” başlıklı şiirinde evdeki iktidarın sahibinin kedi olduğu anlatılır:

“ne sen ne ben ne ikimiz
ne de bir halk ayaklanması
bir kedi yıkabilir ancak
salonda berjerin iktidarını” (Çelik, 2010, 111).

Şair, şiirlerinde kuşlara oldukça fazla yer verir. Kuşlar özgürlüğün ve haberleşmenin sembolüdür. “Suç” başlıklı şiirinde özlemiş olduğu evini kuşun gözlerinden görmek ister.

“evimin önü yokuş
sokağımı kar tutmuş
al da uç gözlerimi
kanatları gümüş kuş
al da uç” (Çelik, 1987b, 48).

Nevzat Çelik, “Bulutları Kıvırcık” başlıklı şiirinde de kuşu kullanır. Sevgilisinin yüzüyle kuş bahçesini özdeşleştirir. Şiirde sevgilisinin kuş olup yanına hızlıca gelmesini ister:

“her bahar bir kuş uçursa hüznün
sevgilim kuş bahçesine döner yüzün
büsbütün uçurmalı geceme oysa seni
bilerek isteyerek unutup her şeyi” (Çelik, 1987b, 59).

Şairin, *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*’daki “Bakma ve Yabancılaşma” ve “Karga ve Kuş” başlıklı şiirlerinde de kuşlara değindiği görülür. “Karga ve Kuş”ta aynı türden olan hayvanların aslında aynı olduğunu ayırıştırmanın bir anlam taşımadığını belirtir. Nevzat Çelik, hiçbir zaman bir ırkı, bir ulusu ötekenden, erkeği kadından, kadını erkekten, zengini fakirden, insanı hayvandan, hayvanı bir diğerinden üstün görmez:

“her kuş
kargadır biraz
kanat taşıdıkça” (Çelik, 2010, 113).

Nevzat Çelik’in doğada yaşayan hayvanlardan şiirinde kullandığı bir diğeri ise ağustosböceğidir. “Yaşıyorum” başlıklı şiirinde tembelliğiyle bilinen hayvana rastlanır:

“bu gece de gelmediler anne
ağustosböceklerini duyuyor musun” (Çelik, 1987b, 103).

Şairin eserinde faydalandığı hayvanlardan biri de kargadır. Şiirde çocukken taşlamış olduğu karganın ona gülümsemesini çok yakında gerçekleşen bir olay gibi anlatır:

“daha dün değil miydi
çocuk ellerimin taşıdığı karga
güle güle kalkıyor bir ağaçtan
bir ağaca” (Çelik, 1990b, 47).

Şair, “Kuşlardan Önce Kalkan” başlıklı şiirinde ise kışın soğğunun şiddetini anlatmak için mevsimi yırtıcı ve sinsi bir hayvana benzetir:

“palton yoksa ellerimi tut
kaportacı işçi çocuk
pusu kurmuş kapına
çakal gibi bir soğuk” (Çelik, 1987b, 46).

İnsanoğlunun en fazla zorluk çektiği mevsim kıştır. Dağlık ve yüksek bölgelerde bu mevsimde insanın ölümüyle sonuçlanan çığ felaketleri görülür. Şair ise bu durumu şiirine taşır:

“mesela güneydoğu’da kar
bir çığ gibi düşerse
kar kar olmaktan çıkar
cinayet olmaktan çıkmaz” (Çelik, 2010, 117).

Bahar doğanın canlandığı, yeniden doğumun gerçekleştiği mevsimdir. “Bahar Ağrısı” şiirini “Şubat 1982”de hapisaneyken kaleme alır. Şiirde ailesinin onsuz bir bahar daha geçireceğini dillendirir. Şiirde aynı zamanda ve belki de asıl olarak, idam olgusuna dikkat çeker.

“bir bahar daha dönüp gidecek kapıdan
bir bahar daha sensiz yaşanacak
demek
bir bahar daha
insanlar asılacak şafakta” (Çelik, 1987b, 22).

Sonbahar hüznün yoğun bir şekilde yaşandığı bir mevsimdir. Şair, “Güz” başlıklı şiirinde sonbaharın sanatsal görünüşünü hüznle karıştırarak anlatır. Ağaçların yapraklarını döküşünü anlatırken kanatları kırık kuşlara benzetir. Şiirde hasret, ayrılık vb. konulara da değinir:

“sarı yapraklı ağaçların
kanatları kırık bir kuş gibi düşüyor
ta buradan duyuluyor gürültüsü
kalbimde dehşetli bir keder üşüyor” (Çelik, 1987b, 60).

Şairin sonbaharı öne çıkardığı bir diğer şiiri “Güzdür” başlığını taşır. Şiirde sonbahar mevsimi ile göç etme olayını özdeşleştirerek anlatır. Aynı zamanda Kürtlerin fiziki özelliklerine değinir, dillerine karışılmaması gerektiğini söyler:

“güzdür
ve kürttür
bin
yıldır
sarı

esmer” (Çelik, 1990a, 53).

Şairin şiirlerinde sıklıkla kullandığı doğal mekânlardan biri dağlardır. Dağlar saklanmak için insanoğlunun kullandığı dış mekânların başında gelir. Güvenlik güçleri ise bu bölgelerde yaşanabilecek herhangi bir olumsuzluğa karşı tedbir alır. Nevzat Çelik “Dağ” başlıklı şiirinde bu konuya değinir:

“dağ bir türküdür
esmer adamların söylediği
elleri tetikte
askerlerin dinlediği” (Çelik, 1990a, 49).

Şair, *Yağmur Yağmasaydı* isimli kitabında sıklıkla doğa olaylarına değinir. Eser boyunca yağmur imgesi sıklıkla okuyucunun karşısına çıkar. Yağmurun başlamasıyla birlikte çeşitli olumsuz olaylar kendini gösterir:

“barbaros kafe’nin balkonunda oturuyorduk
masada bir eylemin başlangıcı duruyordu
yağmurun altında akşam oluyordu

yağmur yağmasa akşam olmayacaktı
belki bunların hiçbiri olmayacaktı” (Çelik, 1990b, 10).

Aynı eserde sevgilisini kendinden koparan doğa olayının yağmur olduğu görülür. Yağmur kitabın tamamına bakıldığında egemen olan iktidardır:

“bir yazgünü açılsaydı kapılar
yağmur yağmasaydı
seni yağmurlar almasaydı
ıslığımla okşayacaktım
heybetinden yanına varılmaz
dağları” (Çelik, 1990b, 17).

Nevzat Çelik, “Yağmur ve Gözyaşı” başlıklı şiirinde ise yağmur ve gözyaşını birleştirerek anlatır.

Yağmur Yağmasaydı’da görülen doğa olaylarından biri de rüzgârdır. Rüzgârın doğada çıkarmış olduğu korkunç sesler tabiattaki canlılar kullanılarak anlatılır:

“nereden geldiği bilinmez bir uğultu
karanlıkların yediği
düşlerimin izdüşümünü karıştırıyordu
ağaçların dalları var mıydı yok muydu
hıştırlar dallarının olduğunu düşündürüyordu” (Çelik, 1990b, 42).

1965-1966 yılları Ankara’da baba tarafından dedesinin yanında, sonrasında hayatının tamamı İstanbul’da geçen Nevzat Çelik’in kendinden kaçmak için kullandığı dış mekânlardan biri de denizdir. “Yaz” başlıklı şiirinde “*ben açık denizlerden değil/ karasularımdan korkuyorum*” (Çelik, 2010, 13) diyerek denizi benimsediği görülür. Deniz genelde özgürlüğü, umudu ve sonsuzluğu ifade eder. Şiirde ise adamın sırtındaki yükü denizin taşıyamayacağı anlatılır. İçinden kalkan vapurların düdüklarını, martıları avlayan bir silah olarak görür:

“buğulanmış camdan burnunu çekti adam
 aynı anda kalktı içimden bir sürü vapur
 vapur düdükları sensiz martıları vurur
 ne kent taşıyabilir kederini ne deniz
 lodos yüzünde bir tokat gibi durur” (Çelik, 1990b, 57).

Şairin “Kendi Sularım” başlıklı şiirinde denizden neden korkmadığını anlattığı görülür:

“ben denizden korkmamayı
 beşiktaş şeref stadı’nda
 sekiz dokuz yaşlarımda
 mermer kayanın üzerinde
 ayaklarını balıklara sarkıtmış
 yüzme bilmeyen babamın
 gözlerinin kenarında boğulurken
 ellerimi parçalayan midyeleri
 tuta tuta öğrendim” (Çelik, 2010, 20).

Nevzat Çelik’in *Sevgili Yoldaş Kurbağalar*’daki “Köprü ve İntihar” şiiri içerisinde yer alan; “yükseklik ve yüzey” bölümünde köprüden denize atlayan insanları anlattığı görülür.

Nevzat Çelik, tabiatta kolaylıkla yetişen bitkilere de şiirlerinde yer verir. Bunlardan biri olan sarmaşık, bir zincirin halkası gibi nesnelere birbirine bağlayabilir. Bunun yanı sıra sarmaşık arkasında kalan nesneyi görünmez hale getirir. Dolayısıyla nesne eski halinden farklı olarak gözükür. Şair, “Sarmaşık” başlıklı şiirinde bitkinin yaşama arzusunu, hayata sıkıca tutunmasını ve hızlıca büyümesini anlatır:

“bir kez düştüğünde toprağa
 kolayına küsmez sarmaşık
 ne fazla su ister ne güneş
 ne de bol vitamin
 motor ustasının yanına
 çırak verilen

bir gecekondu çocuğu gibi
hızla büyür elleri” (Çelik, 2010, 28).

Şair, “Gül Damlası” başlıklı şiirinde doğada kolaylıkla yetişen bitkilerden birine yer verir. Şiirde; insanların, dayanıklı ve her bölgede kolaylıkla yetişen bu bitki (ıtır) gibi acılara karşı dayanıklı olmasını istemektedir. Ölen kişiler yaşamı boyunca güzelliklerin yanı sıra zorluklar da çeker. Çekilen zorluklar, güzellikler gibi ölünce geride kalır. Şair, bu şekilde düşünenlerin zorluklara göğüs germesi gerektiğini anlatır:

“ölenler gül damlası
ağrısı
bırakırlar yaşama
diyorsan
durma yüklen ağrıyı
bugünden yarına” (Çelik, 1987a, 39).

Şairin, şiirlerinde ısrarla kullandığı unsurlardan biri de ağaçlardır. Ağaç; doğumun, sevginin, verimin, üretimin, beslemenin yani yaşamın devamının önemli bir parçasıdır. “Ağaç ve Adam” başlıklı şiirinde de bu görülür. Şiirde fedakâr olan ağaca verilen zararlardan da bahsedilir:

“ağacın aklından
meyvesini gagalayan kuş
kuşunu taşıyan çocuk geçiyor
suyu çekildikçe bedeninden
ağacın aklından
koşup adamın tahta bacağını yakalamak geçiyor” (Çelik, 2010, 115).

Nevzat Çelik’in, tabiat ve hayvanları konu edindiği şiirlerinde genel olarak tabiatın gizeminden ve hayvanların kendine has özelliklerinden yararlandığı görülür.

3.2.1.3. Küçük İnsanları Konu Alan Şiirleri

Nevzat Çelik, şiirlerinin çoğunda insanları anlatır. Onun şiirlerindeki insanlar günlük hayatta karşılaştığı kişilerdir. Bu insanlar arasında sıklıkla kadınlar yer alır. Şair, eserlerinde ve günlük hayatında kadınlara karşı duyarlı bir insandır. Ama bazen onlara karşı sitemli bir tavır alır:

“Annem ve kız kardeşlerim dâhil, hayatıma dost, sevgili, arkadaş, yoldaş, kardeş ve okur olarak giren bütün kadınlardan özür diliyorum. Özür diliyorum, çünkü erkek egemen sistemin, biz anasından erkek olarak doğanlara sağladığı kimi ayrıcalıklardan, bilerek ya da bilmeyerek, bilinçli ya da bilinçsiz, tasarlayarak ya da refleks olarak yararlandığım, sizleri üzdüğüm zamanlar olmuştur, oldu da! Elbette, benim de sizlere dair düş kırıklıklarım var, olmaz mı? Hayat işte!” (Çelik, 8 Mart 2019).

Şair, ilk olarak “Sarı Saçlı Kız” şiirinde erkek egemen zihniyetin hâkim olduğu toplumsal koşullarda ezilen kadınları anlatır. İlk kadın olan Hz. Havva’dan beri kadının sosyal hayattaki yerinin yeni yeni değiştiğini dile getirir. Şiirde toplumsal hayatta tecrübe edilmiş olan kölelik ve cariyelik sistemine de bir eleştiri söz konusudur:

“o adem’in kaburga kemiğinden kopup gelen
bilmem kaç dolara pazara sürülen havva değil
etimizden kanayan acımız
o bizim kavgamızdan yaşanan
bakır çanağımızdan altınlaşan
sarı saçlı kızımız” (Çelik, 1987a, 31).

Şair, Ocak 1982’de yazdığı “Şimdilik” başlıklı şiirlerinde kadınlar ve kadınların güzelliği onu yalnızlıktan kurtarıp, çoğaltan, hapishane duvarları dışına çıkaran, özgürleştiren, kapalı dar mekândan, açık geniş bir mekâna taşıyan birer unsur olarak ele alınmıştır:

“bütün güzelliğini takıp gelmişsin
saçların şelale omuzlarında
bu kış günü kıyamette
ilkyaz çiçekleri mi göğsünün çatalına taktığın” (Çelik, 1987a, 69).

Gençliğinde annesinden ve ailesinden ayrı düşen şair “Kadın ve Çocuk” şiirinde çocukla kadını birlikte anlatır. Şiir, Cemal Süreya’nın “Fotoğraf” şiirini hatırlatır. Farklılık olarak çocuğun babası yoktur:

“kadın açmadan tüketiyor yazı
çocuğun dünyası anası” (Çelik, 1987a, 77).

Ocak-Mayıs 1985’te yazılan şiirdeki kız, uzun kış gecelerinde şaire yoldaşlık etmektedir. Onun yalnızlığını ve kışın zorluklarını giderir:

“saçlarını yastık yapıp yatıyorsun öyle düşünüyorum
yorgan diye geceyi dört mevsim üstüne çekiyorsun
yaprak düşer ay düşer yıldız düşer kar düşer
kurşun düşer üstüne bomba ölüm ayrılık düşer” (Çelik, 1987b, 30).

Toplumcu gerçekçi anlayışı benimseyen şairin şiirlerindeki bazı kadınlar ise siyasi özellikler taşır. Şiirde kadınlar fiziksel ve ekonomik seviye olarak farklılıklar gösterir. Dünya üzerinde yaşanan eşitsizlik dile getirilir. Beyaz insanların, siyahilerin çalışıp ortaya koyduğu emeği sömürdüğünü anlatır. Eserde geçen Bantu adlı kadın; siyahi ve çalışan biridir. Bu gibi insanlar ürettiği eşyayı kendileri kullanamaz:

“bunu söyleyen ilk kadın
dokunduğum ilk beyaz
komünist kadın
sendin

çünkü alamazdı kokusunu platinin ve elmasın
platin ve elmas kokan bantu kadın” (Çelik, 1990b, 34).

Nevzat Çelik, *Yağmur Yağmasaydı* adlı yapıtı boyunca sevdiği kadını aramaktadır. Yapıtta farklı ülkelerde daha iyi bir dünya için mücadele eden iki sevgilinin, egemen iktidarların baskılarıyla ayrı düşmeleri anlatılır. Eserde ülkeler, coğrafyalar, kültürler farklı olsa da iktidarın yaptığı zulüm ve karşısında olanların vazgeçmemesi, arayışı, umudu, mücadelesi aynıdır:

“gülüşün bir rüzgardı senin
kuşların kanadına binip giden

kuşların uçma merakına
senin rüzgarların neden” (Çelik, 1990b, 84).

Nevzat Çelik’in kadınlardan sonra şiirinde en fazla kullandığı portre çocuklardır. Toplumcu gerçekçi anlayışı benimseyen şair, “Acının Çocukları”nda haksız yere öldürülen olgun insanların ölüm karşısında çocuklaştığı belirtilir. Bu insanlar her an ölecekmiş gibi yaşamaktadır:

“ne de çabuk büyüdünüz
kimden öğrendiniz böyle sevmeyi
acının çocukları söyleyin bana
nasıl beceriyorsunuz gülümseyerek ölmeyi” (Çelik, 1987a, 38).

Şairin, altı bölümden oluşan “Susmayın Çocuklar” başlıklı şiiri tamamen çocukları konu alır. Aralık 1981’de tutsaklık günlerinde kaleme alınan şiirde kendinden sonraki nesle özgür bir ülke bırakmayı düşünür. Şiirde, o dönemde ülkenin özgürlüğe fazlasıyla ihtiyacı olduğu anlaşılır. Ülkenin devamını sağlayacak olan geleceğin büyüklerine yaşanılabilir bir toplum bırakmayı hayal eder:

“deniz saçlarını yoluyor
tutsak kıyılarımda yurdumun
nasıl yanaşsam çocuklar
boyasam özgürlüğe o tutsak kıyıları
güneşi yatırsam sofranıza
yeseniz içseniz gülseniz” (Çelik, 1987a, 83).

Nevzat Çelik, “Sınamak” başlıklı şiirinde çocukların sokak eğlencelerine değinir. Şiirde çocuklar açısından kış aylarının vazgeçilmezi olan karla birlikte yapılan aktiviteler anlatılır. Çocuklara seslenir ve olumsuzluklara aldırış etmeden oynamaları gerektiğini söyler:

“tam zamanıdır
sınayın çocuklar
sokaklarda her zaman
buz tutmuyor kar” (Çelik, 1987a, 85).

Şair cezaevinden çıktıktan sonra kısa süren bir evlilik yapar. Bu evlilikten hiç çocuğu olmaz. Ama çocuklara olan sevgisi şiirlerinde önemlilik arz eder. “Hepinizin Olsun Bu Şiir” başlıklı şiirinde çocukların barış ve sevgi ortamında büyümesini öğütler:

“rüzgâr etekli geçin çocuklar gözlerimden
geçin kısa pantolon boy boy oyun oyun
şakacıktan oyuncuktan olsun razıyım dünden
ba-ba deyin çığlık çığlığa önümde durun” (Çelik, 1987b, 45).

Orta yaşlara geldikten sonra baba olmak isteyen şair, sevgilisini “Yaş Ortalaması” şiirinde çocuk yapmaya davet eder. Davetten sonra ise şairin bu çocuğu büyütme kaygısı götüğü görülür:

“şimdi ikimiz bir çocuğa dursak
ben göremezdim on sekizinci yaşını
dokuz ay on gün kalsa tembellik edip
ben göremezdim on sekizinci yaşını” (Çelik, 2010, 19).

Yine bu şiirde, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Otuz Beş Yaş” şiirine gönderme vardır. Cahit Sıtkı’nın yolun yarısı olarak otuz beş yaşını göstermesine karşın şair yolun yarısını “yirmi yedi virgül yedi yüz elli” olarak ifade eder. Şairin bu şiirde ölüm zamanını daha da kısalttığı görülür.

Nevzat Çelik, “Çocuk” başlıklı şiirinde ise çocukluğun saflığını, temizliğini anlatır ve bu dönemde sıklıkla görülen ağlama ve gülme olaylarına değinir. Bu eylemleri gerçekleştiren çocukların doyasıya yaşaması gerektiğini öğütler ve çocukların korkusuz bir yaşam sürmesi gerektiğini belirtir. Şiirde çocuğun ağlaması aslında yapılan bir itiraz biçimidir. Hakkı olanı almak için yaptığı mücadeledir:

“ağlardı gözlerin
mavi yeşil kara
gülerdi gözlerin
mavi yeşil kara

ağla çocuk gül çocuk

ama usul usul çocuk

ama usul usul çocuk” (Çelik, 1987b, 47).

Şairin, “Çocuk Şarkısı” başlıklı şiirinde çocukluğuna duyduğu özlem görülür. O dönemde yaşamış olduğu mutlu ve eğlence dolu günleri yeniden yaşamak ister. Kardeşlik içerisinde büyümek istediğini dile getirir:

“çocuklar uçmak ister

kanatları güzel kuş

bir kanadını bana ver

kanatları güzel kuş

masmavi düşler görürüm

saçımda bulutlar gezer

elbet bir gün büyürüm

saçımda bulutlar gezer” (Çelik, 1990a, 71).

Nevzat Çelik, “Uyku ve İşkence” başlıklı şiirinde eşitsizlik içinde köylerde yetişen çocukları anlatır. Yaşamış olduğu işkencelerin biteceğini, köy çocuklarının bisiklete kavuşacağı günü beklemesini belirterek imkânsıza umut beslemektedir:

“çığlıklarımın arasına gir tut beni

geçecek de bitecek de olacak de

yoksul dağ köylerinde

bisiklet umuduyla büyüyen

bir çocuk gibi avut beni” (Çelik, 2010, 120).

Kısa bir evlilik hayatı olan Nevzat Çelik, “Nikâh ve Mahkeme” başlıklı şiirinde nikâh memuru ve yargıç arasındaki benzerliğe dikkat çeker. Aslında evlendikten sonra yaşanan hayatın hapis hayatından farklı olmadığını dile getirir. İki kişinin de aynı kararı farklı tutumlarla sergilediğini söyler:

“ilk gittiğim nikâh töreninde

ayağa kaldırılınca anladım

evlendirme memuruyla

bir yargıcın farkını

biri yüzü gülerek açıklıyor

öteki asarak

mahkûmiyet kararını” (Çelik, 2010, 109).

Şairin, şiirinde anlattığı kişiler arasında hapisanede nöbet tutan askerler de bulunur. 1985’de kaleme aldığı sekiz bölümden oluşan “Kanat Çırpa” başlıklı şiirinin tamamında nöbetçiye değinir. Şair burada firar etme eylemini önleyen nöbetçiye kızgındır. Beden olarak firar edemeyince düşünce olarak bu eylemi gerçekleştirir:

“voltamı seninle vursam yataktan seninle kalksam

alsam şu belalı başımı sana açılan yollara çıksam

beni duyuyor musun hava kurt gibi soğuk..

parkanı ödünç ver sevgilim bekliyor

nöbetçi nöbetçi heey pusatlanmış çocuk” (Çelik, 1987b, 65).

Şiirde değindiği bir diğer önemli kişi ise Güney Afrikalı özgürlük savaşçısı şair Benjamin Moloise’dir. Şairin şiirlerinde Türkiye Cumhuriyeti’ni anlatan mısralara rastladığımızı belirtir.

Şair, *Yağmur Yağmasaydı* isimli eserinde de nöbetçilere değinir. Hapishane yaşamında sıklıkla dış dünyada yaşananları düşünen şairin hayallerini sıklıkla nöbetçilerin hareketleri kesintiye uğratar:

“düşük bir satır gibi sırtıyor nöbetçi

ustura gibi çekiyorum kendimi ranzadan” (Çelik, 1990b, 39).

Şair, idamla yargılanma süreci geçirdiğinden askerlere karşı soğuk bir tutum içerisinde. Fakat şiirlerinde onların haklarını savunmayı da ihmal etmez. “Ne de Asker” başlıklı şiirinde bu açık bir şekilde görülür. Şiirde askerlerin yapmış olduğu yurt dışı görevlerine de değinir. Kore’de Türk askerinin olmaması gerektiğini söyler:

“kore’ye de gittin yine gidersin gözünü kırpmadan

kendi ülkende kendin için greve gidemezsin ama

ve elinde olsa ilk sen çekersin beni ipin ucuna

hiç şaşmam” (Çelik, 1990a, 64).

Nevzat Çelik, hapisane hayatı boyunca çeşitli işkenceler yaşar. Şair işkence yapan kişilere olan öfkesini şiirlerine taşır. “İşkenceci” başlıklı şiirinde işkence yapan kişilerin de aslında normal bir insan olduğunu ama onları her şeyi kabul eden toprağın bile kabul etmeyeceğini söyler. Onların ruh gibi yaşadıklarını, gölgelerinin olmadığını ve aynaya baktıklarında kendilerini göremediklerini anlatır:

“aslında bütün insanlar gibi
ıslık çalabilir onlar da
yok ama taşıyacak gölgeleri
suretleri çıkmaz aynada” (Çelik, 1990a, 69).

Şair, işkence gördüğü zamanlarda verdiği yanıtlarla onları yanıltmaya çalışır. Bu süreçte kendisine kızan işkencecilerin daha da sinirlenip işkenceleri çeşitlendirmesine *Yağmur Yağmasaydı* isimli kitabında değinir. Sakallarının fazlalıktan dolayı uzaması ve karışmasıyla verdiği cevapların karışıklığını aynı görür:

“işkenceciyi çıldırtmış olabilir
geceye çalan sakallarımın
hep başka yönü göstermesi
yoksa ne diye yolmaya kalksın
olmayan sakallarımı” (Çelik, 1990b, 45).

Şairin değindikleri arasında İran edebiyatının önemli isimlerinden Furuğ Ferruhzad ve Said Soltanpour da yer almaktadır. İran’da 1970’lerin sonuna doğru “Ekonomik açıdan hedeflenen kalkınmanın gerçekleşmemesi ve halkın refah seviyesinin düşüklüğü, iç politikada Şah’a yönelen tepkileri her geçen gün daha da arttırmıştır” (Çiftlioğlu, 2015, 31). Bunun sonucunda İran İslam Devrimi gerçekleşir ve Şah 16 Ocak 1979’da ülkeyi terk eder. Şah karşıtları onun yerine Ayetullah Humeyni’yi ülkenin başına getirir. Nevzat Çelik, *Yağmur Yağmasaydı*’da bu iki şairi anlatırken Şahinşah¹⁹⁶ ve Sayeh-eh-Hodah¹⁹⁷ unvanlarına sahip olan İran Şah’ı Muhammed Rıza Pehlevi’yi “sakallı karanlık” olarak nitelendirir:

“furuğ’la¹⁹⁸ oturmuştuk soltanpur’la¹⁹⁹ kalktın

¹⁹⁶ Kralların Kralı.

¹⁹⁷ Allah’ın Yeryüzündeki Gölgesi.

¹⁹⁸ Furuğ Farrohzad (1934-1966: Şiirleri birçok dile çevrilen ünlü kadın şair. Çağdaş İran şiirinin önde gelen adlarından. Aynı zamanda sinemacıdır.

sakallı karanlık üstümüze yürüyordu
yıldızlar dahil bütün ışıklar ölüyordu
furuğ'la oturmuştuk soltanpur'la kalktın
on sekiz yaşını alıp masadan gülüm
karanlığın üstüne bir şimşek gibi çaktın

ya merg ya azadi” (Çelik, 1990b, 23).

Nevzat Çelik, dünya edebiyatının önde gelen isimlerinden Nikaragualı Ruben Dario'ya da şiirlerinde değinir. Kendinden sonra yaşayanları etkileyen şairin, şiirde Nevzat Çelik ve arkadaşını da etkilediği anlaşılır. Şiirden anlaşılacağı üzere arkadaş ortamlarında 6 Şubat 1916'da²⁰⁰ ölen Ruben Dario'dan eserler okurlar:

“anımsadın mı
bira parası değil
şiir verirmiş sana ruben dario
çok yıllar geçti reis
kaldı mı bilmem
dipteki masada

izimiz” (Çelik, 1990b, 67).

Nevzat Çelik, dünya edebiyatının yanı sıra Türk edebiyatının da şair ve yazarlarına şiirlerinde yer verir. Küçük İskender bu şairler arasındadır, onunla ilgili bir anısı şöyledir:

“İçeriden çıktuktan sonra bir süre Kadıköy'de oturdum. MSÜ Grafik bölümüne yarım kaldığım yerden devam etmeye başlamıştım. İstanbul'u bilenler hemen anlamışlardır: Fındıklı'dan Karaköy'e yürünür, oradan vapura binilip Kadıköy'e geçilir! Evet, sonunda ben de öyle yapardım ama Köprü altındaki Kemancı'da birkaç kadeh içmeden asla! 1988-2003 yılları arasında Kemancı'da en sık karşılaştığım kişiyi tahmin etmeniz zor değil; k. İskender! Kemancı'nın en istikrarlı müdavimiydi!” (Çelik, 4 Temmuz 2019).

¹⁹⁹ Said Soltanpur: İranlı şair Soltanpur, Şah'ın devrilmesinden sonra ülkesine dönüyor ve politik içerikli sanat tiyatrosu yapıyor. 19 Haziran 1981'de, Humeyni iktidarı tarafından idam ediliyor.

²⁰⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Rub%C3%A9n_Dar%C3%ADo Erişim Tarihi: 03.02.2020.

Sevgili Yoldaş Kurbağalar isimli şiir kitabında bulunan “Köprü Altı Hatıratı” şiirinin “kemancı, şiir defterim ve şüpheliler” bölümünde Küçük İskender’e şu şekilde değinir:

“her saksıya bir çiçekten önce oturan
küçük iskender’in bu taraklarda merakı olmazdı
her şeyden önce kadınlara bakışımız tutmazdı
savaş çakı gibi muhabirdi nazım hikmet severdi
pink floyd'u sil bir kalem the wall'da afiştii
üstelik bir kızım ısrarlı gözleriyle arası iyiydi” (Çelik, 2010, 36).

Şair, aynı şiirin “köprü altı ve eski çamlar” bölümünde ise toplumun aksak yönlerini mizah unsurunu kullanarak eleştiren Aziz Nesin’e yer verir. Şairin aksaklıkları söylemek için sıklıkla başvurduğu itiraz ve sonrasında başına gelenlere değinir:

“aziz nesin bir yerden bir itiraza mutlaka giderdi
beyaz bir alev topu gibi günaha mutlaka girerdi” (Çelik, 2010, 39).

Nevzat Çelik’in, Türk edebiyatı şairlerinden şiirlerinde değindikleri arasında İkinci Yeni’nin önde gelenlerinden Cemal Süreya da vardır. “Üvercinka’nın Kızı” başlıklı şiirinde şairin “Üvercinka” eserine bir gönderme vardır. Şiirde İkinci Yeni’nin sıklıkla kullandığı söz oyunlarını kullanır:

“elmanın bu devamlılığını görse
ölümle arasına bir espas koyardı
sevgili cemal sürey a” (Çelik, 2010, 76).

Şair, insanları konu edindiği şiirlerinde kadınları, çalışan insanları, çocukları, askerleri, dünya ve Türk edebiyatında yer alan önemli şairlere değinir.

3.2.1.4. Toplumsal Şiirleri

Toplumcu gerçekçi şairler arasında yer alan Nevzat Çelik'in, eserlerinde en fazla işlediği konuların başında toplumun sorunları gelir. Yaşamı boyunca kardeşlik, barış, özgürlük gibi fikirleri savunan şairin şiirlerinde de bu konulara rastlanır. *Şafak Türküsü* adlı eseri içerisinde yer alan “Onlar Ki” başlıklı şiirinde barış ve kardeşlik kavramlarını işler. Şiirde barışın sembolü olan zeytin dalına asılan kızlar için kavga eden topluluk görülür.

“yola çık
upuzun yürü
vurulmuş çocuk başları arama
zeytin dalına asılı kızın
çıplaklığında kalma
alev dalgası saçlarını rüzgara yatır
yürü” (Çelik, 1987a, 19).

Şairler, “bilerek ya da bilmeyerek diğer metinlerden etkilenir ve bunları metinlerinde bir şekilde kullanırlar” (Hacıhaliloğlu, Aralık 2020, 304-317). Şiir “metinlerarasılık” kavramı bakımından Cengiz Dağcı'nın, *Badem Dalına Asılı Bebekler* adlı kitabıyla benzerlik göstermektedir. Özgürlüğün sembolü olan bayrağı taşıma olayı şiirde şu şekilde yer alır:

“onlar ki
bu yoldan
mavi gözlü kız
zeytin dalına asılmadan
güneşin alnacına koşular
barışa bayrak oldular” (Çelik, 1987a, 19).

Badem Dalına Asılı Bebekler romanında Haluk, Halide ve Sevgil'in sıklıkla koşma halinde olduğu görülür. Hatta Sevgil'in elinde bayrakla olduğu ve koştuğu görülür: “Şamdanların yarı gölgesinde Sevgil koşuyordu, elinde al bayrak” (Dağcı, 1970, 79). Romanda anlatılan bir diğer olay 2. Dünya Savaşı sırasında Kırım Tatarlarının, SSCB yönetiminin kararıyla sürgüne gönderilmesi ve maruz kaldıklarıdır. Roman kahramanı Haluk, bebeklerin asılmasına şahit olur: “Çocukken

annem beni duvarları beton odadan alıp yeşil yamaca götürdü –gözlerini aç, ileriye bak- dedi; baktım: badem ağacına asılı bebekler gördüm” (Dağcı, 1970, 275). Haluk, sonrasında kendisinin de asılma korkusuyla yaşar.

Aynı eser içerisinde yer alan “Gün Olur” isimli şiirde de barışın sembolü olan zeytin dalı ve güvercin birlikte kullanılır. Nisan 1982’de kaleme alınan şiirde kardeşçe yaşanacak günlerin çok yakında olduğunu ümit etmektedir. Şiiri yazdığı o günleri daha sonra şu şekilde anlatır:

“1982 yılında Metris E Tipi Askeri Cezaevi’nde idim. Yirmi bir yaşındaydım. İddianame elimize geçeli bir iki ay olmuştu. Bir elimde idam talebim duruyordu, öteki elimde kalemim. Faşizm, bedenimizi dört duvar arasına atmamakla yetinmiyor, aklımızı, ruhumuzu, onurumuzu teslim almak için her türlü silahıyla saldırıyordu. Direniyorduk. Öfkemiz, nefretimiz dünyalardan büyüktü. Daha da büyük bir şey vardı içimizde kırılmayan, bizi ayakta tutan: İnanıyorduk! Neye mi? Gelecek güzel günlere... Şu kısacık şiiri yazmışım. Aynı sıcaklıkla inanmayı ne çok isterim bilemezsiniz!” (Çelik, 21 Mart 2013).

Şiirde dünyanın dostça, özgürlük ve mutluluk içerisinde olacağına inanır:

“gün olur
zeytin dalı göğüslerden
barış güvercinleri uçar
gün olur
iki kürek kemiği arası
sırtladığımız dünya
merhaba der gibi bir dosta
özgür ve mutlu yaşanır” (Çelik, 1987a, 87).

Nevzat Çelik, *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* eserinde bulunan “Barış” adlı şiirinde de bu kavramı anlatır. Şiirde barış kavramı kadın sevgiliye verilen isim olarak okuyucunun karşısına çıkar. Şiirde, sevgili evin içindeki her şeyin yolunda olmasını sağlayan kişidir:

“o güzelinden bir çocuk
o olması gerektiği gibi
o savaş istemiyor
onun adı barış” (Çelik, 2010, 44).

Şairin, eserlerinde değindiği konulardan biri de savaştır. Kardeşlik ve barış ortamında yaşamak isteyen Nevzat Çelik, savaş karşıtıdır. Şiirlerde savaş karşıtlığını açıkça dile getirir. *Şafak Türküsü* içerisinde yer alan “Göç” başlıklı şiirinin ikinci bölümünde Filistin’de yaşanan savaşa değinir. Filistin kadınları ile Anadolu kadınlarının savaş karşısında sağlamlığını anlatır. Onları, en kutsal varlığı anası gibi görür:

“filistinli kadınlar
bizim kadınlarımıza benzer biraz
[...]
bir kök gibi duyarlı sağlam
inadına doğurgan
savaş kadınları
analarımız
çok çektiler” (Çelik, 1987a, 38).

Nevzat Çelik, *Müebbet Türküsü*’ndeki sekiz bölümden oluşan “Kitap Türküsü” başlıklı şiirinde faşist saldırıların odağında olan Şili, Vietnam ve İspanya gibi ülkelerin yanı sıra Hiroşima ve Berlin kentlerinde yaşananlara değinir. On milyonlarca kişinin hayatını kaybettiği İkinci Dünya Savaşı’nda yapılan kanlı eylemler anlatılır. Şair, savaşın insanlık için büyük bir suç olduğunu, çok olanın az olanı öldürdüğünü, güçlü olanın zayıfı ezdiğini belirtir:

“silahlı ve kalabalıktılar
duvarlar onlar adına yükseliyordu
zincirler kilitler sürgüler
tank tüfek ve ölüm
ve bomba ve korku ve zulüm
ve yeryüzünde ve gökyüzünde
bütün öldürüm silahları onlarındı” (Çelik, 1987b, 79).

Emperyalizm, yakıp yıkma işlevini İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya’nın Hiroşima kentinde de gerçekleştirir. Faşist anlayışın ürünü olan atom bombasına 1 km’den daha yakın mesafede maruz kalanlar şu şekilde anlatılır: “Onlarda yanık diye bir şey söz konusu değildi. Saniyenin ufak bir kesiminde yanan

bir kömür haline geliyorlar, iç organları anında buharlaşıyor, bedenlerinin dönüştüğü ufak kömür demetinin üzerinde dumanlar tütüyordu” (Büyükdağ, 2017, 378). Şiirde 10 Mayıs 1933’te Almanya’da Nazilerin üniversitelerde gerçekleştirdiği kitap yakma eylemi de anlatılır. Kitapların Hiroşimalı çocuklar gibi cayır cayır yakıldığından bahseder. Faşist güçler kendinden olmayan görüşlere karşı kinini ve nefretini eğitim araçlarını yakarak gösterir. Şair, savaşın yasak olmayıp kitapların yasaklanmasını ve yakılmasını üzüntüyle karşılar. Bu durum karşısında öfkesini açıkça dile getirir:

“o günden bu güne
 senin yaşın benim yaşım
 artı çocuk yaşı zaman geçti
 geçmedi fakat faşizmin korkusu
 çöreklenmiş toprağıma etime
 kanımı emiyor sürgit
 kanımda boğulacak
 it oğlu it” (Çelik, 1987b, 75).

Her türlü yakım ve yıkıma karşı olan şair, 26 Ağustos 1989’da kundaklanan Cumhuriyet Kitap Kulübü hakkında daha sonra şunları söyler: “Mis Sokakta kitap yakan katiller güçlerini iktidardan ve tarihten alıyorlar, ama tarih bilmiyorlar” (Kültür Servisi, 17 Eylül 1989, 6).

Nevzat Çelik, Hiroşima’ya atom bombası atılmasına “Şafak Türküsü” adlı şiirinde de değinir. Şiir, 12 Eylül 1980 öncesinde ve sonrasında ülkede yaşanan kanlı günlerin sembolü niteliğindedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin, Japonya’nın yaşadıklarını yaşamaması için mücadele ettiğini söyler. Kente atılan atom bombası insanların yanı sıra şehirde ve çevresinde yaşayan tüm canlılara zarar verir. Şair, barış, özgürlük, mutluluk ve çocuklar adına kavga ettiğini söyler:

“mutlu yarınlar adına
 özgürlük adına ekmek adına
 üstüne vardım kuyruğu kanlı itlerin
 dirilip dönmesin diye hiroşimalar
 tahtadan atlarının boynuna çıplak

ölümlerle yatmasın diye çocuklar” (Çelik, 1987a, 57).

Dünya üzerindeki savaşları çarpıcı bir dille anlatan şair ülke içinde yaşanan savaş ve kargaşa ortamına da değinir. “Neden Papatyalar Ayaklanır” şiirinde 1980 darbesi sırasındaki iç savaş ortamını anlatır. Yaşadıklarından anlattıklarının tarihi belge niteliğinde olduğunu vurgular:

“ucu bucağı yok belleğimin
 çiziyorum tank olun
 çiziyorum kalın çizgilerle bugünlerin
 akıllarından çıkarmasınlar diye savaş yıllarını
 bir hançer gibi düşürmeseler de yüreklerine her an
 düşünsünler
 biz yaştakilerin ellerine neden
 neden konmak için koşuyor
 papatyalar ayaklanıp dağlardan” (Çelik, 1987a, 96).

1980 darbesinde ülkedeki birçok kişi sorgulanır ve cezaevine alınır. Çok zor şartlar altında cezaevlerinde tutulanlar açlık ve çeşitli grevlere gider. Ülkedeki cezaevleri işkence ve ölüm merkezleri halindedir. Şair, Diyarbakır cezaevinde yaşananları “Diyarbakır Ölülerini” şiirinde şu şekilde anlatır:

“dün gece muştularla yağıyordu havalandırmaya ilk karı martın
 dün gece yüreğimizde bıçaktı ölüm haberleri diyarbakır’ın
 asıldı ellerimiz ayasından kasap çengeli mi parmaklıklar
 daha kaç fırtınayla çarpacak bu erkek dökümü alınlar” (Çelik, 1987b, 16).

Nevzat Çelik, hayatı boyunca ezilen halkın yanında, emperyalist sistemin karşısında yer alır. Şiirlerinde, barış ve özgürlük ortamının oluşmasına engel olan bu sisteme karşı direnç gösteren kişileri anlatır. Dünya üzerinde bu sisteme karşı olup da şairin anlattığı kişilerin en önemlisi Nelson Mandela’dır. Mandela, Güney Afrika’da ırkçılığa karşı hayatı boyunca savaşır ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılır. Halkı onu, yirmi yedi yıl hapis yattıktan sonra Güney Afrika’nın devlet başkanı yapar. Nelson Mandela’nın lakabı “Kara Çalı” olduğu için şair de o şekilde hitap eder. Mandela’nın, kahramanlıklarını “Merak” başlıklı şiirinde şu şekilde anlatır:

“söyleyin bana
okuyabilir misiniz kurtuluş haberlerini şiir tadında
-güney afrika'da
kara öfke
kara bir kartal
gibi konu
karanlığın gözüne
alaydınlık bir sabah doğdu
zencilerin yüzüne-
mesela” (Çelik, 1987b, 63).

Nevzat Çelik, dünya üzerinde ırkçı ve faşist güçlerin karşısında Nelson Mandela'yı anlatırken; Türkiye’de bu konuda andığı isimler Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan olur. İdamla yargılanırken yazdığı *Şafak Türküsü* adlı eserinde annesine, kendisinin de Deniz Gezmiş ve arkadaşları gibi güzel günler adına feda olduğunu belirtir:

“düşün anne
hala kanaması nedendir faşizmin göğsünde
utangaçlığı bile vuramadan yanaklarına yaşımın
on sekizinde ölümüne pervasız yürüyen
ince bilekli çıplak ayaklı tanya'nın
deniz'i düşün anne
[...]
güneşli güzel günlere inan'an
mutlu bir yusuףçuk havalansın” (Çelik, 1987a, 55-56).

Şairin, toplumcu anlayışla yazdığı konulardan biri de ezilen ve sömürülen insanlardır. Güçlü olanın güçsüzü ezmesine tahammül edemez ve bunu şiirlerine yansıtır. Çok olanın az olanı ezdiği dünyada “İtirazın İki Şartı” başlıklı şiirinde kendisinin her zaman az olan tarafta olacağını belirtir:

“çok olmadığımız kesin
çok olan tarafta değiliz

çok olan tarafta olmayacağız
 türkiye’de kürt olacağız
 kürtlerde ermeni
 ermenilerde süryani
 gidip almanya’da türk olacağız” (Çelik, 2010, 9).

Nevzat Çelik, “Çocuklar ve Vicdan” başlıklı şiirinde beyaz insanların yeni kıta olan Amerika’yı keşfinden sonra yerlilere uyguladığı zulme değinir. Kızılderililerin sömürülmesini vicdanlı hiç kimsenin taraf olmayacağını belirtir. Şiirde masum olan çocukların Kızılderililerin yanında olacağını söyleyerek tezini sağlamlaştırır:

“o gün bugündür
 nerede bir beyaz saldırısı varsa
 hiç düşünmeden çocuklar
 kızılderililerin tarafını tutar” (Çelik, 2010, 108).

Şair, “Bağlaç” şiirinde ise sömürülen toplumlardan Hindistan’ı erkekler ile özdeşleştirerek anlatır. Hindistan tarihinin önemli bir kısmında İngilizler tarafından sömürülür, İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle bağımsızlığına kavuşur. Şiirde ablaların küçük kız kardeşlerine sevgililerini anlatırken dikkatli davranması gerektiğini söyler. Çünkü erkeklerin gönlünün başka bir kadına kayabilmesini, Hindistan’ın çok kolay işgale uğramasıyla birlikte anlatır:

“küçük kardeşlerine ablaları
 anlatırken sevgililerini
 dikkat etmeliler
 işgale açıktır çünkü
 en az hindistan kadar
 bütün erkekler” (Çelik, 2010, 46).

Toplumlarda ezilenlerin yanında olan şair, bireyler arasında da ezilenlerin yanında olur. “Yumuşak Ğ” başlıklı şiirinde eşcinsel topluluğun dışlanmasını kabul etmez. Aslında onların normal insanların kardeşi olduğunu vurgular. Şairin her türlü ötekileştirmeye karşı olduğu bu şekilde rahatça anlaşılır. Bunu anlatırken alfabedeki harflerden çok az kullanılan “ğ” yi kullanır:

“siyaseten yüzededoksandokuz müslüman olan bir ülkenin kardeşi G’den sonra gelen tek eşcinsel harfi Ğ’nin alfabedeki yeri baştan sayılırsa dokuzuncu sıraya düşer azınlıklar gibi ezilir arada ya da sürülür kelimelerin doğusuna” (Çelik, 2010, 51).

Nevzat Çelik’in, şiirlerine konu edindiği toplumsal konulardan biri de işçi sınıfıdır. Çalışmaya önem veren şair hayatını idame ettirmek için çalışmak zorunda olan insanları “Adımı Sen Koy” başlıklı şiirinde anlatır. Şiirde zor şartlar altında hep birlikte omuz omuza çalışan işçiler anlatılır:

“iç çekişlerle gelen sabah
sefer taslı işçiler geçiyor yoldan
hep bir adım önünde yaşamın
kadın erkek omuz omuza” (Çelik, 1987a, 72).

Şairin, *Yağmur Yağmasaydı* adlı eserinde geçen “yapı işçilerinin kaldıkları oda topraktı ıslaktı” mısraıyla işçilerin zor durumda yaşadıklarını anlatır.

Şairin, “Patiska” başlıklı şiiri işçilerin grevine değinmesi bakımından Hasan Hüseyin Korkmazgil’in “Kavel” şiirini hatırlatır. Eczacıbaşı İlaç Fabrikasında işçilerin haklarını aramak için çeşitli eylemler yaptığı bilinir. 7 Nisan 1975 Eczacıbaşı İlaç Fabrikası İş Bırakma Eylemi²⁰¹ ve 30 Mart 1977 Eczacıbaşı İlaç Fabrikası Grevi²⁰² bunlardandır. Şiirde Eczacıbaşı işçilerinin yaptığı grev anlatılır. Olaylar geçmiş zamanı hatırlama şeklindedir:

“ilk ayşe teyze çıkardı kapıya
eczacıbaşı’nda işçiler greve çıkardı” (Çelik, 2010, 66).

Nevzat Çelik, Paşabahçe Cam Fabrikasının işçileri tazminatsız işten çıkarmasını şiirleriyle protesto eder. “Nevzat Çelik, Mehmet Çetin, Ersin Ergün ve Önder Kızılkaya’nın da aralarında bulunduğu bir grup genç şair Paşabahçe işçilerine ‘şiiirli destek’ destek verdiler” (İmzasız, 14 Ağustos 1991, 15).

Şairin, toplumsal konulara değindiği şiirlerinde barış, kardeşlik, savaş karşıtlığı, çalışan insanlar ve insan hakları kavramlarını işlediği görülür.

²⁰¹ <https://www.akdogan.gen.tr/edebiyat/turkiye-isci-sinifi-tarihinden-nisan-mayis-haziran/>

²⁰² <http://www.enternasyonalforum.net/konular/eylem-ve-grevler-tarihi.58/>

3.2.1.5. Umut ve İnanç Konulu Şiirler

Nevzat Çelik, yaşamı boyunca güzel günlerin geleceğine inancını hiç kaybetmez. Bu inancın ve umudun oluşmasında hapisane hayatı etkili olur. İdamla yargılanırken hayata daha da sıkı tutunup şiirler yazar. *Şafak Türküsü*'yle 1984'te Akademi Kitabevi Şiir Ödülü'nü aldıktan sonra Şahap Balcıoğlu'nun kendisiyle yaptığı yazışmalı söyleşide bu konularla ilgili şunları söyler:

“Sevgi, inanç ve umut insanın insanca güçlerinin en temel öğeleridir. Bu güçleri kuşanabildiği oranda yaşamını anlamlı kılabilir. Basit anlamını dışarıda tutarsak, sevgi, bir dağ ırtlamaktır derim. Hele de çağımızda koca bir ağrıdır sevmek, yaşamak ağrısı. Ama ne güzel bir ağrı! Sevmek, yaşadığımız çağın bize yükümlendiği sorumluluğun bilincine varmaktır. Kısacası, insan çağının kendisine yükümlendiği sorumluluktan kaçınmayıp olanca gücünü seferber ederek sevgiyi, inancı, umudu özyaşam deneyimine dönüştürdüğü ve toplumsal ideale somut ilintiler kurduğu oranda yaşıyordur. Ancak bu şekilde, bireysellikte yaşanması gereken sevgi, inanç ve umut anlamlı, olabilir” (Çelik, 1987a, 105).

Şair, Aralık 1982'de cezaevindeyken yazdığı “Sıcak Saklayın Gecelerimi” başlıklı şiirinde bir gün kendisinin hapisaneden çıkacağına inanmaktadır. Kardelen çiçeği gibi ilkbaharda karların altından büyüyeceğini belirtir. Hapisane yaşamını kışla özdeşleştirdiği anlaşılır:

“sıcak saklayın gecelerimi
karlar altından çıkıp geleceğim
düşlerinizin ateşinden
ılık bir rüzgâr gibi eseceğim” (Çelik, 1987a, 16).

Nevzat Çelik, *Şafak Türküsü* adlı eserinde yer alan yedi bölümden oluşan “Onlar İçin Birkaç Şey” başlıklı şiirinde de umutlu bir haldedir. Kendisi gibi düşünen, aynı kaderi paylaşan yoldaşlarını anlattığı şiirde, umutların hiç yoktan belirdiğini söyler. Umutlu olmanın imkânsız sayılacak şeyleri ortaya çıkardığını vurgular:

“kaburgamın arasına sıkışmış
ay yüzlü kadın
koynuna alır geceyi
soluk soluğa buğulu ıslak
bir çocuk doğurur

yetim kalmış kondulardan
göveren umutlar” (Çelik, 1987a, 22).

Toplumcu gerçekçi sanatçıların şiirlerinde umudu anlatmak için kullandığı gök cisimlerinden en önemlisi yıldızlardır. Nevzat Çelik, umudu anlattığı “Güneş Gibi” şiirinde öncü olan güneşin peşinden beliren diğer yıldızlara değinir. Şiirde yıldızlar, önderin(güneş) arkasından yürüyen halk ile özdeşleştirilebilir:

“düşeceksen sen de
bir akşam alacası
güneş gibi düşmelisin
ardında binlerce yıldız” (Çelik, 1987b, 13).

Şair, “Hoş Geldiniz” başlıklı şiirinde de gelecek güzel günlere olan umudunu anlatmak için güneşi kullanır. Güzel günler için büyük zorluklardan geçileceği gerçeğini hatırlattıktan sonra, o günleri dostlarıyla doyusuya yaşayacaklarını anlatır:

“en güzel günler için kuytularda şarap testileri olur
güneşten saklanır da içi güneşle doludur
güzel günlerin hayali bin yıldır bu testilerde durur” (Çelik, 1990a, 46).

Nevzat Çelik, dört bölümden oluşan “Tahliye Olan” başlıklı şiirinde özgürlüğü anlatmak için mavi rengini kullanır. Mavi sonsuzluğun, umudun, özgürlüğün sembolüdür. Nevzat Çelik, mahkûmken yazdığı şiirde umudu anlatmak için kırlangıçları kullanır. Şiirde kırlangıçlar havalanarak umut dağlarına doğru yol alır:

“kar aklığımı kan yakmasın
açın kanatlarınızı kırlangıçlarım
mavi dağ dumanını
sarı kanatlarınıza kırlangıçlarım
umut umut dağlarımıza
kanatların kırlangıçlarım” (Çelik, 1987b, 18).

Şair, *Yağmur Yağmasaydı* kitabında mavi rengini kullanır. Şiirde ölüm yanı başında dururken özgürlüğü düşünür, bu kez güvercinler özgürlüğe doğru yol alır:

“ölüm istediği yerde istediği biçimde dursun

ben girerdim düşlerimin çatalağızlarına

çakşırlardı çatıları okşayan güvercinler

uzak mavi çağıldayan kanatlarını açardı” (Çelik, 1990b, 32).

12 Eylül 1980 darbesinin öncesi ve sonrasıyla Türkiye Cumhuriyeti iç savaş ortamındadır. Bu ortamda gençliği geçen şair Temmuz 1986’da kaleme aldığı “Kessin Uyak”da umut içerisindedir. Şiirde karanlık günlerin ve ölüm ortamının ülkeyi terk edip, aydınlık günlerin geleceğini anlatır:

“düşmezse düşmesin yakamızdan ölüm

bizim de ülkemizde sabah olacak gülüm” (Çelik, 1987b, 105).

Nevzat Çelik, kitaba da ismini veren “Suda Seken Hayat” başlıklı şiirinde kendi kuşağını yücelterek anlatır. Şiirde zorluk içerisinde geçen hayatlarının artık düzeleceğine inancı tamdır. Hayatlarını suda sektirilen taşla benzetir ve karşı tarafa ulaşacaklarını vurgular:

“belki varamadı

karşı yakaya

varacak fakat

suda seken

hayat” (Çelik, 1990a, 40).

Şair, Şubat 1982’de beyitle kaleme aldığı “Yaşamak Ağrısı” şiirinde aşkını, sevgisini ve yaşama olan tutkusunu birleştirir. Hapishanede sevgi ve aşkın zorla unutturulmaya çalışıldığını ifade eder. Ama şair söylenenlere uymayarak sevgisini ve aşkını çoğaltır. En son kısımda ise elbet zor günlerin bitip sevgiliye kavuşacağını söyler:

“seni sevdalar yontusu seni aşk yaratısı

sana çoğaldım elbet bitecek yaşamak ağrısı” (Çelik, 1987b, 12).

Şairin, eserlerinde zaman zaman karamsar olsa da hiçbir zaman inancından ve umudundan vazgeçmediği anlaşılır.

3.2.1.6. Aşk ve Sevgi Konulu Şiirler

Şairin eserlerinde sıklıkla değindiği konular arasında aşk ve sevgi yer alır. Aşk yaşamı boyunca ona ilham kaynağı olmuş ve eserlerinde görülmüştür. İlk dört şiir kitabına göre son kitabında daha fazla olması dikkat çeker. Bunun nedeni bu dönemde politikadan uzaklaşmış olmasına ve kadınlarla daha yakından ilişkilerde bulunmasına bağlanabilir. İkinci şiir kitabının da ismi olan “Müebbet Türküsü” şiirinde dışarıdaki sevgilisini düşler. Hayalindeki kızın tasviri eserde on dört bölüm, iki yüz seksen mısra boyunca devam eder:

“bir yerine vardım ki gecenin sen yoksun
sen yüreğimin dağlarında sakladığım kaçak kız
seni sunuyor kar yüklü dallarıyla çam ağaçları
kimliğin bende saklı uzanıp alsam alnın apak” (Çelik, 1987b, 27).

“Dokunuyorum” başlıklı şiirinde bir amaç uğruna savaşmadan kaderlerine boyun eğen insanlardan bahseder. Bu insanlar içinde biriktirdikleri aşk ve hayallerle dolup taşar. Şair, aşkı ve sevgiyi belli etmeyen gövdelerine dokunsa patlayacaklarını bildiğinden dolayı dokunur. Şiirde Nâzım Hikmet’in mezar taşı da olan “Rüzgâra Karşı Yürüyen Adam” silüetine ve şiirine bir gönderme bulunur:

“al al gömleklerini vererek rüzgâra
yürümüyor
esiyorlar
ve kederlerini başıboş taşlar gibi
sektirip yolun kıyısına
ölüyorlar
dingin gövdelerine dokunsam
patlayacak aşkın suskunluğu

dokunuyorum” (Çelik, 1987a, 40).

Şair, hapishanedeki yalnızlığından kurtulmak, hayata tutunmak için tahliye olduktan sonra kadınlarla tanışır. Ama tanıştığı kadınlar onu yalnız bırakarak daha da

kırılmasına sebep olur. *Suda Seken Hayat* yapıtındaki “Vahim Bir Aşk” şiiri buna örnek olarak verilebilir. Bahsi geçen kadının onun aşkına karşılık vermediği görülür:

“gitaracı çocuğa söyle
benim şarkılarımdan
uzak dursun bu gece
servis falan istemez
sandalyeyi kaldır
çiçekleri mumu
o kadın buralara gelmez” (Çelik, 1990a, 30).

“İlk Önce Sen Konuş” şiirinde sevgiliden kendisini sıkıca tutmasını ister. Bu tutuşla bıraktığında dahi ayakta kalmayı başarabilmelidir:

“bir insanda ne varsa
sesinde o var senin
elimi tut arada
öyle tut ki
bıraktığında beni ayakta tutsun
tutuşun” (Çelik, 2010, 17).

Şairin tasvir ettiği sevgili tiplerini fazlalık gösterir. *Sevgili Yoldaş Kurbağalar* eserindeki “Alfabe” bölümünde anlatılan sevgililer sıklık gösterir. “Akademili”, “Badem Gözlü”, “Feride”, “Bu Senin Geometrin”, “İştahlı Kadınım”, “Bağırma Sevgili”, “Kolejli”, “Ankaralı”, “Lamia”, “İsyan”, “Konyalı”, “Özlem”, “Patiska”, “Rayuşka”, “Sevda”, “Uzakta” “Sarışın ve İhtilal” başlıklı şiirler de bunlardandır. Eserdeki “Caz” ve “Sakal Hikâyesi” şiirlerinde ise kadınlarla aynı evde yaşadığı görülür.

Sevgili Yoldaş Kurbağalar adlı eserindeki “On Bir Cümle”de ayrılacak olan bir kadının tavırlarını anlatır. Şair, “Aslı” ve “Sen Gittin Mi” başlıklı şiirlerinde de terk eden kadınlara değinir. “Problemsiz” ve “Gitme Kitabını Açık Bırakıp”da, gitmek üzere olan sevgiliyi kalmaya ikna etmeye çalışır.

Şairin, “Gidiyorum” şiirinde gençliğinden orta yaşlara geçmesiyle hayalindeki kadını arama telaşının arttığı görülür.

“bir kadın geçiyor önümden
 durduğu yere iskele kurulur
 tutup onu sevmeye gidiyorum
 ben dursam da aklım gidiyor” (Çelik, 2010, 21).

Yirmili yaşlarından itibaren şiirler yazan Nevzat Çelik’in eserlerinde değindiği kişiler arasında şair sever kadın hayranları da vardır. “Şairsever”de bu kişilerin birden fazla şairle aynı anda yaşamayı başardığını söyler. Şiirde şair olarak yer alan kişi erkek, “Şairsever” olarak nitelendirilen kişi ise kadındır. “Şairsever”ler şairin haberi olmadan başka şairlerle aşk ya da cinsel birliktelik yaşarlar:

“en kolay avın şair olduğunu
 ilk önce şairsever görür
 isterse tek bir imgeyle
 üç yakın şairi üç günde
 birbirine değdirmen
 gezmeye götürür” (Çelik, 2010, 77).

“Aşk-ı Zennebin” şiirinde aşkın insan hayatındaki yeri sorgulanır. Şiirde aşkın yanı sıra mülkiyet ve egemen olan ilişkilene şekli de sorgulanmaktadır. Şair, aşkın sadece karşı cinse duyulmadığını anlatır. İnsanların aslında kendisini görmek için yanlış bir varlığa baktığını belirtir. Kendini tanımak isteyen birey hemcinsinde kendini aramalıdır. Karşı cinsle yaşanan ilişkiden sonra daha fazla erkek olunmayacağını söyler. Farklı olan bireylere insanların saygı duyması gerektiğini anlatır:

“suya ayna diye bakıyoruz
 aşka umut aynaya su durup ona bakıyoruz
 durup ona öylece bakıyoruz
 sıkılıp göçebeliğe niyetlensek
 aşk birinci dereceden mülkiyet
 eylemsizliğe uzuyor gölgemiz
 kim çirkin diyebilir oysa
 yandan çarklı yürümesine yengecin

belki bu yüzden yok çingenesi
bol soyadlı zennebin” (Çelik, 2010, 86).

Nevzat Çelik, kitaba da ismini veren, dokuz bölümden oluşan “Sevgili Yoldaş Kurbağalar” başlıklı şiirinin her bölümünün sonunda âşk olmayı ister. Poetik özellikler gösteren şiirde dostlarına Aşk olmayı, Devrim olmayı önermektedir.

“saçlarının esintisine bulutlar karışır mı onu getirdim
aşkolalım devrimolalım sevgili yoldaş kurbağalar” (Çelik, 2010, 95).

Aşkın ıstıraplı halini anlattığı “Bekleyiş” şiirinde şair acı çekmektedir. Aşkın bekleme süreci maşuk için çok önemlidir. Nevzat Çelik, şiirde sevgilinin yaptığı işve ve nazla kendinden geçebileceğini belirtir.

“hangi sevda vurmuş seni
hangi delikanlı
gönlüne
salvo bakışlarla...
soramam
zeytin karası gözlerini
yoluma yatırma
dayanamam” (Çelik, 1987a, 70).

Nevzat Çelik, aşkının büyüklüğünü ve kavuşamamalarını “Deniz Kızı” şiirinde anlatır. Yaşam alanlarından dolayı denizkızı ve şairin ortak bir noktada buluşması imkânsızdır. Şair, kavuşamamanın üzüntüsü içerisinde sevgiliye tekrar gelmesi için vaatler vermektedir. Şiirden ancak hayalen ya da rüyalarda buluştukları anlaşılır:

“söz veriyorum sana yakıp canavar gözlerini yasak kıyılarda
ardımıza koşmayacak nöbetçi kuleleri
hiçbir deniz yoluk bir saç gibi kalkıp yatağından
dövünerek bakmayacak aşkımıza” (Çelik, 1987a, 97).

Şair, kendisini terk esen sevgiliye “Hadi Gel” başlıklı şiirinde seslenir. Sevgilinin gelmesi maşukun miladı olacaktır. Şiirde birlikte olmayı anlatan bir davet vardır:

“bildiğin her şeyi unut
hadi gel
ufkunda maceralar batırıp
maceralar çıkartan
beyaz bir teknedir bulut” (Çelik, 1990a, 36).

Nevzat Çelik, aşkın başlangıcından bitimine kadar bütün hallerini şiirlerinde anlatır. “Ellerimi Bulsaydın” şiirinde aşkın bitimini, yolculuğa başlayacak vapurla özdeşleştirir. Yahya Kemal’in “Sessiz Gemi” şiirini anımsatan şiirde aşkın başladığı gibi güzel bir şekilde bitmeyeceğini söyler. Aşkın bitimi, başlangıcının aksine ıstıraplıdır ve acı verir:

“bu vapur kalkar birazdan
kederimi yüklenip gitmez
bir yangındır ki ansızın
aşk başladığı gibi bitmez” (Çelik, 1990a, 35).

Şair, biten aşkın sonrasında yaşadığı acıyı ve kurtuluş olarak seçtiği yolu “Acı ve Haz” başlıklı şiirinde anlatır. Şiirde giden sevgilinin acısını yeni sevgilinin hazzı bastırır. Bu kısır döngü atıklarınca gibi anlaşmalı bir şekilde tekerrür eder. Bu durum ise hayatın içerisinde olan doğal bir süreçtir:

“giden bir sevgilinin acısını
gelen sevgilinin hazzı kapatır
işte böyle kardeş acı ve haz
anlaşmalı iki atlı karınca gibi
sırasıyla birbirini yakalamaz” (Çelik, 2010, 118).

Nevzat Çelik, “Yağmur Yağıyor Sevgili” şiirinde aşkın bitimiyle tabiatın gösterdiği tepkiyi anlatır. İlbaharda ayrıldıktan sonra yağmur yağmasını ayrılıklarına bağlar. Doğada yağmurun yağmasıyla çiftin ayrılıklarına olan üzüntüsünü gösterir. Yağmur burada ayrılan sevgililer için yağmakta ve onları ıslatmaktadır. Normalde eşit miktarda ıslanmaları gerekmektedir.

“yağmur yağıyor sevgili
bir mahkûmun tahliye düşleri gibi yağıyor

rastgele dövülmüş bir demir gibi yağıyor
aşkların ayrılıkların üstüne yağıyor
biçilmiş niyet giysilerinin üstüne yağıyor” (Çelik, 2010, 78).

Şairin hayatında sevgililer günü dolayısıyla sevgi konusu önemlilik arz eder. “Sevgililer Günü 1” ve “Sevgililer Günü 2” başlıklı şiirlerinde bu günü trajikomik bir şekilde anlatır. İlk şiirde Çingene sevgilinin çalıştığı, maşukun ise bu günü kutlamak için; ondan çiçek alıp yine ona verdiği görülür. Şiir, Çingene kadınların iş hayatı²⁰³ hakkında okuyucuya bilgi verir:

“bir elinden satın aldığım çiçeği
verdim öteki eline çingene kızının” (Çelik, 2010, 23).

İkinci şiirde sevgililer için önemlilik arz eden günü kutlamak için çiçek alan maşuk vardır. Şiirde çiçek alınan Çingene satıcıdan etkilenir. Çingeneler Türkiye’nin önemli bölgelerinde azınlıkta olan gruplardandır. Kendilerine has yaşam tarzı olan bu insanların kültürlerine bağlı olduğu bilinir. Yeme ve içme kültüründe rakının önemli bir yeri vardır. Nevzat Çelik, şiirdeki Çingene kızın rakı kadehini tutuşunu dile getirir. Kadehin beyazlığı ve genel Çingenelerin ten rengi arasında zıtlık bulunur:

“sana çiçek alırken iskelede
elime değen eli kaldı aklımda
soğuktu şubatın ortası
nasıl tutar çingene kızının eli
bir rakı kadehinin beyazlığını” (Çelik, 2010, 24).

Nevzat Çelik’in şiirlerinin önemli bir kısmında sevgi ve aşktan beslendiği görülür.

²⁰³ “Türkiye Çingeneleri sanayileşme süreci ile birlikte büyük ölçüde geleneksel meslekleri ile geçinemez hale geldiler. Sepetçiler, elekçiler, kalaycılar, at yetiştiricileri, demirciler ve tüm diğer Çingene mesleklerinin icracıları farklı geçim yolları bulak durumunda kaldılar. [...] Bazı büyükşehirlerde sepetçiler toplu olarak sepetçi oldular. Özellikle büyükşehirlerde çiçek satanlar sepetçi Roma Çingeneleridir” (Mezarcioğlu, 2010, 130-131).

3.2.1.7. Ölüm ve Hüzün Konulu Şiirler

Nevzat Çelik'in şiirlerinde sıklıkla kullandığı konular arasında ölüm ve hüznün de yer alır. Ölüm konulu şiirleri *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü*'nde diğer eserlerine oranla daha fazladır. Bunun nedeni şairin bu eserleri idam istemiyle yargılandığı süreçte yazmasıdır. Şair, Şahap Balcıoğlu ile yaptığı yazışmalı söyleşi de “Ölüm çözüm müdür? Çözüm nedir?” sorusuna şöyle cevap verir:

“Sağlıklı insan düşüncesi, hiçbir koşulda hiçbir zaman ‘ölüm’ü kendisine araç edinmez. Ne ki, kimi zaman ölüm, tarihsel evrimin toplumsal-ideal’e uzanan basamaklarında bir yasallık olarak insanın karşısına çıkabiliyor. Bu durumlarda insan, o yasallığın zorla kabul ettirilmiş ismini tarihsel yasallıktan elemek ve bir daha insanlığın karşısına çıkmasını önlemek için ölüme katlanabiliyor. Tarih bu gerçekliğin örnekleriyle dolu. Özetle, insanın ölümü, toplumsal ideale uzanan basamakta bir yasallık olarak ortaya çıkmadığında, cinayettir. Çözüm, insanın elinde insan ölümünü üreten koşulların tarihsel ömrünü tamamlamasındandır. Bunun erkene alınması insanın kendi elindedir. Sorun, bu gerçeğin daha çok insan tarafından bilince çıkarılmasıyla ve ortak çabaya girmesiyle çözülecektir” (Çelik, 1987a, 104).

Ölümlerle burun buruna yaşadığı sıralarda yazdığı “İki Çizgi”de sonunun ölüm olduğunu dile getirir. Şiirde kendisinin ölümüyle kötü olan her şeyin son bulmasını arzulamaktadır:

“avucumdan düşüyor iki çizgi
biri ak kara biri
ak sizin olsun
bahar açan dağlara düşer yolu
kara bende kalsın
yaftalı ölümle biter sonu” (Çelik, 1987a, 42).

Şair, iki bölümden oluşan “Hoş Geldin Ölüm” başlıklı şiirinin ilk bölümünde idamı sevgiyle karşılamaktadır. Kendisinin umut ve özgürlüğün temsilcisi olduğunu söyleyerek aslında hiç ölmeyeceğini söyler. İkinci bölümde ise şafak vaktinde idam sırasının kendisine gelmesini bekleyen dostlarını anlatır. Şair, idam sırasının artık kendisine gelmesinin an meselesi olduğunu bildirir.

“hoş geldin ölüm
buyur otur
saklımız kalmadı

dök eteklerinden taşları

[...]

bütün dostlar uyanık

şafağı karşılıyor

yan hücre kapıyı çalıyor

kalk gidelim

sıradakini bekletmeyelim” (Çelik, 1987a, 50-51).

Şair, “Şafak Türküsü” şiirinde de ölüm konusunu işler. Şiirin yedinci bölümünde darağacına giderken düşündüklerini söyler. Ölüm yolundaki şairin aklına gençliğinde öptüğü kızları gelir:

“ne garip duygu şu ölmek

öptüğüm kızlar geliyor aklıma

bir açıklaması vardır elbet

giderken darağacına” (Çelik, 1987a, 60).

Şiirin on birinci bölümünde de bu konuyu derinlemesine anlatır. Eserde annesine ölümün garipliğinden bahseder. Artık şiir yazamayacağını, baba olamayacağını, çürüyüp toprak olma durumunu anlatır. Nevzat Çelik, aslında kurtuluş haberini dört gözle bekler. Bu da yaşamak istediği hayatı tamamen yaşayamadığının göstergesidir:

“ölmek ne garip şey anne

artık duvarları kanatırcasına tırnağımla

şaşkın umutlu şiirler yazamıyacam

mutlak bir inançla gözlerimi tavana çakamıyacam

baba olamıyacam örneğin

toprak olmak ne garip şey anne

ceplerimde el yerine birer balyoz taşırken

korkunç merakla beklerken kurtuluş

haberlerini

ve yüreğimin ırmakları taşı

taşacakken

ölmek ne gerip şey anne” (Çelik, 1987a, 65).

Nevzat Çelik, *Suda Seken Hayat* eserinde de ölüm konusuna değinir. Eserde yol arkadaşlarıyla birlikte ölüm pahasına özgür olmak istediklerini belirtir. Marksist-Leninist devrimci Küba lideri Fidel Castro'nun sloganı olan “patria libre o morir”i²⁰⁴ kullanır. Dışa bağımlılıkla mücadele eden Fidel Castro “idealleri uğruna hayatından vazgeçmeyi göze aldı. Küba halkı, gözünü böylesine karartmış, özgürlük vaat eden lideri adeta bir devrim simgesi haline getirmişti” (Güngör, 2020, 82). Şair onun sloganına yer verdiği şiirin devamında kimin ne zaman öleceğinin belli olmadığını söyleyerek, ölenleri hafızalarında taşıdıklarını vurgulamaktadır:

“patria libre o morir

federico söyle

hangimizin yüzünde ölüm

bugün yanında olan yarın ölür

omuz başında hayali yürür” (Çelik, 1990b, 59-60).

Şair, “Kayıp” başlıklı şiirinde devlet tarafından bir insanın kaybedilmesini, öldürülmesini anlatır. Devlet 1980 darbesinin öncesinde ve sonrasında insanları hapishanelerde idamla cezalandırırken dışarıda ortadan kaybetme ve öldürmeyle cezalandırır. Şiirde bu kişinin İslam dininin ölüm sonrasında yaptığı uygulamaları istemediğinden bahseder:

“bir de şöyle düşünün

başında bir sakal imamı

uzun uzadıya namazı

bitmeyecek bet

bir duayı

bir düşünün

yakışmazdı

en azından ölçüye uymazdı” (Çelik, 2010, 27).

---

²⁰⁴ Ya özgürlük ya ölüm.

Şair, “Sanki Sen” şiirinde hüznü ve ölümü birlikte anlatır. İki mısradan oluşan şiirde okuduğu roman kahramanları ölünce yaşamış olduğu üzüntünün boyutuna değinir. Bu üzüntü ise ölümün insan hayatında bıraktığı etkiyi ve şairin hassaslığını gösterir:

“bir hafta ağlamaklı dolaşıyorum

ölünce okuduğum roman kahramanları” (Çelik, 1987b, 56).

Nevzat Çelik’in hüznün konulu ilk şiiri *Şafak Türküsü* içerisinde yer alan, altı bölümden oluşan “Boyun Ağrısı” başlıklı şiiridir. Ekim 1982’de yazdığı şiirde artık eskisi gibi genç ve dinamik olmadığını söyler. Şiirde annesine, fiziksel olarak pejmürde bir hal aldığından bahseder. “bir ana buldum senden ana” derken artık büyük zorlukları olan başka bir hayatı, daha iyi bir ülke için kavgayı seçtiğini anlatır. Hüznün bu perişanlıktan akşam vakitleri doruğa ulaştığını söyler:

“bağrı yanık çalımlı

esmer ağır delikanlı

bildiğin gibi değil artık

bir ana buldum senden ana

bir ana ki

koynunda fırtına kar

elbet karnında bahar

ama yüzüme kıl bastı

bıyıklarım ince bir hüznün

gibi süzülür akşamları” (Çelik, 1987a, 45).

Ölüm ve hüznün konulu şiirlerinin kaynağının genç yaşta hapisaneyeye düşmesi ve idam istemiyle yargılanması olduğu görülür.

3.2.1.8. Şiirlerindeki Otobiyografik İzler

Nevzat Çelik, şiirlerinde kendi yaşamına sıklıkla işaret eder. Dolayısıyla şiirlerinde otobiyografisini görmek mümkündür. Onun şiirlerinde otobiyografisini “ailesi”, “cezaevi yaşantısı” ve “şehirler” başlığı altında incelemek mümkündür.

“Otobiyografik anlatılarda benliğin oluşumu sırasında sanatsal bakış açısını oluşturacak kimlik inşasında olumlu ve olumsuz etkileriyle karakterlerin anne, baba ve aile yakınlarının etkili olduğu görülür” (Türk, 2016, 44). Çelik ailesi işçi sınıfında yer almaktadır. Adalet Partisi döneminde Sinop’tan İstanbul’a göç eden aile, hayatını devam ettirebilmek için çalışmaya başlar. Aile büyüklerinden Fahriye Çelik, dönemin kadınlara göre daha sosyal ve girişken bir yaşam sürmektedir. Nevzat Çelik’in hayatında çok önemli bir yere sahip olan annenin şiirlerde sıklıkla geçtiği görülür. İlk eseri olan *Şafak Türküsü*’nün ilk şiiri “Ana” başlığını taşır. Şiirde annesini yüceliği ile bilinen çınarla özdeşleştirir:

“sen koca bir çınar
ben çınardan düşen yaprak
bak
dalında güneş

kökünde toprak var” (Çelik, 1987a, 10).

Aynı eserde bulunan “Boyun Ağrısı” şiirinde idamla yargılandığından dolayı annesinden helallik istemektedir. Şiirde neden idamla yargılandığı da anlaşılır:

“annem benim güzel annem
bir solukluk izin ver
analık hakkınla bağlama beni
aşk dedim sevda dedim
barış dedim kavga dedim
elimde gençliğim vardı
onu verdim
neyleyim” (Çelik, 1987a, 43).

Nevzat Çelik'in "Şafak Türküsü" şiiri 12 Eylül 1980 darbesinde yargılanan binlerce mahkûmun sesi olarak bilinir. Şiirde ülkenin ücra köşelerinde bulunan annelerin durumunu da anlatır:

"bugün görüş günü
günlerden salı
ıslak
sarı bir yağmur
ülkemin neresine bakarsa ay
orda bir yitik anne ağlıyor" (Çelik, 1987a, 53).

Şiirde bulunan "beni burada arama anne / kapıda adımı sorma / saçlarına yıldız düşmüş / koparma anne / ağlama" dizeleri yüzlerce tutuklu ve binlerce sanatseverin diline pelesenk olur. Kitap yüz binlerce, albüm milyonlarca satar.

Şair, "Ellerin Müebbet" şiirinde işçi sınıfını temsil eden ailesinin geçim sıkıntısını anlatır. Annesinin temizlik yaparken yaşadığı zorluklara değinir.

"ellerim ellerim ellerim derdin anne
tuzbuz olurdu evimizin tek aynasında sesin
bense sesim bir akça kuşun kanadına gitse
boy boy çamaşır leğenlerinde kaç müebbet
buluşuyor ellerim senin küçücük ellerinle" (Çelik, 1987b, 49).

Nevzat Çelik, sekiz yıla yakın hapisane yaşantısı boyunca özel günlerde ailesini göremez. Bu durum özleme dönüşüp eserlerinde yer alır. "Anneler Günü" şiirinde annesine seslenerek bu anneler gününde de gelemeyeceğini söyler:

"yeşildir artık yüreğinde kara bulut
bugün anneler günü annem beni unut" (Çelik, 1987b, 50).

Şair, eserlerinde aile büyüklerinden babası Cemil Çelik'e de yer verir. "Babam ve Ben" şiirinde babasının özelliklerini dile getirir. Şiirde babasının ekonomik durumunu, siyaset anlayışını ve çalışma hayatını okuyucunun gözleri önüne serer:

"ah benim saçı erken ağaran babam

kardeşlerinin en yoksulu
 baba tarafının tek solcusu babam
 sen işçiden emeklisin ben şiirden” (Çelik, 2010, 103).

Nevzat Çelik, “Bayram ve Kan” şiirinde çocukluğunda babasıyla yaşadıklarını hatırlar. Babasının her Kurban Bayramı’nda kestikleri kuzunun kanını alınına sürdüğünü anlatır. Şiirde 1 Mayıs’larda yaşanan istenmeyen olaylara göndermede bulunur:

“bir mayıs’ta akınca
 hatırladım çocukken
 bir şeyi işaret eder gibi
 her kurban bayramında
 babamın neden ısrarla
 bir kınalı kuzuyu
 alınma sürdüğünü” (Çelik, 2010, 106).

Şair, “Sen Büyü” şiirinde ise aile fertlerinden kız kardeşi Şükran’ı anlatır. Kardeşinin büyüüp serpilmesini istemektedir. Kasım 1984’te yazılan şiirde özlem ve ayrılık duygusunun yoğun olduğu görülür. Şükran’ın çocukluğunu şu şekilde anlatır:

“kömür karası bir çocuktun
 saçın, oluğunda akardı sırtının
 bir göl uyanırdı gözlerinde
 sazlığından kaç tüfek bakardı
 bilmezdin, tırmanırdın dizlerime
 ellerin ateş olur, yakardı” (Çelik, 1987b, 51).

Kardeşleriyle yakın bir çocukluk ve gençlik geçiren Nevzat Çelik, cezaevine girince onları özler. Şair, ablası Aysel’e olan özlemini “Hasretin Müebbet” şiirinde dile getirir. Şiirde ablasına olan hasreti dindirmek için onun hayaline sarıldığı anlaşılır:

“alınımın en uzun çizgisinde kanayanımsın, ablamsın
 yokluğun acı bir bıçak gibi düştü de önüme

öptüm, dudaklarımda parçalandı gül suretin
 alınımı ve dudaklarımı ayaza tuttum sonra
 sarsın diye senin bin müebbetlik hasretin” (Çelik, 1987b, 53).

Şair, erkek kardeşi Bahri Çelik’e “Ardından” adlı ithaf şiirinden farklı olarak “Kardeş ve Yangın” başlığını taşıyan bir eser kaleme aldığı görülür. Nevzat Çelik, şiirin yazılışını şöyle anlatır:

“Bir akşam benim evde otururken sigarasını halıya düşürmüş. Muhabbet güzel, ihtimal kafamız güzel, farkında değiliz. Neyse ki ateş, dumanı ve kokusunu öne sürerek belli eder kendini! Sigara bira kapağı büyüklüğünde oymuş halıyı. Söndürdük. Yeni aldığım güzel bir halıydı. Kardeşim çok üzüldü. Bir şiir kitabını alıp kapattım üzerine. Neden böyle bir şey yaptığımı anlamaya çalıştı haklı olarak. ‘Boşuna üzülüyorsun’, dedim, ‘bak orada şiir var!’” (Çelik, 17 Haziran 2020).

Bahri Çelik’in üzüntüsünü ve neredeyse yangına sebep olacak olayı anlatan şiir şu şekildedir:

“halıya sigarasını
 yangına beş kala
 düşüren kardeşim
 üzülmeye
 bir şiir kitabı
 kapatırız üstüne
 okur nasılsa
 bir başkası
 geldiğinde” (Çelik, 2010, 110).

Nevzat Çelik’in, aile bağlamında annesini, babasını ve kardeşlerini şiirlerinde konu ettiği görülür.

Şairin otobiyografik özellikler taşıyan şiirlerinin bir kısmını da hayatının önemli bir bölümünü geçirdiği cezaevi yaşantısı oluşturur. Bu yaşantı şiir yazma serüveninin başlamasındaki en önemli nedenlerin başında gelir. Dolayısıyla hapisane günleri eserlerinde ziyadesiyle bulunur. Nevzat Çelik, tutuklandıktan sonra I. Şube’de sorgulanırken işkence görür. Gördüğü işkenceyi eserlerinde farklı şekillerde anlatır. “Sorgu” şiirinde işkence gören ve direnen bir kadın anlatılır. Kadınlara işkenceciler tarafından yapılan acımasız eylemler vurgulanır:

“genç bir kız masada serili
 kanıyor
 dişlenmiş memeleri
 genç bir kız masada serili
 direniyor
 vermiyor gizini” (Çelik, 1987a, 37).

Cezaevlerinde tutukluları konuşurma yollarından en acımasız işkencelerdir. Mahkûmlar sorgularda bildiklerini söylemeyince çeşitli işkenceler görür. Bu işkenceler ölümlerle sonuçlanacak şekilde olabilir. Nevzat Çelik, “Soluklanmalı” şiirinde kibrit ve gazlı bezle yapılan farklı bir uygulamadan bahseder. Mahkûmun işkencede çok fazla acı çektiği anlaşılmaktadır. Şaire göre baskı koşullarında umutlar kararabilir ama bitmez, bitmemelidir, tıpkı toprağın doğurganlığı gibi. Ne pahasına olursa olsun yaşam kavgası verilmelidir:

“derisinin altında atıyor pıt pıt atıyor toprağın kasları duyuyor musunuz
 gözeneğinin her biri gazlı bezlerle tıkanmış görüyor musunuz
 çakıyorlar kibriti çakıyorlar kibriti nerede bir hava kabarcıklanıyorsa
 ah evet haklısınız soluklanmalı cayır cayır pahasına” (Çelik, 1987a, 95).

İşkence çeşitlerinin farklılık içerdiği “Kitap Türküsü” şiirinde anlaşılır. Sanığın işkenceciler tarafından tavandan sarkan kayışlara bağlandığı ve konuşturulmaya çalışıldığı anlaşılır. Tutuklular konuşmadığı süre boyunca dayakla cezalandırılırlar:

“tavanda bir uzun askı demiri
 askı demirinden kayışlar sarkıyor
 inip kalkıyor
 kalkıp iniyor
 kayışlarda kadın ve erkek kolları” (Çelik, 1987b, 89).

Şaire, “İşkenceden Geliyorum” başlıklı şiirinde konuşturulmak için elektrik verildiği anlaşılır. Elektrik verilmesi insan vücudunda kalıcı hasarlara yol açabilecek bir uygulamadır. Şair bunu bildiği halde şiirin sonunda işkenceden galip çıktığını vurgular:

“yıkılma sakın bırakma kendini
 taşırım ben bu çarpık gövdeyi
 seni yitirmek de olsa ucunda
 yendim işkencede işkenceyi” (Çelik, 1990a, 68).

Çeşitli işkencelere uğrayan şairin normal hayatına dönmesi uzunca bir zaman alır. Gördüğü şiddetin izleri uykusunda kâbus olarak yeniden karşısına çıkar. Bilinçaltına itilen ruhsal yaralanmalar zaman zaman rüyalarında açığa çıksa da günlük hayatını etkilemez.²⁰⁵ “Uyku ve İşkence” şiirinde işkenceyi kalıcı kılan devlete olumsuz eleştiriler yapılır:

“ben uyurken elini alnıma koy
 serin sular da ıslat elini alnıma koy
 düşlerimin dehşetinden kuru beni
 bir karanfil inceliğinde ölsem diyorum
 gölgeme şekil verip yürüsem diyorum
 kuru bir ağaç oluyorum bütün gün
 evime giren hırsızla ihtimal ki boğuşurum” (Çelik, 2010, 119).

Şair, hapisliğinin ve işkencelerin sorumlusu olarak devletin içindeki gizli güçleri görür. Nihayet bu işkenceler devletin korumasında yapılmaktadır. Dolayısıyla şair, bir vatandaş olarak kendisini koruması beklenen devletin işkencelerinden sığınacak yer aramaktadır. Bu elbette ki bir çelişkidir ancak gerçekliğin başka izahını da yapamaz şair:

“sen kuru beni korumaya gelen devletten
 bütün sıhhatinle bütün güzelliğinle
 bir düşün yanımda uyurken sen
 bir düşün yanında uyurken ben
 korkudan teninden alıyorlar beni
 bir düşün her gece vuruyorlar beni” (Çelik, 2010, 119).

Şiir ve rüyaları hakkında şunları söyler: “Düşleriniz sizi rahat bırakmıyor zaten. Kolay kolay dışarının düşünüyü göremiyorsunuz. Hep içerisi... Bizim kuşağın

²⁰⁵ Bu bilgi Nevzat Çelik'ten alınmıştır.

düşleri hiç rahat değildi, rüyaları. Hep kâbusları vardır. İşkenceler vardır, o olmasa bile çatışmalar vardır, vurulmalar vardır” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

Nevzat Çelik, gördüğü işkencelerde direndiğini şu ifadelerle özetlerken konuşanlara yapılanların daha büyük haksızlık olduğunu söyler:

“İşkencenin keyfi olmaz. Ama işkenceden hiç olmazsa onurunu koruyarak çıkmışsan, bunu bir olumluluk olarak alıp onu yaşamın tutamağından birisi haline getirebilirsin. İşkence zaten büyük bir haksızlık. Bir insanın işkencede çözülmesini de hiç yadırgamıyorum. Bir insanı o zora sokmak zaten inanılmaz bir olay. Adama hem işkence ediyorsun, hem de dayanamayıp çözülen bu adamı hayatı boyunca o çözülmüşlük duygusuyla yaşıyorsun. Bu daha büyük ikinci bir işkence. Korkunç bir şey, büyük acımasızlık” (Zileli, 04 Eylül 2000, 8).

Üç farklı cezaevinde sekiz yıla yakın bir süre yatan şairin mekânları eserlerinde anlatması kaçınılmazdır. Betondan oluşan ve dışarıyla temasın mümkün olmadığı zindanı çocuk oyunlarından biri olan saklambaçla anlatır. Şiirin başlığının “Saklambaç” ifadesini taşıması çocukluğunda oynadığı oyunların etkisinde kaldığının göstergesidir. Öte yandan bu, zor durumlarda saflığın ve temizliğin çağı olan çocukluğa sığınma psikolojisini de gösterir. O bir yandan işkencelerle vücudunda ve ruhunda acıları duyarken öte yandan dayanmak için güzel günleri özler. Şair için toprak, dışarısını ve özgürlüğü simgeler:

“önüm arkam
sağım solum
beton
hey toprak
nerdeysen çık” (Çelik, 1987a, 88).

Nevzat Çelik, “Af” başlıklı şiirinde dışarıyla bağını kesen duvarları kırıp yıkmak ve kaçmak istemektedir:

“duvar duvar duvar
sana ne desem ki ah
incitmeden gözlerini mahkûmun
her taşını kırmalı bir bir
gerisi laf-ü güzaf” (Çelik, 1987b, 104).

Cezaevlerinde yalnızlığın ve özlemin geceleri daha baskın olarak hissedildiği “Zindanda Gecenin Önyüzü” şiirinde anlaşılır. Şiirde tutuklular için gecelerin çetin geçtiği anlatılmaktadır:

“geceler ayaz olur
geceler yalçın olur
berbat olur hayın olur
kadın olur be kadın olur” (Çelik, 1987a, 89).

Şairin, cezaevinde geçirdiği süreç arttıkça dışarıya olan özlemi de artar. Hapishanede hareket etme alanı fazla olmayan tutukluların kendisiyle özdeşleştiği yer ranzalarıdır. “Uykusuz” şiirinde ranzasında aklına gelen sevgilinin yoksunluğunu, tenine ve kokusuna duyulan şiddetli özlemi anlatır:

“duvara demire değmekten
gün boyu yorgun
uzanıyorum ranzama
birdenbire kokun” (Çelik, 1987b, 57).

Şair, şiirlerinde hapishanelerin kötü koşullarını da işler. Metris E Tipi Askeri Cezaevi’nde olan olumsuz şartları şu şekilde anlatır: “Sıçanlar cirit atardı havalandırmada. Yüzlerce ama! Geceleri koğuşları basarlardı, yiyeceklerimizi koruyamazdık” (Yıldız, 2009, 224). Şair cezaevinde bulunan fareleri *Yağmur Yağmasaydı* eserinde şu şekilde anlatır:

“sıçanlar vardı
ve en iyi onlar bilirdi
açlık grevlerinde
ölüme yaklaşan insanı

askerlerden sonra çoğalıp
basıyorlardı koğuşu üçer beşer
kaç kez eğilip konuştum
kuşlarla anlaşmamamak korkusu belki
belki sen yoktun

belki yağmur” (Çelik, 1990b, 31).

Ocak 1985’te kaleme aldığı “Sunu” başlıklı şiirinde cezaevinde yıllarca mektupsuz ve kitapsız kaldığını anlatır. Zor şartlar altında yaşadığı halde umudunu hiçbir zaman kaybetmez:

“beş yıldır bir şeyler sürükleniyor içimde
yıllarca mektupsuz kitapsız kaldım
bir elimle yazdıklarımı
okudum diğer elimde
beş yıldır beş koca yıldır
bir şeyler kopuyor içimde” (Çelik, 1987b, 8).

Nevzat Çelik, hem toplu olarak hem de tek başına açlık grevleri yapar. Tutukluluk haklarını elde etmek için yaptığı açlık grevleri şiirlerine yansır. “Şafak Türküsü” şiirinin on birinci bölümünde açlık grevlerine zorlukla dayandığı anlaşılır:

“savunmak yok mutlu tok bir yaşamı
açlık grevlerinde beynimi bir sıçan gibi kemiren
mideme karşı” (Çelik, 1987a, 65).

Yaptığı açlık grevlerinin neticesi olarak kitaplarına, mektuplarına ve tutukluluk haklarına kavuşur.

1982’de iddianame açıklanır ve Nevzat Çelik’in idamı istenir. *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* eserlerinde idam konusunu şiirlerine serpiştirir. Nisan 1983’te kaleme aldığı “Hazırlık Şiiri”nde eğer bir gün asılacaksa o günün şafağının serin olmasını istemektedir. Geride kalanlara kavgasının yaşama kavgası olduğunu anlatır:

“milyonların kavgasında
kara kuru bir er
gün gelip asılacaksa eğer
serin olsun şafaklar!
ey gönlü yüce dostlar
deyin ki bir ağaç dalından
dal yaprağından incinmiş

deyin ki yaşamak kavgasından
toy bir ozan kesilmiş” (Çelik, 1987a, 41).

Şüphesiz tutuklular için en güzel anlar dışarıdan haber aldıkları ve görüş gününün olduğu zamanlardır. Şair görüşlerde dahi rahat bırakılmadıklarını sürekli bir yasak içerisinde olduklarını “Tahliye Olan” şiirinde dile getirir. Cezaevlerince ufak mutluluklarının bile çalındığı anlaşılır:

“ve görüşçülerimiz vardı yüzleri yasaktı
o yasaktı bu yasaktı şu yasak
yasaklar arasından bir güzelim yasak
kırıp atardı yasakları elimizden yuvarlasak” (Çelik, 1987b, 19).

4 Aralık 1987’de tahliye olan Nevzat Çelik, cezaevinden çıktıktan sonra yayımladığı ilk eseri *Suda Seken Hayat*’ta tahliye oluşunu anlatır. Aralık 1987-Aralık 1988 yılları arasında yazdığı “Hoşça Kalın”da dostlarına veda eder. Şiirde dışarıda içerdikiler gibi dostlar bulamayacağından endişe duyar:

“hoşça kalın dostlar
duvarın dışına çıkıyorum
kalbimi ve sizi
bırakarak
duvarın içinde” (Çelik, 1990a, 15).

Şair, eserlerinde cezaevi yaşantısını sorgu, işkence, mekânlar, açlık grevleri, görüş günleri ve tahliye oluşu olarak geniş bir çerçevede anlatır.

Nevzat Çelik’in otobiyografik şiirlerinden bir kısmı da şehirlerle ilgili olanlardır. Şehirler insan kimliğinin oluşmasında, kaderinin şekillenmesinde önemli yere sahiptir. İbn-i Haldun’un “Coğrafya kaderdir” sözü bunu destekler niteliktedir. Doğulan, çalışılan ve gezilen yerler insanın bilinçlenmesine ve sosyal hayata bakışına doğrudan etki eder. “1960’da boyabat’ın damlaca köyünde doğdum” (Çelik, 1990a, 7) ifadesini kullanan şair için doğduğu yerden etkilendiği söylenebilir. Sinop’a bağlı olan Damlaca Köyü, 1960’tan sonra başlayan köyden kente göçle nüfusunu kaybeder. Nevzat Çelik, küçük bir liman kenti olan Sinop’ta doğduğunu “Köprü Altı Hatıraları” şiirinde de dile getirir:

“bir gün çok uzun konuşalım demişti behçet aysan

sinop doğumluyum demiştim o sivas mı anlamıştı” (Çelik, 2010, 37).

1997’de tamamlanan şiirde 2 Temmuz 1993’te gerçekleşen Sivas, Madımak otel yangınına bir gönderme vardır. Behçet Aysan, Pir Sultan Abdal Şenliklerine katılmak için gittiği kentte yaşamını yitirenlerdendir.

Nevzat Çelik, için önem arz eden kentlerin başında İstanbul gelir. Hayatının çoğunu 1965’te göç ettikleri şehirde geçirir. Bu şehrin şiirlerine yansımaları kaçınılmaz olur. “Ağlamak” şiirinde 12 Eylül Darbesi’nin ardından şehrin sessizliğe büründüğünü belirtir. Şiirde İstanbul’un yedi tepesinde bulunan yedi camii ölümün habercisidir.

“kentin damarları sokaklardan
el ayak çekilmiştir
kan çekilmiştir
can çekilmiştir
atmaz atardamarları kentin
yedi tepesinde yedi hançer
öyle savrulmaz her rüzgârda
kolayına gülmez
yas tutuyor etekleri
ve yalandır cümbüşlü şarkılarda
istanbul kenti...” (Çelik, 1987a, 13).

Şair, “Hoşça Kalın” ve “Köprü Altı Hatıraları” şiirlerinde şehrin caddelerini, boğazını, köprülerini ve kulelerini anlatır. Şehirde bulunan tarihi eserler, sosyal hayat, şehrin tarihi ve coğrafyası okuyucunun gözünde canlanır. Nevzat Çelik, “Köprü ve İntihar” şiirinde Galata Kulesi’nden atlayıp İstanbul Boğazını geçmeyi başaran Hezarfen Ahmet Çelebi’den bahseder:

“iki yakasını istanbul’un
boğazlayan köprülerinde
hezarfen olmak
kimin aklından geçer

Çelebi'yi bilmeden
ortaköy' rumeli'yi
beylerbeyi'ni anadolu'yu" (elik, 2010, 121).

Şair, Ahmet elebi'nin hayata geçirdiği bu olayın kaynağında bilgi olduğunu
söylemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ROMAN ve HİKÂYELERİ

4.1. Bağışlanmış Hüzün

Nevzat Çelik'in ilk ve tek romanı olan *Bağışlanmış Hüzün* adlı eser Nisan 2005'te Epsilon Yayıncılık tarafından basılır ve yayımlanır. 4 bölüme ayrılan romanın ilk baskısı 254 sayfadan oluşmaktadır. Birinci bölüm 8, ikinci bölüm 9, üçüncü bölüm 15 ve dördüncü bölüm 3 ayrı kısma ayrılmıştır. Eserin fiyatı 9 YTL olarak satışa sunulmuştur.

Kitabının ilk baskısının ön kapağında yeşil bir zeminin üstünde merdivenlerde bekleyen beyaz kedi ve bilgisayar aksesuarı vardır. Ayrıca yazarın ve eserin adı; yayınevini ismi bulunur. Arka kapağında açık yeşil bir zeminin üstünde en alt kısımda kitabın fiyatı ve barkodu bulunur. Ayrıca romanda geçen şu ifadeler yer alır:

“Beni Düzgün'e iten asıl duygu neydi biliyor musun? Nereden bileceksin? Hakan'a âşık olup onun evine yerleşmen! Şaşırma! Platonik aşklarımız, el ele tutuşmalı, öpüşmeli ilişkilerimiz dostluğumuzdan zaman çalmadığı gibi, daha da eğlenceli hale getiriyordu her şeyi. Ama sen tutup Hakan'a gittin. Kendimi büyük bir boşluğun içinde buldum birdenbire. Yurt hapisaneyeye, oda hücreye dönmüştü benim için. Her akşam firar eder gibi geliyordum arkandan. Adam bir gün olsun 'ne oluyor' diye sormadı. Neredeyse üçümüz birlikte yaşamaya başlamıştık. Sana ne kadar sıcaksa, bana da o kadar sıcak davranıyordu. Birlikte yiyor, birlikte içiyor, birlikte geziyorduk. Tüm bunları yaparken, paylaşırken senin elini tutuyor, seni öpüyordu. Sonra siz, beni bırakıp yatmaya gidiyordunuz. Sevişiyordunuz. Kimi zaman seslerinizi duyuyordum. Bir gün biriniz, 'Sen de gelsene,' diyecekmiş gibi geliyordu bana; demiyordunuz. İşte o akşamların birinde Hakan'ın elini tuttum, sarıldım. Yine senin yanına gitti. Keşke bende gelseydim arkasından. Hayatımda bir kez ben de çocuk olup ağlasaydım; korkuyorum deseysim, üşüyorum deseysim, o yaptığınızdan ben de istiyorum deseysim; girseydim aranızla!” (Çelik, 2005, AKD).

Nevzat Çelik, romanında “doğadan koparak kendine ve ona yabancılaşan, onu işgal edip yok etmeye yönelen, kendi toplumsal varoluşunu büyük bir kaosa ve kargaşaya sürükleyen insan denen canlının hikâyesini anlattığını” (Kızılkaya, 28 Temmuz 2005, 4) söyler. Romanda gerçek hayatı anlatırken açık bir dil kullanır.

Nevzat Çelik, şairlikten yazarlığa yönelmesiyle sanat ve edebiyat çevresinde geniş bir yankı uyandırır. Sabri Kuşkonmaz bu bağlamda Nevzat Çelik ve eseri hakkında şunları söyler:

“Biz de başlıkta şairin yazar olarak romanından söz ederken aynı hafifseme yanlış yaklaşımına yönelmiş değiliz. Tam tersine, Nevzat Çelik’in yazı yolundaki serüveninde, yeni yaratım ürününün roman olarak karşımıza çıkmış olmasıdır muradımız. Bu serüvende eşikler varsa, birincisi ilk kitaplar dönemidir. İkinci eşik, ‘İtirazın İki Şartı’ şiiriyle aşılmıştır. Üçüncü eşige romanla geçilmiştir. Yazarın yazı serüveninde, tamamen kişisel sıralamamıza göre bu dönem üçüncü dönemdir. En sonda söylenecek yargıyı baştan söyleyecek olursak; yazarın seçtiği dil, kurgusal yenilik ve yaratılan romana ait dünya ile, son derece yenilikçi ve başarılı bir metindir ‘Bağışlanmış Hüzün’. [...] Romanın dili, günlük dildir. Öncü metinlerde bile aynı yargıyı söylemek olasıdır. Tabi bu yargıda karşı metin, ya da karşılaştırma yaptığımız metin şüirdir. Romanın günlük bir dil ile oluşturulan bir metin olmasına karşın, şiirin dili, en genel söyleyişle üst dildir. Dilsel yapıdaki bu genel ayırım, şair ile romancı aynı kişi olduğundan farklı yeni olanaklara yol açabiliyor. Nevzat Çelik’in romanında olduğu gibi. Bağışlanmış Hüzün’de, roman yazarı şiir diline göz kırpmıyor. Belki de öznel bir saptama olarak değerlendirilebilecek bu durum, bize göre, salt yazarın öncelikle şair olmasından dolayı ortaya çıkan bir sonuç değil. Yazarın ustalıkla kurguladığı bir biçem” (Kuşkonmaz, 28 Temmuz 2005, 6).

Cihan Oğuz, değerlendirmesine Yeraltı edebiyatı unsurlarını sıklıkla barındıran eserin yazarının ustalığından bahseder:

“Türk romancılığında son dönemde sıkça rastlanan sınırsız -siz buna ‘fütursuz’ da diyebilirsiniz- erotik öğeler ve zaman zaman da argo anlatımın izleri hayli belirgin biçimde kendini gösteriyor. Bundan olumsuz bir çıkarsama yaptığım sanılmasın: Aksine, günlük hayata damgasını vuran olağan argo söylemin Nevzat Çelik’te sınırlanmadığını söylemek yerinde olacaktır. Bunun bir adım ötesinde ise romanda sıkça rastlanan sevişme tiradındaki rahat, kusursuz ve ustaca anlatım dikkat çekiyor. Nevzat Çelik, bu türden sahneleri, bir film yönetmeninin titizliği ve becerisi içinde resmediyor” (Oğuz, 13 Ekim 2005, 28).

Cihan Oğuz, şairin sanatsal bilgi ve yeteneğini eserinde ustalıkla kullandığından söz eder. Bu da yazarın senaristlik yapabileceğinin kanıtıdır.

4.1.1. İnceleme

4.1.1.1. Olay Örgüsü

Roman, Hakan'ın 19. Tüyap Kitap Fuarı'nda düzenlenen şiir etkinliğine katılmasıyla başlar. Salona, takip ettiği Cem Beyoğlu'nu görme ümidiyle gelmiştir. Etkinlikte boş koltuk ararken kadınlar tarafından süzüldüğünün farkındadır ama bu duruma alışık olduğu için garipsemez.

Romanda, Hakan'ın çocukluğu ve üniversite yıllarına kadar geçen zamanda yaşadığı ilginç olaylar anlatılır. Hakan Kazak, İzmir'in Karşıyaka ilçesinde öğretmen annenin ve makine mühendisi babanın tek çocuğu olarak büyümüştür. Çocukluğunda derslerinden arta kalan zamanı evde ders çalışarak geçirmiştir. Geleceğin parlak futbolcu adaylarından biriyken kaval kemiğinin kırılması sonucu futbolu bırakmıştır. Lise yıllarında kızlarla içli dışlı olmuş ama onları pek umursamamıştır. Okulda kızların onun için kavga ettiği anlar bile olmuştur. Üniversite sınavını kazanıp İstanbul'a, teyzesinin yanına giden Zeliş Ablası, kocasının askere gitmesiyle ailesinin yanına İzmir'e geçici bir süreliğine döner. Zeliş, şen-şakrak, güzel ve bilgili bir kadındır. Zeliş, Hakan'ın annesinin yanına misafirlğe gelince büyük kitapları alıp okumaya özen gösterir.

Okuldan eve gelince kapıyı açarken Zeliş karşısına çıkmış ve onu eve doğru itmiştir. Zeliş bir sürprizinin olduğunu söyleyerek onu kanepeye yatırmış ve gözünü kapatmasını istemiştir. Daha sonra ilişkiye girmişlerdir. Bu olaydan kimseye bahsetmemesi gerektiğini Hakan'a sıkıca tembih etmiştir. Zeliş gidince daha da içine kapanmış ve kendini içkiye vermiştir.

Hakan, lise üçüncü sınıftayken edebiyat kolu başkanı seçilmiş ve dergi çıkarmıştır. İki arkadaşıyla birlikte Çukurcuma'dan ev tutmuşlardır. Kızlarla vakit geçirmek istediği zaman rock kafelere gitmiştir. Üniversitedeyken bir kızdan hoşlanmış iki hafta konuşmanın ardından terk edilmiştir. Ne kadar kızla birlikte olursa olsun aklının bir köşesinde Zeliş Ablası yer almıştır. Boş zamanlarında Zeliş'e rastlamak umuduyla İstanbul'u dolaşmıştır. Zamanla yürümekten vazgeçmemiş ama Zeliş Ablasını bulacağı ümidini kaybetmiştir. Üniversiteyi sene kaybetmeden bitirmeyi başarmıştır. Zorunlu öğretmenlik görevi Yozgat'a çıkınca mesleğini

yapmaktan vazgeçmiştir. Haftalık yayımlanan iki dergide çeşitli görevler aldıktan sonra editörlüğe kadar yükselmiştir. Bu işlerde çevresi yeteri kadar genişleyince iki arkadaşıyla birlikte sektör dergiciliğine başlamıştır. Kısa sürede işini kurmuş ve para kazanmaya başlamıştır.

Romanda ilk bölüm bu şekilde bitirildikten sonra Tüyap Kitap Fuarı'nda kalınan yerden devam eder. Etkinlik başlamak üzereyken Selin ve Deniz adında iki kız da salona girer ve Hakan'ın yanına oturur. Selin ve Deniz birbirlerini uyararak Hakan'ı gösterirler. Cem Beyoğlu etkinlik için salona gelir ve şiirler okuyarak konuşmasını yapar. Hakan'ın umursamaz davranışları karşısında Selin dayanamaz ve onunla konuşur. Hakan ise umursamaz şekilde cevaplar vermeye devam eder. Hakan hazırlanır ve dışarı çıkacağı sırada Selin, ona gidip gitmediğini sorar. Hakan ise vaktinin olmadığını söyleyerek dışarıya doğru yol alır. Selin'in hayatında ilk defa bir adam kendisiyle ilgilenmeyince şaşırır. Selin, Hakan'ı bekleterek kendisinin de geldiğini söyler. Hakan ve Selin bir kafeye girerek içki söylerler. Daha sonra birbirlerini tanımak için sohbet etmeye başlarlar. Vakit ilerleyince Selin özür dileyerek kalkması gerektiğini söyler. Vedalaşırken birbirlerinin telefon numaralarını alırlar. Ardından cumartesi günü buluşmak için sözleşirler. Selin, Deniz'in yanına gidince başından geçenleri anlatır. Taksim'den otobüse atlayarak yurda giderler.

Etkinlikten sonra yazar, şair ve yayıncılar VIP salona geçerek sohbet ederler. Cem Beyoğlu sevilen ve okunan bir şairdir. Sanatçıların bazılarına çokça kitap imzalatılmışken bazılarına imzaya gelen insan sayısı çok azdır. Cem Beyoğlu'nun eşi Zeliha imza sonrası kalınan sohbetlerden hazzetmez. Çünkü etkinliklerde Cem, genç kızlarla flört etmektedir. Cem yemekten sonra içki alır. Bu duruma Zeliha'nın kızacağını bildiği için arada bir görüştüğü kadınlardan Sevtap'a gider. Sevtap, geldiğini haber alınca evde mumları yakarak onu karşılar. Cem ve Sevtap alkol almaya başlar. Zeliha aramadığı için Cem'in canı sikkındır ve Sevtap olanların farkındadır. Sevtap, Cem'e terk edileceğini kendisine gelmesi gerektiğini söyler. Sevtap, Cem'in kendisiyle ilişkiye girmeyeceğini anlayınca evine gitmesi gerektiğini bundan sonra ilişkiye girmeyeceklerini anlatır. Cem Beyoğlu kendi evine gider bira içer ve koltuğa sızar.

Selin, Hakan'la görüşecekleri günü sabırsızlıkla bekler. Deniz, Selin'deki değişikliklerin farkındadır. Selin kendisini etkileyen olayları Deniz'e anlatır. Deniz

hemen atlamaması gerektiği konularda uyarılarda bulunur. Deniz, Selin'e eski sevgilisi Kerem'in ne olacağını sorar. Selin, Kerem'i arayarak ilişkilerinin bittiğini söyler.

Hakan'ın İstanbul'a yerleşmesinden ailesi memnun olmaz. Annesi Latife Hanım, eşi Kemal Bey'le Hakan arasında tartışma çıkınca hep oğlunun yanında yer alır. Hakan, annesini ve onun yanındaki rahatlığı özlemektedir ama artık tek başına yaşmalıdır. Hakan, Çukurcuma'da beş katlı binanın harabe bir katında kalmaktadır. Su ve elektriği sıklıkla kesilir. Elektriği kendisinden önceki kiracıların kullandığı şekilde kaçak kullanmaktadır. Latife Hanım, Ekim 1999'da İstanbul'a gelir. Annesi deprem olma endişesiyle İstanbul'a gelmek istemiştir. Latife Hanım, Beşiktaş'ta daireleri bulunan bir komşusunun evine kiraya gitmeye ikna eder oğlunu. Hakan bu eve bir evde olması gereken ne kadar eşya varsa hepsini alır. Latife Hanım bütün eşyaları kendisi ödemek ister ama Hakan kabul etmez. Latife Hanım ağlayınca sadece yatak odası takımının taksitini ödemesini kabul eder. Latife Hanım bir ay boyunca oğlunun yanında kalır. Latife hanım İzmir'e döneceği sabah erkenden kalkıp kahvaltı hazırlar. Annesinde son bir aydır bazı değişiklikler vardır. Hakan bunu gidecek olmasına bağlar. Annesi Hakan'a bir sevgilisi olup olmadığını sorar. Her şeyinin olduğunu bir onun eksik olduğunu anlatır. Evlenmesi ve bir çocuk yapması gerektiğini anlatır. Hakan ise acelesinin olmadığını söyler ve kafasına göre bir kız bulunca ilk işinin ona bir torun vermek olacağını belirtir.

Hakan, Selin'le AKM'nin önünde buluşur ve rakı içip balık yemek için arabasıyla Kuruçeşme'ye giderler. Restoran sakindir, siparişleri söyleyip sohbet ederler. Hakan dört gün önce tanışmış olduğu kızla fazlaca samimi olur ve evine götürür. Hakan ve Selin eve gidince birlikte olurlar. Selin, Deniz'i arayarak iki gece yurda gelmeyeceğini söyler, kendisi adına imza atmasını ister. Diğer iki oda arkadaşı Selin ve Deniz'i sevmemektedir. Deniz vaktini kitap okuyarak ve ders çalışarak geçirir. Pazar günü Selin yurda döner. Başından geçen bütün olayları Deniz'e anlatır. Bundan sonra Selin sık sık Hakan'la buluşur ve çeşitli etkinlikler yaptıktan sonra sevişirler.

Selin, Hakan'ın evinde ders çalışmaktadır. İlişkileri başlayalı iki ay bile olmamıştır ama Selin yavaş yavaş Hakan'ın evine yerleşmektedir. Edirne Tıp'ta okuyan Songül çat kapı Hakan'a gelir. Selin ve Songül karşısında Hakan'ın durumu

çok kötü olur. Songül'ün İstanbul'da kalacak başka bir yerinin olmadığını düşünür. Salona geldiğinde ikisinin sohbet etmesiyle karşılaşır. Bir süre sonra Selin uykusunun geldiğini bahane ederek yatak odasına gider. Hakan hangisinin yanında duracağına karar veremez. Kadınların taktiksel savaşının arasında kalır. Hakan olanları Songül'e açık açık anlatır ve Selin'in yanında olacağını belirtir. Songül'e uyumasını söylese de kabul etmez. O gece üçü aynı yatakta yatarlar sabah olunca Songül erkenden kalkıp gider. Hakan sabah kahvaltısı hazırlar, baş başa Hakan ve Selin kahvaltı yaparlar. Selin yurttan ayrılma kararı alır.

Selin'in temizlik yapması Hakan'ın hoşuna gitmektedir. Selin temizlik yaptığı zaman Hakan alışveriş yapmakta ve yemek yapmaktadır. İkili şubat tatilinde İzmir'e Hakan'ın ailesinin yanına gitmeyi planlamaktadır. 15 Ocak Cumartesi günü babasından gelen telefonla annesinin hastalandığını öğrenir ve İzmir'e gitmek için yola çıkar. Annesi kanserdir ama söylememiştir. Evde hemşire gözetiminde yatmaktadır. Hakan'ın, İzmir'e gelmesinden altı gün sonra vefat eder. Annesinin durumunu söylemediği için babasına sinirlidir. Babası açıklama yapar ama dinlemez. Babasını öylece bırakıp dört gün sonra İstanbul'a döner.

Başbakanın kafasına fırlatılan anayasa sonucunda doların fırlamasıyla borsa çöker. İş yerine aldıkları yeni arabayı dolarla almışlardır. Hakan battıklarını anlar. 2001 Şubat Krizi'nden hemen sonra, tekstil dergilerinden birinin ihalesini kaybederler. Aldıkları kredileri ödeyemez hale gelirler. Ortaklarından Ahmet hiçbir şeye karışmayacağını söyleyerek onları yalnız bırakır. Kriz gittikçe artar ve işten adam çıkarmaya bazı değerli eşyaları satmaya kadar gider. Ortağı Necati'yle birlikte iş yeri olarak küçülmeye giderler. Hakan bunun üzerine Moda'da bir eve taşınır. Krizden ve taşınmadan dolayı Selin etkilenir. Hakan annesinin söyledikleri aklına gelince montunun cebinde iki bin dolar bulur. Bu parayla idareli bir şekilde yaşamaya çalışırlar.

Hakan beş ay sonra 22 Nisan'da Selin'e doğum günü hediyesi alır ve hazırlık yaparak onu bekler. Deniz'in aramaması ve mesaj atmaması canını sıkır. Gelen mesajlar arasında Cem Beyoğlu'nunkini fark edince çok heyecanlanır. Bir yıl önce kitap imzalatırken yaptıkları konuşmalar aklına gelir. Selin, doğum günü olduğunu söylemiş ve Cem Beyoğlu'na numarasını vermiştir. Hakan'ın imzalı kitaptan haberi

vardır ama aralarındaki diyalogu bilmemektedir. Mesaja teşekkür ederek geri döner ve “Cemal” adıyla kaydedip mesajları siler.

Bodrum planı iptal olduğundan dolayı Cem Beyoğlu'nun canı sıkındır. Cem Beyoğlu, eşi Zeliha'yı ilk kez ikinci çocukları Özgür'e hamileyken aldatmıştır. İlk aldatışında pişmanlık yaşasa da diğerlerinde böyle bir duyguya kapılmamıştır. Cem Beyoğlu çalışma odasındaki fihristen kız ismi aradığı sırada Selin Akçay ismini görür ve notu okuyunca bugünün kızın doğum günü olduğunu fark eder. Selin'e doğum günü mesajı atar. Bu sırada Tuğba adında bir kadın arar ve buluşma kararı alırlar.

Selin eve geldiğinde hava kararmıştır. Sürprizi görünce şaşırır ve Hakan'a sarılır. Hakan, Selin'in hiçbir şeye elini sürmesine izin vermez ve her şeyi kendi halleder. Selin şiir okumaya başlayınca Hakan eskiden şiir yazdığını söyler. Selin' bu şiirleri ve öyküyü gösterince Selin gülerek şiiri okur. Hakan sinirlenerek onu uyarır. İlk defa böyle sinirli bir şekilde görünce şaşırır ve özür diler. Hakan bir türlü kabul etmeyerek balkona çıkar. Sabah erkenden uyanır Hakan'ın aldığı hediyeyi açarak sigaralarını tabakaya yerleştirir ve okula gider.

O günden sonra aralarında bir soğukluk olur ve sudan sebeplerden dolayı tartışmaya başlarlar. Şiirden konu açıldığı zaman Hakan küçük düştüğünü hisseder. Daha önceden evlilik için sürekli konu açan Selin artık açmaz olur. Hakan para sıkıntısı ve borç içindedir. Ortağı Necati hesabına yatıracağı parayı yatırmamaktadır. Babası Kemal Beyde olan parayı alıp İzmir'de küçük bir şirket kurmak ister ama Selin'in okulu vardır. Babası annesinin ölümünden bir yıl geçmeden başka bir kadınla evlendiğinden dolayı kızgındır. Hakan ve Selin sürekli tartışır adeta tartışmaktan zevk almaktadırlar. Tartışmaların ardından Hakan evden çıkıp barlara gider ve içer.

Tartışmadan sonra geçen on günün ardından Hakan'ın eve geç gelmesine Selin ses çıkarmamaktadır. On günün ardından Cem Beyoğlu'na “Umarım doğum gününüz geçmemiştir. Ben de sizinkini kutlamak isterdim!” (Çelik, 2005, 99). şeklinde bir mesaj atar. Attığı mesajdan pişman olur ama iş işten çoktan geçmiştir. Aradan zaman geçmeden cevap şu şekilde olur: “İstanbul dışındayım. Döndüğüm gün, buna inanın lütfen, doğduğum gün olacaktır!” (Çelik, 2005, 99). Üç gün sonra

Cem Beyoğlu arar ve Ortaköy’de buluşurlar. Cem Beyoğlu yaşadığı anı önemsemektedir. Kadınlarla ilişkilerinde çok acı çekmiştir ama onlardan vazgeçmez.

Cem Beyoğlu’nun aklında iki yıl önce ayrıldığı eşi Zeliha’dan başkası yoktur. Çok güzel ve genç kızlarla birlikte olmuş ama onu kafasından atamamıştır. Başka biriyle birlikte olmasını düşünemez. Üç ay önce ortak arkadaşları olan Muzaffer’in barının açılışında karşılaşmışlardır. Zeliha’ya iki erkeğin ilgi göstermesi Cem Beyoğlu’nu rahatsız eder ve bağırarak Zeliha’yı sevdiğini söyler.

Selin, Cem Beyoğlu’nun yanında kendini çok mutlu hissetmektedir. Hakan’a yaklaşıncı Hakan soğuk davranır. Selin bu çıkmazdan kurtulmak için Deniz’den yardım istemeyi düşünür. Bir yıldır doğru dürüst bir şekilde konuşmamışlardır. Deniz arkadaşı olan Evrim’in abisi Düzgün’den hoşlanmaya başlamıştır. Düzgün, ihale ile iş alan ve iş yerleri olan evli biridir. Bu adamı kötülediğinden dolayı araları açılmıştır. Düzgün, Deniz’e Çapa’da bir ev almıştır. Selin telefon edince yine de kıramamıştır. Selin, Deniz’e, Hakan’la olan tartışmalarını ve Cem Beyoğlu ile olan ilişkilerini anlatır. Deniz, Hakan’la arasında geçen ramak kala birlikte olmaya gidecekleri olaylarından bahseder. Selin çok üzülür ve ağlamaya başlayınca Deniz sakinleştirir. Deniz üçüncü sınıfta okulu bırakmıştır, Selin ise bitirmek üzeredir. Deniz, Selin’in Cem Beyoğlu ile denemesi gerektiğini söyler. Bu ilişkiyi Hakan’a söylememesi gerektiğini öğütler.

Üniversite yıllarındaki gibi uzun İstanbul gezintilerine çıkar. Vapur iskelesinde edindiği arkadaşlardan Engin’le balık tutar. Çok sevdiği balık tutmak ona acı vermektedir. Eve akşam balık ve rakı ile döner. Rakı balık yapmak isteyen Hakan’a, Selin eşlik etmek istemez. Selin açık ilişki teklif edince Hakan daha da sinirlenir. Hakan ilişkilerinin bittiğini söyleyerek uzaklaşırken “orospu” der. Hakan pişman olarak özür diler. Selin evin içinde söylenmeye başlar. Hakan’da bu söylenmeye katılır ve birbirlerine kendi hallerinden bahsederler. Selin, Hakan’ın anlayışsızlığını bastırmak için Deniz’le olan ilişkilerini söyler. Hakan, Deniz’le yaşadıklarını hatırlar ama belli etmemeye çalışır. Selin yaşadıklarını öğrendiğini belli ederek konuşur. Hakan ağlamaya başlar ve “biz öldük Selin” (Çelik, 2005, 125) ifadesini kullanır. Selin yatak odasına gider ve Deniz’i arayarak olanları anlatır. Cem Beyoğlu’na da akşam birlikte olmalarını istediği bir mesaj atar. Selin, sabah valiziyle birlikte Deniz’e gider.

Hakan, sabah güneş ışığının etkisiyle uyanınca dudağında olan şişliği fark eder ama fazla umursamaz. Hakan tek başına kahvaltı hazırlar ama yiyemez. Bahçede bulduğu kedinin eve gelmesine izin verir. Bir hayvana bağlanmaktan korkmasına rağmen “Kedicik” ismini verir.

Selin, Deniz’e gider ve birlikte kahvaltı yaparlar. Kahvaltı esnasında akşam Hakan’la yaşadıklarını anlatır. Daha sonra bugün girecek olduğu sınavdan ve akşam Cem Beyoğlu ile buluşacağından söz eder. Cem Beyoğlu mesajı bir buçuk gibi Selin sınavdayken görür ve “olabilir” şeklinde cevaplar. Cem Beyoğlu, ofiste kız kardeşinin yanındadır. 12 Eylül’de Cem Beyoğlu da hapse girmiş ve sekiz ay hapis yattıktan sonra çıkmıştır. Cem Beyoğlu, hapisten çıktıktan sonra kendini tamamen şiire vermiş ve ikinci kitabını o zaman çıkarmıştır. Zeliha ile tanışmaları da o zaman olmuştur. Cem Beyoğlu akşam arkadaşlarıyla buluşacağını öne sürerek Selin’le buluşmayı erteler. Selin’in sınavı kötü geçmiştir, bütünlemede geçeceğini düşünür. Cem Beyoğlu’nun mesajıyla daha da yıkılır.

Hakan, sokağa çıktığında sokakla arasında olan uyumsuzluğu fark eder. Kedi maması alırken satıcı kız gözlerini Hakan’dan alamaz. Marketten de yiyecek, içki ve sigara alarak eve döner. Kedinin yiyeceklerini verdikten sonra televizyon izlemeye başlar. Uyuya kalır, uyandığında akşam olmuştur. Selin’in gelip gelmediğini kontrol eder. Kedicige mama ve su koyduktan sonra Selin’i düşünmeye başlar. Selin’i gizli olarak arar ama ulaşamaz. Selin’e ulaşamamasının ardından daha kötü şeyler düşünür. Saat gece yarısında evden bira alıp deniz kenarına iner.

Cem Beyoğlu, gece Çiçek Bar adlı mekândan çıkıp kumar oynamak için başka bir mekâna giriş yapar. Mekânda edinmiş olduğu arkadaşlarıyla selamlaşarak kumara başlar.

Selin bir sevgiliden ayrılıp diğeriyle sevgili olduğu için sıkıntı içerisinde. Deniz’in sevgilisi Düzgün cezaevine girmiştir. Selin ve Deniz hayatları hakkında sohbet etmeye başlarlar. Deniz’in beş erkek bir tane de kız kardeşi vardır. Selin, Hakan kendisini aramadığı için sinirlidir. Hakan’a dönmek ister ama ona dönemeyeceğini bilmektedir. Selin, Cem’le tanıştığında Hakan’ın varlığından isim söylemeden bahsetmiştir.

Hakan evde bilgisayarının başında “BAĞIŞLANMIŞ HÜZÜN” adlı şiiri bitirmeye çalışır. Yıllar sonra tekrar şiir yazmaya koyulur. Ayrılık acısını hâlâ

hissetmektedir. Parası olmadığı için eşyalarını satmaya başlamıştır. Telefonla ev sahibini arayarak ev kirasını geciktireceğinin haberini verir. Kadın anlayışla karşılır. Hakan, kapıcı Rıza'ya sevgilisi tarafından terk edilen bir adamın romanını yazdığını bunun için Selin'in arkadaşlarına gittiğinden bahseder. Kapıcı Rıza'ya artık dışarı çıkamayacağını söyler, siparişlerini getirmesini rica eder. Rıza da bu teklifi kabul ederek evden ayrılır.

Deniz, Düzgün'le birlikte olmasının altında yatan asıl sebebin Selin'in Hakan'la birlikte yaşamaya başlamasından kaynaklandığını söyler. Deniz, Selin ve Hakan'dan kendisini uzaklaştırırken Evrim adında bir kıza yaklaşır. Sonrasında Evrim'in abisi Düzgün'le tanışır ve sevgili olurlar. Düzgün ruhsatsız silah bulundurmak ve ihalelerde başkalarını tehdit etmekten tutuklanır. Deniz artık bu ilişkiyi devam ettirmek istemediğinden bahseder.

Hakan bu süreçte her gün öğleden sonra uyanır. Uyanınca bahçeyi seyre dalar sonrasında kedicikle oynar akşam ise sahile inip içki içer, sabah ezanıyla birlikte eve döner. Eve döndüğünde aç olduğundan dolayı yemek yer. Bahçeye çıkarak bahçeye ekmiş olduğu sebzeleri sular ve Selin'le yaşadıklarını düşünür. Parası olmadığı için Rıza'ya not yazarak televizyonu satmasını ister. Televizyonu taşırken güçlük çeker ve çok kötü bir halde hasta olduğunu anlar.

Selin'in sınavları ve okulu bitmek üzeredir. Cem Beyoğlu kendisiyle çok fazla ilgilenmemekte ve ayrılığa razı olmaktadır. Selin, Cem'in bilgisayarında "alfabetik sıraya göre düzenlenmişti kadınlar; her birinin özellikleri, yaşları, meslekleri, nerede, ne zaman birlikte oldukları" (Çelik, 2005, 176) bilgilerinin yer aldığı dosyayı bulur. Selin adının olmamasına karşı hangi duyguda olacağını bilemez.

Hakan uyandığında çok rahatsız olduğunu anlar. Televizyon izlemek için salona yöneldiğinde televizyonu satışa çıkardığını hatırlar ve tekrar uyur. Uyandığında televizyonun satıldığına işaret olarak zarfın kapının altından atılmış olduğunu görür. Elli milyona satılan televizyonla beş gün daha geçirebileceğini hesaplar.

Selin, Cem Beyoğlu'na diğer kadınlardan farklı olduğunu göstermek ister. Cem'le ilişkisini daha da yakınlaştırmasına rağmen aralarındaki mesafeyi düşüremez. Selin, Cem'i önce elde edip sonra terk etmek üzere planlar yapar. Cem'in Selin'i

sanat dünyasıyla tanıştırmayla çeşitli oyunculuk teklifleri gelir. Selin bu tekliflere açık kapı bırakarak geri çevirir. Selin bu tekliflerden Deniz'e de söz eder ve akıl ister. Deniz her zaman olduğu gibi temkinli hareket etmesini tavsiye eder.

Hakan sabaha karşı üç sıralarında zorla sahilden eve döner. Evde “Kedicik”in hastalandığını fark eder. Artık kedi de kendisi gibi hastadır. Rıza'ya bir not yazıp arkadaşının hasta olduğu için yanına gittiği yalanını söyler. Müzik setini satıp kediyi veterinerine götürmesini ister. Rıza on gibi gelip kediyi ve müzik setini alıp gider. Evde dolanırken Selin'in ders kitaplarını görünce tekrar onu düşünmeye başlar. Selin'e olan aşkını düşünürken Nâzım Hikmet'in, Bursa Hapishanesi'nde eşine yazdığı “Karıma Mektup” adlı şiiri hatırlar. Hakan, Selin'in eski çantalarında kendisine yazılmış notlarla karşılaşır. Bu esnada kapı zilini duyar ve kendini yatağa atar. Rıza, kediyi ve diğer eşyaları eve bırakıp çıkar. Kedi yapılan tedaviden sonra iyi haldedir. Rıza'nın bıraktığı not ve kalan parayı masanın üzerinde bulur. Bilgisayarını açarak yazdığı şiire devam eder. Şiirini bitirir, bahçede hava alırken gece sahile inmeyi düşünür.

Romanın dördüncü bölümü 30 Mayıs Perşembe gününü anlatarak başlar. Deniz, bir parkta manzarayı seyrederken içindeki sıkıntıyla boğuşmaktadır. Deniz, Selin ve Cem eski bir meyhanede yemek yerler. Cem'le ilk defa bu kadar yakından tanışır.

Hakan evde hayatında tanıştığı insanları gözünün önüne getirmektedir. Olduğu yerde bunalıp evin içinde voleybol topuyla oynamaya başlar. Sonrasında mutfığa yönelir ve içki olmadığını fark eder. Selin'le Moda'daki eve taşınırken yaşadığı heyecanlı günleri hatırlar.

Selin ve Deniz, 31 Mayıs gecesi Cem'in evinde içki içerler. Deniz, Cem'in kitaplığını görünce kendisini kitaplardan alamaz. Kitaplığın alt raflarında mavi bir dergide Hakan'ın yazmış olduğu şiire rastlayınca Selin duygulanır. Bu şiiri Hakan başka bir adla yazmıştır.

Hakan gece vakti perişan bir halde marketten bira ve sigara almaya gider. Sonrasında sabahlamak üzere sahile iner. Sahilde yaşamış olduğu hayatın adaletsizliğini düşünür. Kendisini artık yarım bir insan olarak görür.

Cem Beyoğlu, kızları merak ederek terastan salona gelir. Selin'in elindeki dergiyi alıp şiire bakınca “tamam işte, iyi bir şair geliyor, diye heyecan duymuştum. Ne yazık ki bir daha adına rastlamadım” (Çelik, 2005, 214) der. Bunun üzerine Selin kahrolur. Selin, tuvalete gider ve ağlamaya başlar. Deniz ise onu yalnız bırakmaz. Selin bir an önce Hakan'a gitmek ister. Deniz buna izin vermez ve o gece Cem'de kalırlar.

Hakan sahilden eve saat beş buçuk gibi döner. Kediye mama verdikten sonra bahçedeki sebzeleri sular. Banyoya gider ve üç hafta sonra ilk defa yıkanır. Bilgisayarını açıp şiirde son birkaç değişiklik ve düzenleme yapar. Şiirin çıktısını alıp mandalla avizeden aşağı asar. Bilgisayarında ne var ne yoksa hepsini siler. Rıza'ya bir not yazarak bilgisayarı çocuklara hediye ettiğini belirtir. Bilgisayarı ve aksesuarlarını merdiven boşluğuna bırakır. Salonda Selin'le olan fotoğraflarının olduğu kutuyu alıp fotoğraflara bakmak ister ama yapamaz. Küçük odada bulunan çamaşır ipini alıp salona gelir. Avizenin olduğu yerden aşağı asar ve sağlamlığını kontrol eder. Bu sırada aklına yıllar önce kendini asan Soysal Ekinci gelir.

Deniz saat 07.00'da uyandığında gece yaşamış olduklarını hatırlar. Cem Beyoğlu Selin'le ilişkiye girer. Fakat Deniz'le ilişkiye giremez.

Hakan, saat 07.05'de intihar edip etmeme konusunda gel-gitler yaşar. Sigara içmek ister sigara olmadığını fark edince marketi arar. Bu esnada ayağının dibine yuvarlanan bir sigara görür ve telefonu kapatır. Sigarasını hızlı bir şekilde içer.

Deniz, saat 07.10'da Selin'i uyandırıp, Cem'in evinden gitmek ister. Selin kıyafetlerini giyip Deniz'e hazır olduğunu haber verir. Kızlar evden çıkıp yürümeye koyulduktan sonra bundan sonra neler yapacaklarını konuşurlar.

Hakan, saat 07.15'te merdivenlerde Rıza'nın sipariş aldığını fark eder. Artık yaşamak istemeyen Hakan, ağlamaya başlar. Kediciğin ayağına dolandığını fark edip onu sever sonrasında mama kabına mama koyar.

Selin ve Deniz, saat 07.20'de pastanede kahvaltı yaparlar. Deniz, gece yaşamış olduklarını Selin'e anlatır. Selin gece rüyasında Hakan'ı gördüğünü anlatır ve ağlar. Deniz onu teselli ederken Selin, Hakan'a gitmek ister. Kızlar birlikte Hakan'ın evine gitmeyi kararlaştırırlar.

Hakan, saat 07.35'te kararlı bir şekilde sandalyenin üstüne çıkar ve çamaşır ipini boynuna geçirir. Avizeden şiirini alıp boynuna takar. Sandalyenin kenarından uçuruma atlar gibi intihar eder.

Saat 08.40'da bankanın avukatları ve polisler Hakan'ın evine girer. Salonda Hakan'ın ipe asılı görüntüsüyle karşılaşır. Memurlar eve haciz için gelmişlerdir. Hakan'ın boynundaki şiiri merak ederler ve okurlar:

“Bağışlanmış Hüzün

acıkınca

ya da gelince uykusu

mırıltısıyla bir kedi

duru bir ırmak gibi

akar hayatımıza

sevgili

kimin kâbusu

yatağından çıkan su

manzara gerçekten güzel

aşka özenle asılan peyzaj

iz bırakır

taşınınca bir başka duvara

gittiğin yollara

dallara

hatıralarını bağlama

çiçekleri tozar

direği sızlar burnunun

sevgili

ağlama

al git

şehla yürüyüşünü

yaz deme

kış deme

üşürüm deme

aylardan baharsa

ay doğarsa

hiçbir şey deme

bu senin

kuşlardan önce kalkan yüzündür

al git

sevgili

aşk bağışlanmış hüzündür” (Çelik, 2005, 244).

Selin ve Deniz, saat 09.00’da evin önünde polislerle karşılaşır. Selin apartmandan içeri girince Rıza’nın ağladığını görür. Rıza, Selin’e Hakan’ın öldüğünü söylerken Selin bayılır.

Cem’in kız kardeşi Cem’in eski eşi Zeliha ve çocuklarıyla birlikte kahvaltıya geleceğini haber vermiştir. Özlem, Özgür, Çiğdem ve Zeliha, Cem’in evinde 1 Haziran sabahı kahvaltı yaparlar. Cem onlara kendi elleriyle kahvaltı hazırlamıştır. Kahvaltı bittikten sonra Zeliha, Hakan’ın Selin’e hediye ettiği ağızlıkla sigara içer. Çiğdem gazeteleri okurken Hakan’ın ölüm haberini görürler. Cem Beyoğlu ve diğerleri haberi okuduktan sonra üzülürler. Zeliha Hanım, haberin detaylarını okuyunca ağlar ardından Cem onu teselli ederken “Zelişim benim!” diye seslenir. Romanın sonunun okuyucu tarafından tamamlanması istenir. Romanın başında Hakan’ın ilk birlikteliğini yaşadığı Zeliş Ablası aslında Cem Beyoğlu’nun eşi olan Zeliha’dır.

4.1.1.2. Şahıs Kadrosu

Hakan: Romanın başkahramanı olan Hakan; otuz yaşında, vücudu atletik, saçları bağlanabilecek kadar uzundur:

“Gören hiçbir gözden kaçıramadığı düzgün, atletik bir bedene, insanın kendini bakmaktan alamadığı bir yüze sahipti. Daha olgun ve erkeksi görünmek için yirmi üç yaşında bıraktığı kirli sakalına, haftada bir makasla düzeltmenin dışında, jilet sürmemiştir” (Çelik, 2005, 7) ifadeleriyle tasvir edilir.

Gözlerinin rengi “yeşile çalmaktadır”. Anne tarafı Kazak olan Hakan’ın, yüz hatları annesine benzemektedir. Hakan ve iki arkadaşı ortak olarak şirket yürütür. Selin’le ilişkisi vardır. Selin’le şiir yüzünden kavga edince onun gözünden şu şekilde anlatılır: “Yakışıklı, iyi, cömert, öykü ve şiir yazmayan bir adamken, bir gecede, kötü şiir ve sıradan öyküler yazan hırçın bir adam olup çıkmıştı Selin’in gözünde. Kendine olan güveni sarsılmış, adeta yerinden oynamıştı” (Çelik, 2005, 95).

Selin’in terk etmesiyle kendinden iyice vazgeçen Hakan’ın perişan hali şu şekilde anlatılır: “Alnında, burnunun üzerinde sivilceler çıkmıştı. Dudağındaki şiş küçülse de kaşıntısı çoğalmıştı. Bedenindeki değişiklikleri bir çocuk merakıyla inceleyip şaşırırken, nereye kadar gidebileceğini çok merak ediyordu” (Çelik, 2005, 185). Romanın sonunda kendini dünyada bir fazlalık hissederek asar. Kapıcı Rıza’nın gözünde cansız bedeni “o güzelim adam, bir deri bir kemik kalmış” (Çelik, 2005, 246) cümlesiyle ifade edilir.

Selin: Romanda Selin, okuyucunun karşısına üniversite öğrencisi olarak çıkar. Selin, Hakan’a âşık olmasını “on dokuz yaşına geldim, ben böyle bir şey yaşamadım. Yolda yürümeyi unuttum be!” (Çelik, 2005, 33) cümleleriyle açıklar. Selin’in memleketi Amasra’dır. İstanbul’a üniversite okumak için gelmiştir. Dağınıklığı “okuldan çıkıp doğrudan eve geliyor, çantalarını, ders notlarını taşıdığı kulplu poşetlerini portmantonun hemen dibine bırakıp içeriye giriyor, üstünü başını, artık onun çalışma masası hâline gelen yemek masasının sandalyelerinden birine koyuyordu” (Çelik, 2005, 69) şeklinde ifade edilir. Selin dışa dönük eğlenceyi seven bir kadındır. Cem Beyoğlu ile ilişkisinden dolayı Hakan’ı terk eder. Cem Beyoğlu’nun gözünde “biraz fazla şımartılmış olsan da çok güzel, akıllı ve duygulu bir kızsın” (Çelik, 2005, 111) cümlesiyle anlatılır. Bencil bir kızdır ve her şeyde kendisinin önde olmasını ister.

Cem Beyoğlu: Romanın başında şiir etkinliğinde yer alan şairlerden biridir. Eşini ilk hamileliği sırasında aldatmış ve bu durum sonrasında alışkanlık olmuştur. Selin’in ilk tanışmasında şu şekilde anlatılır: “Otuz-otuz beş yaşlarında çok daha nazik ve anlayışlı bir adamdı. Güzel olması kaydıyla, sıradan bir kadına bile zaman

ayırabilir, o gün sonuç almasa dahi geleceğe yatırım yapabilirdi” (Çelik, 2005, 100). 12 Eylül’de Askeri Darbesinde gözaltına alınmış ve sekiz ay hapis yatmıştır. “Cezaevinden çıktıktan sonra kendini bütünüyle şiire vermiş, içerde yazdıklarını toparlayarak ikinci kitabını çıkarmıştı. Kitabı tahmininin ötesinde ilgi görmüş, adını çok okunan birkaç şairin arasına sokmuştu” (Çelik, 2005, 139). Eşinden ayrıldıktan sonra kendini daha da özgür hisseder. “Kumar son iki yıldır edindiği bir alışkanlıktı; ayda bir iki kez oynuyor, bazen kazanıyor bazen de kaybediyordu” (Çelik, 2005, 149). Cem Beyoğlu’nun içki ve esrar içme alışkanlığı da vardır. Romanın sonunda eski eşi Zeliha ile tekrar barışma planları yapar. Özlem ve Özgür adında iki çocuğu vardır.

Deniz: Cem Beyoğlu’nun etkinliğine Selin’le birlikte gelen arkadaşıdır. İstanbul’da üniversite öğrencisidir. Selin’den bir buçuk yaş büyüktür. Hakan ve Selin, Selin ve Cem Beyoğlu ilişkisinde üçüncü kişi olarak görülür. Selin’in gözünden şu cümlelerle anlatılır: “Dur kız sana bir bakayım. Saçlarımızı kesmişiz, kızıla boyamışız. Çok yakışmış. Ya sen ne güzel bir kadınmışın! Erkek Deniz’im bir içim su olmuş!” (Çelik, 2005, 107). Selin’le kavgalı olduğu sırada Evrim adındaki arkadaşının abisi Düzgün’le bir ilişkisi başlar. Deniz, okulunu üçüncü sınıfta bırakmış ve Düzgün’ün aldığı evde hayatını sürdürmektedir. Deniz’in biri kız, beşi erkek altı kardeşi vardır. Kardeşlerinin en büyüğüdür.

Düzgün: Deniz’in kız arkadaşı olan Evrim’in abisidir. Düzgün, Deniz’den hoşlanır ve sonrasında birbirini severek birlikte yaşamaya başlarlar. “Dersimli bir Kürttü Düzgün. Çay bahçesi ve otopark işletmeciliği yapıyordu. Deniz’in oturması için Çapa’da bir ev almış, içini dayayıp döşetmişti” (Çelik, 2005, 106). Deniz’le birlikte yaşadığı dönemde evlidir bundan dolayı Selin’le anlaşamazlar. Düzgün, “belinden silahını eksik etmiyordu. Duygulu, düşünceli ve nazik adam, kalabalık ortamlarda kendisini kanıtlama çabası içine giren kaba saba biri olup çıkıyordu. Sonunda ruhsatsız silah bulundurmaktan ve ihaleden çekilmeleri için birilerini tehdit etmekten tutuklandı” (Çelik, 2005, 167).

Zeliha (Zeliş): Hakan’ın İzmir’de çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği dönemde komşuları olan genç kızdır. Zeliha Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde okumak için İstanbul’a giden, sonrasında evlenen, kocasının askere gitmesi üzerine geri dönen bir kadındır. Hakan’ın gözünden şu şekilde

anlatılır: “Yirmi dört-yirmi beş yaşlarında, güzel, şen şakrak bir kadın olan Zeliş Ablasının özellikle annesiyle derin sohbetlere dalmışken okuduğu kitaplardan alıntılar yapması, Hakan’ın hayranlığını üçe beşe katlıyordu” (Çelik, 2005, 10). Hakan ve Zeliha bir gün yasak bir birliktelik yaşarlar. İş hayatında şirket yöneticiliği yapmaktadır. Cem Beyoğlu ile evlilikleri beş yıl sürmüş ve sonrasında ayrılmışlardır. Bu evlilikten Özlem adında bir kızı, Özgür adında bir oğlu vardır.

Romanda eşi Cem Beyoğlu’nun kendisini aldatmasından rahatsız olur ancak kendisi de eşi askerdeyken aldatmada bulunmuştur.

Cem Beyoğlu, ayrıldıktan sonra onu “zayıflamış, süzölmüş ve çok güzelleşmiş bulmuştu onu. Neredeyse mekândaki en güzel kadın” (Çelik, 2005, 103) olarak görür. Romanın sonunda Zeliş, Cem Beyoğlu’nun eşi olan Zeliha olarak görülür.

Latife Hanım: Hakan’ın annesi olan Latife Hanım, öğretmendir. Latife Hanım’ın baba tarafı Kazak’tır. “Latife Hanım’ın dedesinin babası, 1917 Ekim Devrimi’nden hemen sonra Bolşeviklere karşı savaşmış, yenileceklerini anlayınca, karısını ve iki çocuğunu alarak Anadolu topraklarına gelmiş” (Çelik, 2005, 43). Hakan, “saçı, kaş, kirpikleri dökölmüş, iğne ipliğe dönmüş, yatakta sırtüstü yatan” (Çelik, 2005, 71) kanser hastası annesiyle karşılaşır. Latife Hanım, oğlu geldikten altı gün sonra vefat eder.

Rıza: Hakan’ın en son taşındığı Moda’daki evin kapıcısıdır. “Bozulmamış diye tanımlanan insanlardan biriydi Rıza. Kendisi gibi iyi yürekli ve becerikli olan eşi Hatun, evlere temizliğe gidiyordu” (Çelik, 2005, 163). Rıza ve Hatun evliliklerinden Hasan ve Hüseyin adında iki erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Rıza, görevlerini eksiksiz yerine getirmektedir.

4.1.1.3. Zaman

Hakan’ın üniversiteyi bitirince kendine bir ev tutup tek başına yaşamaya karar vermesi sonucu Latife Hanım’ın İstanbul’a gelmesinin anlatıldığı ifadeler romanda tam olarak zamanın geçtiği ilk yerdir. “Latife Hanım, 1999 yılının ekim ayında, biraz da emrivaki yaparak, gelmişti İstanbul’a. Oysa ağustosun ortasından

eylülün sonuna kadar Çeşme'deki yazlıkta kalmıştı Hakan" (Çelik, 2005, 39). Hakan ve ortaklarının şirketteki işleri 2001 Kriziyle birlikte kötüye gider. "2001 Şubat Krizi'nin hemen ertesinde, tekstil dergilerinden birinin ihalesini kaybetmişlerdi" (Çelik, 2005, 78). Hakan, Selin'le birlikte yaşadığı dönemde temizlik için günler belirler. "15 Ocak Cumartesi gününü bir hafta öncesinden temizlik günü ilan etmişlerdi." (Çelik, 2005, 70). Hakan'ın, işinden ve Selin'le arasında olan sıkıntılardan dolayı sahile inip içtiği zamanlar olur. "22 Nisan'dan sonra sık sık sahile inmeye başlamıştı" (Çelik, 2005, 161).

Romanın dördüncü bölümü günlük şeklinde yazılır. Her bölümün başında o günün tarihi ve saati yer alır. "30 Mayıs Perşembe, Saat: 20.00" (Çelik, Nisan 2005, 199). "Saat: 20.45", "31 Mayıs, saat 00.30", "saat: 02.15", "Saat: 02.30", "Saat:05.35", "Saat: 07.00", "Saat: 07.05", "Saat: 07.10", "Saat: 07.15", "Saat: 07.20", "Saat: 07.35", "Saat: 08.40", "Saat: 09.00", "1 Haziran".

Romanda tam olarak belirtilmemiş zaman ifadelerine de rastlanır: "salı, kasım, saat 22.00'ye geliyordu, saat, 21.15'di, saat 21.00'e geliyordu, saat ikiye gelirken, temmuz ayı, sabaha karşı üç suları vb."

Hakan'ın şiirinde belirtilen tarihe bakarak romanın bitiminin 1 Haziran 2002 olduğu görülür.

4.1.1.4. Mekân

İç Mekânlar

Cem Beyoğlu'nun Evi: Romanın zengin ve sosyete kahramanının evidir. Romanda bu ev teferruatlı bir biçimde tasvir edilir. "Terasa çıkmaya niyetlendi ama soğuk kemiklerinin içine işledi. Bir tane bira açıp salondaki geniş kanepeye uzun oturdu. Uydu yayından Fransız radyo kanallarından birini açtı. Zeliha'ya sarılıp uyumanın hiç de kötü fikir olmadığını düşünürken sızdı" (Çelik, 2005, 31). Bu ev Cihangir Caddesindedir, boğaza bakan muhteşem bir manzarası vardır. "Caddenin denize bakan tarafında kaba inşaatı bitmiş, şu an oturmakta olduğu tuhaf görünümlü binanın beşinci katını satın almıştı. Binanın caddeye bakan çirkin mimarisini unutturan müthiş bir manzarası vardı" (Çelik, 2005, 85). Evin terasından Üsküdar,

Salacak kıyıları, Sarayburnu, Eminönü, Harem, Beşiktaş, Dolmabahçe, Tophane, Kadıköy, Moda ve Kız Kulesi gözükmektedir. Şair Cem Beyoğlu'nun evinin salonunda kocaman bir kitaplık bulunmaktadır. "Cem Beyoğlu'nun kitaplığı en az üç dört kat daha büyüktü. Koca salonun kesintisiz duvarı boydan boya kitaplıkla kaplıydı. Küçük salonun karşılıklı duvarı da aynı şekilde kitaplarla kaplanmıştı adeta. Bakmakla, karıştırmakla bitecek gibi değildi adeta" (Çelik, 2005, 206). Ev romanda üst sınıfta yer alan insanların kullandığı sıradan evlerden biridir. Bu evle birlikte Cem Beyoğlu kendini daha asil hisseder. Bulunduğu konum itibarıyla İstanbul'un en gözde yerlerinden birindedir.

Çukurcuma'daki Ev: Hakan'ın üniversiteyi bitirince tek başına kiraladığı ve çok sevdiği evdir. "Beş katlı yığma binanın dördüncü katında, yüksek tavanlı, üç oda bir salonu olan güzel bir dairede oturuyordu. Kare bir salonun etrafında odalar, mutfak ve banyo dizilmişti. Mutfakla banyo küçük de olsa, salon ve odalar oldukça büyüktü" (Çelik, 2005, 38). Hakan evi kendi zevkine göre şekillendirir. Sorumlusu olduğu bir birey olmadığından dolayı bu şekildedir. Hakan ve arkadaşlarının öğrencilik yıllarıyla bağdaştırılabilir. Latife Hanım'ın evi beğenmemesi üzerine Hakan bu daireden taşınır.

Beşiktaş'taki Ev: Hakan'ın Çukurcuma'daki evden sonra taşındığı mekândır. Annesi bu evin kiralanmasında ve eşyalarının alınmasında çok fazla ısrarcı olur.

"Tek kapılı buzdolabı, set üstü ocak, paslı küçük fırın, biri ötekini tutmayan tabak çanak, çalıştığında ipini koparan azgın bir boğa gibi evin duvarlarına saldıran çamaşır makinesi, vb. döküntüler elden çıkarılmış, no frost buzdolabı, 2000 devirli çamaşır makinesi, üstü ocaklı bulaşık makinesi, 72 ekran televizyon, elektrik süpürgesi... bir ev için gerekli ne varsa alınmıştı. Hakan salonu istediği gibi düzenleyebilmişti. Açmadan da yatılabilen krem renkli kolçaklı kanepesini, koyu kahverengi ahşap kollu iki berjerini, çiçeklik olarak kullandığı mermer ve ahşap ferforje sehpalarını vb. eşyalarını kurtarabilmişti annesinin gazabından!" (Çelik, 2005, 40).

Hakan ve Selin'in düzenli ilişkisinin sembolü niteliğindedir. Bu evden taşındıktan sonra ilişkileri ve düzenleri alt üst olmuştur.

Moda'daki Ev: Hakan'ın işleri iyi gitmeyip ekonomik olarak sıkıntıya girince Selin'le birlikte bu eve taşınmıştır. Hakan'ın teyzesinin arkadaşının ucuz ama güzel evidir.

“Gelecek misafirler için hazır tuttıkları odadaki yatağa ilk kez uzanmıştı. Bir altmışa iki boyutlarındaki yataktan kendi odalarında da vardı. Yatağın her iki yanında iki küçük komodini yıllar önce Çukurcuma’dan almıştı. Pencerenin önünde aylardır kullanmadığı çok işlevli spor aleti duruyordu. Beş kapılı gardıropla duvar arasında kullanılmayan biri küçük, biri büyük iki halı dürülmüş duruyordu. Kenarlarına bezler bağlanmıştı toz almasın diye. Kolonda yüzü karanlıkta kalan çıplak bir kadının ince uzun tablosu asılıydı. Dört raflı küçük bir kitaplık yatağın sol tarafında duruyordu” (Çelik, 2005, 188-189).

Hakan bu evin balkonunda ve bahçesinde sıklıkla vakit geçirir. Evde bulunan eşyalar Hakan’a Selin’le yaşadıklarını anımsatmaktadır.

Yurt: Selin ve Deniz’in üniversite öğrenimi sırasında birlikte kaldıkları mekândır. Yurdun odaları dört kişiliktir. Mekânın çalışma salonu şu şekilde anlatılır. “Canı istemese de çalışma salonunda uzun süre ders notlarına baktı. Sınav dönemi olduğu için salon oldukça kalabalıktı. Hadi Selin aşk meşk yüzünden çalışmayı boşlamıştı da kendisine ne oluyordu?” (Çelik, 2005, 56).

Ofis: Hakan ve ortaklarının 2001 Şubat Krizi sonrası küçülmeye gittiklerinde taşınmış oldukları ofistir. “İlk yaptıkları şey, han içinde iki odalı bir ofise taşınmak oldu. Küçülürken bile masraf yapmak gerekiyordu. Nasıl olduysa borcu olan bir şirket ödeme yapmış, onlar da yeni ofise geçebilmişlerdi” (Çelik, 2005, 78).

Meyhane: Selin, Deniz ve Cem Beyoğlu’nun birlikte gittikleri boğazda bulunan oldukça büyük mekândır. “Balığıyla ünlü bu eski meyhaneyi sevmişti. Boğaz’ın kıyısındaki iki bölümlü, hiç de küçük sayılmayacak meyhane oldukça kalabalıktı. Boşalan masalar da anında doluyordu” (Çelik, 2005, 200).

Dış Mekânlar

İstanbul Semtleri: Romanda dış mekân olarak en fazla söz konusu edilen yerler İstanbul’un semtleridir. “Boş derslerini Beyazıt’ta, Sultanahmet’te bira içerek değerlendirdi. Beyoğlu’nun ara sokaklarında rock kafeleri keşfettiğinde sigaraya da başlamıştı” (Çelik, 2005, 14). Hakan sıkılınca ve boş vakit olunca İstanbul’u gezerek öğrenmeye çalışır. “Kızıltoprak’tan başlayarak Bostancı’ya kadar sahil yolunu, Kadıköy’den Beykoz’a, Fındıklı’dan Sarıyer’e kadar da Boğaz’ın her iki yakasını boydan boya yürümüştü. Yol boyunca alışveriş merkezlerine, kafelere, meyhanelere, çay bahçelerine giriyor, dinleniyor, bir şeyler yiyip içiyordu” (Çelik, 2005, 15). Hakan, “kimi zaman Kadıköy’den vapura biniyor, karşıya, Beşiktaş’a geçiyor, oradan da Arnavutköy’e kadar yürüyordu. Vapur iskelesinin iki yüz, iki yüz elli

metre ilerisinde olta malzemeleri satan Engin'e takılıyordu" (Çelik, 2005, 113). "Şair Nefi Sokağı'nın sol tarafından Bahariye'ye doğru yürümeye başladı" (Çelik, 2005, 143). Hakan, Selin'den ayrıldığı dönemde bunalıma girince kayalıklara inip içki içmektedir. "Bomonti'ye deniz kenarındaki kayalıklara indi ve kendine zulada bir kaya bulup oturdu. Önceki kayası geride kalmıştı. O kaya daha yukarda ortalık yerdedi. Gecenin bir vakti bile kuytuda bir kayalık seçiyordu kendine" (Çelik, 2005, 148).

Romanda İstanbul'un semt, sokak ve caddelerinin de isimleri geçmektedir. "Çırağan Sarayı, Arnavutköy, Rumelihisarı, Kuruçeşme, İstiklal Caddesi, Sıraselviler, Cihangir Parkı, Firuzağa, Cihangir vb." bunlardandır.

Moda'daki Evin Sokağı: Hakan'ın en son taşınmış olduğu evin sokağı şu şekilde tasvir edilir:

"Sokağın başına geldiğinde, eve gitmekle sahile inmek arasında kararsız kaldı. Ağaçlı, çiçekli, sessiz, insanın içini dinlendiren bir sokaktı. Bu güzelim sokağın hayatının en büyük çıkmazına dönüşeceğini nerden bilebilirdi? Ne fark ederdi ki ayrıca, insan nereye gitse kendini götürmüyor muydu? Bahçenin köşesinde durdu. Sahile kıvrılarak inen merdivenin duvarına oturdu" (Çelik, 2005, 210).

Moda'daki Evin Bahçesi: Ağaçlarla dolu olan evin bahçesinin tasvirlerine rastlanır. Bahçede sallanan koltuk ve otuza yakın gül ağacı vardır. Hakan işe gitmediği günlerde bahçede vakit geçirmiş ve sebze ekmiştir. "Gün ağarmak üzereyken bahçeye çıktı. Nefesini tutarak kulak kabarttı, çıt yoktu. Mis gibi gül kokusunu içine çekti. Çiçeklenmeye başlayan domates, salatalık ve sivri biberlere dokundu tek tek. Az ilerideki roka ve maydanoza baktı; yeni uç vermişlerdi" (Çelik, 2005, 171).

Kuzguncuk'taki Park: Deniz, Selin ve Cem Beyoğlu yemek yemeden önce bu parktan İstanbul'un görünen yerlerini izlerler. "Deniz, İsmet Baba'nın yanındaki parka hava almak için çıkmış, boş bir banka oturmuştu. Kuzguncuk İskelesi, iskeleye yaslanmış vapur, Boğaziçi Köprüsü, denizin çırpıntısı, karşıda Ortaköy ve Beşiktaş'ın ışıkları" (Çelik, 2005, 199).

4.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Romanda anlatıcı kahramanın ve çevresindekilerin hissettiklerini, duygularını, düşüncelerini anlatan hâkim anlatıcıdır.

“Deniz çoktan pişman olmuştu. Niye bu kadar karışmıştı ki kızın hayatına. Belki de kendiliğinden sönüp gidecekti Kerem’le olan ilişkileri. Ne diyecekti, nasıl teselli edecekti?” (Çelik, 2005, 35).

Romanın yazar anlatıcısı hâkim bakış açısıyla kahramanların iç dünyalarındaki çelişkileri anlatırken kahramanların kişisel dünyalarından yana tavır alır:

“Arkasından mı gitsin, Songül’ün yanında mı kalsın bilemeden ayakta kalakalmıştı Hakan. Selin kendisini şaşırtmaya devam ediyordu. Songül de ondan aşağı değildi. Binbir incelikle sürdürülen ve strateji üretenin kazanacağı taktiksel bir savaşı bu! O ana kadar her ikisini de hayranlıkla izlemişti” (Çelik, 2005, 63).

“O günden sonra ilişkileri bütün çabalarına rağmen bir türlü eski haline dönmedi. Bir kez bile birbirlerine seslerini yükseltmemiş iki sevgili, sudan sebeplerle tartışmaya başladılar. Hakan’a öyle geliyordu, Selin saygısı da, sevgisi de azalmıştı” (Çelik, 2005, 95).

“Deniz’in içi sevecenlikle doldu; yüreği kabardı. Selin’in o anki ilgisinde en küçük bir samimiyetsizlik yoktu. Hemen bir gecede bütün açığını kapatma iştahı ve telaşı içindeydi. Bu telaşında bile bir bencillik vardı. Ama bunun farkında değildi.” (Çelik, 2005, 153).

4.1.1.6. Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme

Nevzat Çelik’in ilk ve tek romanında şiirin yanı sıra şiirsel bir dilin hâkim olduğu görülür: “Bağışlanmış Hüzün’de, roman yazarı şiir diline göz kırıyor. Belki de öznel bir saptama olarak değerlendirilebilecek bu durum, bize göre, salt yazarın öncelikle şair olmasında dolayı ortaya çıkan bir sonuç değil, yazarın ustalıkla kurguladığı bir biçem” (Kuşkonmaz, 28 Temmuz 2005, 6).

Esere eleştirel gerçekçilik bağlamında bakıldığında üst ve alt sınıf kişilerin olduğu görülür. Cem Beyoğlu, Zeliha, Çiğdem Beyoğlu, Eşref Bey, Kemal Bey,

Sevta, Muzaffer, Düzgün'ün üst sınıf insanlar olduğu görülür. Selin, Deniz, Songül, Latife Hanım, Hatun ve Rıza'nın ise alt sınıfa mensup olduğu anlaşılır. Üst sınıftaki kişiler patron ve çalışmayan insanlardan oluşurken maddi durumlarının çok iyi olduğu anlaşılır. Alt sınıftakiler ise çalışmak zorunda olan kişilerdir.

Romanın başkahramanı olan Hakan'ın üniversite hayatından sonra aile baskısını kırarak tek başına yaşamaya karar vermesi ve kendi şirketini kurması önemlidir. Selin'le tanışmasıyla çok mutlu bir hal almaya başlayan hayatında annesinin ölümü onu derinden etkiler. İş hayatı ve Selin'le birlikte olan aşk hayatı çok iyi giden Hakan'ın 2001 Şubat Kriziyle hayatının alt üst olması romanda dikkat edilmesi gereken konuların başında gelir. Ekonomik kriz sonrası tek tek her şeyini kaybeden Hakan kendi içine kapanarak acı çekmeye başlar. Yönetici olan Hakan'ın ekonomik kriz ve aile içinde yaşanan olumsuz olaylarla birlikte yaşadığı bunalım anlatılır. Yaşanılan olaylar sınıflar arasında geçisin mümkün olduğunu gösterir. Romanın başkahramanı patron iken iş bulamaz bir hale gelir: “Beş aydır işsiz olan Hakan'ın vakti boldu” (Çelik, 2005, 81).

Bağışlanmış Hüzün'de üst sınıf insanların kullandığı mekânlar ile alt sınıf insanların kullandığı mekânlar arasında farklılıklar vardır. Üst sınıfta yer alan insanlar kendi evlerine sahiptir. Romanda Songül'ün Gümüşsuyu'ndaki evinin genişliği “on yaşındaki kızıyla birlikte yaşıyordu yüz elli-yüz altmış metrekarelik dairede” (Çelik, 2005, 28) ifadeleri kullanılarak anlatılır.

Alt sınıfta yer alan insanlar ise kirada ya da gösterişsiz evlerde kalmaktadır: “Bir buçuk metre yüksekliğindeki kapıdan başlarını eğerek içeri girmişler ve hiç yadırgamadan yer sofrasına oturmuşlardı. On yıldır kapıcılık yaptığı apartmanda on beş tane ev sahibi ve onlarca kiracıyla muhatap olmuştu, ama biri bile kapılarında içeri adım atmamıştı” (Çelik, 2005, 164).

Pospelov'a göre “Avrupa edebiyat sanatlarında 19. yüzyılda başlamış ve yazarların tarihsel düşüncelerinden doğmuş olan gerçekçilik, eleştirel bir gerçekçilik” (Pospelov, 1985, 299)tir. Romana bu anlamda bakıldığında tarihi olayların anlatıldığı görülür. Bu tarihi olaylar toplumların şekillenmesine neden olmuştur. Ülkeler arası göçle sonuçlanan 1917 Ekim Devrimi şu şekilde anlatılır: “Latife Hanım'ın dedesinin babası, 1917 Ekim Devrimi'nden hemen sonra Bolşeviklere karşı savaşmış, yenileceklerini anlayınca, karısını ve iki çocuğunu

olarak Anadolu topraklarına gelmiş” (Çelik, 2005, 43). Bolşeviklerin burjuva yönetimine karşı kazandığı Devrim sırasında ve sonrasında yaşananları Nâzım Hikmet şu şekilde anlatır. “Burjuva jandarmasının demirine vurulan ve zindanlarda yatan ve komünizme katkısız hizmetleri yüzünden kovalanan, sürülen, işkence gören, idam edilen yoldaşları, proleter zaferinin beşinci yıl dönümünde, hapishanelerin duvarlarını, sınırları aşarak selamlarız” (Nâzım Hikmet, 1992, 35). Nevzat Çelik’in anlattığı kahramanlar burjuvayı, Nâzım Hikmet’in anlattıkları ise Bolşevikleri temsil etmektedir. Eserde anlatılan bir diğer tarihi olay ise 12 Eylül darbesi sonrasında yaşanan olumsuzluklardır:

“12 Eylül’de Askeri Cunta’nın yönetime el koymasının üzerinden birkaç ay geçmeden, binlerce insan gibi Cem’de gözaltına alınıp yirmi yedi gün Gayrettepe 1. Şube’de tutulduğunda akılları başlarından gitmişti Çiğdemlerin. [...] Bütün çabalarına rağmen sekiz ay içerde yatmaktan kurtulamamıştı” (Çelik, 2005, 139).

Romanda toplumu etkileyen bir diğer tarihsel süreç Şubat 2001 krizidir. Bu krizle birlikte Türk Lirası değer kaybederken küçük işletmeler batır: “Doların 677 binden 945 bin liraya fırladığını, borsanın çöktüğünü, faizlerin alıp başını bilinmezle gittiğini öğrenince, başbakanın kafasına atılan anayasanın hiç de hoşlanılacak bir şey olmadığını anladı” (Çelik, 2005, 77). Yaşananların sonucunda birçok insan işsiz kalır. İnsanlar ve şirketler ekonomik olarak küçülmeye gider. Hakan bunun üzerine “Selin’le konuşarak, karşı tarafa, Moda’da bir arkadaşının teyzesinin güzel, ama ucuz evine taşınmaya karar verdi” (Çelik, 2005, 78). Yaşanan ekonomik krizin sonucunda iş bulamayan Hakan yaşamını devam ettirebilmek için evindeki eşyaları satmaya başlar: “Bilgisayardan, buzdolabından ve müzik setinden başka elinde para edecek bir malı kalmamıştı. Sıra müzik setine gelmişti. Fırını, televizyonu, elektrik süpürgesini, bulaşık ve çamaşır makinesini elden çok ucuza çıkarmıştı” (Çelik, 2005, 186).

Bağışlanmış Hüzün’de bazı ahlaki değerlerin çiğnendiği görülür. Bunlardan ilki evli bir kadın olan Zeliş ile genç bir erkek olan Hakan’ın cinsel birlikteliğinin anlatılmasıdır. Zeliha’nın eşi Cem Beyoğlu’nun da eşini aldattığı görülür. Ahlaki açıdan kabul görmeyen aldatmanın bir diğeri Hakan ve Selin arasında olur. Hakan Selin’i, yakın arkadaşı Deniz ile aldatır. Romanda Cem Beyoğlu ve Selin’in cinsel birlikteliği anlatılırken Deniz’in, Selin’le yaşadıkları toplum tarafından kabul görmeyen homoseksüel bir ilişkidir.

Romanların sınıflandırılmasında dikkat edilecek ölçülerden biri işlediği konulardır. Romanda, kötülük, cinsellik, içki, ölüm ve üslup açık olarak görülmektedir. Bu konular yeraltı edebiyatını oluşturan kavramların başında yer almaktadır. Yeraltı edebiyatında “ana temele kötülüğü oturttuğumuz zaman, etrafında cinsellik, şiddet, suç, bağımlılık ve ölüm kavramlarını yerleştirmekte sakınca olmaz. Çünkü kötülüğün hepsiyle mutlaka bağlantısı vardır” (Karadağ Terzi, 2019, 12-13). *Bağışlanmış Hüzün*'de kötülüğe sürükleyecek ve kötülükle biten olaylar mevcuttur.

Roman, şairin hayatı gibi şiirin tam ortasında durur. Ona ulaşmaya çalışır, onunla biter.

4.2. Leke

Nevzat Çelik'in ilk ve tek hikâye kitabı olan *Leke* adlı eser Mart 2006'da *Sen Giderken* adıyla Epsilon yayıncılık tarafından yayımlanır. Fiyatı 6 YTL olarak belirlenir. Kitabın ikinci baskısında *Leke* adıyla 2011'de Pelin Ofset Tipo Matbaacılık tarafından basılır, İmge Kitabevi Yayıncılık tarafından yayımlanır. 4 farklı hikâye yer alan eserin ikinci baskısı 166 sayfadan oluşmaktadır. Eserin içerisinde “Tek Kişilik Somya”, “Sen Giderken”, “Leke”, “Deniz ile Sezen” başlıklı hikâyeler yer alır.

Kitabının ikinci baskısının ön kapağında kırmızı bir zeminin üstünde beş farklı fotoğraf karesi bulunur. Ayrıca yazarın ve eserin adı, baskı sayısı bulunur. Arka kapağında beyaz bir zeminin üstünde yazarın küçük bir fotoğrafıyla birlikte yazarın ve eserin adı vardır. İlave olarak eserin kısa bir değerlendirmesi yer alır. En alt kısımda ise yayınevinin adı ve kitabın barkodu yer alır.

İkinci baskısında “Tek Kişilik Somya” adlı hikâye, kitabın 7. sayfasında başlar, 21. sayfasında son bulur. “Sen Giderken” adlı 3 bölümden oluşan hikâye ise kitabın 23. sayfasında başlar, 45. sayfasında son bulur. “Leke” adlı 6 bölümden oluşan hikâye, kitabın 47. sayfasında başlar, 132. sayfasında son bulur. “Deniz ile Sezen” adlı hikâye, kitabın 133. sayfasından başlar, 166. sayfasında son bulur.

Nevzat Çelik, *Leke* adlı eserini Can Gazalcı ile yaptığı söyleşide şu şekilde anlatır:

“Kitapta sistemi değil genel olarak kadın-erkek ilişkilerindeki aşkı kurguladım. Kadın erkek aşkında, nedenleri bir kenara bırakırsak, asıl olarak büyük yarayı erkekler alır. Bunu görmek için etrafımıza bakmak ve kulak vermek yeterli olacaktır. Bu, ilk sorundan daha fazla yazmayı ve tartışmayı gerektiriyor. Çünkü herkesin bu konuda deneyimleri ve düşünceleri var. Birkaç cümleyle anlatmaya kalkarsam erkek bir yerden konuştuğum sanılabilir ki öyle bir yerde hiç olmadım. Sadece en iyi bildiğimi anlatmaya çalışıyorum” (Gazalcı, 07 Nisan 2011, 4).

Sabri Kuşkonmaz, cinselliğin bolca görüldüğü eser ve Nevzat Çelik hakkında şunları söyler:

“Her şeye karşın, öyküler belli niteliklere sahip ve duyarlı bir döneme ilişkin ise, metnin döneme ilişkin yönleri, cepheleri de dikkat çekici hale geliyor. Kapsayıcı söylemle, genelleme yapan bir tutumla ‘biz’ diyen bir bakışla sahiplenip, kesin yargılarda bulunup, bazı yaşanmışlıklara ‘yanlıştı’ demek yerine, olay ve durumlardan oluşan bir öyküleme ile yazar işini yapıyor. Yukarıda ‘küfür romanları’na bir cümle ile değinmiştik. Yalçın Küçük gibi değerlendirilebilir veya bu adlandırmanın tam karşısındaki örnekleri ele alabiliriz. Bunların hepsini bir yana, esas şimdi karşımızda, sahibinden öyküler” (Kuşkonmaz, Mayıs 2006, 50).

Eserin hangi kategoride olacağını tartışmanın yerine Nevzat Çelik’in, başarısından söz edilmesi gerektiğini savunur.

4.2.1. Tek Kişilik Somya

4.2.1.1. İnceleme

Olay Örgüsü

Yağmurdan kaçan iki arkadaşın eve gelişinin ardından Fuat’ın “Yatalım!” (Çelik, 2011, 9) cümlesiyle başlayan hikâye, Leyla’nın bu cümleden rahatsız oluşunu anlatır ve ardından gelişen konuşmalarla devam eder. Kahramanlar yapacakları eylem nedeniyle sabahtan erken kalkmak zorundadırlar. Leyla ıslak olan eteğini kurutması gerektiğini düşünür. Fuat’ın “Yatalım!” cümlesiyle aklında zincirleme olarak olaylar çağrışım yapar. Yağmurdan kaçarak eve doğru yöneldiklerinde Fuat’ın

söylediği “Sanırım tek yatak var. Diğer eşyalar götürüldü. Ev yakında boşaltılacak da” (Çelik, 2011, 10) cümlesi aklına gelir. Çaresiz olarak birlikte yatacaklarını onayladığını hatırlar. Yağmur şiddetini giderek artırarak sele dönüşmekte ve önüne ne gelirse alıp götürmektedir. Bıraksalar bu çılgınlığı kıpırdamadan izleyebilecektir. Fuat’ın “Çek kızım burnunu camdan!” (Çelik, 2011, 10) ifadeleriyle kendine gelir ve babasını düşünür. Leyla camdan ayrılır ve “Peki yatalım” (Çelik, 2011, 11) diyerek yanıt verir. Elindeki sigarayı söndürüp söndürmemek arasında gel gitler yaşar. Fuat’ın göstermiş olduğu yarın yapacakları olan eylemin planını düşünür. Bu eylem THY’nin Taksim ofisine gerçekleşecektir. İki kişi onları uzaktan izleyecek, eylemi gerçekleştirdikten sonra Taksim Gezi Parkına oradan da kıvrıla kıvrıla bilinmezliğe doğru gideceklerdir. Salonun kapısını açar açmaz tek kişilik somya karşında durmaktadır. Bütün dikkatini yarın gerçekleştirecekleri eyleme vermek istemektedir fakat tek kişilik somya aklına takılır. Sanki iki ayrı sınavdan geçecektir, biri gece bir erkekle aynı yatakta yatmak, diğeri sabah gerçekleştirecekleri eylem. Gece gerçekleşecek olan sınav daha yakın olduğu için daha zor gelmektedir. Ayrıca erkek kardeşi dışında başka bir erkekle aynı yatakta daha önce yatmamıştır. Leyla, Fuat’ı tanıdıktan sonra onunla ilgili düşler kurmuştur, ona karşı ilgisi de vardır ama Fuat’ın bundan haberi yoktur. Düşlediği adamla zorunluluktan dolayı birlikte yatacaklardır. Fuat, “Seni anlıyorum Leyla. İlkinde hep böyle olur. Hadi yat artık. İnan her şey çok kolay olacak!” (Çelik, 2011, 13) der. Görevi veren kişiler Leyla’nın ilk kez bir eylemde bulunacağını söylemiş olmalıdır. Fuat bu esnada pantolonunun ve diğer eşyalarının kurduğunu belirtmesi üzerine dalıp giden Leyla tekrar kendine gelir. Leyla’nın alaycı bakışlarının ardından Fuat “Ne bakıyorsun öyle? Yağmuru da planlayacak halim yoktu. Hem ansızın bastırıldığını görmedin mi?” (Çelik, 2011, 13) der. Eve gelmeden önce Selvi Restoran’da yemek yemişlerdir. Yemeği yedikten sonra Fuat, Leyla’nın cüzdanını çıkarmasına fırsat vermeden hesabı ödemiştir. Fuat’ın bu davranışı Leyla’nın hoşuna gider ve harcırahlarının verildiğini düşünür. Bu arada Fuat evin bir süredir kullanılmadığından giderken bir şeyler almaları gerektiğinden bahseder. Leyla saçağın altında beklerken Fuat, meyve suyu, su, süt, bisküvi ve sigara almıştır.

Leyla aldıkları eşyalardan bisküviyi açarken ellerine güvenememektedir. Bu arada Fuat tekrardan planı en ince ayrıntısına kadar anlatır. Dışarıda yağmur daha yağmayacakmış gibi bütün şiddetiyle devam etmekte insanın aklını oynatan

gürültüsüyle Leyla'nın içini karartmaktadır. Fuat'ın "Yine kabuğuna çekildin. Bak burnun da kızarmış" (Çelik, 2011, 15) cümlesiyle babasının burnunu öptüğü aklına gelir. Babasının bu yaptıklarını bilse daha öpmeyeceğini düşünür ve gidip burnunu tekrar cama yapıştırır. Fuat "Bırak şu çocuk inadını da gel yat" (Çelik, 2011, 15) diye söylenir. Fuat, Leyla'nın gözünde arabası olan, olaylara karışmayan burjuva çocuğunun biriydi. Duyduğuna göre ailesiyle bütün bağlarını koparmış ve giderek arkadaşlarına benzemeye başlamıştır. Leyla camda kalmakla odaya dönmek arasında gidip gelir. Fuat içeriye yatmaya giderken, yatarken ışıkları söndürmesi gerektiğini ve eşofman olmadığını söyler. Leyla, Fuat'ın kendisiyle dalga geçtiğini düşünmeye başlar ve lavaboya yönelir. Lavabo çok temizdir daha önceden mi temiz olduğu yoksa Fuat'ın eve gelir gelmez mi temizlediğini düşünür. Fuat içeriden nevesim ve çarşafın o kadar kirli olmadığını söylemesi üzerine alaycı bir şekilde "Pek sevindim!" (Çelik, 2011, 16) der. Yatmış olan Fuat, "Leyla yatmıyor musun?" (Çelik, 2011, 17) der. Leyla eteğinin kurumadığını söyler. Fuat ise "Sen de çıkar, öyle yat!" (Çelik, 2011, 17) der. Leyla içinden emriniz olurdu diye söylenir. Fuat'ın sandalyenin arkasına pantolonunu yerleştirmiş olduğunu görünce çok rahat olduğu konusunda hayıflanır. Sandalyeyi sobaya iyice yanaştırarak sessizce oturur. Daha sonra sobanın etrafında dönmeye başlar. Annesine Zeynep'e gidip ders çalışacağını, gelmeyeceğini söylemiştir. Yatması gerektiğinin farkındadır. Eteği kurumuştur, Fuat'ın pantolonunu çıkararak yatması üzerine o da eteğini çıkartır. Işığı söndürür, bir süre dikilip kalır daha sonra battaniyenin altına yavaşça sokulur.

Odadaki sessizlik Fuat'ın görevlendirmede bir esneklik sağlayabileceklerini anlatmasıyla ve "İstersen dinamiti ben atarım. Aramızda kalacak, merak etme!" (Çelik, 2011, 19) demesiyle bozulur. Leyla ise bu görevin kendisine verildiğini söyler ve kabul etmez. Fuat ise sigarayla yakacakları fitili kendisinin yakıp ona vermesi şartıyla kabul eder. Hikâye, Fuat ve Leyla'nın birliktelikleri ve THY'nin Taksim ofisine gerçekleştirdikleri eylem aynı anda anlatılarak biter.

Şahıs Kadrosu

Leyla: Hikâyede eylem için görevlendirilmiş başkahramandır. Hikâyede fiziki olarak saçlarından bahsedilir, saçları kahverengidir. Leyla son sınıfta öğrencidir ve eylemlerde görev almaya başlar. Solcuların bölge sorumlusu olan Fuat'tan etkilenmektedir. Hikâyede görev olarak THY'nin Taksim bürosuna dinamit

atmakla görevlendirilir. İlk defa böyle bir faaliyette bulunacağı için korkmaktadır görev sırasında dinamiti atamaz. Fuat yardımcı olur ve dinamiti elinden alarak rastgele büroya doğru fırlatır.

Fuat: Hikâyede Leyla'yı kontrol etmekle görevlendirilen kişidir. Öğrencilik yıllarında “Okula arabasıyla gelip giden burjuva piçinin teki olarak görüyorlardı Fuat'ı. Boykota katılmayı reddettiği için bir gün tam dayak yemek üzereyken sınıftan çıkmıştı da o güzelim yüzü Çarşamba çanağına dönmeden kalabilmişti” (Çelik, 2011, 15). Fuat, okulu bitirdikten iki yıl sonra solcu ve bölge sorumlusu olarak geri dönmüştür. Ailesiyle bütün ilişkisini koparmıştır. Gitgide giyimi, kuşamı solcu arkadaşlarına benzemeye başlar. Fuat'ın fiziki özelliği olarak kirpik ve gözlerinden bahsedilir: “Siyah, uzun kirpiklerinin güvenle birleşip ayrıldığını görür gibi oldu. Gözleri... Gözleri sonsuz derin” (Çelik, 2011, 13). Leyla'yla görev öncesinde birlikte olmuştur. Leyla'nın görevi gerçekleştiremeyeceğini anlayınca dinamiti elinden zorla alıp THY'nin Taksim bürosuna doğru fırlatmıştır.

Zeynep: Leyla'nın annesine ders çalışmak için gittiğini söylediği arkadaşıdır. Hikâyede ismi bir defa geçer.

Zaman

Hikâye gece başlar ve gün içerisinde yapılan davranışlar hatırlatılır, ardından görevin yerine getirilmesiyle son bulur. “Sabah erken kalkacağız, biliyorsun!” (Çelik, 2011, 9) ifadesiyle kahramanların yapacakları görevin hassasiyeti aktarılır. Hikâye “Bayrampaşa Hücre Tipi Cezaevi 1984” ifadesiyle son bulur. 12 Eylül 1980'de yaşanan eylemleri anlatması açısından önemlidir.

Mekân

İç Mekân

Hikâye boş bir evde geçmektedir. Solcu grupların kullanmış olduğu bir evdir ve eşyalar boşaltılmıştır. Sadece yatmak için tek kişilik somya, birkaç sandalye ve elektrikli soba kullanılan eşyalar arasında yer alır. Kahramanların eve gelmeden önce yemek yedikleri Selvi Restoran da hikâyede kullanılan iç mekânlardandır ve çok kalabalıktır. Hikâyede yer alan bir diğer iç mekân THY'nin Taksim bürosudur “THY'nin Taksim'deki ofisinin duvarlarında asılı afişlerde, broşürlerde uçaklar inip kalkıyor ve hostesler servis yaparken acele gülümsüyordu” (Çelik, 2011, 11).

Dış Mekân

Hikâyenin dış mekânı İstanbul'dur. İstanbul'un sokakları, caddeleri ve meydanları anlatılır. Taksim Gezi Parkı, Taksim Meydanı, Sıraselviler Caddesi isimleri geçmektedir. Sokak ve cadde şu şekilde anlatılır: “Karşı sokaktan gelip caddeye dönen arabanın farı pencereyi yalayıp geçti” (Çelik 2011, 9). Caddede olup bitenler şu şekildedir: “Birdenbire nasıl oluyorsa oluyor, yağmur sele dönüşüyordu; caddeden aşağı, önüne ne varsa katarak akıyordu. Bıraksalar camda saatlerce bu deli çılgın akışı kıpırdamadan izleyebilirdi” (Çelik, 2011, 10).

Yağmurdan kaçan insanlar Leyla'nın gözünde şöyledir: “koşuşturan insanları ve kornalarını olur olmaz çalan arabaları biraz da keyifle izlemişti” (Çelik, 2011, 14).

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâye yazar anlatıcı ve hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. “Her şeye vakıf olan, her şeyi bilen kimsedir. Aynı zaman diliminde, farklı mekânlarda, farklı kişilerce yaşanmış olayların hepsini görmüş, izlemiş gibi aktaran, roman kişilerinin iç dünyalarında olup bitenleri, onların neler düşündüklerini bilen kişidir” (Çetin, 2003, 130). Anlatıcı, hikâyede olup biten her şeyi bilmektedir.

“‘Peki yatalım.’ Dedi. Leyla, umursamaz bir kabullenişle. Elindeki yarısı içilmiş sigarayı söndürmekle söndürmemek arasında gidip geliyordu. Dışarıda ne oluyorsa Leyla'nın içinde daha fazlası gerçekleşiyordu; yağmur, şimşek, yıldırım, patlamalar, çatlamlar... İçi dışına çıkarken dışı içine giriyor, durmaksızın tersyüz oluyordu. THY'nin Taksim'deki ofisinin duvarlarında asılı afişlerde, broşürlerde uçaklar inip kalkıyor ve hostesler servis yaparken acele gülümsüyordu. Fuat dışlerinin arasından tıslayarak, ‘Burası.’ dediğinde mi patlamıştı gökyüzü; ışık, ses ve yağmur olarak? İlk kez görüyormuş gibi bakmıştı THY'nin Merkez ofisine. Yağmurdan korunmak için birkaç adım atmıştı geriye doğru. Hemen o an parçalanıp havaya uçacaktı da, adımları kendiliğinden kaçacaktı Taksim Gezi Parkı'na. Oradan da kıvrıla kıvrıla” (Çelik, 2011, 11).

“‘Pek sevindim!’ diye karşılık verdi aynı alaycılıkla. Havluyla kurulanmayı içi kaldırmadı, restorandan alıp çantasına koyduğu peçetelerle elini yüzünü kuruladı. Saçlarına bir çare bulamadı, tokasını çıkarmakla yetindi. Akli sıra beni rahatlatacak! Diye geçirdi içinden” (Çelik, 2011, 16-17).

Hikâyenin anlatıcısı kahramanlarının her ikisinin de hem iç dünyalarına hem de sosyal yaşantılarına vakıf, onları iyi tanıyan bir özelliktir.

“‘Tamam tamam, sigarayı yakıp sana veririm,’ demişti sonunda Fuat. Rüzgarlı, yağmurlu havalarda sigara ateşiyle fitili tutuşturmak daha kolaymış.

‘Yeni bir sigara yakmana gerek yok, zaten ağzın sigarasız kalmıyor!’ diyerek laf geçirmişti Leyla.

Yorulmuştu tutunmaktan. Düşecekti. Uykunun en derinine düşecekti. Yatağın bir yamacında asılı olup olmadığını bile karıştırıyordu artık” (Çelik, 2011, 19).

Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme

1984’te Bayrampaşa Hücre Tipi Cezaevinde yazılan hikâyeye 12 Eylül döneminde yaşananları anlatmaktadır. Bölge sorumlusu olan Fuat ve ilk defa bir eyleme katılacak olan Leyla’nın eylem öncesi ve eylem anını anlatan “Tek Kişilik Somya” cinselliğin açıkça yer aldığı bir hikâyedir. İkili yağmurun şiddetiyle ıslanmıştır. Eve geldiklerinde kıyafetlerini kurutma çabası içerisine koyulmuşlardır. Leyla, bacı ve sevgili olma ikileminde düşünceler arasındadır. Sabah olduğunda THY’nin Taksim ofisine saldırıda bulunacaklardır. Kahramanlar alt sınıfı temsil ederken hedef aldıkları kurum üst sınıfa aittir. Eylemi yapacak olan kişi Leyla’dır, Fuat ise onu uzaktan kontrol edecektir. Leyla, yapacak olduklarından dolayı telaşlı bir haldedir. Eylem planı son kez konuşulduktan sonra uyumak için Fuat odaya gider. Kullanılmayan evde tek bir yatak mevcut olduğundan dolayı birlikte yatmak zorundadırlar.

Leyla’nın Fuat’ın yanına yatmasıyla yaşamış olduğu olaylar anlatılır. Yazar, Leyla’nın THY’nin Taksim Ofisine gerçekleştireceği eylemi ve kahramanların yaşamış olduğu cinselliği aynı anda uyum içinde anlatır.

Emin Özdemir’e göre “eleştirel gerçekçilik toplumdaki çatışma ve çelişkilerin bir sergilemesini yapar. Nereden kaynaklanmaktadır bu çelişkiler ve çatışkılar? Bu sorunun yanıtını da araştırır” (Özdemir, Ocak 1981, 107). Hikâyede önceden üst sınıfa mensup olan Fuat’ın alt sınıftaki kişilerle yaşadığı soruna değinilir: “Okula arabasıyla gelip giden burjuva piçinin teki olarak görüyorlardı Fuat’ı. Boykota katılmayı reddettiği için bir gün tam dayak yemek üzereyken sınıftan çıkmıştı da o güzelim yüzü Çarşamba çanağına dönmeden kalabilmişti” (Çelik, 2011, 15). Fuat alt sınıfa geçtikten sonra “ailesiyle bütün bağını koparmıştı. Giyimi, kuşamı, konuşması

öteki arkadaşlarına benzemişti” (Çelik, 2011, 15). Yaşanılan bu olay üst sınıftan alt sınıfa geçişin mümkün olduğunu gösterir.

Ayrıca hikâyede sol grupların yapmış oldukları faaliyetlere ve grubun içindeki hiyerarşiye kısaca değinilmiştir. Solcu grupların kullandığı mekânlar hakkında bilgi verir. Bunun yanı sıra gruplarda genelde erkeklerin karşı cinsi kız kardeşleri gibi gördüğü anlaşılır:

“Bacım, dediklerinde, korunup kollanacak, denetlenecek, sonradan da hesap sorulacak biri gibi hissediyordu kendini. İyi ki demedi. Patlayabilirdi. Aklından bunca şey geçerken! Patlayabilirdi! Ne geçiyordu ki sanki? Seviyordu adamı üstelik. Kim bilir aklından neler geçiyordur? Yok, geçmez. Geçmez mi? Her şeyini denetler o. Gizlisinde olanı, olmayanı. Düşüncelerini bile” (Çelik, 2011, 18).

Hikâyede evlilik öncesi cinsel bir birliktelik vardır. Kullanılmayan evde tek bir yatak mevcut olduğundan dolayı kahramanlar birlikte yatmak zorundadırlar. Leyla'nın Fuat'ın yanına yatmasıyla yaşamış olduğu olaylar anlatılır. Yazar, Leyla'nın THY'nin Taksim Ofisine gerçekleştireceği eylemi ve kahramanların yaşamış olduğu cinselliği aynı anda uyum içinde anlatır. Yaşanılan cinsel birliktelik toplumda ahlaki olarak uygun görülmeyen davranışlardandır.

Hikâyede yeraltı edebiyatına mensup konulardan kötülük, cinsellik ve üslup açık bir şekilde görülmektedir.

4.2.2. Sen Giderken

4.2.2.1. İnceleme

Olay Örgüsü

Hikâye terk edilmiş olan Hasan'ın iki hafta boyunca yaşadığı çaresizlik ve bunalımları anlatılarak başlar. Günde belki elli defa Gülçin'i aramak istemiş ama arayamamıştır. Zaten Gülçin telefonu açsa bile söyleyeceği cümleleri unutacak vaziyettedir. Hasan aslında Gülçin'in aramasını da bekler çünkü Gülçin terk edip gitmiştir. Telefonuna gizli aramalar gelmiş ama Hasan bunlara bakmamıştır. Hasan,

evde duramaz, bunalır, duvarların üstüne üstüne geldiğini düşünür. Duvarlar ve eşyalarla kavga eder, tam boğulacağı an evden kendini dışarı atar. Eğer gündüzse Bostancı'dan sahile iner, oradan Maltepe'ye bazen de Kartal'a kadar amaçsızca dolaşır. Gülçin'siz geçen hayat çok sıradan, anlamsız ve boştur onun için. Yaşadığını adeta acıdan zevk alarak hisseder. Gülçin'le konuşamamış olmak onu kahreder, onunla bir konuşabilse adeta her şeyden vazgeçebilecektir. Ayakkabılarını giyip, evden çıkarken Gülçin'e mektup yazma fikri aklına gelir. Geri döner ve kitaplığın alt tarafında yer alan ajandayı çantasına alır. Kapıyı kilitlemeden çekip gider. Beyoğlu'nun nispeten تنها sokaklarının birinde üç, dört ay önce açılan Arka Kahve'de garson Ali'nin rakı servisini yapmasından hemen sonra ajandasını masanın üzerine koyar. Sigarasını yaktıktan sonra rakısından bir yudum alır ve rakının zehir gibi olduğunu hisseder. Mekânın ilk müşterisi Hasan'dır. Yazdır, sıcaktır ve saat sekize gelmektedir.

Yalnızlığından çok çabuk sıkılır ve garson Ali'den gazete ister. Terk edildiğinin hemen ertesi günü o da Gülçin gibi iş yerine telefon etmiş ve yıllık iznini erkene aldırılmıştır. Aynı gün şehri terk etmek için Rıhtım Caddesi'ndeki otobüs firmalarının önünde dolaşmış ama birine bile girmeden eve dönmüştür. Gitse eğlenmek istese de iyileşemeyeceğini düşünür. Acı çekmektedir "Acının hakkı verilmeli!" (Çelik, 2011, 27) şeklinde bir düşünceye kapılır. Terk edildiğini gizlemek istemez onunla bu şehirde yüzleşmek ister. Arka Kahve'ye hemen hemen her akşam uğrar ve kapanana kadar burada içer. Elinde karıştırıp durduğu gazeteden tek haber okumadan katlayıp masanın üzerine koyar. Ajandasında yazabileceği uygun bir yer ararken Gülçin'in el yazısıyla karşılaşır. "Bugün 'Sevgililer Günü' Hasan!" (Çelik, 2011, 28) yazmaktadır. İki haftadır aklından çıkarmadığı Gülçin'in el yazısıyla karşılaşmak onu şaşırtır. Adeta bir ölüyle karşılaşmış gibi olur. Ajandayı başka bir not bulmak umuduyla karıştırır ama boştur. Onca ajandanın içerisinden bu ajandayı almış olmayı ilahi bir güç olarak nitelendirir. Saçma bir umudun peşinden gittiği için kendinden utanır. Gülçin 1997 yılının ajandasına tek bir not yazmıştır. 'Hasan' yazmış olduğunun yeni farkına varır, oysa konuşurken 'Hasanım' diye seslenmektedir. Ölüsüne bir kurşun daha sıkılmış gibi hisseder. Derin bir nefes alıp dışarıya bakar dışarıyı sakindir. 14 Şubat'ta ne yaptıklarını hatırlar. Gülçin, anneannesinin hastalığını bahane ederek Denizli'ye gitmiştir. Daha doğrusu Hasan'a o şekilde söylemiştir. Bir önceki 'Sevgililer Günü'nde ise yoktan yere tartışmışlar ve

günlerce konuşmamışlardır. İçinden geçenleri yazmak için ajandanın sayfasını açar, tarih atıp şu cümleleri yazar: “Bugün ‘Sevgililer Günü’ değil Gülçin. Belki birilerinin günü ama benim günüm değil!” (Çelik, 2011, 30). Hasan bir sonraki cümleyi yazamaz ve kalemi elinden bırakır. Saat 20.55’tir ama Arka Kahve’nin tek müşterisi kendisidir. Birileri geldiğinde yalnızlığı azalacak mı, çoğalacak mı bilmemektedir. Muhasebeci Gülçin 1997 Temmuz’unda Hasan’ı terk etmiştir. Hasan eskileri hatırlamaya başlar, tanışmış oldukları beş yıl önceye gider. Hasan’ın aklı ve ruhu acımaktadır ve şunları düşünür: “Bacağı kırılan bir at gibi çekip vurmali aklı ve ruhu acıyan insanı!” (Çelik, 2011, 31). Profesyonel bir yardım almayı düşünmektedir. Daha sonra acı ve yalnızlığın paylaşılabilir olduğunu düşünür. Anka, kendi küllerinden doğduğu için Anka’dır. Hasan’ı, Anka’yı düşünmek hırslandırmıştır ve acıyı dibine kadar yaşamak ister. Ağlamamak için kendisini zor tutar, Ali’nin mutfağa gitmesini fırsat bilerek parasını bırakıp kapıdan çıkar. İstiklal Caddesi’nin kalabalığında yürür ve AKM’nin yanından Bostancı dolmuşuna biner. Hasan son bir yılını Gülçin’i anlamaya çalışarak geçirmiştir. Gülçin sürekli yorgun ve uykusuzdur. Ev işlerine fazla karışmamaktadır. Düzenli yaptığı tek şey eve iş getirmişse onları halletmek, duşa girip çıkmak ve tırnaklarının bakımını yapmaktır. Hasan önceki yıllardaki gibi birbirlerine ve kendilerine vakit ayırabileceği günler gelecektir şeklinde düşünür. Sevgisinin büyüklüğünden dolayı çok saftır.

Eve gelir gelmez serinlemek için terasa çıkar ama yaprak kıpırdamamaktadır. Aylardır temizlenmeyen teras pislik içerisindedir. Çiçekler boyunlarını bükmüş solmaya dönmüştür. Küçük tuvaletin musluğuna hortumu takıp küçüklü büyüklü saksılardaki çiçekleri, gül ve cam ağaçlarını özenle sulamaya başlar. Hortum birkaç yerinden çatlamış ve sağa sola su fişkırtmaktadır. Hasan salonun ıslanmasını umursamaz, gerekirse oraları da yıkayacağını düşünür. Gülçin’in gidişinden sonra ilk defa bu kadar kendini özgür hissetmektedir. Islanır, etraftan çamurlar sıçrar ama bunlara da aldırmaz. Birasından son yudumunu aldıktan sonra banyoya gitmek yerine hortumu alır ve kafasına ardından bütün vücuduna yöneltir. Vücudundaki kir ve çamur akmasına rağmen Gülçin akmaz. Bu esnada ev telefonu uzun uzun çalmaya başlar. Hasan telefonun çalmasına aldırmaz ve son defa bedenine hortumu tutarken cep telefonu çalmaya başlar. Hasan biraz aceleyle kapıya doğru yürür.

Teras kapısının yüksek eşiğinden salonun girişindeki ıslak taş parkeye basarken ıslak olan ayağı kayar ve düştüğünü anlar. Ölümle karşı karşıya geldiğini

anlar. Aklından bin bir türlü şey ışık hızında geçer. Otuz beş yıllık ömrü tek bir gününü atlamadan hızla gözünün önünden akar. Gövdesinin yere düşmediğini adeta havalandığını hisseder. Hasan'ın aklına Gülçin'den kendisine geçmiş olan uyuz daha sonra ise sık sık kız arkadaşıyla buluştukları gelir. Gülçin kız arkadaşlarından biriyle daha samimidir. İş arkadaşlarından samimi olduğu iş yerinden birine âşıkmiş ve kocasından ayrılmak üzereymiş, çok acı çekiyormuş. Gülçin arkadaşını teselli etmek için evine gidiyor bazı geceler de onda kalıyormuş. Gülçin, anneannesinin hastalığını da bahane ederek iş yerinden iznini erken almış ve Hasan'la tatil yapma imkânlarını da ortadan kaldırmıştır. O akşam tartışmak istememiş ve sakin bir şekilde konuşmuşlardı. Hasan kendisinin uyuz olduğunu söylemesi üzerine Gülçin de uyuz olduğunu dillendirmiştir. Bunun üzerine eczaneden uyuz kremi alıp duş almışlardır.

Hasan kafasını teras kapısının keskin kenarlı eşiğine çarpar. Hemen yerden kalkmak ister ama kalkamaz. Bir müddet sonra ayağa kalkar ve salonda her zaman oturduğu koltuğa vücudunu bırakır. Telefon susmuştur. Salon darmadağındır. Bedenindeki uyuzböcekleri hep birlikte anlaşmış gibi üremektedir. Hasan'ın ise kolunu kıpırdatacak hali yoktur. Hasan, uyuzböceklerini Gülçin'in başka bir erkekten getirdiği ve kendisine bulaştırdığı konusunda kesinleşmiş bir fikri vardır. Gülçin'in yaptıklarını düşündükçe aklı ve ruhu acıdan köpürür. Uyumak ister fakat uyumanın iyi bir fikir olmadığını düşünerek vazgeçer. Sessizce ağlamaya başlar. Cep telefonuna art arda iki mesaj gelir. Daha önce arandığını da hatırlar. Zorla hareket ederek sehpanın üstündeki telefonu alır. Arayan numara görünmez, gelen mesaj ise Gülçin'dendir. Büyük ihtimalle arayan da odur. Mesajı okumaya başlar, Gülçin mesaja 'Hasanım' diye başlamış ve şu şekilde devam etmiştir:

“HASANIM, BENİ AFFET. SENİ DE KENDİMİ DE ÇOK ÜZDÜM, BİLİYORUM. UZUN UZUN DÜŞÜNDÜM. SENSİZ YAPAMAM, YAŞAYAMAM. HEM BİR ŞEY DE OLMADI. BİRKAÇ KEZ ÖPÜŞTÜK O KADAR. ONA GİTMEDİM. SENDEN KAÇTIM. GELİYORUM. SENSİZ YAŞAYAMAM BİLİYORSUN. BENİ AFFET HASANIM. AĞLIYORUM AMA BUNLAR MUTLULUK GÖZYAŞLARI! HER ŞEYİYLE SENİN OLAN, SENİ ÇOK AMA ÇOK SEVEN GÜLÇİNİN” (Çelik, 2011, 41).

Hasan yavaşça geriye yaslanır, kirpikleri hala ıslaktır. Telefonunu avucunda sımsıkı tutar. Mesaj bütün olarak gözünün önündedir. Mesajı defalarca okur. O ana kadar neler düşündüyse unutmaya güzel şeyler düşünmeye çalışır.

Hasan iki hafta önce, Gülçin'i Haydarpaşa Garı'nda trene bindirmiş, eşyalarını yerleştirmiş ardından sarılıp öpmüş ve trenin kalkmasını beklemiştir. Biri içeriden öteki dışarıdan birbirlerine bakmaktadırlar. Hasan bu andan sonra Gülçin'e yabancılaşmıştır. Az önce sanki yemek yememişler, eşyalarını koymamışlar, sarılıp öpüşmemişler gibidir. Tren kalkmak üzereyken Gülçin kolunu sarkıtmış, Hasan onun elini tutmuştur. Gülçin'in gözleri dolmuş ve "Bir başkası var!" (Çelik, 2011, 44) demiştir. Tren hareket ettikten sonra "Beni affet Hasanım!" (Çelik, 2011, 44) demiştir. Tren, Gülçin'i Hasan'dan koparıp gitmiştir. Hasan nefes alamaz hale gelmiş, bacakları titremiştir.

Hasan'ın kafasının içinde olağanüstü bir itiş kakış vardır. Gözlerini kapatır, sol eli kucağında, sağ eli koltuğun kenarında sarkmış bir şekilde hareketsiz durur. Kafasının içine ve dışına kan akar. Hasan kafasından sızan kanı ve elinden düşen telefonu hissetmez ve trajik bir şekilde ölür.

Şahıs Kadrosu

Hasan: Sen Giderken adlı hikâyede Gülçin tarafından terk edilip acısını fazlasıyla yaşayan başkahramandır. Gülçin'e olan sevgisinden dolayı burnunun dibinde yaşanan olayları görmeyen saf biridir. Gülçin'in kendisine yaptıklarını anladıktan sonra değişime karar verir ama ömrü buna izin vermez. Hikâyede düşme esnasında Hasan şu şekilde anlatılır:

"İki ayağı birden yerden kesildi, bir seksenlik sağlam, atletik bedeni havalandı... Kurukafa işaretini görmesi gerekmiyordu. Ölüm tehlikesi nerde ne şekilde karşısına çıkarsa hemen tanırdı. Bu kez de öyle oldu ve hemen bedenine yabancılaştı. Ne zaman bedenine yabancılaşsa ölümle burun buruna geldiğini anlıyordu. Ölümü kokluyor ve korkmuyordu. Aklından bin bir türlü şey ışık hızında geçiyordu. Işık oluyordu. Yükselip hızla yere çakılmakta olan bedenine 'zavallı' sıfatını yakıştırıyor, otuz beş yıllık ömrü tek bir gününü atlamadan gözünün önünden hızla akarken, bunca ayrıntıyı nasıl oluyor da hatırlayabildiğine şaşırıyordu" (Çelik, 2011, 35).

Hasan beş yıl Gülçin'le birlikte yaşamıştır ama bir yılını Gülçin'deki değişikliği anlamaya çalışarak geçirmiştir. Gülçin'in geçirdiği uyuzdan dolayı "koltuk altlarını, apış arasını, kollarının, bacaklarının iç yüzlerini, kıvrımlarını, karnını ellerini, ayaklarını kazırcasına kaşındığından bütün bedeni kanamalı dolmuştu" (Çelik, 2011, 38). Hasan, düştükten sonra koltukta beyin kanaması geçirerek trajik bir şekilde ölür.

Gülçin: Hikâyede Hasan'ı başka bir erkek nedeniyle terk eden kişidir. Eserde şu şekilde anlatılır: “Muhasebecilerin en güzeli, kızıl saçlı Gülçin. Ne güzel bir kızdı. Kâküllerini yüzüne düşürüp etrafına bakınmadan gideceği yere dosdoğru gider, dosdoğru gelirdi” (Çelik, 2011, 31). Hikâyede anneannesinin hastalığını bahane ederek ‘Sevgililer Günü’nde Hasan’la birlikte olmaz.

Garson Ali: Beyoğlu’nun تنها sokaklarından birinde üç, dört ay önce açılmış olan Arka Kahve’de hizmet veren kişidir. Hikâyede Hasan’ın içki sunumunu yapar.

Gülçin’in Babaannesi: Hikâyede doksan yaşında olduğu belirtilen Gülçin’in babaannesidir. Gülçin, babaannesinin hastalığını bahane ederek Denizli’ye gider. Hasan ve Gülçin’in evliliklerinde üçüncü kişi olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Zaman

Hikâyenin geçtiği zaman “1997 yılının 14 Şubat’ını ajandanın ilk sayfasına tereddütlü düşmüş, Temmuz’unda da terk edip gitmişti Hasan’ı muhasebeci Gülçin” (Çelik, 2011, 31) ifadeleriyle anlatılır. Hasan ve Gülçin’in tanışması da 1997 yılından beş yıl öncedir. Hasan’ın Arka Kahve’de yemek yiyip içki içtiği gün “Yazdı, sıcaktı ve saat sekize geliyordu” (Çelik, 2011, 27) ifadeleriyle anlatılır. Hasan bugünün gecesinde de vefat eder. Hikâyede zaman ifadeleri olarak “Saat 20.55’ti, saat on bire geliyordu” gibi zaman ifadeleri kullanılır.

Mekân

İç Mekânlar

Hasan’ın Evi: Hasan’ın evinin terası şu şekilde anlatılır: “Aylardır temizlenmeyen terası bok götürüyordu. Martılar, güvercinler, evleri bellemişlerdi terası. Çiçekler tıpkı Hasan gibi boyunlarını bir tarafa bükmüş, kurumaya yüz tutmuştu... Canı fena halde sıkıldı. Ev de çiçekler de, kendisi de göz göre göre çürüyordu” (Çelik, 2011, 32-33). Evin salonunun dağınıklığı ise şu şekilde anlatılır: “Salon darmadağınktı. İki haftadır ütülenmeyi bekleyen gömleklerin, tişörtlerin, pantolonların, şortların, havluların, nevresimlerin, çarşafların, iç çamaşırların üstüne, yanına, ortasına bıraktı kendini” (Çelik, 2011, 37). Dağınıklık terk edilmenin sonucunda yaşanan buhranla bağdaştırılabilir.

Hikâyede mekân insanların ruh dünyalarını yansıtmaktadır. Hasan'ın evi de psikolojisi gibi darmadağınaktır.

Arka Kahve: Hasan, içmek için kahveye gittiğinde Beyoğlu'nun تنها sokaklarının birinde üç, dört ay önce açılmış olan Arka Kahve şu şekilde tasvir edilir: “Bu küçük, bu kapalı, bu iki pervaneyle serinletilmeye çalışılan mekâna, hemen hemen her akşam uğruyor, kimi zaman kapanana kadar içiyordu” (Çelik, 2011, 28). Mekânın pencerelerinin kenarında bulunan nezih çiçekler ise şöyle anlatılır: “Derin bir nefes alıp pencerenin pervazında sıralanmış fesleğenlerin sardunyalardan ve kekiklerin arasından sokağa baktı” (Çelik, 2011, 29).

Dış Mekânlar

Hikâyede dış mekânlar olarak İstanbul'un “Bostancı sahili, Maltepe, Kartal, Beyoğlu” semtlerinin ismi geçer. Gülçin'i, babaannesinin yanına Denizli'ye Haydarpaşa Garı'ndan trene bindirerek yolcu eder. Hasan'ın Arka Kahve'de çıkıp evine doğru yol almasında uğradığı mekânlar şu şekilde anlatılır: “Bir saat içinde bedenine doldurduğu ufak rakıyı İstiklal Caddesi'nin kalabalığında buharlaştırarak yürüdü. AKM'nin yanından Bostancı dolmuşuna bindi, parasını uzatıp, arka koltuktaki üç kişinin arasına sessiz, uslu bir çocuk gibi oturdu” (Çelik, 2011, 32).

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâyeyi yazar anlatıcı, hâkim bakış açısıyla anlatır. Hikâyede kahramanların her şeyi en ince ayrıntısına kadar okuyucunun gözleri önüne serilir:

“Hasan, iki haftadır, Gülçin'in hayalini karşısına alıp konuşuyor, sorular soruyor, istediği yanıtları bir türlü alamıyor, alamayınca da çılgına dönüyordu. Ettiği küfrün haddi hesabı yoktu. Günde belki elli kez, kararlı bir şekilde eli cep telefonuna gidiyor, hızlı aramadaki ilk numaraya basmak istiyor, basamıyordu. Basamıyordu, çünkü Gülçin'in sesini duyacak olmak, ağzını dili kurutuyor, öfkesinden nefes alamaz hale getiriyordu Hasan'ı. Zaten ezberlediği cümleler de, geride tek bir kelime bırakmadan uçup gidiyordu aklından. Üstelik telefon etmesi gereken bir kişi varsa o da Gülçin'di. İnsan arkasında bıraktığı enkaza dönüp bakmaz mıydı? Gerçi, gittiği akşamın gecesinden itibaren cep telefonunun ekranında numarası görünmeyen aramalar çoğalmıştı, ama bu Hasan'ın sinirlerini daha da bozmaktan başka bir işe yaramamıştı” (Çelik, 2011, 25).

Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme

Hikâyede kapitalist sistemin oluşturduğu üst ve alt sınıfa mensup insanlar bulunmaktadır. Hasan, Gülçin ve garson Ali işçi sınıfını temsil ederken Gülçin'in

çalıştığı iş yerinin patronu üst sınıfa aittir. Toplumcu gerçekçilikten önce doğmuş eleştirel gerçekçilikte “amaç eyleme geçirmek değil, anlatmak ve göstermektir” (Çakır, 2017, 37). Yazar, Gülçin’in patronunun uzun süren toplantılarından dolayı çalışma hayatında olumsuzluklar yaşadığını gösterir. Bu olumsuzluklar aile hayatını etkilemektedir:

“Otuz kişinin çalıştığı işyerinin muhasebesinden sorumlu olmak kolay değildi. Canı sağ olsundu. Patronun gevezeliği yüzünden akşam geç saatlere kadar süren toplantıları da ilelebet sürmeyecekti elbette. Önceki yıllarda olduğu gibi birbirlerine zaman ayırabilecek, birlikte dışarı çıkabilecek, arkadaşlarıyla buluşabilecek ve hatta tatile gidebileceklerdi” (Çelik, 2011, 32).

Hikâyede, işçi sınıfının ekonomik seviyesinin kendi hayatını idame ettirecek seviyede olduğu görülür. Hasan gece gezintisinden evine dönecekken ulaşım aracı olarak dolmuş kullanır: “Bostancı dolmuşuna bindi, parasını uzatıp, arka koltuktaki üç kişinin arasına sessiz, uslu bir çocuk gibi oturdu” (Çelik, 2011, 32). Hasan terk edildikten sonra şehri terk etmek istemiş ama yapamamıştır. Eğer bu gidişi gerçekleştirse ulaşım aracı olarak otobüs kullanacaktır: “kentten ayrılmak için Rıhtım Caddesi’ndeki otobüs firmalarının önünde dolaşıp durmuş, birinin bile içine girmeden evine dönmüştü” (Çelik, 2011, 27). Gülçin, Hasan’ı terk ederken şehirlerarası vasıta olarak treni tercih eder: “Gülçin’i Haydarpaşa Tren Garı’nda trene bindirmiş, valizlerini yerleştirmiş, camını aşağı indirmiş, sarılıp öpmüş, dışarı çıkmış ve trenin kalkmasını beklemeye başlamıştı” (Çelik, 2011, 43).

Hikâyede alt sınıfa mensup insanların kullandığı mekânlardan Arka Kahve’nin küçük ve gösterişsiz olduğu anlatılır. Hasan’ın evi ise dağınık ve pis bir halde okuyucunun karşısına çıkar.

Sen Giderken adlı hikâyede aldatılan bir erkeğin düştüğü durum söz konusu edilmektedir. Hasan, Gülçin’in kendisini aldatmış olduğunu ve yalan konuşarak Sevgililer Günü’nü başka bir erkekle geçirdiğini anımsar. Cep telefonuna art arda gelen mesajlarda Gülçin ondan bağışlanmayı dilemektedir. Gülçin iki hafta önce Haydarpaşa Tren Garı’ndan anneannesinin yanına yolculuğa gittiği sırada başka bir erkekle olduğunu söylemiştir. Hasan bunları düşünürken kafasından sızan kanı ve elinden düşen telefonu hissetmez ve trajik bir şekilde ölür. Nevzat Çelik, aldatılan erkekle ilgili şunları söyler: “Aldatılan kadın aldatıldığını ulu orta konuşabilirken, erkek bunu mümkün olduğunca gizlemeye çalışır, içine gömer... Ayrılıklarda erkeklerin kadınlara göre daha çok yıkılmasının altında bu yatar” (Yayalar, Mayıs

2006, 46). Evliliklerde ahlaki açıdan doğru olmayan aldatmanın en ağır sonuçlarından biri yaşanır.

Hikâyede, yeraltı edebiyatını oluşturan kötülük, cinsellik, mekân, içki, yalnızlık, ölüm, argo ve jargon kavramları açık bir şekilde görülür.

4.2.3. Leke

4.2.3.1. İnceleme

Olay Örgüsü

Nilgün'ün dışarıdan eve baş ağrısı içerisinde gelmesiyle hikâye başlar. Selim, arkadaşı Murat'ı kendi evlerine getirerek eşi Nilgün'le tanıştırır. Nilgün, eşinin elinden poşetleri alarak mutfağın yolunu tutarken yemek hazırladığını söyler. Selim'le Murat ise ayrıldıkları günden başlayarak sohbet etmeye başlarlar. Murat, hapisneden firar etmiş ve Selim'e haber vermiştir. Nilgün, Murat'ı Selim'in anlattığı kadarıyla bilmektedir. Selim'in çoğu illegal işlerinde Murat vardır. 22 Nisan 1980'de Selim'le Murat bir randevuda polis tarafından yakalanır. Randevuyu ayarlayan arkadaşları Kemal, polis tarafından daha önceden yakalanmış ve bütün planı polise anlatmıştır. Dolayısıyla Selim ve Murat da yakalanır. İki olayı reddederek on beş gün sonra serbest bırakılmışlardır. Murat dışarıya çıkar çıkmaz siyasi polisler tarafından tekrar gözetim altına alınmıştır. Murat, bütün suçlamaları reddetmesine rağmen on beş yıl hapis cezası alır. Selim yaşananları Nilgün'e daha önce anlatmıştır. Nilgün'e anlattıklarından gruplarının bir yıl önce ikiye bölünmek üzere oldukları ve Murat'ın kendi fikirlerine daha yakın olduğu da anlaşılır. Murat şimdi karşılarında oturmakta ve cezaeviyle ilgili soruları cevaplamaktadır. İçeride yaşadığı trajik olayları anlatırken dalgayla anlatır ve daha konuşmak istemez. Sabah işe gidecek olan Nilgün uyumaya gider, ikisi ise sohbete devam eder. Nilgün sabah uyanığında ikisinin de yorgun düştüğünü ve kahvaltılık masası hazırlamış olduklarını görür. Nilgün hızlıca bir şeyler atıştırıp işe gider. İş bitimi eve dönerken durakta

Selim'le karşılaşır. Selim, ne zaman geleceğinin belli olmadığını, Murat'a sahte kimlik ayarlanana kadar kendilerinde kalacaklarını söyler ve ayrılırlar.

Murat, Nilgün'e ailesinden ve yaşadıklarından bahseder. Murat'ın babası büyük bir ilaç fabrikasının müdürüdür. Üç erkek çocuğun ortancasıdır. Aile gençliğinde yaptığı illegal davranışlar geçer diye düşünür ama onların beklediği gibi olmaz. Cezaevindeyken Anadolu kentlerinin çoğuna sürgüne gönderilenler arasında yer alır. Annesi o kentten o kente giderken babası işini bahane ederek görüşüne gelmemiştir. Kardeşleri ise mektup yazmış ve birkaç defa görüşüne gelmişlerdir. Solcu olmasını çok fazla okumasına bağlar. Sonra Nilgün kendi hayatını anlatmaya başlar. Babasının köy enstitüleri çıkışlı bir öğretmen olduğundan, annesinin ev kadını olduğundan, iki tane abisi olduğundan bahseder. Anne ve babasından bahsederken babasını "Demokrat-Makyavelist" olarak adlandırınca Murat bu adlandırmaya güler. Daha sonra Nilgün alınarak uyumak için yatmaya gider. Murat ertesi gün evde Nilgün'ü beklerken onu kırdığını düşünür, kendine kızar. Evde tek başınayken sıkılır buranın da bir hapisaneden farkı olmadığını düşünür. Nilgün eve geldiğinde onu ayakta karşılar ve çok sıkıldığından söz eder. Murat çok titiz biridir, Nilgün bundan etkilenir. Örgüt dışındaki konularda da Murat bakış açısıyla Nilgün'ü etkilemeyi başarır. Murat bir an önce evden hatta ülkeden çıkıp gitmek istemektedir. Murat, Nilgün'e hikâye anlatma oyunu oynamayı teklif eder. Aralarında anlaştıktan sonra Murat dışarıdaki köpek havlamalarını kullanarak anlatıma başlar. Bir kızın köpek havlamalarıyla sabah uyandığını söyler. Kızın adını Nilgün olarak söyleyince Nilgün itiraz eder, bundan sonraki anlatımda sadece 'Kız' olarak söylemek üzere anlaşılır. Nisan sabahında Kız'ın caddeye bakmasıyla devam eder. Kız on beş yaşındadır. Kız'la ilgili tasvirleri müstehcen bir şekilde devam edince Nilgün "Yeter!" diyerek hikâyeyi durdurur. Nilgün'ün hikâyeyi kesmesinin sebebi Kızın kendisine benzemesidir. Murat, Kızı anlatırken daha da müstehcen ifadeler kullanınca Nilgün tekrar araya girer. Murat tekrar ikna eder ve hikâyeye devam eder. Bir sürü köpeğin Karabaş isimli köpeğin etrafını çevirmiş olduğunu Kızın ise pencerenin yanındaki yatağından doğru olayları gördüğünü söyler. Başında kara bir leke olduğundan sokaktaki çocuklar ona Karabaş demektedir. Karabaşın yanında olan köpekler arasında Arap da vardır. Arap alt sokaktaki bahçeli evin köpeğidir. Kız bir çiftleşmeye tanık olacağı için sabahın yedisinde pazar günü uyumaktan vazgeçer ve olacakları izler. Nilgün tekrar araya girer "Şimdi de tutup çiftleşmelerini anlatacak

değilsin sanırım” (Çelik, 2011, 69) der. Murat anlatmasına anlatacak olduğunu ama Arap’ın sahibinin izin vermeyeceğini söyler. Hikâyeyi burada kesip yarın devam etse daha iyi olacağını söyleyerek uyumaya gider. Ertesi akşam Nilgün eve dışarıdan aldığı yemeklerle gelir, aceleyle yemekleri yerler. Murat dün akşam kaldığı yer olan Arap’ı sahibinin ıslığına Arap’ın koşmaya başlaması ve Kızın terlemiş olduğunu fark etmesiyle devam eder. Arap gittikten sonra diğer köpekler dalaşmaya başlarlar. Köpeklerin arasında da sadece iki iri olanı kalır diğerleri sağa sola kaçar. Kız sokağın başına doğru bakar ve yakışıklı bir köpeğin kumları eşelediğini görür. Bundan sonrasını Nilgün anlatmaya başlar. Bu köpeğe isim koymakla başlar işe, köpeğin ismini Tarkan olarak belirlerler. Tarkan birden saldırır, birini darbeye yere düşürür. Ardından diğerine yönelir bu esnada yerde olan ayaklanır ve kaçar. Diğer köpek ise teslim olur. Tarkan çevrede bir tehdit olmadığını anlayınca Karabaş’a hava atmaya başlar ama cevap alamaz. Sonrasında Murat hikâyeye devam eder. Nilgün çiftleşme olayını çok fazla istemese de Murat’ın anlatmasına izin verir. Murat, Karabaş’ın pes edip çiftleşmeyi kabul ettiğini söyleyerek devam eder. Kız bu arada olayları daha iyi görebilmek için dizlerinin üzerine doğrulur. Tarkan ve Karabaş çiftleşmeyi bitirecekken kış kış yapışırlar ve ayrılamazlar. Nilgün susar ve mutfığa su almaya gider. Geldiğinde devam etmesini ister. Murat bundan sonrasını yarın akşam anlatacağını söyler. Nilgün yarın akşam eve gelmeyeceğini söyleyerek bu akşam anlatmasında ısrar eder. Murat ise çekingen bir tavırda hikâyeye devam eder. Arap bir anda ikisinin başına dikilir. Kız ürkek bir hal alır. Arap, Tarkan’a saldırmak isteyince Tarkan ve Karabaş birlikte dönmeye başlarlar. Karabaş’ın dönme sürecince ayakları yerden kesilir ve Tarkan’ın üzerine ağırlık yüklenince yere düşer. Arap fırsattan istifade ederek Tarkan’ı dişler. Nilgün araya girer ve eşit şartlar altında savaşmadıklarını söyler. Murat, Kız’ın başını camdan alamadığını ve izlemeye devam ettiğini söyleyerek devam eder. Arap’ın dişlerinden kurtulan Tarkan’ın boynu parke taşına vurur. Nilgün burada hikâyeyi bırakmasını söyler ama artık çok geçtir Tarkan ölmüştür. Nilgün ağlamaya başlar yalnız Murat bunu fark etmez ve devam eder. Karabaş, Tarkan’ın ölüsünden ayrılarak çöp bidonunun yanına uzanır. Nilgün artık dinlemez. Arap olay yerinden uzaklaşır, Kız olanlara dayanamaz ve tuvalete kusmaya gider. Nilgün, hikâyeyi burada bitiren Murat’a bu şekilde bitirdiği için kızar.

Nilgün, kapıyı açar açmaz Murat'ın kendisi için uzattığı güllerle karşılaşır. Bunları nereden bulduğunu sormasının ardından Murat yandaki bahçeden kopardığını anlatır. Nilgün'ün ellerinde poşet olduğundan dolayı Murat gülleri yakasına doğru sıkıştırır. Gülün dikenini vücuduna batınca irkilir. Daha sonra yemek hazırlamak için mutfığa yönelirler. Murat hazırladığı menemenle masaya gelir. Murat, firar edeli dokuz gün olmuştur. Nilgün bu esnada Selim'le olan tanışmalarını hatırlar. Korsan gösteri yaptıkları sıradan bir günde polislerin kovalamacasından kaçarken sığındığı evin kapısında karşılaşmıştır Selim'le. Korsan gösteri esnasında rahatsızlanmış ve yürümekte zorluk çekmiştir. Selim'in evine geldiklerinde kanamasından dolayı kendinden utanmıştır. Eve gitmez Selim'de kalmıştır ve üç ay sonra hızla evlenmişlerdir.

Nilgün, lavaboda gözyaşlarını tutamaz, kendini çok değersiz hisseder. Murat'la ilişkiye girmişlerdir. Lavaboda "Söylerim tabii" (Çelik, 2011, 94) şeklinde ağlayarak bağırılmaktadır.

Nilgün sabah olduğunda masanın üzerinde bir miktar parayla bir not bulur, notta büyük harflerle: "GÜNAYDIN NİLGÜN, SEN DE KATILIR MISIN BİLMİYORUM AMA, BU AKŞAM CANIM RAKI İÇMEK İSTİYOR. SİGARA VE BİR İKİ MEZE ALIRSAN... TABİİ HERHANGİ BİR TERSLİK OLMAZSA! MURAT" (Çelik, 2011, 95) yazmaktadır. Nilgün, paraları ve notu alarak evden çıkar. İş çıkışı şarküteriden içki ve meze alarak eve gelir. Murat gün boyu onu heyecanla beklemiş ve gelmesine bir saat kala masayı hazırlamıştır. Paketleri birlikte açıp masaya yerleştirirken Murat çok sevinçlidir. Nilgün'ü de rakı içmeye ikna eder. Nilgün ilk bardaktan sonra bira ile devam eder. Şakalaşma ve gülüşmelerinden sonra radyodan müzik açarak Murat dans eder. Masayı birlikte topladıktan sonra bulaşığı da birlikte yıkarlar. Nilgün kendini yatağına bırakır ama uyuyamaz sürekli sağa sola döner. Selim'le tanışmasından bu yana yaşadıklarını anımsar. Murat'la birlikte olmayı içten içe düşünür. Murat'ın kendi yatak odasına geldiğini fark eder. Nilgün yaptığının doğru olmadığını ısrarla söylese de Murat aldırmaz. Aralarındaki boğuşmadan sonra yataktan düşünce Nilgün çaresiz bir şekilde teslim olur. Murat ve Nilgün'ün ilişkileri bittikten sonra Nilgün ağlar Murat ise özür dileyerek odadan çıkar.

İbo, Nilgün'ün eve gitmediği akşam bir şeylerin döndüğünü anlar. Murat'ın kimlik işinin ne zaman hal olacağını sorunca daha da kuşkulanır. Murat ve Nilgün'ün arasındaki yasak ilişki üç akşam art arda devam etmiştir. Nilgün odasına gittikten hemen sonra Murat yanına gider. Birlikte oldukları son akşam, Nilgün'ün örgütle konuşacağını anlayınca "İki kişinin bildiği gerçek, iki kişi arasındaki gerçektir Nilgün!" (Çelik, 2011, 114) demiştir. İbo'ya olanları ağlayarak anlatınca çok sinirlenir. O akşam onu eve göndermez ve Haticelerde kalmasını söyler.

Nilgün, Murat'la girdiği ilişki sürecindeki günlerde iş yerinde de aktif bir şekilde işini yapamaz, daha basit işlere yönlendirilir. İş çıkışı bildiri almak için örgüt arkadaşlarının evine gider. İbo onun kötü halde olduğunu anlayınca ne olduğunu sorar. Murat'ın zoruyla ilişkiye girdiklerini istemsizce anlatır. Murat evde beklediği gibi Nilgün gelmez, olanları anlattığını anlar. Canı içmek ister ama evi ve arkadaşlarını tehlikeye atmamak için evden çıkmaz. Nilgün'ü beklerken bozuk olan televizyonu tamir etmek aklına gelir. Televizyonu hızlıca tamir eder, TRT'de yayınlanan 'Eurovision Şarkı Yarışması'nı canlı olarak takip eder. Çetin Alp'in 'Opera' şarkısına tek bir puan dahi çıkmaz. O gece sabahlar, gözüne uyku girmez. Tarih olarak 24 Nisan olduğunu aklından geçirir.

Ali, Haticelere gelip Nilgün'e bir işlerinin olduğunu söyleyerek alıp gider. Geldikleri konum gecekondu mahallelerinin yer aldığı bir yerdir. Söğüt ağacının dibinde Selim, Naci, İbo, Cemal ve Murat'ı görürler. Nilgün yargılanacaklarını anlayarak endişeye ve korkuya kapılır. İbo hemen konuya girerek Nilgün'ün kendisine anlattıklarını burada da anlatmasını ister. Nilgün, utanç ve kıvrınma içinde olanları kesik kesik sorulara cevap vererek anlatır. Naci olayın tam anlamda çözülmesini ister. Çünkü ağır bir suçlama vardır. Selim büyük bir darbe almış gibi ayakta sallanır. Murat ise utancından dolayı küçüldükçe küçülür. Zorla ilişkinin bir defa olduğunu söyleyince Murat sigara yakar. Murat'a sorular sormaya başlarlar ama Murat kendisini savunmaz. Nilgün'ün yaptığı suçlamaların hepsini kabul ettiğini ve alınacak karara itiraz etmeyeceğini söyler. Cemal konuşmaya girer; konuşulan konunun çok hassas olduğunu bir kamt olması gerektiğini ifade eder. Nilgün'ün aklına cinsel organında leke olduğu gelir ve bunu anlatır. İbo, Murat'ın belinden silahını alır. Diğerleri de karara varırlar ve Nilgün, Ali tarafından minibüse götürülür.

Nilgün eve gidince kendisin lavaboya atar ve ağlamaya, kusmaya başlar. Salona geldiğinde sokaktan gelen köpek havlamalarıyla karşılaşır. Başını iki elinin arasına alarak olanları hatırlamaya çalışır. Cemal ve Selim'in derenin karşısına geçtiklerini; Murat, Naci ve İbo'nun söğütlüğe daldığı aklına gelir. Taş ocağından gelen dinamit seslerinin arasından gelen silah sesi başındaki tüm ağrıyı keser.

Şahıs Kadrosu

Murat: Murat'ın ailesi ve yaşadığı hayat, hikâyede şöyle tanıtılır:

“Murat'ın babası büyük bir ilaç fabrikasının personel müdürüymüş. Bir erkek kardeşi, bir de abisi varmış. Evin ne şımartılan ne de ihmal edilen çocuğu olmuş. Ortada bir yerde büyümüş. Kendiliğinden bir süreçte sola ilgi duymuş. Ailesi 'gençliktir geçer' diye beklerken o çoktan örgütlü mücadeleye katılmış. Zorunlu illegaliteye geçişle birlikte ailesiyle ilişkisi pamuk ipliğine bağlanmış. İşkence sürecinden sonra askeri cezaevine dönüştürülen Davutpaşa Kışlası'na atmışlar. Hükümün kesinleşmesinden sonra bir Anadolu kentine, oradan da bir başkasına sevk edilmiş. Her gittiği cezaevinde ilk sürgünü yiyenler arasında olmuş. 'Anadolu'yu karış karış bilirim!' diyor. Babası işini bahane ederek zaten ziyaretine gelmiyormuş. Annesi de o kentten bu kente dolaşmaktan bitkin düşmüş. Kardeşleriyle ilişkisi de pek farklı gelişmemiş; önce mektup, sonra kart düzeyinde sürmüş. Bir iki kez açık görüşe gelmişler. Araya yasaklar filan da girince” (Çelik, 2011, 57).

Murat, uzun boylu ve iri yarı, kaslı bir yapıya sahiptir. “Saçları da hiç bozulmaz. Kıvırcık. Sık” (Çelik, 2011, 108) olarak tasvir edilir. Gençliğinden itibaren okumayı çok seven ve dolayısıyla sola ilgi duyan biridir. 12 Eylül öncesi siyasi polis tarafından gözaltına alınıp on beş yıl hapis cezasına çarptırılır. İşkence ve sürgünle geçen hapis sürecinden sonra arkadaşının çıkış belgesiyle cezaevinden kaçar. Örgütten arkadaşının evinde sahte kimlik çıkartılana kadar kalacak ve yurt dışına kaçacaktır. Çok temiz ve kendi işini kendi yapan becerikli bir yapısı vardır. Nilgün'le birlikte kaldığı dokuzunca akşam içki masasının vermiş olduğu sarhoşlukla, Nilgün'le ilişkiye girer. Hikâyenin sonunda alınan kararlarla ölümle cezalandırılır. Selim'in, Nilgün'le evliliğinde arkadaş çevresinden olan üçüncü kişidir.

Nilgün: Nilgün'ün ailesi ve yaşadığı hayat hikâyede: “Babam köy enstitüsü çıkışlı bir öğretmen. Annem tipik bir ev kadını. İki abim var, ikisi de başka başka örgütten. Gördüğün gibi, solcu olmam için benim de birine âşık olmam

gerekmiyordu” (Çelik, 2011, 58-59) ifadeleriyle anlatılır. Köy Enstitüleri²⁰⁶ sol kitlenin desteklediği okullar olarak bilinir. Ama CHP içirişinde de muhalif olanlar vardır: “Önce CHP içindeki sonradan da çok partili sisteme geçişle DP’nin genel olarak bu okullara muhalif olmaları bu konuyu siyasi bir mecraya taşımıştır” (Türk, 2017, 79).

Nilgün hikâyede “Düz siyah saçları toka takmazsa yüzüne akıyor” (Çelik, 2011, 58) tasviriyle yer alır. Örgütün korsan gösterilerinde yer alır. Günlük hayatında fabrikada çalışmaktadır. Duygusal bir kadındır, en ufak şakalaşmada dahi alınır. Murat’ın hareketlerinden bile içten içe etkilenir.

Selim: Selim solcu örgütün faaliyetlerinde oldukça aktif bir şekilde yer alır. Sık sık başka kentlere gitmektedir. Hikâyenin başlangıcında tam bir aydan sonra Murat’la birlikte eve gelir. Nilgün’le tanışmaları örgütün korsan gösterisinde bir evin önünde karşılaşmaları ve üç ay sonra hızla evlenmeleriyle gelişir. Murat’la, Nilgün’ün ilişkilerini öğrenince çok sinirlenir sağa sola saldırır. Dağınık bir insandır, “Selim’i tanır, duvara düzgün bir çivi bile çakamaz” (Çelik, 2011, 117) ifadeleriyle becerikli olmadığı vurgulanmaktadır

Kemal: Sol örgütün içinde yer alan kişilerdendir. Selim ve Murat’la buluşacakları randevu öncesi polis tarafından yakalanır ve bütün her şeyi itiraf eder. İtiraftan sonra Murat ve Selim’in de yakalanmasına neden olur. Arkadaşını satan bir yapısı vardır. Murat bunun altında kalmaz ve onu dövdüğünü şöyle anlatır:

“Şubedeki yirminci gününde mi ne, falaka seansı sırasında eli sopalılardan birinin Kemal olduğunu gözbağının altından görmüş. ‘Konuşacağım.’ diyerek falakayı durdurmuş. Falakadan, boynundaki araba lastiğinden kurtulup, şiş tabanlarının üzerinde dengesini sağlar sağlamaz, gözbağını çekip almış yüzünden. Tanınmamak için kendilerini masanın arkasına atan ya da yüzlerini duvara dönen işkencecilerin şaşkınlığı geçene kadarki o kısacık sürede, ayakta küçük dilini yutmuş bir vaziyette duran Kemal’i bir güzel benzetmiş” (Çelik, 2011, 53-54).

Hatice: Sol örgüt içerisinde yer alan kişilerdendir. Murat’ın, Nilgün’ün art arda ırzına geçmesinden sonra Nilgün bir gece onda yatıya kalır. Nilgün’ün arkadaşısıdır, hikâyede sadece bu kadar yer kaplar.

İbo: Sol örgüt içerisinde belirli bir yere sahip olan kahramandır. Örgüt içinde Nilgün’ün sorumlusu odur. Nilgün’ün hal ve hareketlerinden bir sıkıntısı olduğunu

²⁰⁶ Köy Enstitüleri hakkında detaylı bilgi için Bk: Hatem Türk, **Bir Mavi Yolcu: Sabahattin Eyuboğlu**, Serander Yayınevi, Trabzon, 2017.

anlar. Nilgün, başından geçen ilişkiyi ona anlatınca çok sinirlenir. Murat'ın ölüm cezası almasında karar alan kişilerdendir.

Ali: Sol örgüt içerisinde yer alan kişilerdendir. Nilgün'ü, Haticelerden alıp minibüsle karar verilecek yer olan yerleşim yeri dışındaki bir yere götürür. Murat'ın ceza kararının alınması sırasında o da vardır. Karar verildikten sonra Nilgün'ü minibüse geri götürür.

Naci: Sol örgüt içerisinde yer alan kişilerdendir. Murat'ın ceza kararının alınması sırasında o da vardır. Hikâyede adı sadece bu bölümde geçer.

Cemal: Sol örgüt içerisinde yer alan kişilerdendir. Murat'ın ceza kararının alınması sırasında o da vardır. Nilgün'ün, Murat'a yönelttiği suçlamaları doğrulaması ve bunun üzerine karar alınmasını teklif eder. Nilgün ise kanıtlama işini Murat'ın cinsel organındaki lekeyle açıklar.

Nermin: Örgütün yaptığı korsan gösterilerde Nilgün'le birlikte faal olarak görev almıştır. Pankart hazırlama işinde Nilgün'e yardım etmiştir.

Kız: Murat'ın üçüncü gece Nilgün'e anlatmaya başladığı hikâyede yer alan başkahramandır. Pazar günü erkenden uyanır, on beş yaşındadır. Yatağından dışarıda olan köpek dalaşmalarını ve sonrasında olan çiftleşmeyi izler. Daha sonra köpeklerin dalaşması sırasında Tarkan'ın ölmesi üzerine fenalık geçirir.

Zaman

Hikâyede geçen zaman net bir şekilde bellidir. Murat'ın cezalandırılacağı gün "Hafif serin, pırıl pırıl bir nisan sabahı. 'Bugün 24 Nisan' diye geçiriyor aklından. Nisanda yakalanmış, nisanda firar etmiş ve nisanda" (Çelik, 2011, 117) ölümle cezalandırılmıştır. Hikâyeden olayın anlatıldığı senenin anlaşılmasına "İlk kez renkli televizyon izliyor. TRT, Eurovision Şarkı Yarışması'nı canlı olarak izliyor. Çetin Alp'in söylediği 'Opera' adlı parçaya tek puan bile verilmiyor" (Çelik, 2011, 117) ifadeleri yardımcı olur. Çetin Alp 'Opera' adlı parçayla 1983 yılında Eurovision Şarkı Yarışması'na katılır. Murat, Selim'in evinde on bir gün kalır firar ettiği tarih ise 13 Nisan 1983'tür. Murat'ın yakalandığı tarih ise "22 Nisan 1980, Cunta'ya beş kala!" (Çelik, 2011, 53) olarak anlatılır.

Hikâyede zaman kavramları olarak “bir ay sonra, on beş yıl, gece dört, otuz dokuz gün, on beş gün, dokuz gün, yirminci gün, sabah, gece üç buçuk, pazar, yarın akşam, akşam” şeklinde bulgular da mevcuttur.

Mekân

İç Mekânlar

Selim’in Evi: Hikâyede iç mekân olarak en fazla üzerinde durulan ve olayların en fazla geçtiği yerdir. Ev “yedi sekiz katlı bir apartmanın zemin katındaki dairedir” (Çelik, 2011, 92). Evde sürekli olarak örgütten kişiler ağırlanır. “Murat için yatak hazırlaması gerekmiyor çünkü diğer odadaki yataklar gerektiğinde kullanılmak üzere her zaman hazır tutuluyor. Altı aydır oturmalarına karşın evin illegalitesi bozulmamış ki bu –son aylardaki yoğun operasyonlar düşünüldüğünde- şaşılacak bir durum!” (Çelik, 2011, 55). Murat’ın hapisten kaçtıktan sonraki ikinci hapsi gibidir. Murat’ın “Dışarıyla rahatça ilişki kurabildiği tek yer, apartmanla bahçe duvarı arasındaki iki metre genişliğindeki boşluğa bakan küçük pencere. Perdeleri aralayarak dışarı, boşluğa bakıyor” (Çelik, 2011, 59) tasvirinden Murat’ın dışarıyla olan tek bağı anlatılır. Murat, Nilgün’ü evde yalnız bir şekilde beklerken evin her tarafını gezer ama yatak odalarına asla girmez. Evin mutfak, lavabo bölümlerinden de söz edilir. Ev kaloriferlidir. Ev “kötü boyandığı fırça izlerinden belli olan duvarlar” a sahiptir (Çelik, 2011, 100).

Hikâyede, iç mekân olarak Nilgün’ün çalıştığı fabrikadan, Davutpaşa Kışlasından, Hatice’nin evinden, 1. şubeden söz edilir.

Dış Mekânlar

Hikâyenin dış mekânı İstanbul’dur. Beşiktaş, Gayrettepe semtlerinden bahsedilir. Nilgün’ün iş çıkışı eve gitmek için otobüs beklediği otobüs durağındaki kalabalıktan söz edilir. Nilgün meze ve içki almak için “cadde üzerindeki, manav reyonu da olan şarküteriye girmeyi akıl edebiliyordu” (Çelik, 2011, 96).

Hikâyede dış mekân olarak Murat’ın cezasına karar verilmek üzere toplanılacak yere giderken yerleşim yeri olarak gecekondulu mahallesinden geçilmiştir.

“Yeni yeni kurulduğu hemen belli olan gecekondulu semtinin bozuk, tozlu yollarından geçiyorlar. Sonra evler kayboluyor. Pırıl pırıl bir güneş tam tepelerinde duruyor. Küçük bir tepeyi aştıktan sonra yemyeşil bir vadi çıkıyor karşısına. ‘Ne güzel bir yermiş burası!’ diyerek küçük bir çığlık atıyor Nilgün. Ali şöyle bir bakıyor Nilgün’e

ve adımlarını hızlandırıyor. Kıpkırmızı oluyor Nilgün. Başını önüne eğip koşturuyor Ali'nin arkasından. Arada bir başın kaldırdığında karşı tepedeki taş ocaklarını görüyor belli belirsiz. Söğüt ağaçlarına yaklaştıklarında minik bir derenin şırlıtısını duyuyor Nilgün. Başını kaldırıp baktığında belleğinden kazıyıp atmaya çalıştığı insanları görüyor: Selim, Naci, İbo, Cemal ve Murat. Söğüt ağaçlarının hemen dibindeki bir kuytuda toplanmışlar” (Çelik, 2011, 122).

Örgüt üyelerinin böyle bir yerde toplanmasının nedeni alınacak kararın ve cezalandırılmanın başkaları tarafından duyulmamasını sağlamaktır. Murat'ın ölümünü gerçekleştirecek olan silah sesini gizlemeyi, taş ocağından gelen dinamit patlamaları sesine katarak sağlarlar.

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâyede anlatıcı kahramanın hissettiklerini, duygularını, düşüncelerini anlatan yazar anlatıcıdır. Hikâyede gerçekleşmiş ve gerçekleşecek olayları bilmektedir. “Evin içinde bütün gün ağzındaki kötü tatla dolaşmaktan sıkılıyor Murat. ‘Galiba, incittim,’ diye düşünüyor. ‘Ne vardı ki bunda bu kadar gülecek?’ Gece buna benzer, belki de aynı cümleyi Nilgün’ünde kurduğunu hatırlıyor” (Çelik, 2011, 59). Bakış açısı ise tanrısal, hâkim bakış açısıdır.

“Arkadaşlarında tek bir haber çıkmıyor. Pasaport ayarlamak Cunta’dan önce çocuk oyuncağıydı. Umudunu kesmek üzere. Bilerek oyalıyor olamazlar! Konuşabildiği ve görebildiği tek kişiyi, Nilgün’ü yiyecek bekleyen yavru bir kuş gibi açıklıkla bekliyor” (Çelik, 2011, 60).

“Gün geçmiyor ki bir eve baskın yapılmasın, devrimciler öldürülmesin. Tabancası ve yedek şarjöründen başka bir silahı yok. Bir baskın olsa ne yapabilir ki? Alacaksa da gündüz, yalnızken olsun. Tabancasını yakınında bir yerde tutuyor, Nilgün’ün görmemesine özen gösteriyor” (Çelik, 2011, 63).

Hikâyede yanlış olan davranışların uyarılması söz konusudur:

“İyi de rakının yanında hangi mezeler yenir? Gerçekten bilmiyor. İzlediği kimi filmlerdeki meyhane sahnelerini hatırlamaya çalışıyor, aklına doğru dürüst bir şey gelmiyor. Olacak şey değil; büyük devrim projelerinin peşinden koşarken, rakı masasının neyle ve nasıl donatılacağını bilmiyor. Rakı, sağlığa zararlı bir şey, görüldüğü gibi! Baksana, daha içilmeden kâbusu oldu! Gülümserken, bir taraftan da hem kendine hem Murat’a kızıyor. Nereden çıkardı şimdi rakı içme hikâyesini?” (Çelik, 2011, 96).

Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme

Kitabın ikinci baskısına *Leke* adının verilmesi hikâyenin önemliliğinin kanıtıdır. Çünkü ahlaksal bir bozukluğun sonucunda lekeleyen bireyin ölüm ile cezalandırılmasıyla son bulur. Hikâye kahramanı kendinde olan lekeyle temiz olanı kirletir. Öyle ki yazarın romanı ve diğer hikâyelerinin de örneği konumundadır. Evli olan Nilgün ve Selim’in evine hapisneden arkadaşının yerine çıkararak firar eden Murat’ın misafir olarak gelmesiyle hikâye başlar. Murat’ın firar tarihi 13 Nisan 1983’tür. Yakalandığı tarih ise “22 Nisan 1980, Cunta’ya beş kala!” (Çelik, 2011, 53) şeklinde anlatılır.

Berna Moran, 1980 darbesinin amacını şu şekilde değerlendirir:

“1980'deki müdahalenin amacı ise yalnızca solun elini kolunu bağlamak, toplumu yıldırma değil, aynı zamanda topluma yeni değerler içeren bir dünya görüşü aşılıyarak sol ideolojiyi temelden çökertmekti. Bu hedefe varmak için üniversiteler ve basın denetim altına alındı, ilerici aydınlar susturuldu, toplum depolitize edildi” (Moran, 1994, 49).

Hikâye bu bağlamda 12 Eylül 1980 darbesi öncesi ve sonrası hakkında bilgiler verir: “savcılık tarafından serbest bırakılıyorlar. Murat kapıdan çıkar çıkmaz siyasi polis tarafından yeniden gözaltına alınıyor. 12 Eylül öncesinde polis bu yönteme sık sık başvurarak gözaltı süresini uzatıyordu” (Çelik, 2011, 53).

Suçkov’a göre “eleştirel gerçekçiler, kendi yaşam, toplum ve insan görüşlerinin bir onaylanmış biçimini aramışlardır tarihte. Kendi yaşadıkları zamana ve yaşama yönelik tavırlarını dile getirebilecek olaylarla verilerin bir dermesi olarak ortaya koymuşlardır tarihi” (Suçkov, 1982, 232). Nevzat Çelik bu bağlamda 1980 darbesinde Türkiye’de yaşananları ve sol örgütlerin faaliyetlerini *Leke*’de anlatır: “Örgüt içindeki ideolojik bir ayrışmayı dayatacak boyutta olmadığını ve sıkıyönetim koşullarında bunun bir cinayet olacağını vurgulayan, kadrolara yönelik bir broşür” (Çelik, 2011, 61-62). Hikâyede sol örgütlerin yaptığı korsan gösterilerden de bahseder.

Leke’de üst sınıfa ait olan cezaevlerinde yaşanan olaylar da anlatılır. Devlete ait bu kurumlarda baskı, işkence ve sonuç olarak açlık grevlerinin insanlar üzerindeki etkisine değinir: “Cunta’yla birlikte çok daha ağırlaşan baskı, işkence, açlık grevleri üzerinde odaklanıyor soruları. Baskının, işkencenin, açlık grevlerinin doğrudan

şiddetinden çok, üzerlerinde yarattığı kimi etkilerden, kırılmalarından ve hatta komik yanlarından söz ediyor” (Çelik, 2011, 54).

Hikâyede, Murat, Nilgün, Selim, Kemal, Hatice, İbo, Ali, Naci, Cemal ve Nermin sol grup içerisinde yer alan kişilerdir. Bu kişiler alt sınıfa mensup olup devletle bir anlaşmazlık içerisinde.

Nilgün aynı zamanda çalışarak ailesinin geçimini sağlar. Çalışan Nilgün sabahları erken kalkmak zorunda olduğu için hikâyeye boyunca erken yatmaya özen gösterir: “Sabah erken işe gidecek olan Nilgün, Selim’in uyarısıyla kalkıp yatmaya gidiyor” (Çelik, 2011, 55). Yazar, Nilgün’ün sık sık işten atılmasına da değinir. Hikâyede pazar günleri dahi çalışmak zorunda olan işçilere de değinilir: “Pazar günleri de çalışan ve işlerine gitmekte olan kimi işçiler durup baktı” (Çelik, 2011, 80).

Hikâyede alt sınıf insanların yaşamını geçirdiği apartman daireleri şu şekilde anlatılır: “kötü boyandığı fırça izlerinden belli olan duvarlara bakıyor. Birkaç iri çivinin dışında duvarlar bomboş” (Çelik, 2011, 100).

Leke’de bu insanların yerleşim yeri olan dış mekânların ise pejmürde bir halde olduğu görülür: “Yeni yeni kurulduğu hemen hemen belli olan gecekondu semtinin bozuk, tozlu yollarında geçiyorlar” (Çelik, 2011, 121).

Lukács’a göre eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçiliğin birbirine yaklaştığı noktalardan biri “eski düzene, yani kapitalist düzene karşı başkaldırı - eleştirel gerçekçilikle toplumcu perspektifin birbirine yaklaştığı nokta- bu çok daha köklü yönelim içinde ikinci derecede bir önem taşır” (Lukács, 1975, 108). Nevzat Çelik bu doğrultuda kapitalizm ve sosyalizmin eşit koşullarda mücadele etmediğini vurgular: “Hangi kavga eşit başlamış ki eşit sürsün, a Nilgün? biz şimdi kapitalizmle eşit koşullarda mı savaşıyoruz sence?” (Çelik, 2011, 81).

Hikâyede ahlaksal bozukluklara sıklıkla rastlanır. Evli olan Nilgün ve eşinin arkadaşı Murat’ın cinsel konuları konuşmaları yer almaktadır: “Saygı duyduğu birinin ağzından cinselliğe değin sözler işitmek şaşırtıcı gelmeyebilirdi; ne var ki kurgusal da olsa cinsel bir eylemi anlayacak adam. Ürkütücü olan bu” (Çelik, 2011, 75).

Leke'deki bir diğerk önemli ahlaksal bozukluk Murat'ın, "evli bir kadına, arkadaşının karısına, yoldaşına ilgi duyduğunu hiç çekinmeden belli" (Çelik, 2011, 107) etmesidir. Öyküde Murat'ın anlatmış olduğu köpeklerin dalaşı ve sonucunda cinselliğı isteyen erkeğin ölümle cezalandırılması ve Murat'ın cinsel isteklerinin sonucunda ölümle cezalandırılması önemlidir.

Hikâyede, cinsellik şiddetin uzantısı olarak okuyucunun karşısına çıkar. "Yeraltı edebiyatı eserlerinde cinsellik tüm açıklığıyla verilebildiğı gibi sado-mazo ilişkiler kadının erkeğe, erkeğin kadına şiddet uygulayarak cinselliğın oluşturulması yeraltı edebiyatının kötülük olgusuyla örtüşmektedir" (Karadağ Terzi, 2019, 13). Bu durum sonucu ana kavram olan kötülük pekiştirilmiş olur. Hikâyede ayrıca içki, bağımlılık, suç, ölüm ve üslup kavramları da yeraltı edebiyatı unsurları olarak yer almaktadır.

Öte yandan yazarın diğerk hikâyeleri ve romanında olduğu gibi dağınıklık, insan psikolojilerinin tutarsız, kararsız oluşu, kahramanların yasa dışı işlerin içinde olması, toplumsal değer kavramlarının dışında olmaları, hayata karamsar bakmaları, gelecekle ilgili planlarının olmaması, içki, cinayet, terör, aldatma, yalan bu hikâyenin de çerçevesini oluşturur.

4.2.4. Deniz ile Sezen

4.2.4.1. İnceleme

Olay Örgüsü

Deniz'in şık bir şekilde giyinip evden dışarıya çıkmasıyla hikâyeye başlar. Saat dokuz buçukta İstanbul'un hemen hemen bütün barlarını taksiyle dolaşır. Deniz'in içinde sabah patronundan fırça yemesine rağmen bir kıpırtı mevcuttur. Patronu elindeki dosyayı bir an önce bitirmesini keskin ve nazik bir dille söylemiştir. Deniz üç aydır iş yerinde bir ölü gibi dolaşmaktadır. Patrondan fırça yemesine rağmen iş arkadaşlarıyla şakalaşır ve işine dört elle sarılır. İşine dört elle sarılmasının nedeni içinden öyle gelmesidir. Sevgilisinden ayrıldıktan bir hafta sonra erkek kardeşinin

geçirmiş olduğu trafik kazasında ağır bir şekilde yaralanmasıyla iyice yıkılmıştır. Kardeşi geçirdiği kazadan sonra tekerlekli sandalyeye mahkûm olmuştur. Erkek kardeşi kendine gelince “Nerelerde benim güzel yengem? Ortalıkta görünmüyor?” (Çelik, 2011, 136) diye sormuştur. Deniz ise terk edildiğini söylemeyiip geçiştirmiştir. Deniz terk edildikten sonra içine kapanıp kendini alkole vermiştir. Arkadaşları bu evrede onu teselli etmişlerdir. Deniz’in bu dönemde kadınlara karşı sevgi ve saygısı azalmıştır.

Taksiden indikten sonra Taksim Meydanı’nda oyalanır ve kalabalığa karışır. Ardından İstiklal Caddesi’nde bir süre dolandıktan sonra Kelaynak Kafe’ye girer. Etrafına bakındığı sırada merdivenlerden üst kata çıkan bir kız dikkatini çeker. Aylardır çarpmayan kalbi hızlı hızlı hareket eder. “Tahliyesini hiç düşünmeyen, ansızın valiziyle birlikte kapının önüne konan bir mahkûm kadar şaşkın ve acemi hissetti kendini gördüğü şey karşısında” (Çelik, 2011, 139). Bu duygular içerisinde kadının merdivenlerden inişini bekler. Kız merdivenlerden inerken Deniz mest olur. Kız yanından geçer ve kendi masasına oturur. Deniz bulunduğu yerden kızı tam anlamıyla göremediğinden dolayı sigara yakıp bara geçer. Barmenle havadan sudan konuşurken kızı süzmektedir. Kızın merdivenlerden çıkarken yanaklarından süzülen yaş halen akmaktadır. Kızın yanına gidip konuşmak ister ama reddedilme korkusuyla cesareti kırılır. Kız barmene hesap işareti yapınca Deniz telaşa kapılır. Kız hesabı ödedikten sonra kalkıp yürümeye başlar. Bu esnada Deniz içinden “Gitme!, Gitme!, Gitme!” şeklinde cümleler geçirirken bir anda mırıltı halinde “Gitmeyin lütfen!” deyiverir. Kız bunu fark eder ve aralarında diyalog başlar. Deniz konuşmasıyla kızı etkilemeyi başarır ve bir iki kadeh şarap içmeye, sohbeta ikna eder. Deniz, Sezen’le tanıştıktan sonra loş ışığın etkisiyle içinden geçenleri açıklıkla söyler. Sezen’i etkileyebilmek ve onunla olmak için abartılı cümleler kurar. Sezen’le olan hayallerinin büyüklüğünden bahseder. Bu arada mekânda Orhan Gencebay müziği çalmaya başlar. Deniz, eski sevgilisi Nalan’ı, Orhan Gencebay’ı çok sevmesinden dolayı hatırlar. Sezen ise Deniz’in gidip gelmesinden zevk almaktadır. Sezen daha fazla kalamayacağını sevgilisinin merak edebileceğini söyleyince Deniz yıkılır. Sezen sevgilisi üzerine konuşurken telefonu çalmaya başlar. Sezen telefonla konuşurken fakülteden arkadaşlarla olduğunu ifade ederek yalan söyler. Telefon konuşması bittikten sonra bir sessizlik başlar. Bu esnada telefon tekrar çalar ve Sezen, Deniz’den özür dileyerek telefonu açar. İkili müziğin sesinden dolayı

birbirlerine yaklaşıp konuşmaktadırlar. Deniz bundan keyif almaktadır. Sezen’le Deniz birbirlerini daha yakından tanımaya ne iş yaptıklarını anlatmaya başlarlar. Sezen Konservatuar mezunudur ve çalışmamaktadır. Deniz ise reklam ajansında altı yıldır çalışmaktadır. Sezen konuşmanın ilerlediği sırada aslında evli olduğunu söyleyince Deniz daha da yıkılır. Üniversite biter, bitmez aile zoruyla evlendirildiklerini söyler. Aileler eskiden tanışmaktadır. Atilla büyük bir spor kulübünün yöneticilerindedir. Sezen’in babası da eskiden aynı spor kulübünde yöneticilik yapmıştır. Sezen eşinden ve yaşantısından sıkıldığından bahseder. Sürekli bir gözetim ve koruma halindedir. Sezen’in eşi takımla birlikte yarın oynanacak olan UEFA maçı için yurt dışına gitmiştir. Onun için sürekli aramaktadır. Deniz’in tuttuğu takım da Sezen’in bahsettiği takımdır. Deniz sosyete güzelinin kendisiyle eğlendiğini düşünerek “Yani siz bunun için mi ağlıyordunuz? İstemiyorsanız çekip gidersiniz. Sizi bağlayan ne?” (Çelik, 2011, 160) şeklinde soru sorar. Sezen öfkelenerek karnında bir çocuk varken ve aldırma üzereyken başka bir yere gidemeyeceğini, eşinden ayrılmak istediğini ilk olarak Deniz’e söyler. Deniz şaşırır ve özür diler. Nalan’ın da iki buçuk aylıkken çocuklarını aldırtdığını ve çok geçmeden kendisini terk ettiğini anlatırken gözünden yaşlar süzülür. Sezen de özür dileyerek Deniz’i rahatlatmaya çalışırken elini tutar. Deniz ise bu yaşananlardan etkilenip “Hadi Sezen, kalk gidelim buradan!” şeklinde bir teklif yapar (Çelik, 2011, 162). Sezen bunun üzerine Deniz’in etkileyici konuşmasına rağmen elini çekerek gelemeyeceğini söyler. Deniz, Sezen’i kafeden kaldırıp İstiklal Caddesi’nde yol alırlar. Birlikte yürürken Sezen’in telefonu bir kez daha çalar. Deniz telefonu açmamasını söylese de Sezen açar. Telefondaki kişi koruması aynı zamanda şofördür. Taksim’e yakın bir yerlerdeyse alabileceğini söyler. Sezen ise onu ve Cherokee marka cipi görür ve The Marmara’nın önünde beklemesini söyler. Sezen bir an önce gitmek ister çünkü yarın çocuğu alacaktır. Sezen, Deniz’e dönerek şimdi gitmesi gerektiğini söyler. Deniz, Sezen’i yine burada bekleyeceğini ve Sezen’de geleceğini söyleyerek ayrılırlar.

Deniz, başını gökyüzüne kaldırınca bir yıldızın kaydığını fark eder ve elini sıkıca yumar. Kelaynak Kafe’de günlerce, haftalarca, aylarca aynı saatte bekleyecektir. Sezen gelmezse bile bir Sezen gelecektir.

Şahıs Kadrosu

Deniz: Hikâyede Nalan tarafından terk edilen, ortalıkta son güne kadar ruh gibi gezen başkahramandır. Hikâyenin anlatıldığı yaz günü evden şu şekilde çıkar:

“Siyah dar kesim kotunun üstüne siyah, dökümlü gömleğini giydi. Gömleğinin eteğini pantolonunun içine düzgünce yerleştirdi. Kısa konçlu koyu kahverengi çizmelerini ayağına geçirdi. Ancak yakından bakıldığında fark edilebilen, dikine inen şeritleri yatay çizgilerin yumuşattığı açık kahverengi spor ceketini sandalyeden alıp sol koluna taktı. Portmantonun aynasına kaçamak bir bakış attı ve kapıdan çıktı. Aynadaki son görüntüsünden hoşnut kalmıştı. Uzun süredir bedeninden pul pul dökülen yakışıklılık hali geri gelip oturmuştu sanki” (Çelik, 2011, 135).

Deniz’i Kelaynak Kafe’de karşılaştığı Sezen de yakışıklı bulmaktadır. Deniz altı yıldır aynı reklam ajansında proje üretiminden sorumludur. Deniz etkileyici konuşma yetisine sahip biridir. Şiirden ve sanattan anlayan biridir Sezen’i etkilemek için Nâzım Hikmet şiiri okur.

Sezen: Hikâyedeki bir diğer başkahraman Sezen’dir. Sezen konservatuvar bölümünü bir yıl kadar önce bitirmiş genç bir kızdır. Kelaynak Kafe’de merdivenlerden üst kata çıkarken Deniz’in gözünde şu şekilde anlatılır:

“Bir yetmişe yakın boyu, kıvrır kıvrır siyah saçları vardı kızın. Düşük bel kotu göbeğini ve belini gösteriyordu. Düşük bel pantolonlar kalçanın yuvarlak akışını kesintiye uğratsa da kızın kalçalarını belli ediyordu. Ama Deniz’in dikkatini ilk çeken ve aklına çakılıp kalan bunlar değildi. Yandan bakmasına rağmen kızın gözlerinde tuhaf bir parlılık görmüştü. Barın loş ışığı Deniz’i yanıltmamışsa, kız ağlıyordu. Hangi erkek güzel bir kızın gözyaşlarına kayıtsız kalabilirdi ki!” (Çelik, 2011, 139).

Sezen, Atilla ile evlidir ve hamiledir. Yaşadığı kontrol altındaki hayattan dolayı mutlu değildir. Karnında olan çocuğu da aldirmayı kararlaştırmıştır. Ardından ise eşinden boşanacaktır.

Nalan: Hikâyede Deniz’i terk eden kişidir. Orhan Gencebay’ı çok sever ve sesi güzeldir. Nalan ve Deniz çocuk yapmaya karar vermişler çocuk iki buçuk aylık iken bir şeyler olmuş Nalan çocuğu aldirmiş ve ardından Deniz’i terk etmiştir.

Atilla: Sezen’le evli olan, büyük bir spor kulübünün yöneticilerindedir. Yakışıklı ve karizmatik biridir. Kendini futbola adanmış biridir ve futbolla yatıp futbolla kalkmaktadır. Mafyayla iç içe olan kişilerdir. Eşini çokça kez aldatmıştır ama kıskanç bir yapısı vardır.

Deniz'in Erkek Kardeşi: Hikâyede Deniz'in erkek kardeşidir. Nalan, Deniz'i terk ettikten hemen sonra büyük bir trafik kazası geçirmiş ve tekerlekli sandalyeye mahkûm olmuştur. Trafik kazası geçirmesi Deniz'i daha etkilemiştir.

Koruma: Sezen'in koruması aynı zamanda şoförüdür. Gecenin sonunda Sezen'i arayıp Taksim yakınlarındaysa alabileceğini söyler ve beklemeye başlar.

Zaman

Hikâyenin zamanının belli olduğu ilk ifade “saat gece dokuz buçuktu. Hava güzeldi” (Çelik, 2011, 135) şeklindedir. Gecenin sonunda Sezen'in Deniz'i terk edip şoförüne doğru yürümesiyle son bulur. Hikâyede, olayların anlatıldığı gün iş yerinde neler yaşandığına dönüşler olur: “Deniz, bütün gün kendini iyi hissetmişti. Nedenini bilemediği bir kıpırtı içinde dolaşıp durmuştu. Üstelik patronundan sıkı bir fırça yemişti sabah sabah” (Çelik, 2011, 135).

Hikâyede zaman ifadeleri olarak “üç ay, bir gün önce, birkaç dakika, üç saate yakındır, son birkaç ay, yarın, iki buçuk aylık, altı yıldır, günlerce, haftalarca, aylarca, her akşam aynı saatte” vb. kullanılır.

Mekân

İç Mekânlar

Deniz'in Evi: Hikâyede Deniz evden çıkacakken kapının yanında portmanto yer almaktadır. Sezen gelse evin nasıl şekilleneceği şöyle anlatılır: “Gelseniz kapılar ellerinizi öper, koltuklar sandalyeler önünüzde eğilir, en sevdiğim kasetler, CD'ler sıraya dizilir dinlemeniz için çiçeklenir, yapraklanır saksıdaki çiçekler. Difenbahya bile çiçek açar” (Çelik, 2011, 163). Bu ifadelerle bir kadının evdeki hayati rolü ve eşyalar üzerindeki etkisi anlatılır.

Kelaynak Kafe: Hikâyede Deniz'in İstanbul'un hemen hemen bütün barlarını gezdikten sonra İstiklal Caddesi'nin Büyükparmakkapı Sokak'ta yer alan kafedir. Hikâyede şöyle anlatılır:

“Kelaynak Kafe'nin yarım yamalak kapısını kendisine doğru çekerek açtı, merdivenleri çıktı ve hemen karşısına gelen, mekânın ağırlama bölümü gibi duran girişteki uzun deri döşemeli sıranın boş olan sol ucuna oturdu. Mekândaki insanları bir siluet olarak gördü. Birlikte oturmaktan hoşnut kalacağı arkadaşlarından biri var mı diye bakındı, kimseyi göremedi. Oturmak için dar, yaslanmak için alçak olan sırada insan kendi içine gömülerek oturamazdı. Bacak bacak üstüne atmak için

önündeki ferforje masayı biraz kenara itti. Sigarasını, çakmağını masanın üzerine koydu; özenli olmaya çalışarak ceketini katlayıp sağ tarafına yerleştirdi. Henüz volümü yükselmemiş müziği sadece bir ses olarak duyuyordu. Rakısı geldiğinde mekânın loşluğuna gözleri alışmıştı. Etrafına bakınırken bir kız önünden geçerek merdivenlerden yukarı çıkmaya başlamıştı” (Çelik, 2011, 138-139).

Mekânın bar bölümü de mevcuttur, ara sıra müziğin sesi yükselir ve alçalır.

Dış Mekânlar

Hikâyenin geçtiği dış mekânlar İstanbul’un semtleri, caddeleri ve sokaklardır. Beyoğlu “fazlasıyla kalabalık, hareketli ve ışıltılı gelmişti. Sanki yeni dükkânlar açılmıştı. Dalgınlıkla Galatasaray Lisesi’ne kadar yürümüştü. Geri dönüp Büyükparmakkapı Sokak’a girdi. Marmara Kafeterya’dan bir sosisli yemek vardı ya, geçmiş bulundu” şeklinde anlatılır (Çelik, 2011, 138).

İstiklal Caddesi ise şu şekilde anlatılır:

“Taksiden indikten sonra, acele etmeden, kalabalığı düzensiz uyumuna karışarak Taksim Meydanı’na çıktı. İstiklal Caddesine girmeden önce tramvay durağıyla döner büfelerinin arasında, genellikle yaptığı gibi bir süre oyalandı. Caddeyle arasındaki bir tür ön sevişmeydi bu. İstanbul’da gökyüzü kendini her zaman bu kadar açmazdı. Evden çıktığında da fark etmişti ama başını kaldırıp gökyüzüne bakmamıştı. Işıl ışıl yanan Taksim’e rağmen yıldızlar görülebiliyordu” (Çelik, 2011, 137-138).

Hikâyede adı geçen diğer dış mekânlar ise şunlardır: Surp Voskeperan Ermeni Katolik Kilisesi, Fransız Konsoloslugu, Aya Triada Kilisesi, Borsa Lokantası, Pandora Kitabevi, Sıraselviler Caddesi ve The Marmara.

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâyede anlatıcı kahramanın hissettiklerini, duygularını, düşüncelerini anlatan yazar anlatıcıdır. Deniz ve Sezen’i konuşması sırasında Sezen’in aklından ve önceki hayatında olup bitenler şu şekilde değerlendirilir:

“Bir küçümseme mi vardı sorularında? Etkiye tepkiyi anında veriyordu. Küçümseme varsa haksız sayılmazdı hani! Tedirginliğinin üzerine fazla gitmişti. Ama kendisinin ki anlık bir ağlama değildi, bütün gün ara ara ağlamıştı. Karar verdiği günden beri ağlıyordu gerçi. Kararını en yakın arkadaşlarıyla bile paylaşmamışken, bir iki saat önce tanıdığı kişiyle mi paylaşacaktı peki? Neden olmasındı ki? Rahatlayacağını hissediyordu. (Çelik, 2011, 160).

Hikâyede yazar anlatıcının bakış açısı ise tanrısalıdır.

Kendi çevresinden biriyle konuşsa dallanıp budaklanacak, ailesinin ve tabii ki Atilla’nın kulağına da gidecekti. Ondan sonra ayıkla pirincin taşını! Onun söylediği

gibi, insan tanımadığı birinden sırrını neden esirgesindi! Nasıl olsa bir kez daha karşılaşmayacaklardı. Yine de öfkelenmişti Deniz'e. Ne kadar kolay söylüyordu, çekip gidin diye. Sorsa mıydı ona, kendisinden iki saattir zaman dilenciliği yaptıran şeyin ne olduğunu? Neden çekip gitmediğini? O kadar aşağılanmayı hak etmiyordu galiba!" (Çelik, 2011, 160).

Eleştirel Gerçekçilik Açısından Değerlendirme

Kitabın son öyküsü sevgilisinden ayrılan Deniz'in evden dışarı çıkıp Taksim'in arka sokaklarında dolaştıktan sonra Kelaynak Kafe'ye girmesiyle başlar. Deniz bir reklam ajansının proje üretiminden sorumludur. Aynı iş yerinde altı yıldır çalışmasına rağmen bazen patrondan fırça yer. Bu durum çalışma şartlarının olumsuzluğunun göstergesidir: "Üstelik patronundan sıkı bir fırça yemişti sabah sabah. Kendini toparlamasını ve elindeki projeyi bir an önce bitirmesini nazik ama kesin bir dille ifade etmişti patronu. Bir gün önce söylemiş olsaydı, kapıyı çekip giderdi" (Çelik, 2011, 135-136). Hikâyede yer alan Deniz'in iş yeri arkadaşları ve Kelaynak Kafe çalışanları da alt sınıf içerisinde yer alır.

Farklı sınıflardan olmasına rağmen kızı etkileyen Deniz, Sezen'le birkaç kadeh içki içer ve tanışmaya koyulurlar. Deniz, Sezen'le konuşurken şu şekilde bir cümle kurar: "Sizin gibi akıllı bir kadından akıllı cümleler duymak heyecan verici. Bizim gibi ülkelerde güzel kadınlar, akla ihtiyaç duymadan yaşamayı tercih ederler genellikle, bilirsiniz!" (Çelik, 2011, 147). Daha sonra Nevzat Çelik bu cümleyi *Varlık* dergisinde yayımlanan konuşmasında şu şekilde anlatır:

"Bu topraklarda yaşayan halkların bedensel özelliklerine baktığımızda bugünkü güzellik ölçülerine göre öteki ırklardan ve topluluklardan gerilerde kaldığı söylenebilir. Sokakta, caddede gerçekten güzel bir kadın yürüyorsa hemen dikkati çeker. Bütün kapılar önünde açılır. Paralı ve güçlü erkekler onu bir şekilde elde edebilmek için önünde kuyruğa girerler. Güzel kadınların pek çoğu hiçbir çaba harcamadan her şeyi (daha çok ün, para) elde edebileceklerini ilk gençliklerinden beri fark ettikleri için akla pek ihtiyaç duymazlar" (Yayalar, Mayıs 2006, 47).

Sezen konservatuar mezunudur ve evlidir. Eşi Atilla büyük bir spor kulübünün yöneticilerindedir. Mafya özelliklerine sahip olan bu adamın eşini aldattığı hikâyede geçer. Sezen özel şoförü ve koruması olmadan bir yere gidemez hale gelmiştir. Atilla korumayı atlatıp tek başına vakit geçiren Sezen'i sık sık arayarak her anını bilmek istemektedir. Üst sınıfa ait olan Sezen'in babası da aynı spor kulübünün yöneticiliğini yapmıştır.

Hikâyede yer alan kötülük, yalnızlık, içki, aldatma, cinayet (kürtaj) ve mekânın yeraltı edebiyatını oluşturduğu olduğu görülür.

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının 1980 Kuşağı toplumcu gerçekçi sanatçılarından olan Nevzat Çelik, sanat hayatında şiir, hikâye ve roman türünde eserler vermiştir. Şiire olan ilgisi gençliğinde başlamış ve hâlâ devam etmektedir. Onun karakterinin oluşumunda 12 Eylül 1980’de yapılan darbe sonucunda cezaevine girmesinin önemli etkisi olmuştur. Öyle ki, genç yaşında idamla yargılanan ve uzun süre siyasi mahkûm olarak içeride kalan şair, Türkiye’de “Hapishane Şairi” adı altında yapılan tartışmalarla karşılaşmıştır.

Nevzat Çelik, ailesi 1965’te İstanbul’a göç etmesinin ardından ilk, ortaokul ve liseyi İstanbul’da bitirmiştir. Üniversite birinci sınıfta öğrenciyken bağlantısı olmadığını ifade ettiği davadan gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Bu olaydan sonra şiirinin kaynağına ve şairliğe çok fazla yaklaşmıştır. Bunu fırsat bilerek şiirler yazmış ve ilk eseriyle dönemin önemli ödülllerinden Akademi Kitapevi Şiir Ödülü’nü kazanmıştır. Bu olay şairin tanınmasını sağlamış ve cezaevinde tutukluluk haklarının engellenmesine neden olmuştur. Daha öncesinde birçok kısa ve uzun süreli açlık grevleri yapan Nevzat Çelik, mektuplaşma hakkının iki buçuk yıl boyunca engellenmesi üzerine tek başına yirmi iki gün süren açlık grevi yaparak haklarını almıştır. 1987’de ikinci eserini yayımlar. Bu eserle birlikte Uluslararası ve yurt içinde düzenlenen ödülün sahibi olmuştur. Nevzat Çelik için Avrupalı bazı yazarlar, parlamenterler, yazar örgütleri kendi ülkelerinde kamuoyu oluşturmuşlar ve Türk hükümetine baskı yapmak için kampanya başlatmışlardır. 4 Aralık 1987’de tahliye edilen Nevzat Çelik, ödülünü aldıktan sonra çeşitli etkinlikler düzenlemiştir.

1990’da *Suda Seken Hayat* ve *Yağmur Yağmasaydı* adlı şiir kitapları *Alan Yayıncılık* tarafından yayımlanmıştır. 1991’de iş ve yayın kolektifi olan Piya’yı Mehmet Çetin’le birlikte kurmuştur. İki yıllık sanat hareketi düşüncesi sürecinden sonra 1994’te Omnia ve Piya kolektifleri çıkmıştır. 1998’de son şiir kitabını yayımlamıştır. 2002’de Om Yayınevi’nin yayın faaliyetine geçici olarak son verilmiştir. 2005’te romanının ilk baskısı *Epsilon* tarafından yapılmıştır. 2006’da öykü kitabı yayımlanmıştır. Nevzat Çelik, davet edildiği çeşitli etkinliklere katılmış aynı zamanda kendisi de etkinlikler düzenlemiştir. Şiirle müziği birleştirerek düzenlediği etkinliklerde büyük ilgi görmüştür. Yurt dışında aldığı ödül ile tanınmayı

başaran şair Almanya ve Hollanda'nın çeşitli kentlerinde de etkinlikler düzenlemiştir.

Nevzat Çelik'in, şiirlerinin kaynağının hapisane hayatı ve toplumsal duyarlılığı olduğu anlaşılır. Kendinden önce yaşamış olan Nâzım Hikmet ve Hasan Hüseyin Korkmazgil gibi şairlerden etkilenmiştir.

Şair, *Şafak Türküsü* ve *Müebbet Türküsü* adlı eserlerinde daha çok toplumsal sorunlara değinmiştir. *Suda Seken Hayat* ve *Yağmur Yağmasaydı* hem hapisane hem de özgürlük günlerinde yazdığı şiirlerden oluşur. Şair, bu eserlerde ortama ayak uydurmaya çalışmıştır. Son şiir kitabında ise kendini tam anlamıyla bulduğu görülür.

Nevzat Çelik'in, roman ve hikâyesine bakıldığında eleştirel gerçekçi bir bakış açısıyla kaleme aldığı görülür. Bu eserlerde sınıfsal farklılıkların olduğu, sosyal eşitsizliklerin yer aldığı, alt ve üst sınıf arasında çatışmaların meydana geldiği anlaşılır. Ayrıca yeraltı edebiyatını oluşturan kavramlardan cinayet, aldatma, cinsellik, içki, bağımlılık, mekân, yalnızlık, üslup, argo ve jargonu kullandığı görülür. Nesirlerinde Nâzım Hikmet'in romanlarında olduğu gibi arkadaş çevresinden üçüncü kişilerin olduğu görülür.

Yazarın bir romanı, bir de hikâye kitabı vardır. Hikâye kitabında ise dört hikâye bulunmaktadır. Roman ve hikâyelerini de şiirleriyle birlikte düşünmek gerekir. Hatta Nevzat Çelik'in tüm eserlerinde bir birliktelik söz konusudur ve bir kompozisyonun ürünüdür. O, kendi ifadesiyle şairlikten emekli olup nesirleriyle devam ettiği yaşantısının ve kendisine biçilen hayatın çıkmazlarını şiirin tam ortasında bulunarak ifade etmiştir. Onun her eserinde şiir vardır. Hatta o, bir hayatı şiir için yaşamıştır.

KAYNAKÇA

- Akın, Sunay, “Şairini Arayan İskele”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 459, (3 Aralık 1998), s. 6-7.
- Akın, Sunay; Çelik, Nevzat; Çetin, Mehmet, “Merdiven Şiir Günleri”, **Varlık Dergisi**, S. 1005, (Haziran 1991), s. 16-18.
- Akova, Akgün, “Yani Şimdi Nevzat Çelik Yeni Bir Şiire Dursa...”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 459, (3 Aralık 1998), s. 7.
- Alper, Yusuf, “Genç Şairlerin Şiire Bakışı”, **Varlık Dergisi**, S. 975, (Aralık 1988), s. 25-30.
- Andak, Selmi, “Sanata Bakış”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (29 Ocak 2005), s. 14.
- Anka, “Nevzat Çelik’e Uluslararası Ödül”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (21 Haziran 1987), s. 8.
- Ankara Cumhuriyet Bürosu, “Hasan Hüseyin Şiir Ödülleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Aralık 1987), s. 12.
- Ankara Cumhuriyet Bürosu, “Hasan Hüseyin Şiir Yarışması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (16 Aralık 1987), s. 4.
- Antmen, Ahu, “Beyoğlu Kitap Günlerine Yoğun İlgi Kitapseverler Mis Sokağına Akıyor”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Mayıs 1991), s. 15.
- Asiltürk, Bâki, **Türk Şiirinde 1980 Kuşağı**, Yapı Kredi Yayınları, (2. baskı), İstanbul, 2017.
- Aydın, Muharrem, “Devlet, Nâzım’la Buluştu”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (20 Ocak 1992), s. 3.
- Behramoğlu, Ataol, “Nevzat Çelik’in Günümüz Türk Şiirindeki Yeri”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 459, (03 Aralık 1998), s. 5-6.
- Berköz, Egemen, “Şiirin Başkentinde Üç Gün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (24 Mart 2008), s. 17.
- Berlin Cumhuriyet, “Çelik Serbest Bırakılsın”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Mayıs 1987), s. 9.

- Büyükdağ, Atakan, **Hesaplaşma**, Destek Yayınları, (21. Baskı), İstanbul, 2017.
- Celâl, Metin, **Yeni Türk Şiiri 80'li Yıllar**, Çolpan Kitap, (1. baskı), Ankara, 2018.
- Cihanşümul, Nurdan, “Aşk, En Örgütlü Devlettir Hayatımızda”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Aralık 1998), s. 14.
- Çakır, Pınar, (2017), “Oktay Akbal’ın Romanlarında Eleştirel Gerçekçilik”, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Çalışlar, Oral, “Sıfır Noktası”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (21 Ağustos 2000), s. 4.
- Çelik, Nevzat, **Bağışlanmış Hüzün**, Epsilon Yayıncılık, (2. baskı), İstanbul, 2005.
- Çelik, Nevzat, **Leke**, İmge Yayınevi, (2. baskı), Ankara, 2011.
- Çelik, Nevzat, **Müebbet Türküsü**, Alan Yayıncılık, (3. baskı), İstanbul, 1987b.
- Çelik, Nevzat, **Sevgili Yoldaş Kurbağalar**, İmge Yayınevi, (5. baskı), İstanbul, 2010.
- Çelik, Nevzat, **Suda Seken Hayat**, Alan Yayıncılık, (2. baskı), İstanbul, 1990a.
- Çelik, Nevzat, **Şafak Türküsü**, Alan Yayıncılık, (7. baskı), İstanbul, 1987a.
- Çelik, Nevzat, **Yağmur Yağmasaydı**, Alan Yayıncılık, (2. baskı), İstanbul, 1990b.
- Çelik, Nevzat; Oğuz, Emirhan, “İyi Şiir, Lafının Üzerine Gelir”, **Cumhuriyet Dergi Eki**, S. 106, (06 Mart 1988), s. 9.
- Çetin, Mehmet, “Aşkolalım Devrimolalım Sevgili Yoldaş Kurbağalar”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 459, (3 Aralık 1998), s. 8.
- Çetin, Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap, (1. baskı), Ankara, 2003.
- Çiftlioğlu, Ercan, **İran’ı Anlamak**, Başkent Üniversitesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Bürosu, Ankara, 2015.
- Dağcı, Cengiz, **Badem Ağacına Asılı Bebekler**, Varlık Yayınlar, İstanbul, 1970.
- Durbaş, Refik, “2000’e 10 Kala Edebiyatımız”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Ocak 1990), s. 1.

- Ekmekçi, Mustafa, “Kamuoyunun Beklediği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (24 Aralık 1987), s. 8.
- Ercan, Enver, “‘Şafak Türküsü’nden ‘Sevgili Yoldaş Kurbağalar’a Nevzat Çelik”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 459, (03 Aralık 1998), s. 1/3-4.
- Erhan, Ahmet, “80’li Yılların Şiiri 12 Eylül’den Önce Başlamıştı”, **Varlık Dergisi**, S. 998, (Kasım 1990), s. 15.
- Ertem, Raif, “Rastgele”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Temmuz 1998), s. 18.
- Gazalcı, Can, “Nevzat Çelik’le Ürettiklerine Dair”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 1103, (07 Nisan 2011), s. 4.
- Güngör, Zeynep Tütüncü, **Fidel Castro Bazı İnsanlar Varlıklı Olsun Diye Neden Diğerleri Yoksul Olmak Zorunda?**, Destek Yayınları, (5. baskı), İstanbul, 2020.
- Gürsel, Nedim, (Akt.) **Dünya Şairi Nazım Hikmet**, Can Yayınları, (2. baskı), İstanbul, 2002.
- Haber Merkezi, “Grevcilere Sanatçı Desteği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Ağustos 1987), s. 1/13.
- Haber Merkezi, “Mendos’ta Şiir Akşamları”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (20 Kasım 2005), s. 15.
- Haber Merkezi, “Sevklere Karşı İmza Kampanyası”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Kasım 1991), s. 3.
- Haber Merkezi, “Yargı Siteminin Hukuk Sınavı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (12 Temmuz 19989, s. 5.
- Hacıhaliloğlu, Deniz, “Orhan Pamuk’un Kırmızı Saçlı Kadın Adlı Eserinin Metinlerarasılık Açısından İncelenmesi”, **Hars Akademi Uluslararası Kültür-Sanat- Mimarlık Dergisi**, S. 6, (Aralık 2020), s. 304-317.
- Hacıoğlu, Can, “Nâzım Hikmet Anıldı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Haziran 2006), s. 3.
- İç Politika Servisi, “Gazeteci Avına Son Verilsin”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Ağustos 1992), s. 4.

İç Politika Servisi, “Kutlu-Sargın Hükümet Gündeminde”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (19 Nisan 1990), s. 10.

İmzasız, “1. Beşiktaş Kitap Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (23 Eylül 1989), s. 9.

İmzasız, “11. Tüyap İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 844, (06 Ekim 2006), s. 28.

İmzasız, “9. Geleneksel Pilav Dayanışma Gününde Buluşalım”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (07 Eylül 1991), s. 12.

İmzasız, “Aydınlar Sesini Yükseltiyor”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Mart 2012), s. 1.

İmzasız, “Aydınlardan Cezaevlerine Destek”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (23 Kasım 1988), s. 6.

İmzasız, “Aydın En Çok Satan Kitapları/Genel”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Şubat 1988), s. 5.

İmzasız, “Barış Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (31 Ağustos 1996), s. 16.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Kasım 1988), s. 4.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Şubat 1990), s. 5.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (05 Ağustos 1989), s. 4.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Aralık 1988), s. 4.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (16 Ekim 2001), s. 15.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Temmuz 2004), s. 17.

İmzasız, “Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (30 Ekim 1988), s. 4.

İmzasız, “Cam Direnişinde Umut Zirvesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (14 Ağustos 1991), s. 15.

İmzasız, “Cumhuriyet Okurları Tek Yürek”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Mayıs 2006), s. 9.

İmzasız, “Dayanışma Çağrısı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (28 Nisan 2002), s. 11.

İmzasız, “Festivalde Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (14 Temmuz 1988), s. 7.

İmzasız, “Hasan Hüseyin’i Anma”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Şubat 1992), s. 13.

İmzasız, “İlhan Selçuk Kitap Fuarı’nda”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Kasım 1990), s. 1.

İmzasız, “İmza Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (11 Kasım 1989), s. 11.

İmzasız, “İmza Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Ocak 1988), s. 3.

İmzasız, “İmza Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (27 Şubat 1988), s. 7.

İmzasız, “İnsanca Bir Yaşam İçin”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (20 Nisan 1988), s. 7.

İmzasız, “İnsanlar Neredesiniz!”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Eylül 1995), s. 7.

İmzasız, “İstanbul’da Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (23 Aralık 1990), s. 15.

İmzasız, “İstanbul’da Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (28 Mart 1992), s. 8.

İmzasız, “Kitap Günleri ’89”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Ağustos 1989), s. 7.

İmzasız, “Kunduz Düşleri’nden”, **Kunduz Düşleri**, S. 4, (Nisan 2000), s. 4-5.

İmzasız, “Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Nisan 1990), s. 5.

İmzasız, “Mümtaz Sevinç”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (26 Ocak 2006), s. 3.

İmzasız, “Nâzım Karanfillerle Anıldı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Haziran 2006), s. 3.

İmzasız, “Nevzat Çelik Kitaplarını İmzalıyor”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Kasım 1990), s. 16.

İmzasız, “Nevzat Çelik’e Pasaport”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Haziran 1988), s. 4.

İmzasız, “Rotterdam Kentinde Şiir Şöleni”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Haziran 1988), s. 4.

İmzasız, “Siyasi Şiirler Konuşuluyor”, **Cumhuriyet Gazetesi Cumartesi Eki**, (09 Şubat 2009), s. 11.

İmzasız, “Suda Seken Hayat”, **Cumhuriyet Gazetesi Cumartesi Eki**, (02 Ocak 2010), s. 4.

- İmzasız, “Şiirle 30 Yıl...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (27 Nisan 2012), s. 2.
- İmzasız, “Tek Adam Rejimine de Darbeye de Karşımız”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (03 Ağustos 2016), s. 15.
- İmzasız, “Tüyap 12. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 896, (19 Nisan 2007), s. 15.
- İmzasız, “Tüyap 14. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1000, (16 Nisan 2009), s. 5.
- İmzasız, “Tüyap 21. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 662, (24 Ekim 2002), s. 48.
- İmzasız, “Tüyap 23. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 766, (21 Ekim 2004), s. 28.
- İmzasız, “Tüyap 24. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 816, (06 Ekim 2005), s. 12.
- İmzasız, “Tüyap 25. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 871, (26 Ekim 2006), s. 44.
- İmzasız, “Tüyap 26. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 923, (25 Ekim 2007), s. 27.
- İmzasız, “Tüyap 29. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1080, (28 Ekim 2010), s. 34.
- İmzasız, “Tüyap 30. İstanbul Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 1134, (10 Kasım 2011), s. 31.
- İmzasız, “Tüyap 5. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 529, (06 Nisan 2000), s. 8.
- İmzasız, “Tüyap 6. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 581, (05 Nisan 2001), s. 5.
- İmzasız, “Tüyap 8. İzmir Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 686, (10 Nisan 2003), s. 5.

İmzasız, “Tüyap Bursa 4. Kitap Fuarı”, **Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki**, S. 837, (06 Ekim 2006), s. 27.

İmzasız, “Tüyap’ta Bugün”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (02 Kasım 1991), s. 19.

İmzasız, “TYS, Nöbeti Sona Erdirdi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Mayıs 2006), s. 9.

İmzasız, “Vitrindekiler”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 595, (12 Temmuz 2001), s. 22.

İstanbul Haber Servisi, “‘Söz Gençliğin’ Gecesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (20 Kasım 1988), s. 8.

İstanbul Haber Servisi, “78’liler ‘Adalet’ İstiyor”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (19 Aralık 2004), s. 4.

İstanbul Haber Servisi, “78’liler Gecesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (06 Şubat 2006), s. 5.

İstanbul Haber Servisi, “Didar Şensoy Anıldı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (02 Eylül 1988), s. 10.

İstanbul Haber Servisi, “Dinamo Toprağa Verildi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (23 Haziran 1989), s. 13.

İstanbul Haber Servisi, “Fidel’in Sadık Dostları Buluştu”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Ocak 1992), s. 6.

İstanbul Haber Servisi, “İnsan Hakları Derneği’nin Dayanışma Gecesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Nisan 1988), s. 8.

İstanbul Haber Servisi, “Kadıköy Kitap Şenliği’nde İmza Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Haziran 1990), s. 9.

İstanbul Haber Servisi, “Kapatılmaya Protesto”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (29 Mayıs 1997), s. 4.

İstanbul Haber Servisi, “Nâzım Hikmet’in 87. Doğum Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (16 Ocak 1989), s. 8.

İstanbul Haber Servisi, “Nevzat Çelik Açlık Grevine Başlıyor”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (07 Nisan 1987), s. 6.

- İstanbul Haber Servisi, “Saldırıya Şölenli Yanıt”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (21 Aralık 1991), s. 7.
- İstanbul Haber Servisi, “Vedat Günyol’u Uğurladık”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (11 Temmuz 2004), s. 15.
- İstanbul Haber Servisi, “Yalova’da Kültür ve Sanat Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (13 Temmuz 1989), s. 12.
- İstanbul Haber Servisi, “YÖK’e Protesto Yargıda”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (15 Mart 1997), s. 7.
- İstanbul Haber Servisi, “Yunus Nadi Ödülleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (30 Haziran 2006), s. 9.
- İstanbul Haber Servisi, “Zavar İçin Destek Konseri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (26 Kasım 2008), s. 17.
- İstanbul-İzmir Cumhuriyet, “Etkinliklerde Savaşsız Bir Dünya İsteği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Eylül 2006), s. 6.
- İzmir Cumhuriyet Bürosu, “Kordon Yeşil Olsun”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Eylül 1998), s. 20.
- İzmir Cumhuriyet Ege Bürosu, “Grup Yorum İçin Kampanya”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (02 Ağustos 1989), s. 8.
- İzmir Cumhuriyet Ege Bürosu, “İzmir Dize Soluyacak”, **Cumhuriyet Ege**, S. 285, (19 Mart 2010), s. 7.
- İzmir Konak Belediyesi, “Şiirde 30. Yıl... Nevzat Çelik”, CD, (27 Nisan 2012).
- Karadağ Terzi, Gözde, (2019), “Yeraltı Edebiyatı Ekseninde Hakan Günday Romanları”, Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Kaya, Ceren, “Çelik Konuk Oldu”, **Cumhuriyet Gazetesi Akdeniz**, (04 Nisan 2013), s. 2.
- Kemal, Mehmed, “Anılar Keyiflidir...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Haziran 1996), s. 12.

- Kemal, Mehmed, “Anıların Arkası...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (15 Temmuz 1996), s. 12.
- Kemal, Mehmed, “İnsanlık Adına Yazık...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Nisan 1987), s. 10.
- Kılıç, Emel; Mumyalmaz, Barış, “Beyoğlu’nda Şairler Geçidi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Mart 2006), s. 3.
- Kırıkkale Cumhuriyet, “Sendikanın Şiir Yarışması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (22 Ağustos 1990), s. 5.
- Kızılkaya, Önder, “Bağışlanmış Hüzün”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 806, (28 Temmuz 2005), s. 4.
- Kongar, Emre, **Ben Müsteşarken**, Remzi Kitabevi, (8. baskı), İstanbul, 2003.
- Koparan, Engin, “Poesium’lu Günler”, **Varlık Dergisi**, S. 1005, (Haziran 1991), s. 3.
- Kuşkonmaz, Sabri, “Şairin Yazar Olarak Romanı”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 806, (28 Temmuz 2005), s. 6.
- Küçük İskender, “İki Nokta Alt Alta”, **Varlık Dergisi**, S. 1099, (Nisan 1999), s. 70-71.
- Kültür Servisi, “2. Balkan Şiir Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (02 Temmuz 1997), s. 13.
- Kültür Servisi, “Adapazarı Kültür Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (21 Haziran 1990), s. 5.
- Kültür Servisi, “Akdeniz Şiir Dinletisi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (15 Ekim 2003), s. 15.
- Kültür Servisi, “Aydınlar Valilere Soruyor: Grup Yorum’dan Ne İstiyorsunuz?”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (24 Haziran 2015), s. 18.
- Kültür Servisi, “Bakırköy’de İmza Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (24 Temmuz 1991), s. 7.
- Kültür Servisi, “Beyoğlu’nda Kitap Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Ağustos 1989), s. 6.

Kültür Servisi, “Büyük Kitap Buluşması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (15 Ekim 2008), s. 14.

Kültür Servisi, “Gazze İçin Bir Şiir”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (24 Ocak 2009), s. 3.

Kültür Servisi, “İlhan Berk’e Şiirli Yolculuk”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (26 Ağustos 2009), s. 16.

Kültür Servisi, “İmza Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (15 Şubat 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Kadıköy’de Şiir Akşamları”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (25 Aralık 2002), s. 15.

Kültür Servisi, “Kartal Halkevi’nde”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Kasım 1989), s. 5.

Kültür Servisi, “Kartal’da ‘Umuda Yolculuk’”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Temmuz 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Kitap Kulübü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (05 Ocak 1992), s. 7.

Kültür Servisi, “Kitap Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Ağustos 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Marmaris’te Kitap Şenliği”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Ağustos 1989), s. 4.

Kültür Servisi, “Merdiven Şiir Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (12 Mayıs 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Mis Sokak’ta Kültür Kokusu”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Eylül 1989), s. 6.

Kültür Servisi, “Nâzım’la İstanbul’da 10 Gün 10 Gece”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Ocak 1992), s. 2.

Kültür Servisi, “Nâzım’la İstanbul’da On Gün On Gece”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Ocak 1992), s.18.

Kültür Servisi, “Nevzat Çelik Hollanda’da”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (09 Haziran 1992), s. 11.

Kültür Servisi, “Nevzat Çelik PEN Üyesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Temmuz 1987), s. 4.

Kültür Servisi, “O Doğmasaydı Bir Yanımız Eksik Kalacaktı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Haziran 2008), s. 14.

Kültür Servisi, “O Doğmasaydı İnsan Yönümüz Eksik Kalacaktı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Haziran 2008), s. 14.

Kültür Servisi, “Pera’da Festival Coşkusu”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Eylül 2004), s. 14.

Kültür Servisi, “Poesium’a Karşı Gençler”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (4 Mayıs 1991), s. 20.

Kültür Servisi, “Rotterdam Kentinde Şiir Şöleni”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (10 Haziran 1988), s. 4.

Kültür Servisi, “Sapanca’da ‘Şiir Akşamları’”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (27 Haziran 2002), s. 15.

Kültür Servisi, “Sarıyer’de Şiir Günleri”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (01 Haziran 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Şiir Çevirisinin Sorunları İrdelenecek”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (13 Mayıs 2009), s. 16.

Kültür Servisi, “Şiir Okuma Gecesi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (17 Aralık 1991), s. 15.

Kültür Servisi, “Şiir Okuma Günü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (27 Temmuz 1991), s. 7.

Kültür Servisi, “Şiirlerle ‘Barışa Çağrı’”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (18 Aralık 2005), s. 15.

Kültür Servisi, “Şiirli ve Öykülü Direniş”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (08 Kasım 2016), s. 3.

Lukács, Györg, **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, (Çev. Cevat Çapan), Payel Yayınları, (2. baskı), İstanbul, Ekim 1975.

Mezarcıoğlu, Ali, **Çingenerin Kitabı**, Cinius Yayınları, (1. baskı), İstanbul, 2010.

Moran, Berna, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3**, İletişim Yayınları, (2. baskı), İstanbul, 1994.

- Nâzım Hikmet, **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, (4. baskı), İstanbul, 2008.
- Nâzım Hikmet, **Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim**, Adam Yayınları, (5. baskı), İstanbul, 1992.
- Oğuz, Cihan, “Feodal Türk Şiiri”, **Edebiyat Dostları**, S. 3-4, (Temmuz-Ağustos 1987), s. 12-13.
- Oğuz, Cihan, “Şairane Bir Kurgu”, Cumhuriyet Kitap, S. 817, (13 Ekim 2005), s. 28.
- Özbilgen, Füsün, “Metris’te Coplama”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (28 Ağustos 1987), s. 12.
- Özcan, Halil İbrahim, “Cezaevi Ürünleri”, **Edebiyat Dostları**, S. 13, (Mayıs 1988), s. 14.
- Özdemir, Emin, “Gerçekçilik Üzerine Yargılar”, **Türk Dili (Yazın Akımları Özel Sayısı)**, S. 349. (Ocak 1981), s. 107-109.
- Özkırımlı, Atilla, “Hapishanedeki Şiir Serüvenini Anlatan Nevzat Çelik: Şiir, Mektuplarımıza Bir Sağanak Gibi Girdi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Temmuz 1987), s. 5.
- Öztürk, Tuba, (2012), **Yazarlar ve Şairler Sözlüğü**, İstanbul, Birleşik Tomurcuk.
- Peker, Hüseyin, “Toplumcu Şiirin Yürek Atışları”, **Cumhuriyet Kitap**, S. 548, (17 Ağustos 2000), s. 15.
- Pekşen, Yalçın, “İşkenceden Sonra Türkü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (16 Ocak 1988), s. 9.
- Pospelov, Gennadiy N., **Edebiyat Bilimi II**, (Çev. Yılmaz Onay), Bilim ve Sanat Yayınları, (1. baskı), Ankara, Ocak 1985.
- Sarioğlu, Sezai, “Ve Çelik’e Sevgili Yoldaş Kurbağalar Verildi!..”, **Ludingirra**, S. 8, (Kış 1998-1999), s. 81-93.
- Selçuk, İlhan, “Küçük Bir Haber?..”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (05 Nisan 1987), s. 2.

- Suçkov, Boris, **Gerçekçiliğin Tarihi**, (Çev. Aziz Çalışlar), Adam Yayıncılık, (1. baskı), İstanbul, Eylül 1982.
- Sülker, Kemal, **Nâzım Hikmet'in Gerçek Yaşamı**, İleri Yayınları, (1. baskı), İstanbul, 2005.
- Topçu, Alaattin, "Bir Okur Mektubu: 'Feodal Türk Şiiri' Yazıcısına ve 'Marazi Duyarlıklara' Merhaba!", **Edebiyat Dostları**, S. 6, (Ekim 1987), s. 14-15.
- Toprak, Bedirhan, "Şair Üretim Merkezleri ya da Şiirin İntikamı", **Yeni Düşün**, S. 51, Haziran 1988, s. 29-33.
- Turay, Anna, "Danimarkalı Şair, Nevzat Çelik İçin Türkiye'de", **Cumhuriyet Gazetesi**, (21 Haziran 1987), s. 8.
- Türk, E. Bilgehan, **Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo (Roman-Otobiyografi)**, Serander Yayınları, (1. baskı), Trabzon, 2016.
- Türk, Hatem, "Hasan Hüseyin Korkmazgil'in Şiirlerinde Gürün", **Uluslararası Gürün Sempozyumu**, (Sivas-Gürün), (24-25 Eylül 2011), s. 96.
- Türk, Hatem, **Bir Mavi Yolcu: Sabahattin Eyuboğlu**, Serander Yayınları, (1. baskı), Trabzon, 2017.
- Türk, Hatem, **Hasan Hüseyin Korkmazgil- Başkaldıran Dizeler**, Asitan Yayınları, (1. baskı), Sivas, 2014.
- Vâ-Nû, Vâlâ Nureddin, **Bu Dünyadan Nâzım Geçti**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Yavuz, Hilmi- İNCE, Özdemir, "Poesium Amacına Ulaştı", **Varlık Dergisi**, S. 1005, Haziran 1991, s. 4-8.
- Yayalar, Burcu Işıksaçar, "Nevzat Çelik ile Söyleşi", **Varlık Dergisi**, S. 1184, (Mayıs 2006), s. 45-47.
- Yetkin, Çetin, **Siyasal İktidar Sanata Karşı**, Bilgi Yayınevi, (1. baskı), Ankara, 1970.
- Yıldız, Reyhan, **İçeri'den**, Literatür Yayıncılık, (1. baskı), İstanbul, 2009.
- Yılmaz, Meltem, "Türkü Değil Silahlar Sussun", **Cumhuriyet Gazetesi**, (19 Temmuz 2011), s. 6.

Zileli, Ümit, “Yarın Ölecek Gibi...”, **Cumhuriyet Gazetesi**, (04 Eylül 2000), s. 8.

Sanal Kaynaklar

Çelik, Nevzat, “‘Şiirler Tepesi’ Boş Kalmayacak”, Facebook, (6 Mart 2020), Erişim

Tarihi: 16 Mart 2020,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158275042533699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (01 Ağustos 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152597372998699>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (02 Nisan 2019), Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10157338870723699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (02 Şubat 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150101077003699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (03 Haziran 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154238310153699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (03 Ocak 2017), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154903284818699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (03 Temmuz 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151704565828699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (04 Aralık 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152889503118699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (05 Nisan 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152329622253699>

- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (06 Kasım 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152830704388699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (06 Nisan 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150163317478699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (06 Ocak 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=499580123698&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (07 Mart 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150664181018699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (08 Kasım 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152835208498699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (09 Aralık 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152901274243699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (09 Eylül 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152695986958699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (09 Şubat 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150104825688699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (11 Aralık 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152905885513699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (11 Haziran 2015), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153384531433699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (11 Kasım 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152841498203699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (11 Mayıs 2017), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10155346397143699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (13 Mayıs 2015), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153294754818699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (13 Nisan 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150169529178699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (14 Ocak 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152157093268699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (15 Kasım 2018), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10157013045133699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (15 Ocak 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150091071173699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (15 Şubat 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150108096778699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (16 Mart 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150130672293699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (16 Nisan 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151562115033699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (17 Aralık 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152095024528699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (17 Mart 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150685271913699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (18 Eylül 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152715764993699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (18 Kasım 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152855885783699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (19 Aralık 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152925775203699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (21 Mart 2013), Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10151520631203699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (21 Şubat 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151459382428699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (22 Mart 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10151522287683699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (23 Mart 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150136349003699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (23 Şubat 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150113691328699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (24 Kasım 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1015127544093699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (24 Nisan 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151575689783699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (25 Ocak 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150096569408699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (27 Ekim 2019), Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10157878134943699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (27 Şubat 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150116890483699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (28 Mayıs 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/380431441991900>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (29 Aralık 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151331808238699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (29 Şubat 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150650311353699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (30 Mart 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150145649138699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (31 Ekim 2014), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10152818548558699>
- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (31 Mart 2012), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150715857578699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “-”, Facebook, (31 Mayıs 2018), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156596153898699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “4 Mayıs Sezon Finali-Suda Seken Hayat: Nevzat Çelik, Halil Ergun”, Facebook, (04 Mayıs 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150187679108699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Ankara”, Facebook, (08 Nisan 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154104548738699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Ardından”, Facebook, (13 Haziran 2020), Erişim Tarihi: 14 Haziran 2020,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158626134438699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Bu Akşam”, Facebook, (27 Aralık 2019), Erişim Tarihi: 23 Aralık 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158013740838699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Can Baba”, Facebook, (09 Ağustos 2015), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153535078713699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Can Yücel’i Uğurlama”, Facebook, (11 Ağustos 2017), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10155687780463699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Esmer ve Yoksul”, Facebook, (25 Mayıs 2020), Erişim Tarihi: 03 Haziran 2020,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158566773868699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “Etkinlik Afişleri”, Facebook, (14 Mart 2019), Erişim Tarihi: 21 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10157295058103699>
- Çelik, Nevzat, “Etkinlikler”, Facebook, (23 Mayıs 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154211402618699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Gaziantep: Dinleti, Söyleşi, İmza”, Facebook, (07 Nisan 2017), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10155227562833699>
- Çelik, Nevzat, “Geziye Şiirler”, Facebook, (02 Kasım 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10151980583073699>
- Çelik, Nevzat, “Hasan Hüseyin Korkmazgil (1927-1984 26 Şubat)”, Facebook, (27 Şubat 2013), Erişim Tarihi: 10 Ekim 2019,
<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10151472091228699>
- Çelik, Nevzat, “İtiraza Devam 2”, Facebook, (21 Temmuz 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154365168053699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “İtiraza Devam 3”, Facebook, (21 Ağustos 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10154454478953699>
- Çelik, Nevzat, “İtiraza Devam”, Facebook, (16 Temmuz 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154351438053699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “İzmir”, Facebook, (23 Nisan 2018), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156502837698699&set=a.395674033698&type=3&theater>

- Çelik, Nevzat, “Kar’lı Şiirlere Devam”, Facebook, (9 Şubat 2012), Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10150599496608699>
- Çelik, Nevzat, “Kardeş ve Yangın”, Facebook, (17 Haziran 2020), Erişim tarihi: 18 Haziran 2020, <https://www.facebook.com/nevzat.celik3/posts/10222540878140509>
- Çelik, Nevzat, “Köprü Altı, Kemancı, Savaş Ay, Zeki Ateş ve Güle Güle k. İskender...”, Facebook, (4 Temmuz 2019), Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10157572799233699>
- Çelik, Nevzat, “Lüleburgaz”, Facebook, (21 Ekim 2018), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156954431473699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Nâzım Hikmet ve Günlerin Bugün Getirdiği”, Facebook, (15 Ocak 2015), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10153017217668699>
- Çelik, Nevzat, “Nisan Buluşmaları”, Facebook, (10 Nisan 2013), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151552685948699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Özür! Günaydın Sevgili Kadınlar”, Facebook, (14 Şubat 2012), Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2019, <https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10150613155028699>
- Çelik, Nevzat, “Saygıyla”, Facebook, (6 Mayıs 2020), Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158504009183699&set=a.395674033698&type=3&theater>
- Çelik, Nevzat, “Son 3 Etkinlik”, Facebook, (26 Nisan 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150180677233699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “Son 4 Etkinlik”, Facebook, (20 Nisan 2011), Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150175321033699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “Şiir ve Müzik ‘Seferberliği’”, Facebook, (15 Aralık 2016), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154836410673699&set=a.395674033698&type=3&theater>

Çelik, Nevzat, “Şiir ve Şairin Değersizleştirilmesi (2)”, Facebook, (13 Aralık 2018), Erişim Tarihi: 10 Ekim 2019,

<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10157079688783699>

Çelik, Nevzat, “Şiir ve Şairin Değersizleştirilmesi (3)”, Facebook, (17 Aralık 2018), Erişim Tarihi: 10 Ekim 2019,

<https://www.facebook.com/celik.nevzat/posts/10157088968733699>

Çelik, Nevzat, “Werkstatt 18 Nisan”, Facebook, (17 Nisan 2015), Erişim Tarihi: 19 Kasım 2019,

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153236645123699&set=a.395674033698&type=3&theater>

<http://www.enternasyonalforum.net/konular/eylem-ve-grevler-tarihi.58/> Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2019.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Rub%C3%A9n_Dar%C3%ADo Erişim tarihi: 03 Şubat 2020.

<https://www.akdogan.gen.tr/edebiyat/turkiye-isci-sinifi-tarihinden-nisan-mayis-haziran/> Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2019.

DİZİN

1

1940 Kuşacağı, 41
 1970 Kuşacağı, 39
 1980 Kuşacağı, I, III, 1, 41, 45, 51, 56, 183, 185

A

A. Kadir, 29, 32, 37, 39
 Aachen, 24
 Adalet Ağaoğlu, 9, 11
 Adana, 22, 44
 Adnan Özyalçınar, 7, 12, 13, 19, 30, 32, 57
 Agâh Özgüç, 13
 Ahmed Arif, 12, 29, 35, 37, 39, 45, 46, 55
 Ahmet Çetin, 48
 Ahmet Erhan, 19, 56
 Ahmet İzan, 25
 Ahmet Kaya, 22, 26, 52, 61
 Ahmet Küflü, 33
 Ahmet Telli, 15, 17, 18, 19, 21, 25, 30
 Ahmet Ümit, 21, 30
 Akgün Akova, 14, 15, 26, 30, 51, 57, 68, 69
 Alaattin Topçu, 53
 Ali Akbaş, 19
 Ali Nar, 19
 Almanya, 19, 23, 24, 25, 95, 184
 Alpay Kabacalı, 32
 Altan Erkekli, 22
 Altan Öktem, 18
 Altay Ömer Erdoğan, 19
 Amersfoort, 26
 Anıl Cihan, 26
 Ankara, 10, 14, 22, 23, 24, 25, 26, 33, 34, 41,
 45, 48, 54, 186, 197, 203
 Anna Jonas, 9
 Antalya, 22, 23
 Arif Damar, 12, 14, 30, 45
 Arife Kalender, 19, 23, 26
 Arnhem, 24
 Asım Bezirci, 13, 45
 Asuman Susam, 17, 20
 Ataol Behramoğlu, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 22,
 23, 26, 28, 29, 30, 38, 39, 45, 63, 69
 Atıf Özbilen, 33
 Atıla Çınar, 48
 Atilla Özkırımlı, 13, 30, 36
 Attilâ İlhan, 39, 40, 65
 Aydın Öztürk, 14, 15
 Ayetullah Humeyni, 89
 Ayla Kutlu, 33
 Ayla Yılmaz, 21, 30
 Aysel Çelik, 32
 Aytaç Arman, 22

Ayten Mutlu, 15
 Azime Korkmazgil, 33
 Aziz Çalışlar, 32
 Aziz Nesin, 13, 45, 91

B

Bağışlanmış Hüzün, I, 40, 125, 126, 137, 146,
 149, 186, 193
 Berlin, 9, 25, 94
 Beşir Ayvazoğlu, 19

C

Cahit Külebi, 32
 Can Yücel, 12, 13, 16, 18, 24, 25, 30, 39, 40,
 45, 59, 62, 68, 203
 Celal Çelik, 2, 3
 Celal Çimen, 17
 Cemal Süreya, 8, 12, 17, 84, 91
 Cemil Çelik, 1, 114
 Cengiz Bektaş, 23
 Cevat Çapan, 12, 45
 Cevdet Kudret, 13
 Ceyhun Atuf Kansu, 39, 40
 Cezmi Ersöz, 17, 20, 21, 30
 Cihan Oğuz, 52, 53, 126

Ç

Çağıl Ener, 18
 Çalgıcı Yorumcu Aykut, 26

D

Darmstadt, 24
 Demirtaş Ceyhun, 13, 32, 45
 Den Haag, 26
 Deniz Durukan, 19
 Deniz Gezmiş, 2, 35, 97
 Deniz ile Sezen, 149, 176
 Deniz Türkali, 11, 13
 Diana Bellessi, 19
 Didar Şensoy, 11, 191
 Didem Madak, 19
 Diyarbakır, 5, 15, 40, 62, 63, 96
 Doğan Hızlan, 11

E

Ece Ayhan, 8, 14
 Edebiyat 81, 37
 Edip Akbayram, 9, 15, 22, 30
 Egemen Berköz, 19, 23
 Emel İrtəm, 26
 Emil Galip Sandalcı, 7, 32, 45

Emin Ali Yağan, 15
 Emine Erbaş, 13
 Emirhan Oğuz, 30, 53, 54, 55, 56, 57
 Emre Kongar, 30, 31, 33
 Enrique Hernandez d'Jesus, 19
 Enver Ercan, 12, 14, 18, 20, 23, 37, 45, 48, 64,
 65, 66, 69
 Enver Gökçe, 35, 39, 40, 45, 46
 Eray Canberk, 26
 Erbil Tuşalp, 13
 Erdal Alova, 19
 Erdal Atabek, 13, 14
 Erdal Erzincan, 22
 Erdal Öz, 13
 Erdoğan Tanaltay, 13, 14
 Esin Afşar, 11, 45
 Esmir Dergisi, 50
 Eşber Yağmurdereli, 18

F

Fadıl Öztürk, 10
 Fahriye Çelik, 1, 27, 28, 60, 113
 Fatih Çekirge, 26
 Fatos Arapi, 16
 Fazıl Hüsnü Dağlarca, 13
 Fergun Özelli, 17
 Ferhan Şensoy, 22
 Ferhat Tunç, 15
 Fevzi Kurtuluş, 14
 Fidel Castro, 111
 Frankfurt, 19
 Fransa, 26
 Freiburg, 24
 Furuğ Ferruhzad, 89

G

Gaziantep, 25, 204
 Genco Erkal, 22
 Grup Giz, 23
 Grup Merhaba, 11
 Grup Yorum, 12, 14, 24, 192, 193
 Gülşen Suna, 21, 30
 Gülten Akın, 62
 Gürseli İnal, 15

H

Hadi Olca, 213
 Hakan Günday, 10, 22, 30, 192
 Halil Ergün, 15, 45
 Halil İbrahim Özcan, 17, 55, 56
 Hamburg, 24, 25
 Hannover, 25
 hapishane şairi, 53, 54
 Hasan Hüseyin Korkmazgil, 10, 15, 29, 33,
 39, 42, 45, 46, 47, 48, 53, 99, 184, 197, 204

Hasan Hüseyin Yalvaç, 14
 Hasan İzzettin Dinamo, 11
 Haydar Ergülen, 19, 20
 Haydar Kutlu, 13
 Henrik Nordbrandt, 61
 Hikmet Altınkaynak, 13
 Hilmi Yavuz, 20, 57, 58
 Hiroşima, 94, 95
 Hollanda, 15, 24, 26, 30, 32, 184, 194
 Hulki Aktunç, 8
 Hüseyin İnan, 2, 97

I

Işıl Özgentürk, 13, 45

İ

İbrahim Baştuğ, 23
 İldeniz Kurtulan, 9
 İlhan Berk, 8, 20, 194
 İlhan Kurt, 21, 30
 İlhan Selçuk, 13, 14, 30, 33, 45, 189
 İskenderun, 23
 İspanya, 94
 İstanbul, I, 1, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 16,
 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 41, 45, 48,
 57, 59, 61, 80, 90, 113, 123, 127, 129, 130,
 131, 132, 139, 140, 141, 144, 145, 154,
 162, 172, 176, 180, 181, 183, 185, 186,
 187, 189, 190, 193, 194, 196, 197
 İzmir, 2, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
 22, 25, 26, 127, 130, 131, 140, 188, 190,
 192, 204

J

Jülide Gülizar, 33, 34

K

Kemal Özer, 19, 32, 39, 40
 Kemal Sülker, 41, 44
 Kemal Türkler, 9
 Kırıkkale, 34
 KKTC, 44
 Korçagin, 35
 Köln, 24, 25
 Kunduz Düşleri, 50, 189
 Küçük İskender, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 30,
 57, 68, 90, 91

L

Lale Müldür, 19
 Latife Tekin, 7, 13
 Leke, I, 29, 149, 150, 164, 174, 186
 Leyla Erbil, 12

M

Mansur Balcı, 17
 Mao, 66
 Mazlum Çimen, 18, 20
 Mehmed Kemal, 7, 30, 31
 Mehmet Akif Dalcı, 74
 Mehmet Çetin, 10, 13, 14, 15, 17, 30, 57, 69, 99, 183
 Mehmet Gümüş, 14
 Melih Cevdet Anday, 8, 12
 Menderes Samancılar, 22
 Metin Celâl, 54
 Metin Cengiz, 19
 Metin Üstündağ, 18, 21, 30
 Muğla, 25, 26
 Muhammed Rıza Pehlevi, 89
 Mustafa Ekmekçi, 33, 34
 Mustafa Köz, 26
 Muzaffer Ergüder, 8
 Muzaffer Özdemir, 20, 30
Müebbet Türküsü, 9, 10, 12, 30, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 48, 50, 53, 61, 62, 68, 72, 94, 103, 109, 121, 184, 186
 Müjdat Gezen, 11, 22
 Müslim Çelik, 23
 Müştak Erenus, 9, 12, 45

N

Namık Doymuş, 14
 Namık Kuyumcu, 10, 13, 15, 17, 22, 26, 30
 Nâzım Hikmet, 1, 11, 15, 18, 19, 22, 24, 25, 29, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 73, 135, 179, 184, 187, 191, 197, 205
 Nebil Özgentürk, 18, 20, 26, 30
 Nedim Gürsel, 13
 Nesimi Aday, 17
 Nevzat Karakış, 20
 Nida Ateş, 21
 Nihat Sargın, 13
 Nilay Özer, 26
 Nuh Ömer Çetinay, 14, 15, 30, 57
 Nur Bulum, 15
 Nurdan Cihanşümul, 33, 36, 52, 66

O

Oğula Hasret Türküsü, 60
 Oğuzhan Akay, 15, 30, 57
 Om Yayınevi, 10, 60, 183
 Omnia, 10, 183
 Onat Kutlar, 8
 Orhan Alkaya, 17, 22, 33
 Orhan Aydın, 15
 Orhan Veli, 3, 29, 35, 39, 40
 Oruç Aruoba, 20
 Osman Ergin, 9

Osman Şahin, 12, 13

Ö

Ömer Civaoglu, 18
 Ömer Erdem, 19
 Ömer Faruk Toprak, 39
 Önder Kızılkaya, 10, 15, 17, 30, 40, 99
 Özdemir İnce, 12, 23, 57, 58
 Özgen Seçkin, 39, 40
 Özkan Mert, 23, 39, 40

P

Piya, 10, 17, 183

R

Ragıp Zarakolu, 22, 29
 Rasih Nuri İleri, 12, 14
 Rasim Öz, 9
 Ratingen, 24
 Refik Durbaş, 12, 26, 30, 32, 34, 37, 45
 Remzi İnanç, 33
 Rıfat Ilgaz, 8
 Rotterdam, 15, 25, 26, 30, 32, 189, 195
 Ruben Dario, 90

S

Sabahattin Kudret Aksal, 12
 Sabri Kuşkonmaz, 17, 30, 126, 150
 Sadık Gürbüz, 9, 45
 Said Soltanpour, 89
 Sakarya, 22, 23
 Salih Aydemir, 20
 Salih Bolat, 20, 23, 45
 Sebahat Türkler, 9
 Sen Giderken, 149, 156, 160
 Sennur Sezer, 12, 16, 19, 23, 30, 45
 Serpil Tuncer, 15
 Sevgi Özel, 33
 Sevgili Yoldaş Kurbağalar, 16, 38, 40, 50, 51, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 77, 81, 91, 93, 104, 106, 186, 187, 196
 Sezai Sarioğlu, 11, 20, 25, 30, 56, 70
 Sina Akyol, 20
 Sinop, I, 1, 48, 113, 122
 Strasbourg, 26
 Suda Seken Hayat, 20, 21, 22, 38, 50, 63, 64, 68, 73, 102, 104, 111, 122, 183, 184, 186, 189, 203
 Suna Aras, 16
 Suna Tanaltay, 13, 14
 Suna Uras, 23
 Sunay Akın, 14, 15, 17, 30, 39, 45, 57, 69
 Suzan Sontag, 34
 Süha Tuğtepe, 8

Ş

Şafak Türküsü, 7, 11, 12, 20, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 40, 42, 46, 53, 59, 60, 61, 62, 65, 68, 69, 72, 92, 94, 95, 97, 100, 109, 110, 112, 113, 114, 121, 184, 186, 187

Şahap Balcıoğlu, 1, 29, 49, 59, 100, 109

Şili, 94

Şükran Kurdakul, 16, 45

Şükrü Erbaş, 17, 30

T

Tanju Cılızoğlu, 29

Tarık Akan, 9, 22, 45

Tek Kişilik Somya, 149, 150, 155

Timur Selçuk, 22

Toplumcu Gerçekçi, 41

Tuğrul Keskin, 10, 13, 15, 17, 26, 30

Tuğrul Tanyol, 19

Tuna Kiremitçi, 17

Turgut Özal, 9

Turgut Türksöy, 25

U

Uğur Karataş, 20, 22, 30

Ulaş Bardakçı, 3

Ulufur Oğuzcan, 45

Ü

Ülkü Tamer, 19, 21, 30, 32

Ümit Zileli, 2, 3

Ünal Ersözlü, 17, 21, 26

V

Vâlâ Nûreddin, 41

Vecdi Erbay, 17

Vecdi Sayar, 18, 30

Vedat Günyol, 17, 39, 61, 62, 192

Vedat Sakman, 20

Vedat Türkali, 32, 45, 213

Vietnam, 94

W

Wole Soyinka, 32

Wuppertal, 24

Wuppertal, 24

Y

Yağmur Yağmasaydı, 50, 51, 64, 65, 68, 74, 79, 80, 84, 88, 89, 99, 101, 120, 183, 184, 186

Yaşar Kemal, 7, 9, 11, 61

Yaşar Kurt, 20

Yaşar Miraç, 23, 30

Yelda Karataş, 26

yeraltı edebiyatı, 176

Yıldız Kenter, 22

Yılmaz Odabaşı, 14

Yunus Nadi, 18, 19, 192

Yusuf Aslan, 2, 97

Yücel Aysal, 10

Yücel Kanpolat, 33

Yücelay Sal, 17, 30

Yüksel Aksu, 26

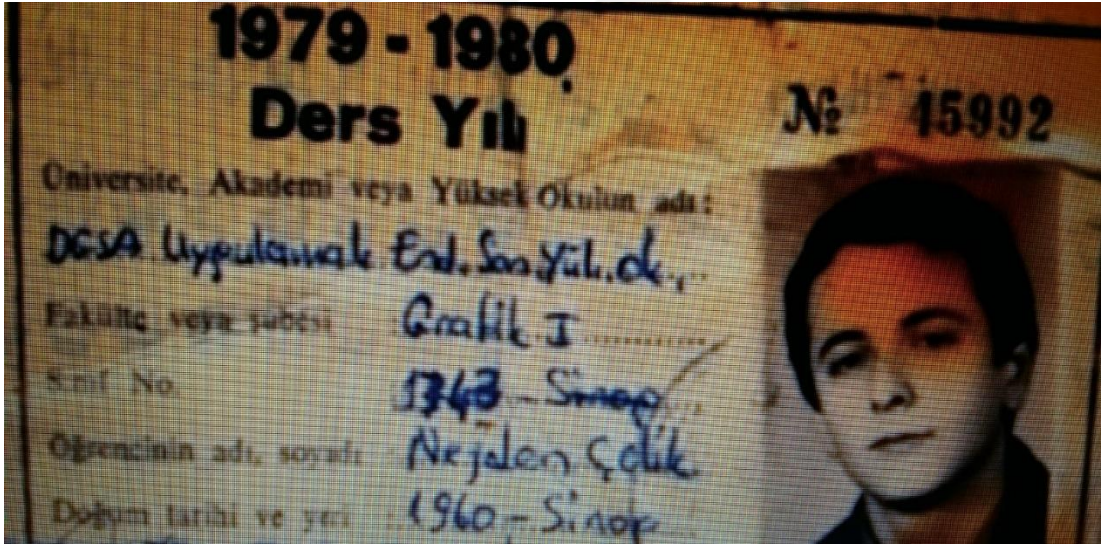
Z

Zeynep Köylü, 20

Zeynep Oral, 22

EKLER**Ek 1**

Nevzat Çelik ve ortaokul arkadaşları, öğretmen sol kolunun altındaki, 1973.

Ek 2

Nevzat Çelik'in 1979-1980 ders yılına ait üniversite öğrenci kimlik kartı.

Ek 3

Metris, Nevzat Çelik, tek başına yapacağı açlık grevi kararını açıklıyor, 29 Mart 1987.

Ek 4

Nevzat Çelik, Metris Cezaevinde ailesiyle hasret gideriyor, *Cumhuriyet Gazetesi*, 13 Ağustos 1987.

Ek 5

Nevzat elik, Hadi Olca, Vedat Türkali, Ocak 1988.

Ek 6

Varlık Dergisi, S. 1184, s. 50.

ÖZ GEÇMİŞ

1996'da Giresun-Bulancak'ta doğdu. İlköğrenimini Ahurlu İlköğretim Okulunda, orta öğretimini Giresun Atatürk Anadolu Lisesinde tamamladı. 2014'te Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde başladığı lisans eğitimini 2018'de tamamladı. Aynı yıl Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

